JOANNIS DE GORTER

A. L. M. MEDICINÆ DOCT. ET PROF. ORD.

PRAXIS MEDICÆ SYSTEMA.

Editio prima Italica ab Auctore ipso emendata atque aucta.

PARS PRIMA.

DE

MORBIS GENERALIBUS.

PATAVII. Typis Seminarii. MDCCLII.
Apud Joannem Manfrè.
SUPERIORUM PERMISSU, ET PRIVILEGIO.

WELLCOME
HISTORICAL
MEDICAL
LIBRARY

TYPOGRAPHUS
AD LECTOREM.

Eptimum hoc Volumen est ex Operibus Cl. Gorteri quod ex Typographia nostra prodit. Prodiere enim intra paucos annos, 1. Medicina Hippocratica, 2. Liber de Perspiratione Insensibili, 3. Chirurgia Repurgata, 4. Opuscula Medico-Practica, 5. Medicinæ Compendium, *6. demum* Opuscula varia Medico-Physica: *quæ nominatim recensere placuit, non solum ut iis, qui Librorum titulis legendis magnum studium adhibent, gratificarer, sed etiam ut doctis & vere studiosis libros utiles indicarem, si forte ex iis separatos aliquos emissent, cum & omnes simul, & seorsum singuli a nobis tradantur. Nunc septimum, inquam, volumen tibi sisto, Benigne Lector. Nec te moror multis. Quid enim prædicem tibi Operam diligentiamque meam, quæ inspicienti manifesta erit? aut Libri Analysin, atque rerum compendium tradere instituam?* Requiret *hæc sanus quilibet ab Auctoris Præfatione, aut potius si me audiat librum ipsum emet atque consulet. Nec de Operis præstantia judicare ausim. non enim auctoritatem magnam habebit Typographi judicium. Quamquam judicium hac in re meum non est contemnendum, cum consensu confirmetur doctorum omnium, qui Gorteri Opera se magni facere atque optima ducere invicte probant numerata pecunia. Quod mihi ad libri laudem videtur valere plurimum. Nunc si & illud monuero, volumen hoc* ab Auctore ipso emendatum atque auctum *prodire*, verbum non amplius addam.

AUCTORIS EPISTOLA.

Raxin Medicam præcipuam esse Medicinæ partem, nullus inficias ibit: eam igitur, non quod mihi præ ceteris arrideret, sed utilissima & magis necessaria visa fuerit, omni ope excolere volui.

Reliquæ autem partes, ut Physica, Anatomia, & Chemia magis alliciunt suos cultores, quam severum Praxis Medicæ examen; earum autem usum ægris minus prodesse quia experiebar, istis absolutis, me totum experimentis practicis dedi.

Ab eo igitur tempore, quo Publicum docendi munus mihi incubuit, cuncta, quæ in tanta serie annorum, vel propria praxi, vel lectione Auctorum mihi comparare potui, in Tabulas, quas in Oratione Inaugurali ante viginti & quatuor annos proposui, collecta his demum temporibus perscrutatus sum, num valerem ea, quæ dispersa erant, in certum digerere ordinem.

Detexi agendo infinitos fere istos Morborum Titulos dividi posse in morbos Generales, qui generales manent per totum corpus, vel varias corporis partes occupant, atque in Particulares, qui semper in eadem sede manent.

Quia vero Particulares morbi ut plurimum oriuntur ex his Generalibus, hos tanquam Praxis Medicæ fundamenta, præmittere volui, ut, si Deus largiatur vitam & sanitatem, potuissem Particulares morbos absolvere, cognitis his Generalibus.

In morbis enim particularibus duo simul perpendenda sunt, primo Morbus generalis, qui variam partem, humorem vel actionem invadit: dein id speciale, quod in tali speciali parte, humore, vel actione est observandum. Ex binis his

con-

conjunctis fundamentis firma & ſtabilis Praxis Medica tandem peti poteſt. Deficiente autem uno vel altero, morborum Particularium cognitio & curatio incerta erit.

In exponendis morbis, iiſdem cum aliis Auctoribus practicis, principiis utor, anatomicis, chemicis, & phyſicis, unum vero paſſim addere debui, nempe principium ſeu actionem vitalem generalem & particularem, quia morbi pertractantur in hominis corpore vivente, in quo non ſolum leges mechanicæ & hydraulicæ ſed etiam vitales imperant, propter quas multa fiunt & facienda ſunt, quæ in cadavere vel machina mortua non obſervantur, vel obſervanda ſunt. Unde veteres quoque faſſi ſunt aliquid divinum eſſe imperſcrutabile in morbis, quod ex qualitatibus ſuis explicare non potuere: neque his temporibus valemus ex principiis mechanicis & hydraulicis explicare, quod ex legibus vitæ dependet.

Quia vero corpus hominis eſt Machina artificioſiſſima vitali actione prædita, ſi quibuſdam in rebus deficiat, ex conjunctis his omnibus principiis eruenda eſt defectuum ſeu morborum cognitio, atque experimentis in homine vivente captis deducenda eſt curatio, ſi cito, tuto, & jucunde curare velimus.

Multo plura morborum nomina in hoc Syſtemate inveniri, quam in aliis practicorum libris, nullus mirabitur, perpendens me multis cauſis & ſymptomatibus, quæ a practicis in tranſitu proponuntur, ſpecialem dediſſe Titulum, ut quidquid de ea re ſit ſentiendum, conjunctim ad eum Titulum inveniri poſſit.

Scopus erat omnes morbos generales redigere ad tres libros, nempe ſolidorum, fluentium, & actionum, ſed quia tunc quidam reſtabant morbi ab Alienis in corpore natis, & alii qui ex Cauſis ſervabant nomen, duos reliquos addere debui.

Præmonere debeo principium Doctrinæ Medicæ ab hoc Syſtemate non eſſe inchoandum, ſed præmittendam eſſe cogni-

gnitionem Anatomicam, Chemicam, & Physicam, ut his instructus tanquam uno pede, nostro altero utatur, ut bene incedat.

Ne statim quis illotis manibus adgrediatur doctrinam morborum generalium, præscire oportet, quid sciendum sit generaliter in omnibus morbis, quæ in Procemio exhibui.

His dein peractis omnium morborum generalium divisionem in Tabulas ita digessi, ut adhibita cura Junior Medicus detegere posset, ex adparentibus phænomenis, vel cognitis caussis, quale nomen sit datum morbo oblato.

Etiamsi magnam curam multosque labores in Tabulis analyticis his concinnandis adhibuerim, non tamen omnibus in partibus istas absolvere potui, ut nihil deficeret, vel aliquod meliori loco poni non potuisset, si modo exiguam, ad detegenda vera nomina morborum, fenestram aperui; contentus ero, me Discipulis meis aliquam demonstrasse viam, qua in ægris valeant invenire morbi nomen, ut alios quoque practicos consulere possint.

Nulla auctorum nomina vel loca adjeci, etiamsi illa ex Collectaneis nostris facile addere potuissem, ne in nimis magnam molem excresceret hic liber; & quia in arte Medica experimentis non vero auctoritate praxis firmanda sit.

In describendis morbis omnem adhibui curam, ut paucis verbis, nulla addita ratione, quæ viva voce in collegiis est tradenda, rem ipsam complecterer. Eo autem factum fuit, ut sensus hinc inde non satis perspicuus habeatur, quod condonare & in bonam partem interpretari velit L. B.

TA-

TABULA ANALYTICA MORBORUM.

PARS PRIMA.

LIBER I.

GENERALES SOLIDORUM MORBI.

TITULUS I.

EX NEXU.

Debiliore. . . . . 1. *Fragilitas.*
Firmiore. . . . . 2. *Tenacitas.*
Soluta in parte molli, a Causa 3. *Destructio.*
Mechanica,
Secante. . . . . 4. *Vulnus.*
Obtusa. . . . . 5. *Contusio.*
Pungente. . . . . 6. *Punctura.*
Mordente. . . . . 7. *Morsus.*
Divellente in Lacinias. . . . . 8. *Laceratio.*
Varia,
Externa destruente,
Valida vi ignis. . . . . 9. *Ustio.*
Congelatione. . . . . 10. *Gelu.*
Rodendo. . . . . . . 11. *Corrosio.*
Ablatione sustentaculi. . . . . . 12. *Sustentaculi def.*
Interna,
Recenti, producente
Solutionem,
Æqualem oblongam. . . . . . 13. *Fissura.*
Inæqualem. . . . . 14. *Ruptio.*
Vetusta, relinquente
Solutionem,
Latam & planam . . . . . . 15. *Ulcus.*
Angustam caniculatam. 16. *Fistula.*

TI-

TITULUS II.

EX TONO.

Accurtatio,
Validior. - - - - - - 17. *Contractilitas.*
Minor. - - - - - - 18. *Laxitas.*
Flexura,
Facilior. - - - - - - - 19. *Flexibilitas.*
Difficilior. - - - - - - - 20. *Rigiditas.*
Restitutio,
Nimia. - - - - - - 21. *Elasticitas.*
Minor. - - - - - - 22. *Inertia.*

TITULUS III.

EX QUANTITATE.

Majore. - - - - - - 23. *Abundantia.*
Minore in ablatione, - - - - - - 24. *Defectus.*
Partis integræ. - - - - - - - - 25. *Mutilatio.*
Superficiei,
Rodendo. - - - - - - 26. *Excoriatio.*
Terendo. - - - - - - 27. *Attritus.*
Abstergendo. - - - - - - - 28. *Nuditas.*

TITULUS IV.

EX SUBSTANTIA.

A Causa mechanica,
Minuente
Longitudinem, - - - - - - 29. *Adductio.*
Latitudinem. - - - - - . 30. *Compressio.*
Augente Longitudinem,
Cum Renixu. - - - - - - - 31. *Extensio.*
Sine Renixu. - - - - - - - 32. *Elongatio.*
Ad Adtactum cedente
Facile. - - - - - - - 33. *Mollitudo.*
Difficile. - - - - - - 34. *Durities.*
Comparata ad humores,
Abundantiores. - - - - - - 35. *Humiditas.*

Defi-

Deficientes. - - - - - - 36. *Siccitas.*
In Molem,
Auctam. - - - - - - - 37. *Crassitudo.*
Minutam. - - - - - - - 38. *Tenuitas.*
Compactam. - - - - - - - 39. *Densitas.*
Expansam. - - - - - - - 40. *Raritas.*
In Cohærentiam,
Tenaciorem flexilem. 41. *Callus.*
Duriorem rigidam. - - - - - - - 42. *Ossificatio.*
In figuram Alienam,
Morbosam. - - - - - - - 43. *Deformitas.*
A læsione relictam. 44. *Cicatrix.*
In Capacitatem,
Auctam. - - - - - - - 45. *Amplitudo.*
Minutam. - - - - - - - 46. *Angustia.*
Impletam. - - - - - - - 47. *Obstructio.*
Compressam vel contractam. 48. *Clausura.*
Coalitam. - - - - - - - - 49. *Concretio.*

TITULUS V.

EX LOCO ALIENO.

Parte integumentis communibus,
Tecta. - - - - - - - 50. *Hernia.*
Nudata. 51. *Procidentia.*

LIBER II.

GENERALES HUMORUM MORBI.

TITULUS I.

QUANTITATIS.

Æquilibrii. - - - - - 52. *Æquil. destr.*
Abundantia, præbet augmentum - - - 53. *Abundantia.*
Partis, a - - - - - - 54. *Intumescentia.*
Sanguine, in
Corpore toto. - - - - - - - 55. *Plethora.*
Parte aliqua,
Arteriæ. - - - - - - - 56. *Aneurysma.*

b Venæ.

Venæ. - - - - - - 57. *Varix.*
Pinguedine in toto corpore. 58. *Obesitas.*
Lympha, in
Corpore toto vel cavitate. - - 59. *Hydrops.*
Lymphaticis vel loculis. - - - 60. *Hydatides.*
Pituita, in
Corporis ambitu. - - - - 61. *Leucophlegm.*
Parte speciali. - - - - - 62. *Oedema.*
Pure, in cavitate
Clausa vel aperta. - - - - 63. *Abscessus.*
Aperta ab apertura remota. - - 64. *Sinus.*
Defectus qui fit in - - - - - 65. *Defectus.*
Corpore toto, diminutione,
Pinguedinis. - - - - - - 66. *Macies.*
Variorum humorum. - - - - 67. *Atrophia.*
Cum corruptela. - - - - 68. *Phthisis.*
Parte speciali, post molem
Auctam. - - - - - - 69. *Detumescentia.*
Naturalem, - - - - - 70. *Extenuatio.*
Omni fere humido ablato. - - 71. *Aridura.*

TITULUS II.

COHÆRENTIÆ.

Majoris inter partes
Omnes. - - - - - - 72. *Tenacitas.*
Nonnullas. - - - - - - - 73. *Crassitudo.*
Solubiles, motu & colore inductæ
Minore in humore
Circulatorio. - - - - - 74. *Pituita.*
Secretorio vel Excretorio. - - 75. *Mucor.*
Majore, in humore
Circulatorio. - - - - - 76. *Lentor.*
Secretorio vel Excretorio. - - 77. *Phlegma.*
Non solubiles, a causa
Interna solidis
Adhærentes, natæ,
Actione vitali & calore
Minore. - - - - 78. *Viscidum.*
Minore corrumpente. - - 79. *Glutinosum.*
Vix adhærentes, occupantes
Massam totam. - - - - 80. *Concretus.*
Partem aliquam. - - - - 81. *Grumus.*

Super-

Superficiem. - - - - - - - 82. *Crusta*.
Externa, per
Coagulum. - - - - - 83. *Coagulatus*.
Frigus glaciale. - - - - - - Gelu (10)
Calorem adurentem. - - - Ustio (9)
Minoris,
Generalis. - - - - - - - 84. *Tenuitas*.
Specialis, producentis humorem
Criticum, vel non lædentem. - - 85. *Resolutus*.
Morbosum,
Vappidum. - - - - - - 86. *Aquosus*.
Corruptum. - - - - - 87. *Colliquatus*.
Acrem,
Subpinguem. - - - - - 88. *Ichor*.
Salinum aquosum. 89. - - - 89. *Lympha*.

T I T U L U S III.

QUALITATIS SENSIBUS DETEGENDÆ.

Generalis sensus detegit,
Calorem. - - - - - - - 90. *Calidus*.
Frigiditatem. - - - - - - 91. *Frigidus*.
Læsionem nullam in humorib. virib.
Donatis. - - - - - - 92. *Mitis*.
Privatis. - - - - - - 93. *Vappa*.
Dolorem, ex materia. - - - - - - - 94. *Acrimonia*.
Salina,
Salsa. - - - - - - 95. *Salsa*.
Acida. - - - - - - 96. *Acida*.
Nitrosa. - - - - - - 97. *Nitrosa*.
Urinosa. - - - - - - 98. *Alcalina*.
Pingui præbente
Saporem detestabilem & ardorem. 99. *Rancor*.
Fœtorem. - - - - - - 100. *Putor*.
Terrestri. - - - - - - 101. *Austeritas*.
Particularis sensus detegit,
Visu,
Colorem, - - - - - - 102. *Color*.
Album. - - - - - - 103. *Albor*.
Pallidum. - - - - - - 104. *Pallor*.
Nigrum. - - - - - - 105. *Nigror*.
Rubrum. - - - - - - 106. *Rubor*.
Lividum. - - - - - - 107. *Livor*.

Flavum.	108.	*Flavedo.*
Bullulas aereas.	109.	*Spuma.*
Miſcelam,		
Æqualem.	110.	*Æqualis.*
Inæqualem.	111.	*Inæqualis.*
Olfactu fœtorem.	112.	*Fœtor.*

TITULUS IV.

LOCI ALIENI.

Humorum,		
Generalium,		
Subſiſtentium.	113.	*Error loci.*
Collectorum.	114.	*Collectio.*
Effuſorum.	115.	*Effuſio.*
Particularium,		
Sanguinis.	116.	*Ecchymoſis.*
Bilis.	117.	*Icterus.*
Aeris.	118.	*Empneumat.*
Materiæ morbi.	119.	*Metaſtaſis.*

TITULUS V.

NATURÆ MUTATÆ.

Generalis,	120.	*Metamorphoſis.*
Emendabilis,		
Varius.	121.	*Cacochymia.*
Poſt menſes ſubſiſtentes.	122.	*Chloroſis.*
Cum ſpeciali acrimonia.	123.	*Scorbutus.*
Offium mollitudinem & deformitatem inducens.	124.	*Rhachitis.*
Conſtans.	125.	*Corruptio.*

TITULUS V.

HUMORES MORBOSI GENERALES.

Alieni, ex		
Præparatione		
Perfecta.	126.	*Coctus.*

Imper-

Imperfecta. - - - - - - 127. *Crudus.*
Natura
Benigna. - - - - - - 128. *Benignus.*
Maligna. - - - - - - 129. *Malignus.*
Colore diſtinguendi,
Flavo. - - - - - - - 130. *Bilioſus.*
Albo. - - - - - - - 131. *Pus.*
Nigro, per
Corruptionem vel concret. 132. *Melancholia.*
Mortificationem. - - - - 133. *Sphacelus.*

L I B E R III.

GENERALES ACTIONUM MORBI.

T I T U L U S I.

S E N S U S M O R B O S U S.

Partis
Sentientis generalis
Simplex
Major & moleſtus, ... 134. *Dolor.*
Febre utplurimum carens, - -
Ligamentis & carni infeſtus. 135. *Arthritis.*
Nervos afficiens. - - - - 136. *Catarrhus.*
Febrem excitans,
Per Paroxyſmos increſcens. 137. *Podagra.*
Continuo & diu infeſtans. 138. *Rheumatiſmus.*
Ad fricandum vel ſcalpendum inſtigans. - - - - - 139. *Pruritus.*
Minor vel exſtinctus, in parte
Sentiente non dolente. - - - 140. *Stupor.*
Dolente antea. - - - - 141. *Anodynia.*
Compoſitus
Major cum reliquis actionibus conſpirans. - - - - - 142. *Conſenſus.*
Exſtinctus cum
Motus voluntarii actione abolita,
Membris laxis ſimul. 143. *Apoplexia.*
Membris ſubrigidis, flexibilib. 144. *Catoche.*
Reliquis actionibus exſtinctis,
Utplurimum reviviſcens. - - - 145. *Syncope.*

Nun-

Nunquam revivifcens in
Membro toto . . . . . . , 146. *Sphacelus.*
Membri fuperficie . . . . . 147. *Efchara.*
Specialis actionis, moleftus . . . . . 148. *Anxietas.*
Encephali, præbens
Dormientibus fenfum ponderis
incumbentis . . . . 149. *Incubus.*
Somni privationem . . . . . 150. *Agrypnia.*
Cupiditatem majorem . . . . 151. *Somnolentia.*
Oppreffionem vix fuperabilem . 152. *Sopor.*
Mentis aberrationem, in
Dormientibus folis . . . . . 153. *Infomnium.*
Dormientibus & vigilantibus . 154. *Delirium.*
Cum febre continua acuta . 155. *Phrenitis.*

TITULUS II.

MOTUS SOLIDORUM MORBOSUS.

Major
Ordinatus, ... 156. *Motus major.*
Vibrans valide, producens . . . . 157. *Pulfatio.*
Calorem nimium, & . . . . . 158. *Calor, Ardor.*
Lentorem . . . . 159. *Inflammatio.*
Ichorem . . . . 160. *Eryfipelas.*
Inordinatus, vehemens, varius, . . . 161. *Convulfio.*
Cum fenfuum extinctione . . . . . 162. *Epilepfia.*
Minor, in . . . . 163. *Motus minor.*
Organis omnibus,
Virium defectu productus . . . . . 164. *Debilitas.*
Poft fublatum morbum . . . . . . 165. *Convalefcentia.*
Frigoris fenfum inducens . . . . . . 166. *Frigiditas.*
Organo animali,
Poft toleratos labores . . . . . . 167. *Laffitudo.*
Senfim natus . . . . . . 168. *Parefis.*
Exftinctus . . . . 169. *Paralyfis.*
Alienus, qui eft
Voluntarius aliquomodo in
Decumbentibus folis . . . . . 170. *Decubitus.*
Situ corporis quovis . . . . . 171. *Inquietudo.*
Involuntarius
Validior,
Palpans . . . . 172. *Palpitatio.*

Inor-

Inordinatus in
Partibus variis. . . . . . 173. *Mobilitas*.
Ventre præcipue,
Virorum. . . . . . . 174. *Hypochondriaca*.
Feminarum. . . . . . . 175. *Hysterica*.
Cum frigoris sensu. . . . . . 176. *Horror*, *Rigor*.
Debilior,
Vacillans. . . . . . . 177. *Tremor*, *Vacill.*
Cum formicatione vel punct. *Torpor*.
Varius in motu vitali. . . . . . 178. *Pulsus morbosus*.

TITULUS III.

FLUXUS HUMORUM MORBOSUS.

Observatur ille, in
Circumductione,
Majore. . . . . 180. *Circulatio major*.
Minore. . . . . 181. *Circulat. minor*.
Exstincta. . . . . . . 182. *Stagnatio*.
Reditu per
Venas. . . . . 183. *Refluxus impeditus*.
Absorbentia,
Minore & impedito. . . . 184. *Absorptio defic.*
Aucto & nimio. . . . 185. *Absorptio major*.
Emissione, per emissaria,
Naturalia,
Generalia. . . . . 186. *Evacuatio morbosa*.
Cutanea,
Invisibili. . . . . . . 187. *Perspirat. morb.*
Visibili. . . . 188. *Sudor*.
Uropœa. . . . 189. *Urina morbosa*.
Morbosa vel artificialia. . 190. *Hæmorrhagia*.

TITULUS IV.

ACTIONES FEBRILES.

Febris nominata, ex . . . . . . 191. *Febris*.
Paroxysmo,
Unico perseverante,
Non ultra XXIV horas. . . . 192. *Ephemera*.
Ad duos tresve dies. . . . 193. *Synochus*.

Ad

Ad dies VII vel ultra. . . .	194.	*Continua.*
Multiplici redeunte,		
Periodico,		
Simplici, inter paroxiſmos, exhibente		
Apyrexiam.	195.	*Intermittens.*
Singulis diebus.	196.	*Quotidiana.*
Alterno die.	197.	*Tertiana.*
Duobus diebus liberis.	198.	*Quartana.*
Levamen ſine apyrexia.	199.	*Remittens.*
Alterno die.	200.	*Tritæophyes.*
Complicato.	201.	*Semitertiana.*
Duplicato.	202.	*Duplicata.*
Vago, ...	203.	*Erratica.*
Duratione, per		
Breve tempus cum vehementia. . .	204.	*Acuta.*
Longum tempus quaſi latens. . . .	205.	*Chronica, Lenta.*
Phænomeno ſpeciali in cute, cum		
Puſtulis		
Purulentis.	206.	*Variolæ.*
Raro ſuppurantibus.	207.	*Exanthemata.*
Maculis		
Rubris		
Minoribus.	208.	*Morbilli.*
Latioribus.	209.	*Scarlatina.*
Lividis, nigris, vel flavis.	210.	*Petechialis.*
Morbo novo ſuperveniente. . . .	211.	*Symptoma.*
Generali,		
Calore nimio,		
Ardente ſicco.	212.	*Ardens.*
Acri moleſto.	213.	*Typhos.*
Frigore majore perſeverante. . .	214.	*Algida.*
Caloris frigoriſque viciſſitudine. . .	215.	*Epialos.*
Fallaci lenitate.	216.	*Leipyria.*
Horrore frequenti.	217.	*Phricodes.*
Emaciatione ſumma.	218.	*Hectica.*
Anxietate & faſtidio.	219.	*Aſodes.*
Evacuatione nimia		
Humoris tenuis corrupti.	220.	*Colliquativa.*
Sudoris		
Calidi.	221.	*Hydropyretos.*
Frigidi colliquativi. . , .	222.	*Helodes.*
Animi deliquio.	223.	*Syncopalis.*
Delirio.		Paraphrenitis.
Particulari,		
Cephalalgia & Cardialgia. . .	224.	*Hungarica.*

Alvi

Alvi fluxu cum torminibus. . . . 225. *Dyſenterica.*
Vomitu & conatu vomendi. . . 226. *Emetica.*
Siti nimia perſeverante. . . . 227. *Siticuloſa.*
Cauſa morboſa, ... 228. *Symptomatica.*
Generali, in humore
Cacochymico (121) . . . . 229. *Cacochymica.*
Bilioſo (130). . . . . 230. *Bilioſa.*
Lymphatico acri (89). . . . . 231. *Lymphatica.*
Scorbutico (123). . . . . . 232. *Scorbutica.*
Purulento (131). . . . . 233. *Purulenta.*
Putrido (100). . . . . . 234. *Putrida.*
Maligno (129). 235. *Maligna.*
Particulari. . . . . . . 236. *Topica.*

L I B E R IV.

A L I E N A M O R B O S A.

T I T U L U S I.

M O R T U A M O R B O S A.

Solida. . . . . 237. *Calculus.*
Liquida. . . . . 238. *Flatus.*

T I T U L U S II.

V I V E N T I A M O R B O S A.

Motu ſuo & morſu morbum infe-
rentia. . . . . 239. *Inſecta.*

L I B E R V.

CAUSÆ MORBUM INFERENTES.

T I T U L U S I.

INTERNÆ MORBUM GENERANTES.

Internæ cauſæ producunt morbum,
Generatione, ex

c Simi-

Simili labe in parentibus. . . .	240. *Hereditarius*.
Caufis ante nativitatem. . .	241. *Conatus*.
Corporis incremento & decremento.	242. *Ætas*.
Vitali actione, in	
Animi	
Exercitatione.	243. *Animi actio*.
Paffione.	244. *Animi pathem.*
Animali motu,	
Majore.	245. *Exercitium*.
Minore.	246. *Quies*.
Somno,	
Nimio & turbato.	247. *Somnus*.
Impedito & minore. . . .	248. *Vigilia*.
Speciali corporis	
Diathefi, ...	249. *Natura*.
Paucorum hominum. . . .	250. *Idiofyncrafia*.
Multorum hominum. . . .	251. *Temperament.*
Senfim comparata. , . .	252. *Confuetudo*.
Evacuatione,	
Minuta & prohibita. . . .	253. *Retenta*.
Nimia. . . . . . , .	254. *Excreta*.
Spontanea mutatione, invertente,	255. *Automatica*.
Solida & liquida.	Corruptio. (125)
Humores producente,	
Oleum fœtidum & alcali volatile. . . , ...	Putredo. (100)
Spiritum ardentem vel acidum.	256. *Fermentatio*.
Specialem virtutem in miftis exftinctam.	157. *Effervefcentia*.
Defcenfum in partibus gravioribus.	258. *Præcipitatio*.
Cohærentiam naturalem minorem.	259. *Maceratio*.
Concretionem inter partes novam.	260. *Cryftallifatio*.

TITULUS II.

EXTERNÆ MORBUM PRODUCENTES.

Phyfica manifefta actione agentes, . .	261. *Mechanica*.
Concuffione generali.	262. *Vectio*.
Agitatione particulari. . . .	263. *Scalptura*.
Quantitate nocentes,	

Majo-

Majore. . . . . 264. *Abundantia.*
Minore. . . . . . . 265. *Defectus.*
Qualitate damnum inferentes,
Manifeſta, in
Calore. . . . . 266. *Calida.*
Frigore. . . . . 267. *Frigida.*
Humiditate. . . . . 268. *Humida.*
Siccitate. . . . . 269. *Sicca.*
Lata, ut plurimum, in
Aere vario. . . . . 270. *Aer.*
Temporis variatione. . . . . 271. *Tempus anni.*
Materia inficiente. . . . . . 272. *Contagium.*
Volatili, producente morbum,
Eodem ſemper loco. . . . 273. *Endemius.*
Vario loco & tempore,
Paucos interficiente. . . . 274. *Epidemius.*
Multos necante. 275. *Peſtis.*
Fixa, ut plurimum propagata,
Concubitu. . . . . . . 276. *Venerea lues.*
Morſu. . . . . 277. *Hydrophobia.*
Ictu. 278. *Tarantiſmus.*
Abuſu inductæ. . . . . . . 279. *Abuſus.*
Munientium. 280. *Integumenta.*
Nutritionis. . . . . 281. *Nutrientia.*
Curationis. . . . . 282. *Medicamenta.*
Veneni. . . . . 283. *Venena.*
Magiæ. . . . . 284. *Magia.*

MORBORUM SERIES

IN PARTE SECUNDA.

LIBER I.

CAPITIS MORBI.

LIBER II.

COLLI MORBI.

LIBER III.

PECTORIS MORBI.

325. Cor-

L I B E R IV.

VENTRIS MORBI.

TITULUS I.

VENTRIS MORBI EXTERNI.

TITULUS II.

CHYLIFICATIONIS MORBI.

383. Cœ-

383. Cœliaca.
384. Volvulus.
385. Cholera.
386. Hypercatharsis.
387. Tenesmus.
388. Colica, seu Tormina.
389. Borborygmus.
390. Crepitus.
391. Intestinorum vermes.
Hæmorrhoides, S. 353.

TITULUS III.

CHOLEPOIESIS MORBOSA.

392. Lienis morbi.
393. Portarum morbi.
394. Hepatis morbi.
395. Hepatitis.
396. Vesicæ felleæ morbi.
397. Bilis morbosa.
398. Calculus bilis.
Omenti morbi, S. 372.
Icterus, S. 117.
Melancholia. S. 132.

TITULUS IV.

DIURESIS MORBOSA.

399. Urinæ organorum morbi.
400. Renum morbi.
401. Ureterum morbi.
402. Vesicæ morbi.
403. Uretræ morbi.
404. Incontinentia urinæ.
405. Diabetes.
406. Mictus cruentus.
407. Dysuria.
408. Stranguria.
409. Ischuria.
Urina morbosa, S. 189.

LIBER V.

GENERATIONIS MORBI.

TITULUS I.

GENITALIUM VIRORUM MORBI.

410. Penis morbi.
411. Prostatarum morbi.
412. Scroti morbi.
413. Testium morbi.
414. Vesicularum morbi.
415. Semen morbosum.
416. Gonorrhœa.
417. Impotentia.

T I-

T I T U L U S II.

GENITALIUM FEMINARUM MORBI.

T I T U L U S III.

E M B R Y O L O G I A.

NOI RIFORMATORI
Dello Studio di Padova.

AVendo veduto per la Fede di Revisione, e Approvazione del P. *F. Paolo Tommaso Manuelli* Inquisitor Generale del Santo Uffizio di *Venezia* nel Libro intitolato: *Joannis de Gorter Medicinæ Doctoris Praxis Medicæ Systema, Tomus Primus, & Secundus de Morbis Generalibus, & Particularibus* non v' esser cosa alcuna contro la Santa Fede Cattolica, e parimente per Attestato del Segretario Nostro, niente contro Principi, e buoni costumi, concediamo Licenza a *Gio: Manfrè Stampatore di Venezia*, che possa essere stampato, osservando gli ordini in materia di Stampe, e presentando le solite Copie alle pubbliche Librerie di Venezia, e di Padova.

Dat. li 5. Giugno 1751.

(
(Gio: Querini Proc. Rifor.
(Daniel Bragadin Cav. Proc. Rifor.

Registrato in lib. a carte 7. al num. 72.

Michel Angelo Marino Segr.

Adi 3. Luglio 1751.
Registrato nel Magistr. Eccellentissimo degli Esecutori contro la Bestemmia.

Alvise Legrenzi Segr.

PROŒMIUM.

I. Medico exigunt omnes ſani, ut præbeat regulas, quibus conſervatur ſanitas, ſeu præveniuntur morbi; ægrotantes autem, ut morbo medeatur, vel ſi fieri non poſſit, ut ejus progreſſum arceat, aut eum toleratu faciliorem reddat.

II. Fieri autem hoc nequit, niſi cognoſcatur morbus, ejuſque cauſa, & dein quali methodo & quibus auxiliis cognitus morbus curari debet. Nullus ergo niſi inſtructus anatomicis, chemicis, phyſicis, legibus ſpecialibus corporis viventis, valet eruere morborum cauſas; ſed ut curet, inſuper ſcire oportet ſpecialem methodum medendi, auxilia & medicamentorum vires, quibus prævenire, curare, & palliare poteſt propoſitum morbum. Inde neque ſola theoria & cognitio morborum, neque ſola empirica curatio ſufficit, ſed utraque ad medendum jungenda ſunt. Partem theoreticam ſuppono cognitam in hoc ſyſtemate, utpote ſatis ab aliis expoſitam: quæ vero pertinent ad morbi, ejuſque cauſarum, effectuum & curationis cognitionem, hoc loco tradenda ſunt.

III. Antequam adtingamus ſpecialis morbi doctrinam, ſcire juvat, quæ generalia in morbis ſunt præſcienda: hæc vero præbent differentias morborum ad ſe invicem, vel complectuntur quædam ſpecialia in eodem morbo.

IV. Generales Differentiæ petuntur. 1. Ex phænomenis, ut Calidus (158); Frigidus (267); Ardens (212); Horrificus (176, 217); Convulſivus (161).

2. Ex Cauſa, ut Hereditarius (240); Connatus (241); Contagioſus (272); Endemicus (273); Epidemicus (274); Venenatus (283).

3. Ex Humoribus morboſis, Colliquativus (87); Putridus (100, 234); Sanguineus (55); Bilioſus (130, 230); Pituitoſus (74); Melancholicus (132); Purulentus (131, 233).

4. Ex aliis Morbis, Inflammatorius (159); Eryſipelatoſus (160); Hecticus (218); Febrilis (191); Cancroſus.

5. Ex Morborum Natura cenſetur Magnus vel Parvus; Vehemens vel Lenis; Facilis vel Difficilis; Benignus vel Malignus; Sanabilis vel Inſanabilis; Salutaris vel Periculoſus; Securus vel Lethalis & Extremus.

6. Ex Morborum Variatione eſt Conſtans vel Inconſtans; Periodicus vel Vagus; Stationarius, Sporadicus vel Intercurrens; Continuus, Intermittens, Remittens, vel Recidivans.

7. Ex Duratione, generatur Vetuſtus aut Recens; Antiquus vel Novus; Brevis aut Longus & Pertinax.
8. Ex Inventione eſt Apertus, vel Latens; Obſcurus vel Manifeſtus; Cognitus vel Incognitus; Externus aut Internus.
9. Ex Compoſitione naſcitur Simplex vel Compoſitus; Primarius vel Secundarius; Idiopathicus, vel Sympathicus; Purus vel Impurus; Eſſentialis vel Symptomaticus; Legitimus vel Illegitimus; Verus vel Anomalus.
Omnia autem illorum morborum genera diſtinguunt in Acutos & Chronicos.
V. Morbus vehemens, febrilis, generalis vel particularis, cum aucta circulatione, unico paroxyſmo periodum, non ultra 24. vel ad ſummum 40. dies durantem, ſine apyrexia, abſolvens, Acutus vocatur.
1. Ab hoc ſeparari poteſt Ephemera, quæ non eſt vehemens; & Apoplexia, quæ febre carere poteſt: quare Brevis & Acutus differt.
2. Acuti diſtinguuntur ex duratione, nam Acutiſſimi ſunt, qui intra 4. vel 7. dies deſinunt; diutius durantes Acuti abſolute dicuntur, modo 40. dies non excedant.
3. Regulariter Acuti 1. ſunt Inflammatorii & febres continuæ, in quibus tempora critica obſervantur, niſi tranſeant in Corruptelam. 2. Eryſipelatoſi. 3. Putridi. 4. Maligni, qui omnes certum ordinem non ſervant.
4. Speciales effectus ex aucto motu vitali & citatis morbis ſunt deſumendi.
5. Curatio generalis in temperando impetu plerumque locanda, aut ex propria curatione ſpecierum, quæ ad acutos veros referuntur, deducenda.
VI. Omnes morbi ſive mites, ſive vehementes ſint, cum vel ſine febre, ultra quadraginta dies durantes, Chronici dicuntur.
1. Generantur illi ſtatim ab initio ſi morbi materia viribus vitæ ſubigi & expelli nequeat, aut quando vis vitæ non intendatur ad ſubigendum & expellendum. Vel generantur poſt Morbos Acutos ex relicta materia, vel inducta mutatione, quæ cum morbo acuto non ceſſat.
2. Quia ſponte raro deſinunt, ſed recta medendi methodo & aptis auxiliis ſunt tollendi, majore induſtria opus in curatione, quam quæ in Acutis adhibetur. Infinitæ ſpecies horum admodum diverſam curationem exigunt: ut plurimum tamen corporis exercitatio, medicamenta moventia, calefacientia, roborantia, & antiſeptica calida ſunt adhibenda, dum ſimul ſervatur alvus laxior, & corpus perſpirabile.
VII. Generalia in morbis pertinent ad eorum Cauſas, Effectus, Signa, Præſagia, Exitus, & Curationem.
VIII. Res ſimplex vel compoſita, quæ in corpore vivente morbum producit, Cauſa vocatur.
1. Hæc ſi ſenſibus vel ratione detegi poteſt, Manifeſta & Aperta dicitur: ſed in vel extra corpus latens Abdita vocatur.
2. In corpore autem hærens, plerumque latens, ſola non inferens morbum, ſine qua tamen alia accedens cauſa non produxiſſet morbum, Proegumena adpellatur ſeu Prædiſponens.
3. Quæ vero cauſæ ſolæ accedentes morbum pariunt, cum vel ſine prædiſponente, hæ Procatarcticæ audiunt.
4. Hæ etiam accedentes dicuntur Externæ, ſed in corpore natæ Internæ.
5. Omnes hæ Cauſæ congregatæ immediate morbum producentes conſtituunt Cauſam Proximam; quæ vero recedunt relicto morbo, hæ Remotæ dicuntur.
6. Cauſæ hæ omnes agunt in partes firmas aut fluentes, vel in actiones generales aut particulares.
IX. Quæ immediate ex morbi cauſa producuntur, aut mediate, quia hæret in corpore vivente, illa dicuntur Morbi Effectus. Inde varii naſcuntur Effectus. 1. In morbis ex diverſis cauſis natis. 2. Ex cauſa eadem agente in variis partibus, humoribus & functionibus. 3. Ex vario ſtatu, idioſyncraſia, temperamen-

to,

to, consuetudine. 4. Ex morbo alio prægresso, accedente novo. 5. Ex consensu, metastasi, metamorphosi. 6. Ex adhibita diæta, regimine, methodo medendi, & variis auxiliis.

X. Omnia a Medico detecta, ab ægro vel aliis communicata, indicantia aliud quid in corpore latitare, Signa vocantur, & horum doctrina Semeiologia.

1. Petuntur Signa 1. ex antecedentis causæ cognitione; 2. ex præsentibus phænomenis, seu effectibus; 3. ex natura rei; 4. ex adhibitis auxiliis cum vel sine effectu; 5. denique ex his omnibus conjunctis.

2. Quæ perpetuo adsunt cum morbo constanti, vel morbum mutabilem semper concomitantur, dicuntur Characteristica & Pathognomica: quæ autem adesse & abesse possunt, atque notantia coctionem, cruditatem, bonum & malum exitum, crisin, acrisiam, recidivam & reliqua, Synedrevonta dicuntur.

3. Quædam ex his signis cum morbo incipiunt & postea evanescunt; alia vero postea veniunt, quando dicuntur Epiphænomena si ex natura morbi oriuntur, alias vocantur Epigenomena.

4. Quæ signa præsentem statum declarant Diagnostica; futurum Prognostica; præterita in memoriam revocant, Anamnestica vocant.

XI. Aliquid verbis vel scriptis ex morbo vaticinari Prædictio & Prognosis dicitur.

1. Prædicendi fons consistit in vera cognitione effectuum morbi, qui aliquam mutationem subit: hanc autem mutationem proferre, antequam fuit nata, est præsagire, quod non nisi a docto fieri potest.

2. In morbis igitur, qui certam mutationem suis temporibus proferunt, ut acuti inflammatorii, & in paroxysmis febres quartanæ, certa fieri potest prædictio, si per anomalam medelam vel diætam non turbetur naturalis ordo.

3. In morbis vero, qui incertum exitum habent, quibusque sine ordine adhibentur auxilia, illi semper incertam præbent prædictionem.

4. Prædicimus salutem, interitum, transitum in alium morbum, incrementum, decrementum, recidivam, crisin & multa alia propriis locis tradenda.

XII. Omnes morbi aliquem semper habent Exitum seu Eventum. 1. In Sanitatem, si vis vitæ vel medicamenti valeat morbi materiem ita subigere aut expellere, ut nullam læsionem amplius inferre possit. 2. In Alium morbum ex relicta & mutata morbi causa, quando refertur ad metastasin vel metamorphosin. 3. In Mortem quando tanta destructio aut inversio fuit inducta, ut actio vitalis amplius subsistere nequeat.

XIII. Curationis nomine tria intelligunt Medici. 1. Veram scientiam conservandi sanitatem & præveniendi morbos, quæ Præservatoria dicitur. 2. Cognitionem eorum, quæ morbum tollere valent, quæ Curatoria vocatur. 3. Intellectum auxiliorum, quæ morbi incurabilis progressum sistunt, & toleratu faciliorem reddunt, hanc partem vocant Palliativam.

1. Præservatoria curatio exigit 1. Cognitionem specialis naturæ, status, idiosyncrasiæ, temperamenti. 2. Auxiliorum & medicamentorum, quibus morbus futurus evitari poterit.

2. In Curatoria autem curatione, 1. requiritur vera cognitio morbi, ejusque mutationis. 2. Quomodo formatur Indicans, Indicatio & Indicatum, & an multa Coindicant, vel Contraindicant. 3. Qualis Methodus medendi sit adhibenda, Rationalis, Methodica, Empirica vel Conjecturalis. 4. Auxiliorum cognitio, quæ distinguuntur in Diætetica, Pharmaceutica & Chirurgica.

3. Palliativa nunquam nisi in morbis incurabilibus adhibenda, per auxilia cognita in cognito illo morbo, quæ morbi progressum sistunt, & tolerabilem reddunt.

XIV. Ad cognoscendum, præsagiendum, evitandum & curandum morbum, juvat ejus distinguere Tempora.

1. In homine perfecte sano morbum exspectamus 1. A causis mechanicis. 2. Abusu rerum non naturalium. 3. Ætate varia. 4. Specifica diathesi, quæ causa proegumena vocatur. 5. Mutatione inducta motu, calore & similibus. 6. Hereditaria labe. Præservatoria curatio in his sedulo observanda. Morbus autem futurus in homine, alio morbo laborante, ad metamorphosin pertinet.

2. Statim ac morbus agere incipit, ejus dicitur Principium, quo tempore morbi materia mobilis in speciali parte hærens est educenda; bonis autem mista relinquenda; conducit sæpe minuere copiam hæmorrhagia vel phlebotomia.

3. Vis vitæ a morbi materia ulterius instigata, sensim validiora & plura inducit symptomata: si cum his sensim adparere incipiunt critica signa, curationis spes est: his non adparentibus periculum minatur, maxime in acutis. Increscens morbus alieno tempore semper malum portendit.

4. Morbus autem ad summum vigorem si pervenerit, ejus dicitur Status, qui magis in Acutis, quam Chronicis observatur; hoc tempore, nova non accedunt symptomata, sed natura molitur Crisin bonam vel malam, aut morbus transit in Corruptelam.

5. Post morbi statum sensim subigitur & expellitur morbi materia; Decrescit quoque morbi Vigor si sanitas instat: si vero hoc tempore Symptomata persistant aut increscant, periculum imminet.

6. Tandem subacta & expulsa morbi materia, Finis habetur morbi. Hic si perfectus fuerit, brevi tempore redit quoque pristina sanitas.

7. Post omnem ablatam materiem semper tamen relinquitur quædam Debilitas, sensim superanda. Sed post finem imperfectum multa relinquuntur priore morbo interdum pejora, in solidis destructis, humoribus exhaustis & degeneratis, actionibus debilitatis & turbatis, quæ tunc ut speciales morbi curanda sunt.

8. Quid autem in singulis sit agendum, quoniam hæc tempora in variis morbis, variam exigunt curationem, hoc loco tradi nequit.

XV. In acutis, febre continua & inflammatoria, observantur Dies Indicatorii seu Critici, 7. 14. 21. 27. 34. & 40. Indices seu Indicantes 4. 11. 17. 24. Intercidentes seu Intercalares, 3. 5. 9. 13. 15. 19. Vacui seu Medicinales, 6. 8. 10. 12. 16. 18. In acutis autem putridis, erysipelatosis, malignis, aut mutato regimine, ordo hic non observatur. In Regionibus calidioribus magis quam frigidioribus detegitur. In Chronicis ordo incertus est. Unde constat quod Dies impares præferantur paribus, & patet quo die molienda sit evacuatio artificialis, & exspectanda critica evacuatio.

XVI. Multa specialia in morbis observantur, quæ scitu necessaria sunt ad cognoscendum, præsagiendum & curandum.

XVII. Ut aliis in rebus naturalibus & mutabilibus, ita etiam in morbis fiunt mutationes; hæ 1. si morbo sunt naturales & consuetæ dicuntur fieri ex Ratione. 2. Si vero quædam alia nascuntur symptomata, vel quia vis vitæ deficit, vel alia morbi causa latet, vel præpostera fuit adhibita diæta aut medicina medico inscio, illa producta dicuntur fieri Præter rationem. 3. Quæ ex Ratione fiunt de his judicium ferri potest: sed quæ sine ratione fiunt, timenda sunt nisi veniant ex aliena adhibita curatione. 4. Naturalis ordo nunquam turbandus si vis vitæ prævaleat: auxilia ex ratione adhibita non temere mutanda.

XVIII. Qui morbi ultra solitum tempus ægrum detinent, Longi dicuntur: qui vero ex sua natura diu persistunt, ad Chronicos referuntur.

Protrahitur morbus. 1. Virium debilitate, quod conjicimus ex ingravescente ætate, frigiditate corporis, evacuatione copiosiore prægressa, morbi inconstantia, lassitudine, valetudine adversa, urina alba crassa cruda, coctionis signis sero venientibus. 2. Pertinacia materiæ, quod deducimus ex urina pellucida, colorata, cruda, spumosa, sedimento mucoso, farinoso, sputo tenaci, evacuatione ichorosa, putrida. 3. Retentione materiæ, quod judicamus ex acrisia, epiphænomenis, sudatiunculis, tempore autumnali vel hyemali, tempestate pluviosa, minore

nore corporis extenuatione, quam ratio morbi exigit, caloris frigorisque vicissitudine. 4. Multitudine materiæ, quod conjicimus, ex magnitudine & vehementia morbi, nutrimenti abundantia, corporis insolita intumescentia. 5. Depositione materiæ ad aliquam partem, quod scimus ex novo in quadam parte nato dolore, abscessu, bubone, tuberculo. 6. Mala materiæ metamorphosi (120).

Morbus ita præter naturam prolongatus vires exhaurit, solida laxat, cachexiam, cruditatem, scorbutum, phthisin nervosam, & multa alia mala inducit.

In pertinaci hac morbi resistentia, semper respiciendum, ut curemus, ad causas protrahentes; sæpe juvat dato purgante turbare ordinem, & liberare primas vias a sarcina.

XIX. Morbum minori temporis spatio finiturum ad salutem conjicimus ex vernali tempore; ætate puerili vel juvenili; pepasmi maturis signis; paucis & mitissimis symptomatibus; urina cocta, sudore rorido, sputo libero, evacuatione calidi humoris; viribus vitæ prævalentibus. Sed ad Interitum judicamus ex causis & signis oppositis.

XX. In morbis facilis tolerantia, quæ dicitur Euphoria, quia notat nullas esse causas Anxietatis vel Doloris, sed bonam humorum pro ratione morbi indolem, semper bonum præsagium præbet, si non veniat ex Anodynia (141).

XXI. Inexplicabilis in morbis molestia ab anxietate & dolore distincta, qua ægri coguntur perpetuo movere membra, Dysphoria vocatur.

Causæ omnes Anxietatem inducentes (148) Dysphoriam pariunt, ut & humores corrupti ad organa motus animalis adplicati, sic morbi Acuti & febres in corruptelam abeuntes, malam metamorphosin facientes; morbi Chronici in colliquationem desinentes, Dysphoriam inferunt semper mali ominis.

Etiamsi obstinatam quietem vix adsequendam præcipiant auctores, illa nec minuit nec curat Dysphoriam, sed curatio ex anxietate (148) repetenda, & in antisepticis quærenda.

XXII. Morbi materia, neque viribus vitæ, neque maceratione, neque virtute medicamentorum ad bonam evacuationem subeundam, adsimulata, vocatur Cruda.

In morborum acutorum & febrium principio, & incremento, semper præsens & nihil mali portendit, aliis temporibus malum præsagium præbet. In Chronicis omni fere tempore habetur, & raro ad maturitatem venit. Materia inflammatoria, purulenta, & febrilis coctionis capax; biliosa, melancholica, putrida, coctionis incapax est.

In corpore hærens auget sensim symptomata; nullam præbet criticam evacuationem; vires minuit; horrorem inducit; urinam pellucidam tenuem, vel multis contentis saturam, vel turbidam præbet; exhibetque sputa tenacia, spumosa, atque emittit evacuationes serosas ichorosas. Quibus ejus præsentia etiam detegitur. Dein variam subit Metamorphosin (127), aut colligitur (114) alicubi, vel præbet Metastasin (119).

In primis viis seorsim hærens eliminanda, aliis humoribus mista ad maturitatem deducenda si coctionis sit capax, alias per conveniens organum vel artificialem aperturam sensim emittenda.

XXIII. Morbi materia Cruda, motu Vitali vel Automatico, vel virtute Medicamenti ita mutata, ut exhibeat materiem, cujus evacuatione morbus minui vel tolli potest, illa actio Pepasmus vocatur.

Causa concoquens est Actio vitalis moderata, quæ adjuvatur, moderato calore, loco clauso, justo tempore, in humore, qui coctionis est capax.

Coctio constans, perfecta, & satis cita bona. Imperfecta, inconstans, mala est.

Sensim debito tempore morbi in evacuatis humoribus quoddam crassamentum generatur, & indicia puris conspiciuntur cum virium levamine, & diminutione symptomatum, quando vis vitæ morbi materiem concoquit.

Hæc

Hæc dum fiunt, nullis auxiliis mutatio eſt inducenda, ſed abſoluto Pepaſmo, confecta materia eſt educenda.

XXIV. Mutationes emiſſis humoribus 1. ex Pepaſmo inductæ, 2. Symptomata & phænomena in ægrotante ex Pepaſmi actione nata, 3. Denique evacuatio deinceps facta, vocatur a Medicis Criſis, ea autem ſi non fiat Acriſiam vocant.

Criſin diſtinguunt in Bonam ſeu Euſemos & Malam ſeu Aſemos; Perfectam & Imperfectam; Conſtantem & Inconſtantem; Exiguam & Copioſam; Senſibilem & Inſenſibilem; Simplicem & Compoſitam.

Morbi materia, copia, vel indole vim vitæ exagitans, quaſdam inducit mutatas actiones, quæ dicuntur Perturbationes criticæ, & Critica ſigna, quæ ſunt Præſagientia vel Concomitantia.

Tandem vis vitæ expellere incipit materiem, quando vocatur Evacuatio critica, certo tempore, quod dicitur Criticum, ſi prævaleat; ſed ſuccumbens omni die anomala ſymptomata infert. Hanc evacuationem molitur per hæmorrhagiam, alvi fluxum, ſudorem, vomitum, urinam, menſtruationem, ſputum, ſalivationem, ulcus, abſceſſum, puſtulas, maculas, cruſtas, aphthas, extremorum dolores, parotides, vel aliam metaſtaſin.

Ex varia natura 1. Materiæ, 2. Adhibito regimine & medela, 3. Evacuatione varia, 4. In varia ſpecie Criſios, multę differentiæ in Criſibus obſervantur.

Bona Criſis permittenda & moderanda, mala emendanda, & cohibenda, ſuppreſſa provocanda, quod in variis ſpeciebus & morbis diverſis auxiliis abſolvitur.

XXV. Morbi tempus in quo graviora vel copioſiora habentur phęnomena Paroxyſmus vocatur.

In morbis 1. qui unica acceſſione deſinunt, totus ille decurſus Paroxyſmus vocatur; in his, ſi ſymptomata ingraveſcunt Exacerbatio, ſi renovantur Recidiva dicitur. 2. In morbis, qui ex ſua natura variis temporibus increſcunt, leniuntur, aut ceſſant agere, tempora exacerbationis vocantur Paroxyſmi, qui ſunt Periodici, Vagi, Conſtantes, Inconſtantes, Anticipantes, Poſtponentes, Remittentes, Intermittentes, Simplices, Compoſiti, Reduplicati, Frequentes, Rari, Longi, Breves, Magni, Parvi, Lenes, Vehementes, Increſcentes, Decreſcentes. Interdum etiam generalis Paroxyſmus quaſi ex brevioribus compoſitus videtur. Ex his omnibus varia deducuntur diagnoſtica, præſagia, & curationes.

In morborum paroxyſmis quoad diætam & curationem, idem obſervandum, quod in morbi Temporibus præcipitur.

XXVI. Periodus in morbis accipitur ut totus morbi decurſus, ſive unico, ſive multis paroxyſmis abſolvatur. Paroxyſmi autem Periodici habentur, qui certo & firmo tempore redeunt, & obponuntur Vagis.

XXVII. Symptomatum diminutio, vel & perfecta ablatio in morbis, quorum tamen cauſa remanet, eorum dicitur Intermiſſio vel Induciæ, in febribus autem Apyrexia.

Hæc intermiſſio quibuſdam eſt naturalis, qui per paroxyſmos totam periodum abſolvunt, ut febres intermittentes. Aliis autem eſt irregularis, ut in Dolore, Anxietate, Epilepſia, Hyſterica paſſione, Podagra, Scorbuto, Delirio, Melancholia. In morbis autem continuis, inflammatoriis, recidivam præſagire ſolet.

Hoc tempore adhibenda antidota ad exſtinguendam morbi materiem, aut adhibenda auxilia, quę materiem præparant & expellunt.

XXVIII. Qui homo a morbo perfecte, uti videtur, liberatus, eodem poſtea vel ſimili morbo corripitur, is Recidivam pati cenſetur, quo diſtinguitur a Recrudeſcentia, Paroxyſmo, Metamorphoſi, Metaſtaſi, & perfecta curatione.

Duæ inveniuntur ſpecies. 1. Si morbi materia ita fuerit ſubacta & utcumque expulſa, ut non amplius morbum formare poſſit, ſed increſcente eadem cauſa morbum priori ſimilem producat. 2. Si morbus perfecte curatus fuerit, remanentibus cauſis, quę priorem morbi cauſam induxerant, ut vita intemperata, hydrops, calculi evacuatio.

Ut

Ut plurimum 1. redit morbus, cujus caufa remota relinquitur, ut calculus, corruptio, convulfio, cruditas, melancholia, podagra, arthritis, icterus, hęmoptyfis, fyncope, apoplexia, hydrops. 2. Cujus caufa non facile viribus vitę vel antidoto fubigitur, ut venerea lues, quartana maxime autumnalis, febris epidemica, endemica & putrida. 3. Cujus morbi materia fubacta fed non evacuata fuit, ut in acutis, febribus continuis, inflammatoriis.

In morbis ex fua natura non recidivantibus Recidivam promittimus. 1. Ex Acrifia. 2. Collectione ad aliquam partem. 3. Evacuatione fubpreffa. 4. Tempore morbi non critico. 5. Tempore anni autumnali. 6. Remanente poft morbi ceffationem, fomno turbulento, agrypnia, anorexia, anxietate, dyfpepfia, debilitate, longa valetudine, excrementis alienis, frigiditate corporis, colore cachectico, urina alba tenui cruda, pulfu debili, multifque actionibus turbatis.

XXIX. Varia & valida fymptomata ftatim in morbi principio nata, Turbulentiam fignificant. In morbi progreffu infolita venientia phęnomena Turbationem denotant. Dięta aut Medicina fufceptum morbi ordinem mutans, eum morbum Turbare dicitur.

In morbi principio fæpe fignificat alvi fluxum vel hęmorrhagiam futuram, aut morbum validum. In progreffu morbi interdum promittit crifin, interdum metamorphofin malam. A Medicamentis inducta mala in regulari bono morbi curfu: interdum neceffaria in pertinaci acrifia.

XXX. Qui morbus fenfim leniora & pauciora induxit fymptomata, ex improvifo alia nova vel graviora fymptomata infert, ille dicitur Exacerbare vel Recrudefcere.

Omnis Recrudefcentia mala & periculofa, atque cum Recidiva coincidit.

XXXI. Morbus in eadem fede perfiftens, fed fimul in ambitu latius ferpens; vel materiem morbi per corpus dimittens, alias quoque partes fimili labe inficiens; vel denique per confenfum in parte remota novum quafi morbum generans, ille dicitur Propagationem facere. Si vero alium hominem inficit, refertur illa propagatio ad contagium (272).

Omnis Propagatio mala, & timenda, atque pro natura morbi & modi propagationis curanda.

XXXII. Inter morborum mutationes periculofiffima eft Repulfio, dum morbofa materia ad cutim vel partes extremas delata, inde repellatur ad interiora & partes magis principes.

Generatur ut plurimum adplicatione adftringentium & frigidorum, quæ exitum & depofitionem cohibent; vel defectu virium, non valentium amplius noxios depellere humores.

Periculum femper imminet ex mala ad interiora metaftafi, ubi materia neque evacuari neque coqui poteft, & ut fignum magnæ debilitatis.

Materia retropulfa epifpafticis, veficatoriis, calefacientibus, ad priora loca derivanda fi fieri poffit.

XXXIII. Maffa concreta & cohærens in fluorem redacta Refoluta dicitur. Illa non fit eodem modo in omnibus. Nam Pituitofa refolvuntur motu & calore; Inflammatoria fotu & calore artificiali moderato; ita etiam Sanguis effufus concretus; Scirrhofa mercurialibus; Strumofa gummis & refinofis; Cruda & craffa, aucto motu vitali & animali; Concreti multi humores fuperveniente fpontanea colliquatione; Congelata, adplicatione primo nivis; Combufta fotu humido & pingui, folvuntur.

XXXIV. Tranfit non raro morbus in Duritiem, quando ftagnantes humores concrefcunt, coagulantur, aut amittunt partem tenuiorem per exficcationem, vel expreffionem tenuioris.

Ita partes induratæ amittunt ufum, comprimunt fæpe & irritant vicina, diu perfiftere folent fine mutatione: fi autem concretus humor folvitur, evanefcit induratio fine vifibili evacuatione; fi autem liquefcit, corrodere folet ambientia, & interdum reliquum corpus inquinat.

In

In principio pro natura concreti humoris solutio est facienda: si autem perstiterit diu, quia tunc semper transit in liquamen corruptum; non facile tentanda est resolutio, sed potius immobilis servanda pars indurata.

XXXV. Morbi certum & fixum ordinem mutationis & redeundi servantes Constantes dicuntur.

Qui certum ordinem mutationis servant, uti acuti, febres, variolæ, notant vim vitæ prevalere, qui nullam mutationem admittunt, Pertinaces dicuntur, & longitudinem presagiunt: qui certo & fixo tempore redeunt, pertinaciam, & perseverationem cause designant.

XXXVI. Vario modo egrotare, jam in melius, jam in pejus, frequentes & sine ratione pati mutationes, nascuntur ex morbo prevalente supra vires vite, quare difficultatem promittit Inconstantia. Paroxysmi inconstantes minus pertinacem morbum presagiunt quam constantes. Inconstantia autem in critica evacuatione semper mala.

XXXVII. Frequens duorum morborum alternus reditus, ut fit in calore & frigore corporis, morbi Vicissitudo dicta, nunquam bonum presagium prebet: nascitur plerumque illa, partim ex superante vi vite, partim ex vi morbi: quare incertum exitum presagit: & diu durans periculum portendit.

MOR-

MORBORUM GENERALIUM SYSTEMA.

LIBER I.

GENERALES

SOLIDORUM MORBI.

TITULUS I.

NEXUS MORBI.

Nexus mutatur in cohæsione atque integra ſolutione, quæ fit ex cauſa mechanica, atque externa & interna varia.

1. FRAGILITAS.

I. Inor potentia cohærendi in partibus mollibus, elaſticis & rigidis, relative ad ætatem & ſexum, quam ut ferre poſſint eum impetum, quem corpus ferre debet ſine ſubſequente ſolutione, morboſa eſt Fragilitas.

II. Hæc inducitur, minuta vi attractrice inter partes, exſtincta glutinoſitate humoris nectentis, ablatione naturalis ſuſtentaculi, extenſione præternaturali: qualia interdum fiunt ex hæreditate, mala corporis formatione, & juvenilis corporis incremento.

III. Quia facile ſolvuntur partes, inde ſequuntur effectus ſolutæ unitatis, effuſi humoris, & turbatæ functionis inde provenientis, & quidem varii pro parte vel organo læſo.

IV. Curatur per ablationem cauſarum, adductionem, ſuſtentationem, roborantia, frequentem & moderatam exercitationem.

2. TENACITAS.

I. Major cohærendi potentia inter partes elementares ſolidas, quam in ſanis hominibus obſervari ſolet, Tenacitas vocatur.

II. Comparatur modica exſiccatione, frequenti preſſione, adductione, exercitatione, increſcente ætate, denſitate humorum, adſtringentium uſu, concretione canalium, maxime cum ſuo humore concreto.

III. Illa in ſanis conſtantiam promittit, ſed in morbis obeſt ruptioni ſpontaneæ & ſectioni.

IV. Si obſit, laxantibus, humectantibus, tepidis pars aliquamdiu fovenda.

3. DESTRUCTIO.

I. Separatio facta inter partes firmas in ſanis cohærentes, ex quacunque cauſa, Deſtructio & Soluta unitas vocari poteſt.

II. Illa varias complectitur ſpecies. 1. In duris partibus eſt fractura, fiſſura, comminutio, caries. 2. In mollibus, per cauſam manifeſtam, vulnus, contuſio, punctura, laceratio, morſus, attritus, uſtio, abſciſſio chirurgica; & per cauſam magis latentem, corroſio, ruptura, ulcus.

III. Solvitur cohęrentia majore applicato impetu externo & interno; fragilitate inducta vel hereditaria; atque naturalis ſuſtentaculi privatione.

IV. Varii inde fiunt morbi; 1. in diverſa ſpecie; 2. cauſa; 3. parte affecta. Soluta ſolida accurtantur: turbant vel exſtinguunt actionem: humores effunduntur, colliguntur, ſtagnant, comprimunt, corrumpuntur: ceſſant vel turbantur functiones ex continuato fluxu pendentes.

V. Curatio varianda etiam pro varia ſpecie, cauſa, & parte affecta: pręvenienda nimia accurtatio: cohibendus nimius effluxus: pars ſuſtentanda, ne nimis magnam collectionem admittat: vel collectus humor educendus.

4. VULNUS.

I. Partis firmę mollis ſeparatio facta ab inſtrumento duro acuto ſecante vocatur Vulnus, quod tandem accedente ſuppuratione Ulceris nomen induit.

II. Partes ſolidæ contractiles ſenſim magis dehiſcunt, humores coercendi effunduntur; ceſſant vel turbantur functiones ab integritate firmarum & continuato humorum adfluxu pendentes.

III. Effectus differunt pro magnitudine vulneris, partis læſæ, ſtatu vario corporis, tempore anni, tempeſtate, regione.

IV. Inde vulnera abſolute lethalia, curabilia per ſe lethalia, per accidens lethalia, & curatu facilia.

V. Vulnera parva tecta facile ſanantur, majora & lata depuranda, adducenda, ſuſtentanda, & dein conſolidanda ſunt.

VI. Adductio & ſuſtentatio fit 1. Ligatura artificioſe applicata; 2. Emplaſtris tenacibus ſi non profunda ſint. 3. Sutura cruenta, nodoſa, clavata, corrugata, & convoluta, pro diverſa parte vulnerata.

5. CONTUSIO.

I. Partes molles a corpore obtuſo valida vi adacto ſeparatę, Contuſę dicuntur: hoc in quibuſdam partibus, vel latam ſimul ſeparationem faciens, ad vulnera ſępe refertur.

II. Partes ita ſolutę. 1. Deſtruunt actiones ex integritate pendentes, & ſolida ſoluta accurtantur. 2. Permittunt contentorum humorum effluxum & in loco contuſo collectionem. 3. Suo irritamento producunt mala ex nimio motu vitali,

li, vel eo exſtincto. 4. Denique varia mala ex parte contuſa oriuntur.

III. Effuſi humores in parte contuſa. 1. Reſolvuntur quod optimum. 2. Vel concreſcunt. 3. Vel ſuppurantur. 4. Sępius corrumpuntur.

IV. Deducitur 1. ex magnitudine cauſę; 2. tenacitate partis; 3. nato tumore; 4. livore; 5. dolore, ſtupore, gravitate vel immobilitate partis; 6. evacuatione inconſueta ſanguinis per naturales aperturas; 7. inconſueta mollitudine vel ſtrepitu partis ad attactum.

V. Tentanda reſolutio & abſorptio effuſi humoris, tepore, humectantibus, & laxantibus, venę ſectione, atque leni refrigerante alvi ductione. Major ſi ſit, ſuppuratio eſt promovenda & eſchara ſeparanda: in validiſſima alicujus membri, matura eſt facienda amputatio.

6. PUNCTURA.

I. Si mechanico inſtrumento tenui & acuto partes molles potius ſeparantur quam perſcinduntur, ut parvum vel interdum admodum contractum relinquatur veſtigium, dicitur Punctura.

II. Hęc quia pro parte lęſa inducit varia ſymptomata, effectus omnes enumerari nequeunt: ſed vaſcula intus lęſa, quia effluenti humori non patet exitus, collectionem & dein ſtagnantis corruptionem pariunt.

III. Curatio differt a vulnere, quia ſępe conducit dilatare aperturam, & conveniens eſt applicare balſamica, quę corruptionem effuſi humoris pręveniunt.

7. MORSUS.

I. Morſus eſt veluti compoſita ſoluta unitas, nam dentibus animalium ad partes molles preſſis, generatur partim contuſio, punctura, & laceratio: aliis lęſionibus plerumque pejor, dum ſimul ſaliva animalis infecta, vel quivis alius humor communicetur.

II. Si inquinata ſaliva non adſit, curatio non differt a contuſione & punctura: ſed ſi ſaliva inficiat, pars illa eſt abluenda, ſanguis & reliqui humores extrudendi vel ſugendi: ſi magnus adſit timor mali, pars lęſa ferro dein candente urenda.

8. LACERATIO.

I. Inter ſolutionem Contuſionis & Lacerationis parva eſt differentia, quia in utriſque admodum inęqualis facta eſt ſeparatio: ſed in Laceratione facta eſt ſeparatio per extenſionem, & in Contuſione per compreſſionem: minus autem periculoſa eſſe ſolet Laceratio, quia raro afficit partes ſubjacentes, & in curatione obſervandum, ne partes lacerę nimis diſtrahantur vel exſiccentur.

9. USTIO.

I. Tam magnus caloris gradus corpori viventi applicatus, ut inde fortiter contrahantur ſolida, rumpantur, & deſtruantur; atque humores concreſcant, & actio vitalis inſtigatur vel exſtinguatur, vocatur Combuſtio.

II. Vehementia ignis & duratio quatuor gradus Combuſtionis prębet.

III. In gradu primo ſufficit pinguibus mollibus & humidis malaxare: eadem etiam in gradu ſecundo valent, ſed pars nudata ſindone tegenda, quę molli pinguedine obducta eſt: in tertio gradu, ulcus ſordidum mollibus abſtergentibus depurandum: denique Eſchara ſcarificanda & mollioribus abſtergentibus abluenda & tegenda, quam in aliis Eſcharis.

10. GELU.

I. Frigus externum minus, quam quod aquam in glaciem convertit, exſtinguens in quadam parte ita motum vitalem, ut generetur tuberculum durum, in

majore calore dolens & pruriens, primo rubens, dein livens, vocatur Pernio, qui etiam a majore frigoris gradu generatur.

Sed a glaciali frigore in quadam parte exſtinctus motus vitalis, circulatio & ſenſus, dicitur Congelatio.

II. Humores concreti, in vaſis motu privatis hærentes, ſi perſeverat frigus, producunt tuberculum durum, indolens, diu perſiſtens: accedente calore pars rubet, tumet, dolet, prurit, abit in ulcus ſordidum vel eſcharam, aut tota pars ſphaceleſcit.

III. Munimentis externis & affrictione calefacientium prævenitur pernio & congelatio.

IV. Pars congelata nive & aqua frigida eſt regelanda, quia accedens calor omnia deſtruit; poſt regelationem pars tegumentis munienda: applicanda actu calida & calefacientia reſolventia, quæ ſorditatem & eſcharam ſeparant; atque poſt regelationem danda interna Calefacıantia.

11. CORROSIO.

I. Solutio facta per exſtinctam cohærendi potentiam, vel majorem factum in partibus motum, quam cohæſio ferre poteſt, Corroſio dicitur.

II. Quæ exſtinguunt cohærendi potentiam in fragilitate tradita, ſolutionem faciunt, ſæpe ſine perceptione.

III. Quæ vi ſuperant cohæſionem, cum dolore & calore deſtruunt partem.

IV. Præter generalia ſolutionis, relinquunt in parte deſtructa aliquid, quod reliquum corpus & adfluentes humores inquinare poteſt.

V. Hinc humidum corrodens eſt auferendum, omnibus modis, aut ſi fieri non poteſt, antidoto ejus virulentia eſt exſtinguenda.

12. SUSTENTACULI DEFECTUS.

I. Partes molles extenſiles & contractiles, atque humores, ſi non ſatis ab ambientibus vel adjacentibus in eo ſtatu firmantur, ſuſtentaculi defectu laborant.

II. Inde naturalis ambientis aeris minuta gravitas, in altis montibus, cucurbitulis, ſuctione: ſubita evacuatio in hæmorrhagiis, acervata eductione puris, vel lymphæ, in abſceſſu, hydrope, partu: ſoluta integritas, in ruptione, vulnere & fractura: deficiens rigiditas in oſſibus & cartilaginibus: & denique ablatio ſuſtentaculi adſueti vel neceſſarii, ad morborum curationem adhibiti, multos infert morbos.

III. Hinc colliguntur humores in loco minus ſuppreſſo, unde alvus adſtricta, vel fluidi menſium, lochiorumque ſuppreſſio, tumor, aneuryſma, varix, & inde in reliquo corpore ſanguinis defectus: partes molles e naturali ſede truduntur, unde herniæ, procidentiæ, fungus: rumpuntur vaſa, aut oſcula aperiuntur, ut fiant hæmorrhagiæ, hæmoptyſis, menſium lochiorumque profluvium, aliæque evacuationes copioſiores: tandem oſſa molliora minus ſuſtentantia deformitatem relinquunt.

IV. Cauſæ variȩ ſunt removendȩ, temperandæ, ſiſtendæ, novum ſuſtentaculum adhibendum, quod ita adducit, & ſuſtentat, ut coerceat effluxum, retineat partem in naturali ſede, non tamen ſimul exſtinguat motum vitalem.

13. FISSURA.

I. Rimæ oblongæ in partibus externis ſponte vel a cauſa interna natæ, Fiſſuræ dicuntur: eædem in oſſibus a valida vi productæ ad fracturas referuntur.

II. Naſcuntur 1. frequentiori & nimia ablatione humidi & pinguitudinis, abſter-

ſtergendo & exſiccando, maxime hyemali tempore. 2. Pinguedinis naturalis inverſione, in venerea lue, multiſque morbis cutaneis.

III. Frequentiſſime fiunt in labiis, papillis mammarum lactantium, interdum in ipſa lingua, quando non niſi deglutienda applicanda ſunt: ſæpe vaginæ, pudendis mulierum, totique cuti infeſtæ ſunt.

IV. Cauſa externa evitanda, pars tegenda & malaxanda molli pinguedine, ſi internus latitat morbus, is ſimul curandus.

14. RUPTIO.

I. Tenſio vel flexura validior, quam ferre poteſt nexus ſolidorum, producit Ruptionem.

II. Hinc 1. in ſanis extenſio, flexura, in morbis impletio, circulatio aucta, febris acuta, ardens, obſtructio, reditus impeditus, convulſio, exercitium validum, ſternutatio, tuſſis, vomitus. 2. Suſtentaculi privatio, & ſubita evacuatio. 3. Antecedens fragilitas, ruptionis cauſæ ſunt.

III. Generales effectus ex ſoluta unitate intelliguntur, ſed in arteriis, venis, lymphaticis, ligamentis, tendinibus, corde, hepate, liene, œſophago, ventriculo, inteſtinis, perinæo, vagina, utero, veſica, ex diverſa functione læſa, & effuſo tumore, præſagia petuntur.

IV. Prævenienda eſt ruptio, evitando cauſas, adhibendo ſuſtentaculum, curando fragilitatem: nam facta, ut ſoluta unitas tractanda.

15. ULCUS.

I. Solutio in partibus mollibus vetuſta, plerumque cum alicujus ſubſtantiæ amiſſione, ſive ſponte nata, ſive ab aliis morbis, ut vulnere & contuſione relicta, vocatur Ulcus.

II. In eo diſtinguunt figuram, magnitudinem, profunditatem, progreſſum, malignitatem, varium humorem contentum & effuſum, durationem, ſymptomata adjuncta, variam producentem cauſam, in corpore & morbo, atque in corporis parte varia.

III. Prædictio in ulceribus 1. deſumitur ex dictis generibus; 2. generalibus humoribus eorumque evacuatione, 3. ſuppreſſione eorum, qui evacuari debuiſſent.

IV. In ſimplici benigno ulcere pars amiſſa ſarcoticis eſt ſupplenda, & dein cicatrizantibus epidermide tegenda; ſed in reliquis mutanda curatio ad cauſas & varia genera hanc conſolidationem impedientia.

16. FISTULA.

I. Morboſa, vetuſta, oblonga, canaliculata, alte penetrans ſolutio in parte molli, cujus latera muco, pellicula, membrana vel callo obducta non coaleſcunt, vocatur Fiſtula.

II. Subjectum os carioſum, ſinus, vel corpus alienum fundens diu pus acre corruptum vel ichorem, ut & tranſitus urinæ, excrementorum, vel aliorum morboſorum humorum perpetuus, fiſtulam generat.

III. Scaturigo eſt auferenda, alienum tollendum, ſinus comprimendus, latera fiſtulæ depuranda, dein conſolidanda.

TITULUS II.

EX TONO MUTATO.

Tonus variat & a ſtatu ſano recedit in accurtatione, flexura; & reſtitutione.

17. CONTRACTILITAS.

I. Accurtandi potentia omnibus partibus mollibus inſita validior facta, præbet morboſam Contractilitatem.

II. Validior hæc 1. in viventibus, ætate conſtanti, viris, robuſtis: 2. augetur exſiccatione; 3. adſtringentibus, ſpirituoſis; 4. frigore glaciali & calore adurente; 5. adductione ſumma conſtanti.

III. Hæc cum augmento motus vitalis generat omnes actiones validiores; auget corporis calorem, pulſum durum exhibet, humores compingit, lentorem generat, tenue expellit, ſiccitatem inducit, vulnerata maxime hiare facit, dolorem intendit, reviviſcentiam facit poſt nimiam evacuationem in ſyncope. Sed ſuperans actionem vitalem & neceſſariam dilatationem, generat nimiam vaſorum anguſtiam, & clauſuram, producit immobilitatem, evacuationem ſiſtit, ſupprimit, obſtruit, & multa alia in partibus ſpecialibus generat.

IV. Curatur illa, evacuatione copioſiore ſine ſtimulo, ſomno longiore, quiete corporis, humectantibus, ſaponaceis, laxantibus, repetita & modica elongatione.

18. LAXITAS.

I. Quæ partes ſolidæ facilius elongantur, minorique nixu conantur in priſtinum redire ſtatum, quam ſanis competit, illa ſtatus mutatio vocatur Laxitas, a quibuſdam Atonia.

II. Generatur in aere calido & humido, habitatione in locis depreſſis, uliginoſis, morbis diuturnioribus, debilitate virium, corporis quiete, chronicis: ſcorbuto, cachexia, doloribus diuturnioribus, nimia continuata extenſione fibrarum, hydrope, effluviis metallicis, mercurii, antimonii, abuſu ſaponaceorum, aquæ, ſpirituoſorum, colliquatione & tenuitate humorum, ætate puerili, & ſenili, ſexu femineo, evacuatione copioſiore boni humoris, æquilibrium deſtruente.

III. Inde in generalibus actionibus generatur debilitas, motus tarditas, circulatio minor, pulſus debilior, laſſitudo, pigritia, cita defatigatio, torpor, ſtupor, pareſis, ſomnolentia, frigiditas, coctionis tarditas, evacuationes copioſiores vel ſubſiſtentes, gravitatis ſenſus, ſtagnatio facilis. In humoribus cruditas, ſcorbutus, acrimonia nitroſa, & acida, hydrops, leucophlegmatia, tumores molles frigidi in partibus pendentibus, ſpontaneæ corruptiones, cachexia, catarrhales morbi, urina alba craſſa cruda, dein pellucida magis tincta, rhachitis: qui omnes morbi numero augentur, ſi quædam pars præ ceteris laxa ſit.

IV. Partes modice adducendæ & ſuſtentandæ, fricandæ, roborandæ vel adſtringendæ, ſiccandæ, movendæ calefacientibus aromaticis, & frequenti exercitatione.

19. FLEXIBILITAS.

I. Flecti facile poſſe ſine ſolutione partes molles ſtatus eſt ſanus, ſed in partibus Rigidis, & Elaſticis facilior flexura morbus eſt.

II. Talis autem ſtatus in infantibus & pueris naturalis, increſcente ætate ſenſim ſponte evaneſcit: continuatur vero & naſcitur aceſcentium & humidorum abuſu, corporis nimia quiete, aere frigido & humido, præmatura ablactatione, vale-

valetudine adverſa, tempore autumnali & hyemali, regione depreſſo, habitatione in loco ſubterraneo.

III. Nata parit Rhachitidem, oſſium, maxime circa articulos, deformitatem, unde ſpinæ, coſtarum, extremorum incurvatio, ut deinceps nani & curvi maneant.

IV. Curari debet cibo facilis digeſtionis, maxime lacte materno; corporis frictione, pannis ſiccis & calidis; decubitu ſupra lectulos ſiccos aromaticos; frequenti corporis agitatione in aere ſicco & aprico; medicamentis antacidis roborantibus, aromaticis; artificioſis machinis ſuſtentantibus, ſi malam conformationem veremur.

20. RIGIDITAS.

I. Partes molles, quæ flecti & elongari debent, aut cartilagines flexiles ſi difficilius vel non admittunt hanc mutationem, dicuntur Rigiditate morboſa laborare.

II. Hæc non confundenda cum paralyſi, convulſione, ancyloſi, aliiſque partium flexuram impedientibus morbis.

III. Acquiritur ſumma adductione cum quiete, exercitiis frequentioribus durioribus, increſcente ætate, frigore glaciali, nimia exſiccatione, ablatione pinguedinis, vel ejus mutata indole, adſtringentibus, coagulantibus.

IV. Inde difficilior circulatio, præmatura ſenectus, anxietas, cachexia, cruditas, ſecretionis defectus, & multa alia, ſi in articulis, œſophago, utero, vel aliis partibus prædominet.

V. Partes blande & ſæpe movendæ; laxantia, humectantia, pinguia, tepide admovenda.

21. ELASTICITAS.

I. Partes ab externa cauſa flexæ ſe ſubito reſtituentes, vel preſſæ ſe expandentes dicuntur Elaſticæ. Omnes cartilagines, larynx, trachea, pulmo, hepatis vaſa, portarum arteria, umbilicalis funiculus, placentæ vaſa, nervorum capſulæ Elaſticæ debent eſſe, ſed partes molles elaſticæ factæ morbum inferunt.

II. Partes molles fiunt elaſticæ iiſdem cauſis, quibus generatur contractilitas & rigiditas.

III. Elaſticitas in vaſis mortuis cum æquali implente cauſa nec auget nec minuit fluxum: cum inæquali impletione, eum fluxum æqualem facit. Hæc cum motu vitali conſpirante transfluxum retardat. Eadem agens cum oppoſito motu vitali admodum juvat fluxum. Qui fluxus minuitur vel ſiſtitur in naturalibus partibus elaſticis ſi convertitur in rigiditatem.

IV. Hæc ſi nata fuit in partibus mollibus, curari debet ut contractilitas vel rigiditas.

22. INERTIA.

I. Deficiens in partibus elaſticis requiſita elaſticitas Inertia dicenda eſt.

II. Generatur in partibus his ut laxitas in reliquis.

III. In his partibus cum oppoſito motu vitali vel particulari commovendis, minuit transfluxum & tandem perfectam ſtagnationem inducit.

IV. Curatur ut Laxitas.

TITULUS III.

QUANTITATIS MORBI.

Quantitas duobus modis a ſanitate recedit, in Abundantia & Defectu.

23. ABUNDANTIA.

I. Numerus partium major ex nativitate, ut in digitis & teſtibus, tuberculis, nævis: aut poſtea accedentium, ut in pilis & dentibus, cognoſcitur facile: ſi ſanitati pars illa obſit præſecari, amputari vel evelli debet.

24. DEFECTUS.

I. Dum, vel ex nativitate, vel morbo, vel amputatione, vel evulſione, partes deficiunt, functio ergo & uſus iſtius partis ceſſat, quæ mala magis vel minus ſunt periculoſa cenſenda ex cognito uſu partium.

25. MUTILATIO.

I. Partis alicujus corporis per morbum, & maxime inſtrumentum chirurgicum ablatio, vocatur Mutilatio, ſi reliquum corpus poteſt manere vivens.

II. Per ablationem hanc ceſſat ſimul functio iſtius partis, ſed in reliquo corpore, ſi membrum fuerit magnum, generatur ſanguinis abundantia, quia non tollitur pars præparans, ſed nutrimentum conſumens. Inde naſcitur plethora & omnis generis hæmorrhagia.

III. Particularis functio exſtincta arte non poteſt ſuppleri, ſed artificioſis machinis aliquomodo ſubvenitur: verum in toto corpore mala præveniuntur phlebotomia aut frequentiore alvi ductione.

26. EXCORIATIO.

I. Partes externæ, epidermide, internæ epithelio privatæ ex quacumque cauſa, dicuntur Excoriatæ.

II. Secedunt hæ partes valida deterente vi applicata, corroſione externa, adfluxu acrium, ſtagnatione humorum ad aliquam partem, colliquatione, mortificatione, uſtione.

III. Pars illa tegmine privata, dolet, calet, ardet, inflammatur, mobilior ad omnem attactum, exſiccatur, fundit humorem & ſanguinem; tandem tegitur cruſta aut ſordido; format dein pus, ulcus, eſcharam.

IV. Prævenitur inunctione mollis pinguedinis, frequenti ablutione: curatur ablatione cauſarum, tegendo, cum leni adſtrictione & antiſeptico.

27. ATTRITUS.

I. Corpora duriora externa, vel & ipſæ partes corporis firmæ, ad ſe invicem preſſa & mota, faciunt Attritum, qui fortior, detritum & excoriationem inducit.

II. Cauſæ hujus, ſeu potius ſpecies, ſunt frictiones & ſcalpturæ, ambulationes, exercitationes, equitationes, motus muſcularis, & vitalis validior.

III. Levis attritus aliquamdiu continuatus inducit calorem, colorem rubrum, compacturam, intumeſcentiam, circulationem auctam, callum, duritiem: quæ

vix

vix merentur morbi nomen : ſed attritus validior ſolida deſtruit, excoriat, dolorem, ardorem, inflammationem, tumorem, cutis tranſudationem, veſiculas aquoſas, cruſtam, imo eſcharam infert.

IV. Quæcumque pars diu ferre debet attritum, illa præmunienda inunctione olei vel pinguedinis mollioris, ſic minus teretur.

V. Si ſolummodo inductus ſit calor, rubedo, dolor, cum levi intumeſcentia, oleoſa, pinguia, mollia ſunt inungenda: aut ſi paulo vehementior fuit, pars ſimul fovenda fotu vel cataplaſmate tepido molli. 2. Si Veſiculæ excitatæ fuere, illæ pertundendæ, relicta epidermide. 3. In Excoriatione eadem agenda, ſed ſimul pars tegenda ſindone cera obducta, quod in deligatione relinquitur. 4. Eſchara facta ſimilia exigit, ſed & lenibus abſtergentibus ſeparatio promovenda.

28. NUDITAS.

I. Quum omnes partes ſenſu vel motu vitali donatæ munitæ ſint, vel epidermide, vel epithelio, vel muco, his ablatis exponuntur rebus externis, & tranſeuntibus liquoribus, unde irritantur, dolent, & interdum exſiccantur.

II. Præter omnes cauſas excoriationem facientes huc pertinet frequentior abſterſio, mutatio muci in humorem tenuem.

III. Partes tegumento privatæ exſiccantur, contrahuntur, irritantur, dolent, difficiliorem tranſitum præbent, inflammantur, exulcerantur.

IV. Partes tegendæ molli oleoſo pingui & mucilaginoſo medicamento, evitandus omnis attactus, & expoſitio aeri nudo.

TITULUS IV.

SUBSTANTIÆ MUTATÆ MORBI.

Hi morbi inducuntur interdum ex mechanica cauſa, vel ad attactum differunt, vel comparantur ad humores, vel ex mole, aut indole, aut figura, aut capacitate, diſtinguuntur.

29. ADDUCTIO.

I. Quæ res externæ mechanica actione extremitates partis firmæ minus diſtantes faciunt; vel auferunt extendentes cauſas, quibus impediebatur accurtatio naturalis, illæ Adductionem inferre dicuntur.

II. Partes fibroſæ, membranarum, ligamentorum, muſculorum, tendinum, diu adductæ, uſus tempore ſatis elongari nequeunt, & tandem rigeſcunt. Partes cavitatem formantes, ut veſica, ventriculus, inteſtina, arteria, & vena, debitam dilatationem denegant.

III. Poſt ablatas cauſas, partes ſenſim & ſæpe extendendæ, minuendaque laxantibus contractilitas inſita.

30. COMPRESSIO.

I. Latera vaſorum vel cavitatum oppoſita, ab externa cauſa ad ſe invicem nimis ducta, vel ſe mutuo inde tangentia, Compreſſione affici dicuntur.

II. Hoc fit in nobis a rebus externis, in decubitu, pondere impoſito, ligatura, cingulo, veſtimentis arctioribus, machinis comprimentibus, aere graviore: quando cauſa prompte tollenda, ſenſim dimittenda in aſſuetis; vel ſæpe mutanda ut in decubitu.

III. Interne autem ab oſſe duro, in luxatione, fractura, fragmento, calculo,

 excre-

excrefcentia, nata, exigit citam repofitionem vel ablationem, fi fieri poffit.

IV. Tumor durus vel mollis adjacens, uti fcirrhus, ftruma, cancer, aliique glandularum tumores, arte tollendi, qui refolvi nequeunt: abfceffus, finus, fanguis, vel alius humor in parte collectus aut in aneurifmate vel varice, & hydrope arte educendus, ab ingeftis copiofioribus fponte evanefcit, vel vomitu tollitur, ab alvi excrementis, in alvo adftricta curatur diluente clyfmate & alvi ductione: fed fœtus & uterus tumens, legitimo partu tollitur; fola tunc fuftentatione prævenienda mala; vefica urina turgens deplenda: vafa ultra modum turgentia in plethora & majore circulatione, fanguinis miffione deplenda: verum ex impedito reditu, ad impedientem caufam eft attendendum, in cachecticis, cruditate, lentore, pituita humores craffiores folvendi: involucrum cingens contractum, ut dura mater, nervorum involucra, capfula hepatis, inflammatione, fpafmo, contractilitate, ex cognita caufa aptis auxiliis relaxandum.

V. Ut intelligantur effectus, diftinguendum: an 1. Compreffio fit modica vel valida. 2. In robufto vel debili corpore: 3. Pro parte generali vel fpeciali compreffa.

VI. Applicatum comprimens in robufto corpore non fuperans vitalem actionem auget contractilitatem, elafticitatem, minuit vafis capacitatem, inducit callum, calorem, cohæfionem, confolidationem, humorum denfitatem, lentorem; roborat, motum auget, moderatur evacuationem, difcutit: & ita multos morbos, ex iftis caufis natos, fanat.

VII. Compreffione autem valida, vel viribus moventibus debilioribus, ut latera oppofita fe mutuo tangant, exftinguitur vitalis actio in tali parte: unde obftructio, impedita circulatio, frigus, evacuationis fuppreffio, durities, dolor, ftupor, infenfilitas, gangræna, fphacelus, paralyfis, deformitas, collectio, aridura, & multa alia ex partium generalium vel particularium functione læfa.

31. EXTENSIO.

I. Fibræ molles contractiles cum renixu longiores factæ ab externa caufa Extenfionem patiuntur.

II. Quæ fit 1. magna impletione, ingeftione, collectione, evacuatione impedita, abundantia, echymofi, expanfione, empneumatofi, compreffione, obftructione, plethora, circulatione majore, fuftentaculi privatione in vulnere, flatibus, qualia obfervantur in tumoribus, tympanitide, alvo adftricta, inflammatione, hydrope, œdemate, abfceffu, empyemate, ifchuria, reditu impedito: in quibus omnibus implentes vel retinentes caufæ funt tollendæ, aut fi fieri non poffit, contentus humor per novam factam aperturam educendus.

III. Removendo 2. extrema in luxatione, fractura, extenfione chirurgica & alia morbofa, nixu valido cum refiftentia, elevatione ponderis, flexura fortiore & fimilibus, partes nimis tenfæ promtam ablationem exigunt priufquam rumpantur, vel nimis diu claufa retineantur vafcula: nata vero extenfio in tendinibus, ligamentis & aliis partibus in convulfione, epilepfia & fpafmo, fpecialem illorum morborum curationem fequitur. Si ruptio in ligamentis vel tendinibus fit facta, pars retinenda in quiete, donec confolidata fuerit.

IV. Hæc etiam fit in ipfis fibris tali modo ex morbofo vel voluntario influxu fpirituum: fed ex uftione & nimia ficcitate nata humectantibus, pinguibus & mollibus curanda, quali modo etiam illa, quæ adftringentibus aufteris inducta fuit, poft eorum ablationem, ablutionemque partium.

V. Fibræ ex quacumque caufa tenfæ indurefcunt, fenfim magis renituntur, gracilefcunt; tandem in viventibus amittunt tonum, vel rumpuntur, contactus minuitur; membranarum interftitia fenfim majora fiunt & trafmittunt coercendos humores; vaforum cavitates anguftantur, minus capacia fiunt & tandem integre clauduntur: in nervis generatur paralyfis, dolor, ftupor, anxietas: pars ab

im-

impletione tumens simul crassescit, tumet, cum calore, ut in corporibus spongiosis, & parte inflammata; ab impedito reditu tumet, adgravatur, livet aut pallet.

VI. Post ablatas causas, partes adducendæ, sustentandæ, remanens laxitas, & ruptio, ut proprii morbi curanda.

32. ELONGATIO.

I. Elongatio in causis externis non differt ab Extensione, nisi quod partes firmæ simul amittant accurationis potentiam; in effectu cavitates vasorum simul ampliantur, ut in gravidarum utero, œdemate, hydrope; in curatione partes etiam adducendæ, & adhibenda, quæ contractilitatem & actionem augent.

33. MOLLITUDO.

I. In partibus sanis quædam invenitur resistentia dum volumus mutare figuram: si illa facilius mutatur, quam ad sanitatem requiritur, morbus ille Mollitudo dicitur.

II. Ita fit minus valida impletione, evacuatione majore, & laxitate, atque contractione minore, ut in cachexia, humiditate, viscitate, puerili ætate.

III. In cute & carne minus præparat transfluentes humores, ipsaque pars vel totum corpus redditur frigidius. In ossibus præbet ansam deformitati, & rhachitidi. In Tumoribus plerumque bonum signum.

IV. Curatur morbosa per corporis exercitium, frictiones, medicamenta roborantia, siccantia, compingentia, adstringentia.

34. DURITIES.

I. Quasdam partes, ut ossa, duras esse convenit; caro autem, vasa, membranæ, glandulæ, viscera minus dura, difficilius foveam admittentia digitis prementibus, morbum inferunt.

II. Variis modis partes duræ fiunt. 1. Solida mollia in callum, cartilaginem vel os mutata. 2. Frequens frictio, exercitium, compactura, ætas senilis, exsiccatio, applicatio adstringentium, austerorum. 3. Humores concreti, coagulati, humido tenui privati, frigore, gelu, ustione, compacti. 4. Pars ab humore valide impleta, infarcta, obstructa, in aucto motu, vel reditu impedito.

III. Nunquam ex partibus mollibus induratis bonum præsagium petimus, quia nescimus an emolliri possit, & manens suffocat vel perturbat actionem istius partis, atque concedit stagnantibus spontaneam corruptionem, partes adjacentes irritat.

IV. Pro natura causæ varianda curatio: sic quies, humectatio, resolutio concreti, evacuatio, duritiem sæpe minuunt.

35. HUMIDITAS.

I. Tanta humidi copia partibus solidis intermista, quæ earum actionem enervat, Humiditas seu Uligo morbosa dicitur.

II. Generatur abundantiore ingestione, & applicatione frequentiore humidi maxime tepidi; colliquatione & resolutione humorum; parciore exhalatione, vel evacuatione; minore circulatione; evacuatione nimia maxime sanguinis; atque a causis laxitatem inducentibus.

III. Nata in solidis producit laxitatem, fragilitatem, flexibilitatem, inertiam, mollitiem, rachitidem: in humoribus cachexiam, cruditatem, viscitatem, hydropem, leucophlegmatiam, spontaneam corruptionem, putredinem, in actionibus debilitatem, lassitudinem, circulationem minorem, pulsum mollem debilem,

 per-

perfpirationem minorem, valetudinem, & multa alia ex parte fpeciali affecta.

IV. Evitandæ caufæ inducentes, atque abforbentibus, difcutientibus, compingentibus, roborantibus & exficcantibus, nimia humiditas auferenda.

36. SICCITAS.

I. Defectus humidi vel pinguedinis inter partes folidas vocatur Siccitas: atque fanguis, bilis, alvi excrementa tenui humore privata etiam dicuntur ficca.

II. Generatur ablatione humidi, per aerem ficcum, & abforbentia applicata; parciore ingeftione humidi, vel lacteis obftructis, compactu humorum per motum mufcularem, moventia circulationem auctam morbofam; evacuatione tenuioris continuata, collectione humidi in quadam cavitate: denique mutata natura pinguedinis.

III. In folidis producitur contractio, tenfio major, fragilitas, rigiditas, anguftia vaforum, compreffio fubjacentium: in actionibus abforptio promtior, debilitas, pulfus exilior, & multa alia pro diverfitate partis vel humoris.

IV. Curatur, habita ratione ad caufas, humectantibus, laxantibus, frigefacientibus, evacuantibus & phlebotomia.

37. CRASSITUDO.

I. Solita latitudo & moles major facta, Craffitudo dicitur.

II. Hæc fit acceffu humoris fpatiola vel minima vafcula implentis, qui humor vel manet fluxilis, vel concrefcit. Aut generatur acceffione partium folidarum, quæ interdum fimul callum formant. Aut ita fiunt folida adductis extremis.

III. Craffitudo ab implente liquore plerumque producit tumorem mollem; is concretus femper tumorem durum generat; acceffu partium augetur cohærendi potentia, fed in adductione brevior & tenacior redditur pars folida.

IV. Si humor fluxilis maneat, is abforbendus, vel evacuandus; concretus primo refolvendus: reliqua ex callo & adductione intelliguntur.

38. TENUITAS.

I. Minor latitudo in partibus folidis dicitur Tenuitas.

II. Ita fiunt partes tenfæ omnes præter uterum & partes genitales in naturali extenfione. 2. ablatione humidi ex ipfarum fubftantia, compreffione. 3. deceffu vel ablatione alicujus portionis.

III. Nata inde minore proportione partium cohærentium omnia funt exfpectanda, quæ in fragilitate.

IV. Artificiali fuftentatione prævenienda ruptio, dum pars ablutione cum adftringentibus fimul obfirmatur.

39. DENSITAS.

I. Solida dicuntur Denfa, fi fluidum, quod in fpatiolis hæfit, expellitur, ut partes corpus firmum conftituentes propius jungantur, quando fimul minuitur moles, ut in rebus mortuis.

Vel quando moles eadem manet, fed interftitia implentur partibus folidis, quod fit motu vitali.

Vel quando moles fimul increfcit acceffu partium, quæ cum toto concrefcunt, ut in calli generatione ex laboribus.

40. RA-

40. RARITAS.

I. Partes corporis magis a ſe invicem recedentes, ſive ſpatiola iſtius ſolidi impleantur liquore graviori vel leviori, ut aere, moles tamen dicitur rarior, ut in ſpongia intumeſcente.

II. Ita fiunt ſolida, calore majore, humectatione, minuta contractilitate, laxitate, compreſſione minore, ſuſtentaculi ablatione.

III. Sic naſcitur tumor & intumeſcentia mollis.

IV. Tollenda eſt cauſa raritatem inferens, ſenſim minuendo calorem, exſiccando, adſtringendo & ſuſtentando, auferendo & expellendo humorem.

41. CALLUS.

I. Si partes molles ultra modum mole & tenacitate ſint auctæ ab accedente materia concreta incorruptibili, vocatur Callus: hæc in oſſibus magis indureſcit, & ſeparata oſſa jungit.

II. Generatur frequenti & non deſtruente compactura & attritu, in exercitiis, aucta circulatione, corpore duro alicubi hærente, & increſcente ætate.

III. Natus præbet partibus mollibus majorem tenacitatem, rigiditatem, immobilitatem, ſenſus hebetudinem, actionem imperfectam & tandem impeditam; cruditatem in humoribus, circulationem impeditam, anxietatem, palpitationem, dyſpnœam, ſuffocationem.

IV. Longa maceratione cum humido pingui & tepido liqueſcit; aut ſecedit a partibus, quibus adhæret; externe abſcindendo interdum tollitur.

42. OSSIFICATIO.

I. Partes ſua natura molles extenſiles in partes duras non extenſiles & vix aut non flexiles mutatæ dicuntur oſſificatæ.

II. Omnes partes molles ita indureſcere poſſunt, maxime autem cor, aorta, ligamenta, tendines, cartilagines.

III. Talis mutatio inducitur frequenti exercitatione, exſiccatione, adſtringentibus, & indurantibus applicatis, modo ſimul non faciant mortificationem aut deſtructionem.

IV. Ita mutatæ partes producunt rigiditatem in parte mobili, & pro parte varia diverſos ſortiuntur effectus.

V. Pars oſſificata omnem medelam reſpuit, ſed fomentis laxantibus humectantibus tepidis cum modica agitatione aliquomodo mollitur.

43. DEFORMITAS.

I. Recedens figura partium vel organorum a naturali; ut inde fiat functionis impedimentum vel turpitudo ad adſpectum, ad hunc titulum refertur.

II. Conata deformitas plerumque eſt ex hæreditate, interdum ex læſione tempore geſtationis, vel ut quidam contendunt ex animi pathemate matris. Poſtea autem generatur in partu, uſtione, vulnere, fractura, luxatione, compreſſione, ligatione, arthritide, podagra, maxime in oſſium mollitudine & rachitide infantum.

III. Utplurimum functio partis deformis difficilior fit vel aboletur, quod ex uſu iſtius partis eſt deducendum, maxime in partibus genitalibus & pectore.

IV. Ex nativitate proveniens difficile emendatur, ſed prævenitur, poſtea accedens ſuſtentatione & artificioſis machinis, dum ſimul curatur morbus deformitatem inducens.

4. CI-

44. CICATRIX.

I. Veſtigium plerumque cum quadam ſubſtantiæ privatione in aliqua parte ſolida relictum vocatur Cicatrix.

II. Illa relinquitur poſt omnem ſolutam unitatem, vulnus, ulcus, uſtionem, validam contuſionem, ruptionem, corroſionem, variolas, atque admodum profunda & adhærens poſt cariem.

III. Inde tali in parte fragilitas, ſenſus doloroſus, vel ſtupor, deformitas, impedita actio, præſagium ſæpe tempeſtatum.

IV. Prævenitur adductione, ſuſtentatione modica, frequenti ablutione corrodentis.

V. Firmatur ſenſim ablutione cum ſpirituoſis: ſi ſordida ſit corrodente vel veſicatorio ſordidum prius auferendum.

45. AMPLITUDO MORBOSA.

I. Dum naturalis capacitas vaſorum in quadam parte, receptaculorum, meatuum, & orificiorum, fiat major, ille morbus ad Amplitudinem refertur.

II. Omnis extenſio frequens, elongatio conſtans, laxitas & atonia in fibris, amplitudinem producit.

III. Nata pro parte varia, diverſa producit; in genere, collectionem in circulatoriis & receptaculis, effuſionem in emunctoriis.

IV. In curatione, tollenda & evitanda eſt cauſa diſtendens. 2. adhibenda ſuſtentacula externa adducentia. 3. applicanda & adhibenda roborantia vel adſtringentia.

46. ANGUSTIA.

I. Dum canales circulatorii, meatus, receptacula & aperturæ naturales, fiunt anguſtiores, multi inde fiunt morbi.

II. Ita fiunt partes externa compreſſione, extenſione, contorſione, adductione, intumeſcentia laterum. 2. aucta contractilitate adſtringentibus applicatis, exſiccatione. 3. ſpaſmodica conſtrictione.

III. Multa inde fiunt, ut difficilis partus, deglutitio, reſpiratio, alvi egeſtio, iſchuria, evacuatio minor; facilis concretio, obſtructio.

IV. In curatione, tollendæ anguſtantes cauſæ; contractilitas minuenda laxantibus humectantibus; ex ſpaſmodica contractione eget anodynis antiſpaſmodicis.

47. OBSTRUCTIO.

I. Interceptus tranſitus transfluentis liquoris per vaſa proprie eſt Obſtructio, quamvis ab auctoribus ſubſiſtens fluxus ex deficiente cauſa propellente ad hunc titulum ſæpe referatur.

II. Vas tranſmittens compreſſum, extenſum, contortum; in lateribus tumens; contractilitate vel ſpaſmo contractum; concretum; intus lubrico muco privatum; aſperum, ſiccum, enatum intus tumorem habens, tranſitum intercludit. Tollenda eſt mobilis cauſa vel laxantibus, antiſpaſmodicis, lubricantibus, facilitandus tranſitus.

III. Humorum pituita, lentor, mucus, tenacitas, craſſitudo, grumus, cruditas inepta ad transfluendum, ut & calculus, vel alienum in canalibus hærens, ſi obſtruant, pro natura craſſitudinis, reſolventia ſunt adhibenda; aut concreta & illapſa eximenda, vel protrudenda, ut iterum via pateat. In errore loci, dum globuli majores intrarunt vaſcula minora, ſatius erit largiore ſanguinis miſſione, & laxantibus, motumque minuentibus applicatis retroagere impulſum, quam ulterius inſtigare.

IV. Vas quodcumque obſtructum tranſitum humoris intercipit. Si ſit arteria, pars a corde remota depletur, pallet, friget, exareſcit, extenuatur, conſumitur lenta gangræna, motus muſculorum iſtius partis perit, ceſſant ſecretiones, excretiones, & actiones ab adfluxu pendentes. Si Vena obſtructa ſit in parte a corde remota, tumor, livor, gravitas, motus & ſenſus exſtinctio, excretio copioſiſſima, ſphacelus. In aliis partibus varia producuntur ex earum functionibus læſis.

V. Generalem non admittit curationem, ſed debet dirigi ad cauſas obſtruentes.

48. CLAUSURA.

I. Dum vaſa, canales, emunctoria, orificia, vel naturales aut morboſæ aperturæ, continuo vel interdum aperiendæ ita clauſæ manent, ut tranſitus per eas intercipiatur, dicitur Clauſura.

II. Ita fit compreſſione, contractione, convulſione, tumore in latere, obſtructione, concretione, nativitate, defectu humorum, ſoluta unitate & exſiccatione.

III. Quænam inde fiant, exponi nequit, quia differunt pro parte clauſa, quæ propriis locis debent tradi.

IV. In curatione attendendum ad dictas cauſas, quæ ſpecialem curationem exigunt. Ex nativitate utplurimum ſectione curatur, alias laxantia, antiſpaſmodica, vel reſolventia ſunt adhibenda.

49. CONCRETIO.

I. Quæ partes firmæ in ſanis ſeparatæ debent eſſe, ut libere moveri poſſint, ſi uniuntur, illa unio vocatur Concretio, aut Coalitus.

II. Sola vis vitæ eſt cauſa uniens, ſed impeditur agere interpoſita epidermide vel epithelio muco vel ſordido: quæ igitur 1. tollunt iſtud munimentum, ut eſt corroſio, excoriatio, uſtio, ulcus, variolæ; 2. nudas partes in quiete unitas ſervant, concretionem producunt.

III. Hæc ſi fiat in naturalibus aperturis, impeditur ejiciendorum exitus: in vaſis exſtincta circulatio; vaſiſque converſio in ligamentum: in partibus mollibus impedita actio, rigiditas in articulis ancyloſis.

IV. Coalita pars ſponte nunquam ſolvitur, ſed ſectione artificiali eſt ſeparanda.

TITULUS V.

EX LOCO ALIENO.

Solida mollia Herniam & Procidentiam ex ſede mutata inferunt, ſed in articulis præterea producitur Luxatio.

50. HERNIA.

I. Receſſus partis mollis ex naturali ſede extra ſolitos limites, ut maneat tamen ſolitis integumentis pars obvelata, vocatur Hernia. Perperam alii morbi ſimilem fere tumorem producentes huc referuntur.

II. Locus ubi prolabitur pars, humor aut quædam pars ſolida in ea contenta, varia præbuit nomina.

III. Inſita laxitas ex hereditate vel ætate; ablatio ſuſtentaculi naturalis; vis interna valide urgens extruſionem producunt.

IV.

IV. Pro diverſis partibus extruſis, iiſque magis minuſve conſtrictis varia fiunt ſymptomata inſuperabilia, niſi repoſitio fiat.

V. Pars e ſede ſua remota artificioſe reponenda, dein diu retinenda, ſuſtentanda, & applicatis adſtringentibus accurtatio fibrarum promovenda.

51. PROCIDENTIA.

I. Pars mollis ex naturali ſede remota, ut ſine integumentis communibus emineat, Procidentia vocatur.

II. Naturalis vel hereditaria laxitas in iſtis partibus, frequens & validum conamen internum, hunc morbum ſæpe producunt.

III. Pars ſede remota, tenſa, nuda dolet, tumet, rubet, inflammatur & tandem exulceratur.

IV. Pars ſemper commodiſſime reponenda, repoſita retinenda, ſuſtentanda, abluenda, & leniter adſtringenda, donec ſine dolore in ſua naturali ſede manere poſſit.

LIBER

LIBER II.

GENERALES HUMORUM MORBI.

TITULUS I.

QUANTITATIS MORBI.

Quantitas a ſtatu ſano recedit in Abundantia & Defectu.

52. ÆQUILIBRIUM DESTRUCTUM.

I. Proportio inter cauſas moventes & movendos humores ſublata, Æquilibrium deſtructum dicitur.

II. Generatur ſolidorum laxitate, rigiditate, ſuſtentaculo ſublato, deſtructione, contractilitate, humorum abundantia, defectu, ineptitudine, & actionis debilitate.

III. Inde circulatio minor, turbata; humorum cruditas, corruptio, ſtagnatio, collectio; ſolidorum laxitas; virium debilitas; corporis frigiditas; cachexia, hydrops, leucophlegmatia.

IV. Curatio dirigenda ad cauſas: artificiali ſuſtentaculo, vel facta evacuatione, ſi humor abundat, reſtituendum.

53. ABUNDANTIA HUMORUM.

I. Humores ſani circulatorii, ſecretorii, excretorii, nutritii, ſuperantes actionem moventem; & morboſi majore copia nati vel retenti, producunt Abundantiam.

II. Generatur illa ſanguinis ſolita evacuatione ſuppreſſa, ut in hæmorrhagiis, hæmorrhoidibus, menſibus ſuppreſſis, phlebotomia omiſſa, ceſſatione menſtruationis in vietis, graviditatis principio, ablactatione omnique evacuatione parciore. Tollitur illa in principio revocata evacuatione, artificiali ſanguinis miſſione, atque alvi ductione. Sed ſi diu duraverit, cacochymiæ habenda eſt ratio.

III. In conſueta & maxime lautiore diæta, quies corporis, exercitium omiſſum, ſomnus longior, ætas juvenilis, valens organi chylificationis actio, laxitas ſolidorum, accumulant humores. Tempus vernale, æſtas, & calor aeris expandens humores & minuens actionem moventem parit abundantiam ad actionem ſine aucta copia. Tolluntur mala inde nata parciore diæta, exercitio, phlebotomia, purgante refrigerante, aere ambiente frigidiore.

IV. Accumulatio urinæ, ſudoris, perſpirabilis, excrementorum, ſolis auxiliis has evacuationes augentibus, tolli poteſt; ſed materiæ morboſæ, ſæpe artificiali apertura, evacuatio eſt molienda.

V. Ex omnium humorum abundantia hic tradi nequeunt effectus; ſed ſi tota maſſa abundat, æquilibrium deſtruitur, facile fit hæmorrhagia, hæmoptyſis, gra-

vitas, laſſitudo, motus intolerantia, palpitatio, pulſatio, pulſus plenus magnus, venarum tumor, varices, faciei rubedo, anxietas, apoplexia, corruptio ſpontanea, caloris frigoriſque viciſſitudo, caloris externi intolerantia, cephalalgia, & multa alia, quæ inventa ſimul ſigna abundantiæ præbent.

VI. Generalis curatio eſt minuere quantitatem per evacuantia, & parciorem ingeſtionem: ſpecialis autem pro cognita cauſa, & diverſis humoribus abundantioribus dirigenda: ſæpe in his natura pandit viam ſalutarem pro exitu.

54. INTUMESCENTIA.

I. Dum tota moles alicujus partis, magnitudine ab influente humore increſcat, Intumeſcentia dicitur.

II. Ita fit impetu majore ad aliquam partem, laxitate & debilitate partis, ſuſtentaculi defectu, reditu impedito, obſtructione, irritatione, frictione, contuſione, adtritu, collectione, inflammatione, gelu, morſu, punctura, compreſſione venæ vel lymphatici, parte pendula: tam in ſanguinis defectu quam abundantia.

III. Pars ſimul fit gravior, humores ſtagnant, concreſcunt, corrumpuntur.

IV. Statim cauſæ tollendæ, ſi fieri poſſit, pars altius locanda, tumens ſuſtentanda, vaſa roboranda.

55. PLETHORA.

I. Tanta ſanguinis boni copia, ut vaſa cruenta nimis turgeant, eorumque actio facile turbetur vel impediatur, vocatur Plethora.

II. Generatur victu lautiore, exercitio omiſſo, otio, ſomno longiore, animi tranquillitate, juvenili ætate, tempore vernali, omiſſa ſanguinis evacuatione conſueta, mutilatione membri, ablactatione, & in vietis menſtruationis ceſſatione.

III. Hæc producit turgeſcentiam vaſorum cruentorum, rubedinem, pulſum pleniorem, varices, aneuryſmata, compreſſionem adjacentium: unde ſæpe angina, anxietas, cephalalgia, apoplexia, ſomnolentia, gravitas, torpor, viſus obſcuratio, urinæ ſuppreſſio: producit etiam æquilibrium deſtructum, laſſitudinem, pigritiam, debilitatem. Sibi interdum parit viam in hæmorrhagia, hæmoptyſi, hæmorrhoidibus, menſtruatione cum levamine. Sed ſuperveniente corruptela, generat dolorem, anxietatem, caloris frigoriſque viciſſitudinem, horrorem, convulſionem, febrem, phlogoſin, pulſationem, tremorem, vertiginem.

IV. Antequam abiit in alienam indolem, minuenda copia phlebotomia, purgante refrigerante, corporis frequentiore exercitatione, parciore diæta, breviori ſomno: ſed poſt degenerationem, ut Cachexia tractanda.

56. ANEURYSMA.

I. Tumor ſanguine plenus ex dilatata quadam arteriæ parte, ſenſim increſcens, cutis colorem vix mutans, interdum pulſans, renitens elaſticus, ſed continuata preſſione evaneſcens, niſi valde magnus, vocatur Aneuryſma.

II. Generatur ablatione ſuſtentaculi, impedito reditu ſanguinis per venam, impetu majore, læſione, corroſione, ruptione nonnullarum fibrarum, aut inducta laxitate.

III. Sanguis in ſacco dilatato ſtagnans, interdum manet fluidus, alias in grumum abit, intercipitur libera circulatio per ramos ex hoc trunco venientes, turbantur vel exſtinguuntur functiones a libero transfluxu pendentes; interdum poſtea rumpitur producens effuſionem, quam Aneuryſma ſpurium vocant.

IV. Pars dilatata artificioſe ſuſtentanda, applicanda adſtringentia diu, truncus arte-

arteriæ ſupra ſaccum aliquomodo comprimendus, & ſi veretur ruptio in arteria non ſolitaria, truncus ſupra aneuryſma filo ſtringendus.

57. VARIX.

I. Venæ quædam pars ſacculi inſtar a ſanguine intus contento tumens, tumorem, utplurimum lividum, circumſcriptum, compreſſilem præbens, vocatur Varix.

II. Generatur deficiente ſuſtentaculo, in parte inferiore corporis a comprimente ſanguine, laxitate venæ, reditu ſanguinis impedito per venam compreſſam a fœtu, alvi excrementis, tumore quovis, hepatis obſtructione.

III. Senſim magis increſcit tumor, & ob tenſionem dolere incipit; compreſſus ſenſim evaneſcit; ſanguis in eo ſtagnans plerumque lenteſcit; ruptus magnam ſanguinis copiam fundit, & ulcus curatu difficile relinquit.

IV. Suſtentaculo pars tumens adducenda, applicanda adſtringentia, removendæ cauſæ comprimentes venam: ſi major ſit, vel ruptio immineat, rami venæ in varicem exonerantes ſtringendi, ut nihil ſanguinis in varicem venire poſſit.

58. OBESITAS.

I. Proportio pinguedinis in toto corpore major ad reliquos humores & partes ſolidas, dicitur Obeſitas.

II. Quibuſdam naturalis eſt diſpoſitio, ſed augetur, nutrimento copioſiore, in corpore quieſcente, animo tranquillo, omiſſo exercitio conſueto, evacuatione minore, mutilatione alicujus membri, hæmorrhagia conſueta ſuppreſſa, & in fœminis vietis menſium ſubſiſtentia.

III. Obeſi difficulter corpus exercent; ſæpe deſtruitur æquilibrium, ut fiant aſthmatici, & apoplectici; ſolida laxantur; reſpiratio difficilior, pulſus obſcurior: in fœminis ſæpe menſes tardiores & ſterilitas: in pueris difficiliorem dentitionem præſagit: in vietis bonum ſignum.

IV. Minuitur parciore diæta, frequentiore exercitio, ne tamen ſubito inſtituatur, frequenti venæ ſectione & alvi ductione, uſu acidorum.

59. HYDROPS.

I. Lymphæ pellucidæ aut pituitæ lentæ copioſior collectio, in lymphaticis dilatatis, partis ſubſtantia, tunica celluloſa, vel & cavitatibus totius corporis, aut ſpecialis partis, exhibens tumorem pallidum aut pellucidum, frigidum, non dolentem, gravem, vocatur Hydrops.

II. Humor ille utplurimum tenuis interdum cohærens, vel acris, varii coloris, plus minuſve partem implens, varia phænomena præbet.

III. Omnis cauſa comprimens vas lymphaticum reducens, ciſternam, ductum thoracicum, venam, periculoſum hydropem inducit, non niſi ſublata cauſa curabilem: inde glandularum, hepatis, hypochondriorum, lienis, lumborum, pancreatis, uteri, ovarii, ſcirrhi & tumores, ſæpe hydropem generant incurabilem, ſed ſi fiat ex utero gravido ſponte cedit poſt partum.

IV. Iiſdem quoque cauſis intercipitur abſorptio, vel quia humor nimis pituitoſus eſt, parſque frigidior ex minore motu vitali; tunc autem frictiones, moventia, & calefacientia tumorem diſcutiunt.

V. In prægreſſa debilitate, laxitate, humiditate, feminis, pueris, frigidis, refrigerantium, aceſcentium abuſu, triſtitia, animique cura perſeverante, poſt morbos acutos, febres intermittentes & continuas, arthritidem, podagram, alioſque dolores diu toleratos natus, inque motu venarum languidiore, evacuantibus, diſcutientibus & roborantibus debet curari.

VI. Qui nafcitur ex Evacuatione parciore vel fuppreffa, in aere, tempeftate & anni tempore humido & frigido, aut ingeftione copiofiore aquoforum, curari debet exficcantibus, diaphoreticis, & parciore ingeftione.

VII. Præparatio humorum deficiens in morbis pulmonum, pectoris, refpirationis, nervorum, hydropem generans, refpuit purgantia, fed diureticis, pectoralibus, roborantibus, curatio abfolvenda. Verum ex cruditate, cachexia, chlorofi, chronicis, ventriculi deficiente coctione, & bilis inertia productus, potius purgantibus, ftomachicis, & dein roborantibus curandus.

VIII. Qui generatur ex quacumque evacuatione copiofiore fanguinis in hæmorrhagiis omnibus, poft phlebotomiam frequentem, partum, vel abortum, & poft copiofiorem alvi egeftionem, non multum periculi portendit: minuta enim evacuatione illa, & dein roborantibus, facile fuperatur.

IX. Ex humorum tenuitate per colliquationem inductus difficilior eft, quia antifepticis minus valemus progreffum fiftere: verum abufu refolventium vel faponaceorum inductus facilius curatur.

X. Si lympha vafis lymphaticis coercenda, ex iis ruptis effundatur in cavitates adjacentes, quod interdum fit in geftatione ponderis, motu corporis validiore, contufione, fragilitate, fcorbuto, difficilem curatu hydropem generat.

XI. In hydrope nato varia fiunt fymptomata. 1. Ex caufa producente. 2. Ex natura loci & functionis partis fpecialis. 3. Ex lymphæ abundantia in parte collecta. 4. Ejus defectu in reliqua maffa. 5. Ex lymphæ metamorphofi in pituitofum vel liquamen, aut lympham acrem.

XII. Nam collecta lympha præbet tumorem pallidum, frigidum, indolentem, gravem, qui adjacentes partes premens parit hebetudinem, torporem, fomnolentiam, refpirationem difficilem, oppletionem, gravitatem, folidorum extenfionem, paralyfin.

XIII. Reliqua maffa humido privata fit craffior, inde ficcitas, macies, fitis, alvus conftipata, urina pauca, rubra, impedita perfpiratio, frigiditas, pulfus debilis minor.

XIV. In pituitofum tranfeuns, producit leucophlegmatiam, œdema, multafque particulares hydropis fpecies, quæ habent tumorem perfiftentem, foveas impreffas diu retinentem, pallidum & frigidum.

XV. Sed ftagnando tandem corruptus humor acrimoniam acquirit, & multa mala, dolores, eryfipelata, convulfiones, cachexiam, febrem, apofitiam, corrofionem, ulcera vix fanabilia, fitim intolerabilem, urinam colore & confiftentia variam, ftranguriam, dyfuriam, puftulas, maculas, anginam, anxietatem, calorem moleftum, debilitatem inducit.

XVI. Præter fpecialia in caufis notata. 1. minuenda eft humidi ingeftio victu exficcante, potus abftinentia, corporis exercitio in aere ficco. 2. abundans optime abigitur difcutientibus, diaphoreticis, calefacientibus; proxime his accedunt diuretica. Dein per purgantia hydragoga fæpe repetita; vomitoria autem raro conveniunt. Sed in parva parte obfeffa, elicitur veficatoriis, fetaceis, cauteriis, fcarificationibus, punctura. 3. Poft humidi ablationem corpus roborandum, fuftentanda pars compingendi humores.

60. HYDATIDES.

I. Tumores variæ magnitudinis pellucidi in veficulari membrana, vel lymphaticis a caufa morbofa facta, continentes lymphaticum aquofum humorem, dicuntur Hydatides.

II. Hi tumores ad partes firmas hærentes, hemifphæricam figuram habent, alias perfecte veficularem, vel racematim cohærent, vel communi involucro coerciti, vel inftar catenæ apparent, fi involucrum pertufum fit, collabuntur & videntur evanefcere.

III.

III. Omnes membranæ tenues pellucidæ diſtentæ his inſervire poſſunt. 1. Epidermis & epithelium partium internarum impletione lymphæ a ſubjectis diſtentum. 2. Vaſa venoſa lymphatica impleta, denegato exitu tranſeuntis lymphæ per eorum truncum; 3. Tunica celluloſa inter omnes partes locata, & organa cingens loco pinguedinis, aqua turgens. 4. An folliculi glanduloſi ſimili modo diſtendi poſſint, non ſatis compertum eſt.

IV. Quia compreſſione trunci vaſis lymphatici, applicatione cantharidum ad cutim, quadam puſtularum ſpecie lympham ſub epidermide continente, uſtione, fortiorique ligatione, attritu promte generantur hydatides, ipſarum materia ſemper præſens eſt in corpore: ut & in pinguedo, gelatina, vel & alius humor degeneratus materiem præbere poteſt. Generantur etiam ab interna cauſa, ut in eryſipelate, febre, ſphacelo, hydrope, valida inflammatione, & gangręna, acrimonia humorum, corruptione, variolis, ſcorbuto, ſed ſemper malum portendunt.

V. Hujuſmodi tumores plerumque ſine dolore diu perſiſtunt, & pertuſione facta liquorem tenuem effundunt, quare videtur humor aquoſus non facile corruptibilis. Interdum vero infert pruritum, alias lenteſcit, mutatque colorem, quando deterior eſt.

VI. Quia morbus eſt qui ex phænomeno accipit nomen, variam admittit curationem: nam ex compreſſione facta exigit prementis cauſæ ablationem: applicatione acrium productæ hydatides poſt ablationem facile ſanantur antiſeptico refrigerante: ex collliquatione natæ uti hydrops, evacuantibus, antiſepticis, & diſcutientibus curandæ.

61. LEUCOPHLEGMATIA.

I. Intumeſcentia æqualis, pallida, frigida, veſtigium digiti impreſſi diu retinens, per totam corporis peripheriam dicitur Leucophlegmatia.

II. Ætas puerilis & ſenilis, ſexus ſequior, aer, tempeſtas, & regio humida & frigida; aquæ abuſus cum corporis quiete; evacuationes omnes præcipue ſanguinis copioſiores; animi mæror, cura; ſolidorum laxitas & motus debilior; morbi longi, inter quos excellit quartana, debilitas virium, hunc morbum producere ſolent, qui arguit in venis præcipue deficere actionem & viſcoſitatem in humoribus prædominari.

III. Præter intumeſcentiam dictam, percipitur laſſitudo, cita defatigatio, reſpiratio anheloſa difficilior; ſomnolentia, pulſus mollis, exiguus, latens, urina cruda pallida, debilitas, frigiditas & pallor corporis.

IV. Interdum aucto motu venarum pulſa & liqueſcens pituita ducitur ad renes vel inteſtina, & ita eliminatur: ſed corrupta ſimul multa ſymptomata infert, quæ in hydrope traduntur.

V. Quia venarum motus minor & viſcoſitas humorum eſt hujus cauſa, magis frictionibus, calefacientibus, ſudoriferis & diſcutientibus eſt abigendus: & ſi natura demonſtrat viam, purgantibus & diureticis humor educendus: ſi obſtat viſcoſitas, reſolventia ſunt præmittenda.

62. OEDEMA.

I. Tumor albus ſeu pallidus, indolens, frigidus, gravis, ſenſim natus, laxus, mollis, veſtigium impreſſum diu ſervans, vocatur Oedema in quacumque parte corporis: interdum vero ad Hydropem, & perperam ad Hernias refertur.

II. Naſcitur 1. intercepto reditu lymphæ per lymphaticas vel cruentas venas, quod oedema eſt conſtans, 2. ſolidorum laxitate. 3. abundantia lymphæ. 4. defectu ſanguinis boni. 5. virium & circulationis debilitate. 6. partis poſitione in decliviore loco, quibus producitur abeuns & redeuns tumor. 7. humorum tenacitate

citate & viſciditate, quando tumor perſiſtit vel lente cedit.

III. Perſiſtens tumor tandem omnem ſolidis demit contractilitatem: humores interdum concreſcunt, ut reduci nequeant; vel corrumpuntur, quando pars ſphaceleſcit, aut generatur ſordidum & frigidum ulcus; vel prius circulantibus miſti, varios morbos chronicos inferunt. Organa particularia obſeſſa inſuper multa anomala ſymptomata producunt.

IV. In perſiſtente oedemate comprimens cauſa tollenda, aut tolli ſi nequeat, ipſa pars ſuſtentanda, ne nimis tumeat. Abeuns & redeuns oedema diſcutientibus, roborantibus, ſtimulantibus, calefacientibus, locatione in altiori ſitu, abigendus. Lente cedens reſolventibus, moventibus, & actuali calore curandus.

63. ABSCESSUS.

I. Tumor pure plenus, qui maturus ad alternum adtactum digitorum puris fluctuationem oſtendit, poſt ejuſdem partis antecedentem inflammationem, & interdum ex metaſtaſi natus, vocatur Abſceſſus.

II. Hic pone aures Parotis; in inguinibus Bubo; in pulmonibus Vomica dicitur. Cum exigua apertura & ampla cavitate Sinus vocatur: ſed in corporis naturali cavitate pus collectum, maxime in pectore, Empyema appellatur: pus ſanguini miſtum ad Purulentiam, ſeu Suppurationem refertur. Ulterius diſtinguunt in abſceſſum immaturum, maturum, & corruptum; apertum & clauſum; bonum & malum; ex locali inflammatione vel metaſtaſi natum.

III. Semper ſequitur aliquem morbum generalem vel particularem, acutum, inflammatorium, febrem, dolorem, contuſionem, vulnus, tumorem aliquem.

IV. Varia producuntur. 1. ex loco quem occupat. 2. puris majore minoreve copia. 3. tenuitate, ſpiſſitudine, corruptione, acrimonia. 4. evacuatione copioſiore vel ſuppreſſione. 5. traditione ſanguini. 6. recidiva, metaſtaſi. 7. tempore cruditatis & maturitatis.

V. Abſceſſus immaturus, niſi ſit circa corporis cavitates, clauſus maturandus: maturus aperiendus ſponte, ſectione lata plaga, vel corrodente: apertus ſenſim deplendus, intus depurandus, externe ſuſtentandus.

64. SINUS.

I. Ampliſſima morboſa cavitas plerumque in cellulosa tunica, intus pus continens vel ichorem, cum parva & brevi apertura, & interdum nulla, vocatur Sinus.

II. Formatur ex antecedenti abſceſſu vel ulcere, quod ſatis commode pus evacuare nequit.

III. Non facile ſanatur ſponte, & omnia mala abſceſſus vel ulceris majoris producit.

IV. Intus depuratus ſinus externe ſuſtentandus, & apertura locanda ad locum decliviorem: vel nova ſectione facienda apertura ad inferiorem partem ſinus: vel totus ſinus aperiendus, vitatis vaſis majoribus.

65. DEFECTUS HUMORUM.

I. Quoties proportio inter partes ſolidas atque actiones, ad quantitatem humorum, deſtruitur per parciorem ingeſtionem, vel copioſiorem evacuationem, naſcitur Defectus.

II. Si acervatim vel longo tempore emittitur magna copia humorum, in hæmorrhagiis omnibus & phlebotomia, cum vel ſine vulnere, lactatione, ſalivatione, ſudore, perſpiratione, urinæ profluvio, vomitu, alvi fluxu, cholera, dyſenteria, lienteria, vel abuſu dictorum medicamentornm, vel per ulcus aut abſceſ-

ſceſſum: evacuatio boni eſt ſiſtenda, inutilis & morboſi moderanda, ut traditur in dictis morbis.

III. Si tollatur vaſorum ſuſtentaculum, ut in acervata evacuatione & partu, artificiali ſuſtentaculo videtur augeri copia; ut & in magna varice aut aneuryſmate, ſed in collectione hydropica ſimul reſpiciendum ad cauſas.

IV. In diu tolerata inedia, ſiti, potus defectu, angina, deglutitione impedita, faucium & pharyngis morbis, non ſtatim corpus eſt opplendum, ne obruantur vires.

V. Ex generali defectu fit macies, atrophia, pallor, vaſorum contractio, æquilibrium deſtructum, evacuatio ſuppreſſa, debilitas, laſſitudo, frigiditas, ſyncope, ſphacelus, convulſio, ſuffocatio, ſingultus, coctionis defectus, anorexia, ſomnolentia, apoplexia, anxietas, abortus, cruditas, urina parcior, reſpiratio difficilis, pulſus parvus debilis.

VI. Tandem humores ſimul corrumpuntur, unde multa nova mala: dolor, acrimonia, aciditas, phthiſis, vertigo, delirium, febris lenta, hectica, motus vitalis & pulſus debilis, hyſterica & hypochondriaca affectio, mobilitas, rhachitis, palpitatio, varia animi pathemata, cachexia, calor hecticus.

VII. Interdum vero reſiduus humor inviſcatur; unde hydrops, leucophlegmatia, pituitæ & glutinoſi collectio, pendentium tumor; vel colliqueſcit, ut fiat ſudor frigidus, alvi fluxus, quibus pereunt.

VIII. Vix valemus generales curationis regulas tradere, quoniam curatio differt pro vario humore evacuato, & pro variis morbis deinceps natis, quare ex ſpecialibus petenda curatio. Reſpiciendum primo ad cauſas; ſed ſi poſtea naſcitur pituita, ſimul adhibenda moventia & roborantia. In tenuitate autem antiſeptica compingentia.

66. MACIES.

I. Minor pinguedinis proportio ad partes firmas, ſine alia viſibili labe morboſa, per totum corpus, dicitur Macies.

II. Illa naſcitur, defectu chyli in deficiente ingeſtione, inedia, impedita deglutitione; impedito tranſitu chyli per lactea vaſa; conſumtione a vermibus; imperfecta pepſi, in anorexia, pſeudorexia, dyſpepſia; faſtidio: quibus cauſis arte ſublatis ſponte iterum nutritur corpus modico ingeſto cibo

III. Evacuatio copioſior chyli in vomitu, diarrhœa, lienteria, lactatione & forſan diabete; ſanguinis in hæmorrhagia, menſium & lochiorum profluvio; & aliorum bonorum humorum in ſalivatione, ſudore, urinæ profluvio, frequentiore venere, gonorrhœa, fluore albo, maciem inducens, exigit moderamen evacuationis.

IV. Ex corrumpente cauſa inducta, ut morbis nervorum, dolore, arthritide, cardiaglia, colliquatione, tenuitate humorum, cachexia, bile aliena, chloroſi, ictero, rachitide, ſcorbuto, venerea lue, febre lenta, poſt morbos acutos, intermittentes & continuas febres relicta, lochiis & menſibus ſuppreſſis, emendari nequit niſi ſublatis iſtis morbis; ſed tunc ſimul adhibenda roborantia antiſeptica.

V. Corporis improbo labore, vigiliis protractis, lucubratione, animi cura & ſtudio ſeveriore, animi pathematibus, atque calore majore conſumta pinguedo facile reſarcitur his omiſſis.

VI. Majori confectione puris in abſceſſu, ulcere, empyemate, vomica maxime in pulmonibus, admodum conſumitur pinguedo, & eo magis ſi pus ſimul corrumpatur.

VII. Nimia Macies ſine corruptione elegantiam corporis tollit, debilitatem inducit; in gravidis abortum & difficilem partum præſagit. Si vero ſimul accedat corruptio, multa alia anomala ſuperveniunt.

VIII. Poſt ablatas vel emendatas cauſas antecedentes, pedetentim corpus reficiendum eupeptis, & juvanda coctio ſtomachicis.

67. A-

67. ATROPHIA.

I. Minuta morbofa nutritio totius corporis Atrophia dicitur ; membri autem particularis fumma extenuatio cum pallore & motus imbecillitate Aridura vocatur.

II. Corpus vivens perpetuo nutrimento egens in atrophiam incidit intercepta via chyli, ut in pancreatis , & lumborum tumoribus comprimentibus cifternam vel ductum thoracicum, glandularum mefenterii infarctione , fcirrho quando fimul lienteria aut alvi fluxus adeffe folet : atque curari nequit , nifi refolutione tumoris prementis.

III. Aut homo laborans perpetuo vomitu, diarrhœa, lienteria, diabete, & femina nimia lactatione privatur naturali nutrimento , quod refarciendum , curatis morbis.

IV. Itidem omnes evacuationes boni humoris copiofiores , ut in falivatione, fudore, hæmorrhagia omni, maxime in gonorrhœa, fluore albo , pollutione: & morbofi in puris, ichoris, aut limphæ effluxu copiofo, per abfceffum, ulcus, fiftulam, & fputum copiofum Atrophiam generant , quæ nifi minuatur boni evacuatio, & fiftatur morbofi excretio copiofior , curari nequit .

V. In anorexia, pfeudorexia, apepfia, bilis fuccique pancreatici defectu , vermibus in inteftinis & ventriculo nidulantibus , ventriculi atque inteftinorum ulceribus, quibus intercipitur ingeftorum concoctio, nata Atrophia ftomachicis, amaris, antifepticis curanda, fublata eorum morborum caufa.

VI. Si allatum nutrimentum dein corrumpatur in cachecticis, fcorbuticis, colliquativis catarrhofis, debilibus, quartanis, febre lenta, vel a materia poft morbos relicta , fruftra nutrimento impletur corpus, fed poft curatos iftos morbos, alimentis facilis digeftionis fenfim corpus replendum.

VII. In partis alicujus Atrophia detegitur vel nervum vel arteriam fuiffe aliquomodo compreffam, ut in luxatione humeri vel coxæ, aneuryfmate, tumore aliquo comprimente, fractura, calculo, contufione, fucco nervofo concreto in ganglio, vel ad fpinam.

VIII. Tandem confumtis in toto corpore humoribus , facies fit cadaverofa , corpus totum quafi fceleton pelle tectum, viribus privatum , moritur: atque in parte fpeciali nafcitur fphacelus immedicabilis fine prægreffa inflammatione vel dolore.

IX. Fruftra ergo conamur nutrientibus replere corpus, manentibus iifdem caufis. Sed fi caufæ fublatæ funt , repletio eft facienda cibo facilis digeftionis modica copia fimul, maxime lacte materno , dum fimul adhibentur ftomachica, antifeptica, roborantia.

68. PHTHISIS.

I. Totius corporis fumma emaciatio cum humorum partiumve folidarum corruptione vocatur Phthifis.

II. Frequentiffime fit ab affectis pulmonibus , quia inde demitur vel depravatur generale præparatorium organum ; contenti humores nudo aeri exponuntur ; non permittitur ad coctionem & confolidationem quies; atque contra naturalem gravitatem furfum emittere debet pulmo aliena. Sæpe fit ex prægreffa hæmoptyfi aut rupto interno vafe fanguinem per tuffim non emittente , vel quando aphthæ tracheam obfident. Quibufdam hominibus ad hanc fpeciem producendam eft hæreditaria quædam difpofitio, vel deformitas pectoris. Quidam fine vix aliqua accedente caufa in ætate juvenili phtifici fiunt : & præcipue fi abutuntur fpirituofis, exercitiis, & voce. Statim tunc, vel etiam inftante phthifi , nam fi adolevit omnem curationem refpuit, abftinendum a dictis excitantibus caufis; quater in

in anno inſtituenda venæ ſectio; vivere debet æger admodum temperate, quiete & modice; evitare nimiam aeris incaleſcentiam; bibere hydrogalac. Si autem ex tuſſi pertinaci vel ex ejecto ſputo conſtat pulmones formaſſe ulcus, diu utendum balſamicis & conſolidantibus pectoralibus.

III. Dum humor tenuis & acer inferens ſternutationem, gravedinem, & tuſſim, diu in pulmones fluit; hos ita corrumpit interdum, ut inde periculoſiſſima phthiſis producatur; aut interdum ſine corruptis pulmonibus phthiſin generet. Hæc ſpecies ut præveniatur & curetur, pectoralia anticatarrhalia diu adhibenda.

IV. Materia purulenta, poſt morbos acutos, febres, inflammationes, formata, in abſceſſu, ulcere, vel pectoris cavo, maxime poſt pleuritidem & peripneumoniam, collecta corrumpitur, miſcetur ſanguini, & ita phthiſin purulentam inducit, quæ antipyoticis, & evacuando pus per ſputum & urinam vel concitatum fonticulum eſt curanda.

V. Copioſior humoris evacuatio, in alvi fluxu, fluore albo, gonorrhœa, coitu frequentiore, hæmorrhagia, lactatione, ſalivatione, diabete, tollens æquilibrium, ſpontaneam corruptionem permittit, qua omne conſumitur corporis pabulum, & inducitur tabes nervoſa, interdum ſine pulmonis vitio: hæc curari debet roborantibus antiſepticis, compeſcita nimia evacuatione.

VI. Si corpus emacietur & humores corrumpantur, quia vis vitæ non valeat bonos ſervare humores, naſcitur inde humorum corruptio ſpontanea, colliquativa, cum ſuffocatione hyſterica, & acrimonia ſcorbutica, quæ ſpecies recenſitis (V) roborantibus curatur longo tempore adhibitis, & ſæpe mutatis, ſervata eadem indicatione.

VII. Quando longo tempore natura conſueta fuit facere evacuationem, ea ſuppreſſa, producit interdum phthiſin: quemadmodum in hæmorrhagiis conſuetis, hæmorrhoidibus, menſibus, ulceribuſque ſuppreſſis. Aut ex retropulſa materia varioloſa, morbilloſa, herpetica, ſcabioſa. Tunc revocandæ hæ evacuationes, vel facienda eſt derivatio ad cutim veſicatoriis, fonticulis, ſetaceis. Conducit in his largiorem ſervare perſpirationem diaphoreticis.

VIII. Phthiſis ſymptomata multa ſunt, quæ tolli vix poſſunt manente hoc morbo, primaria ſunt tuſſis, ſputi ejectio, febris hectica, raucedo; extenuatio ſumma, evacuationes colliquativæ, reſpiratio difficilis, pulmonum corruptio, quæ omnia in iſtis titulis quærenda ſunt.

69. DETUMESCENTIA.

I. Moles alicujus partis naturali major ita minuta, ut ad naturalem vel minorem redigatur, vocatur Detumeſcentia.

II. Hæc fit 1. facta evacuatione humoris: 2. metaſtaſi ad aliam partem: 3. effuſione in aliquam cavitatem: 4. minuto influxu.

III. Præſagia differunt 1. Quanam in parte fiat, manibus, pedibus, capite, facie, ventre. 2. Quonam in morbo fiat, febre, acutis, inflammatione, variolis, eryſipelate, ulcere, vulnere, tumore, podagra, hydrope, abſceſſu. 3. Ex bona vel mala cauſa ſi fiat.

IV. Ex bona cauſa veniens permittenda & adjuvanda: ſed ex metaſtaſi mala, defectu virium, locus irritandus & vires inſtigandæ, ut materia redeat.

70. EXTENUATIO.

I. Dum moles totius partis naturalis ſenſim fiat minor, ea Extenuata dicitur.

II. In ſanis fit intercepto influxu per arteriam, minuta nutritione, copioſiore evacuatione.

III. Partis deſtruitur æquilibrium, debilitatur actio, & calor extinguitur.

IV. Causa comprimens arteriam removenda, compescenda nimia evacuatio, atque colliquatio si adsit, antisepticis sistenda.

71. ARIDURA.

I. Partis alicujus corporis viventis major extenuatio, minusve incrementum cum debilitata istius actione, vocatur Aridura.

II. Generatur impedito libero influxu sanguinis per arteriam in aliquam partem, in aneurysmate, compressione, ligatione, vulnere, contusione, ossium fractura, luxatione, deformitate, rachitide, tumore adjacente scirrhoso, strumoso, ossis excrescentia in podagra vel arthritide, & in glandularum morbis.

III. Generatur etiam vitio in nervis, eorum gangliis, vel succo, liberum influxum vitalem impediente, ut sæpe post rheumatismum, paralysin, dolorem.

IV. Denique gelatinæ, ichoris, lymphæ, puris effusione nimia ex partis ulcere aut fistula.

V. Pars exarescens præter extenuationem etiam pallet, debilitatur, friget, paralytica redditur, stupet, tandem sphacelescit & moritur.

VI. Cognita causa tollenda, alias pars circa principium ariduræ fricanda resolventibus.

TITULUS II.

COHÆRENTIÆ MORBI.

Cohærentia in humoribus major est solubilis, vel non solubilis, minor est generalis vel specialis.

72. TENACITAS HUMORUM.

I. Humorum partes totius massæ majori nixu cohærentes, quam in sanis fieri solet, vel quæ cohæsio sanitati obest, vocatur Tenacitas.

II. Talis fit 1. Ingestis farinosis, gelatinosis, mucilaginosis, viscosis, glutinosis, dyspeptis, austeris. 2. Suppressa evacuatione consueta humoris tenacioris. 3. Defectu vel degenerata indole salivæ, bilis, succi stomachici, intestinorum, pancreatici, sanguinis. 4. Languidiore actione pulmonis, ventriculi, intestinorum, hepatis, organi circulatorii, animalis motus, in æquilibrio destructo, animi pathematibus, studio, quiete, exercitio omisso, senili & puerili ætate, seminis debilitate, valetudine, laxitate. 5. Sponte ex natura humorum in stagnatione, congregatione similium partium, exsiccatione, absorptione tenuium. 6. Conciliata potentia concrescendi majore, per coagulantia, austera, adstringentia, spirituosa, calorem adurentem, frigus, atque circulationem & motum muscularem validiorem.

III. Effectus variant. 1. Pro natura causæ inducentis. 2. In vario humore sano generali & particulari; atque in diversis humoribus morbosis. 3. Generales sunt obstructio, durities, impedita circulatio, motus minor, respiratio difficilior, pulsus durus, humidi defectus, anxietas, cachexia, evacuatio & secretio minor.

IV. Curatio 1. dirigenda ad causas, quæ auxilia in Resolventibus inveniuntur: 2. ad varias species Tenacitatis, quæ sequuntur.

V. Ab his non opus distinguere concretionem in membranam, filamenta, caseosum, aut aliam concretionem in scirrho, struma, atheromate, steatomate, meliceride, quia colligi possunt ex dictis, vel iis, quæ in nominatis morbis proponuntur.

73. CRASSITUDO.

I. In ſanis humoribus, uti ſanguine, gelatina, albuminoſo, pinguedine, muco, mucilagine, quædam ſana requiritur craſſitudo; hæc niſi nimia ſit, ad morbos non pertinet.

II. Si autem hi, ut & alii fluidiores 1. acquirunt majorem cohærendi potentiam inter particulas; vel 2. eorum particulæ fiunt majores; vel 3. numerus particularum majorum proportionate augetur; nati tali modo humores dicuntur Craſſi.

III. Tales fiunt 1. Aucta vi attractrice inter partes, per coagulantia, auſtera, adſtringentia, frigus, & in quibuſdam calore adurente. 2. Compactura in robuſtis, exercitatis, febribus acutis, ardentibus. 3. Defectu tenuioris in potionis defectu, evacuatione copioſiore tenuioris, aut facta depoſitione in cavis vel tunica celluloſa hydropicorum. 4. Collectione ſimilium partium inter ſe, ut fit in ſecreto humore craſſo. 5. Stagnatione, motu languidiore, cruditate. 6. Ingeſtione glutinoſorum, viſcidorum, copioſiore.

IV. Differunt effectus ex vario humore incraſſato, ejuſque varia natura, & in diverſis partibus, aut ſi mites maneant humores vel ſimul acres fiant. Generales ſunt alvus conſtipata, ſitis, ſecretiones & excretiones pauciores vel ſuppreſſæ; faucium, narium, linguæ, cutis ſiccitas; urina pauca, iſchuria, ſaliva parcior viſcoſa, vox rauca clangoſa, dyſpnœa; durities, obſtructio, ſcirrhus, ſtruma, œdema, hydrops, tumor, macies, aridura, debilitas, deficiens abſorptio, motus minor, ſopor, vertigo, ſtagnatio, pulſus major, pulſatio, menſium ſuppreſſio, anxietas, melancholia, & multi alii prout vergat in lentorem, vel pituitoſum, vel grumoſum, vel crudum.

V. Generalia auxilia ſunt 1. Diluentia, quæ admiſtu ſuo cognitam craſſitudinem non coagulant, neque nimio uſu ſolida nimis laxant: horum actio promovenda motu animali, moventibus, niſi motus major produxerit craſſitudinem, quando quies ſimul imperanda. 2. Reſolventia ſecundum naturam craſſitudinis eligenda in lentore, pituita, grumo, crudo. Si vero tenuioris copioſior evacuatio craſſitudinem relinquit, illa evacuatio temperanda, ſed reſolventia omittenda.

74. PITUITA.

I. Humor collectus, lentus, pallidus, opacus vel pellucidus, vappidus, majore calore & vitæ actione liqueſcens, ad ignem non concreſcibilis, minori vitali actione natus, vocatur Pituita.

II. Materiem præbent 1. Ingeſta mucoſa, glutinoſa, farinoſa, defectu ſaponacitatis humorum & actionis vitæ non ſoluta. 2. Humores primarum viarum mucoſi. 3. Humores gelatinoſi, mucilaginoſi, albuminoſi, & ipſa pinguedo, deficiente corporis actione degenerata.

III. Producitur ſpontanea degeneratione, quæ permittitur & promovetur defectu humorum ſaponaceorum in primis viis, languidiore chyli organi actione, debiliore circulatione, & pulmonis actione: in laxitate ſolidorum, ſomno longiore, corporis quiete, animi triſtitia, cura, ſtudio, ſenili & puerili ætate, tempore hyemali, habitatione in locis humidis & frigidis, longa adverſa valetudine, hæmorrhagia frequentiore.

IV. Diu in corpore retenta pituita vel 1. liqueſcit ſine acrimonia, quando Lympha vocatur: vel 2. liqueſcit cum acrimonia, quando dicitur Pituita ſalſa, aut humor Catarrhoſus: vel 3. concreſcit in Pituitam Vitream, Gypſeam, materiem ſtrumoſam cum vel ſine acrimonia.

V. Propriam naturam ſervans minuit circulationem, producit 1. tumorem mol-

mollem, frigidum, frigiditatem, pallorem, lassitudinem, pulsum languidiorem, rariorem, paresin, paralysin, debilitatem, excretionem pituitæ, urinam parciorem pallidam, interdum viscosam, respirationem difficiliorem maxime post motum muscularem, frequentem stagnationem, & obstructionem. 2. Hi effectus variant quoque pro parte magis obsessa. 3. Multa alia fiunt, suis locis describenda, post metamorphosin.

VI. Evitandæ recensitæ causæ; ingerenda alimenta fermentata aromatis condita; habitandum in locis siccis apricis, arenosis, altioribus; corpus sæpe movendum ambulatione, vectione, frictione. Medicamenta constent calefacientibus, aromaticis, stimulantibus, moventibus, resinosis, saponaceis, alcalinis fixis & volatilibus. Post metamorphosin, secundum variam mutationem curatio mutanda.

75. MUCOR.

I. Humor secretus lentus, pallidus, morbosus, corruptus, aqua levior, dicitur Mucosus.

II. Materiem præbet mucus naturalis narium, membranæ pituitariæ, faucium, tracheæ & pulmonum, viarum chyli & urinæ, uteri & vaginæ.

III. Copiosior, corruptus & morbosus fit stagnatione, depositione materiæ morbi in hunc naturalem mucum.

IV. Copia & tenacitate loca opplet, & plerumque sua acrimonia ea irritat: circulantibus mistus febrem catarrhalem lentam inducit.

V. Abstergentibus, resolventibus, attenuandus, & per conveniens emunctorium educendus.

76. LENTOR.

I. Acquisita morbosa major potentia concrescendi in sanguine per auctum motum vitalem, ut stagnans ad massæ superficiem formet crustam densam, tenacem, vix cultro scindendam, instar corii, pallescentis, vel livescentis coloris, vocatur Lentor.

II. Sanguis tunc est crassior, gravior, magis cohærens, coloris purpurei vel lividi, inferne fere niger, dum in superficie Crustam format.

III. Post validum corporis exercitium, in morbi acuti incremento & statu generatur, nunquam præcedit. Quo corporis calor & siccitas fuit major, & vehementior circulatio, eo copiosior & tenacior.

IV. Pars sanguinis albuminosa valida circulatione videtur in lentorem converti; ingesta, globuli rubri, serum, lympha, gelatina, mucilago, pinguedo videntur inepta ad lentorem producendum.

V. Quia est humor morbosus valida circulatione natus, differt ab albuminoso, gelatinoso, mucoso, mucilaginoso, glutinoso, pituita, & tenaci cruditate.

VI. Aucta circulatio in toto corpore producit lentorem per totam massam, sed in speciali parte statim non inficit totam massam, nisi continuetur satis diu.

VII. Morbi acuti, ardentes, febres continuæ, intermittentes, rheumatismus, variolæ, inflammationes particulares, pleuritis, phrenitis, peripneumonia, angina, in quibus est valida circulatio, maxime in robustis, post exercitia validiora, in aere sicco & calido, cum potus penuria, lentorem generant, cum pulsu duro & frequenti.

VIII. Quæ post lentorem natum conspiciuntur, varia sunt. 1. Ex lentore ipso. 2. Causis lentorem generantibus continuatis. 3. Partibus specialibus affectis. 4. Metamorphosi superveniente. Vel 5. ex multis simul agentibus.

IX. Ex nato lentore cum aucto motu vitali nascitur arteriarum impletio, pulsus frequens durus; pulsatio; secretiones & excretiones minuuntur vel sistuntur; lingua, os, cutis, nares, sicca; urina pauca, rubra, acris, si autem pellucida & tenuis pessima; durities, splendor, dolor, anxietas, debilitas, lassitudo; respiratio cita anhelosa, difficilis; vox clangosa; lingua aspera, nigra, flava, sordida;

da; ſitis intenſa, adipſia autem peſſima; frequens obſtructio in encephalo, pulmonibus, hepate, liene; alvus adſtricta; febris ardens; cephalalgia, delirium, inquietudo; frigus extremorum peſſimum; ſputum tenax; ſudor nullus.

X. Cauſæ 1. Senſim minores ſubactæ vel expulſæ permittunt Reſolutionem; materia inde nata inviſibiliter eliminatur. 2. Eædem paulo validiores, vel diutius durantes, relinquunt materiem viſibili Criſi eliminandam, cujus evacuatio promovenda diluentibus antiphlogiſticis: nam retenta generaret metaſtaſin vel metamorphoſin. 3. Ultra quatuor dies detentus & agitatus, in locis calidis cum accedente pinguedine format purulentiam generalem vel particularem, quæ ſeptimo die matura ſolet eſſe, ſi vires vitæ prævaleant: hæc tunc generatio promovenda, & evacuanda. Si pus non exit per criſin, præbet metaſtaſin vel metamorphoſin ichoroſam. 4. Subito autem ſubſiſtens actio vitæ, præcipue cum frigore accedente, vel adſtringentibus applicatis convertitur in Indurationem vel Scirrhum. 5. Motus autem vitalis major, quam ut commutari poſſit in purulentiam, generat ex lentore materiem Corruptam tenacem vel ichoroſam. 6. Validiſſimus ille motus cum vel ſine vaſculorum deſtructione inducit Sphacelum. 7. Aut poſt validum motum, ſi vires deficere incipiunt, humor tunc natus abit in Corruptionem ſpontaneam.

XI. Quamdiu Lentor non ſubiit metamorphoſin, ejus ulterior generatio eſt impedienda. 1. Phlebotomia larga & repetita ſi requiritur. 2. Alvi ductione per antiphlogiſtica diluentia. 3. Laxantibus & humectantibus. 4. Refrigerantibus. 5. Reſolventibus ſaponaceis aceſcentibus. 6. Criticam evacuationem promoventibus ſudoriferis & diureticis diluentibus & antiphlogiſticis. 7. Si autem impetus vergat ad aliquam partem principem, Derivantia ſimul pedibus applicanda.

77. PHLEGMA.

I. Humor morboſus ſecretorius & excretorius tenax glutinoſus albicans, iners, majori corporis motu vel calore ſenſim natus, vocatur Phlegma.

II. Humores naturales, albuminoſi, gelatinoſi, mucilaginoſi, mucoſi, & forſan ipſa pinguedo; morboſa corporis actione in hanc materiem degenerare videntur.

III. Ut tandem deſtillando, expulſa parte volatili, adſcendit phlegma iners, ita humores boni valida circulatione & corporis calore diu agitati, in hunc tenacem glutinoſum humorem commutantur.

IV. Phlegma non facile ſolubile, ceſſante antecedenti inflammatione & febre, morbi longitudinem ſemper præſagit, præbet aphthas perſiſtentes, ſedimentum mucoſum in urina, ſputum copioſum tenax in pulmonibus, ſorditatem in ulceribus, ore & lingua, atque oculis, mucoſa tenacia alvi excrementa, quæ omnia ſine levamine emittuntur.

V. Saponaceis abſtergentibus quæ non multum calefaciunt vel refrigerant, Phlegma ſolvendum; antiſepticis ſimilibus ejus ulterior progreſſus & corruptela prævenienda, atque leniſſime eliminandum.

78. VISCIDUM.

I. Humor tenax, concretus, ſolidis adhærens, in minori actione vitali, ſpontanea corruptione natus, vocatur Viſcidum.

II. Pinguedo, gelatina, albuminoſum, mucoſum, minori vitali motu agitata, accedente ſpontanea corruptione, concreſcunt tandem in maſſam corruptam non ſolubilem.

III. Viſcidum hoc partem diutiſſime obſidet, omnem ſæpe tranſitum intercipit, longitudinem magis quam periculum præſagit.

IV. Adhibenda ſunt reſolventia, ſaponacea, calefacientia, antiſeptica.

79. GLUTINOSUM.

I. Humor tenax, concretus, vitali motu non ſolubilis, parti alicui firmæ adhærens, poſt corporis ardorem & nimium motum vitalem natus, Glutinoſum vocatur.

II. Motus vitalis & ardor major, quam qui format pus, perſeverans, cum ſubſequente dein motu debiliore, ex pinguedine, gelatina, & albuminoſo, glutinoſum producit.

III. Glutinoſum hoc in corpore debilitato ex antecedenti nimia circulatione, malum ſemper præſagium aut longitudinem portendit.

IV. Saponacea aceſcentia, cum quibuſdam calefacientibus, adhibenda: Venæ ſectio nocet.

80. CONCRETUS HUMOR.

I. Humorum partes omnes ex quacunque cauſa ita cohærentes, ut ſanitatis & vitæ actione inter ſe moveri nequeant, dicuntur Concretæ.

II. Concreſcunt 1. Inſita vi, in ſtagnatione, & motu minore, maxime ſi præcedat motus circulatorius major compingens. 2. Ablatione tenuioris, abſorbendo, exſiccando. 3. Calore adurente & frigore glaciali. 4. Aſſumto vel applicato adſtringente, coagulante.

III. Hinc pro vario humore concreto, & in parte varia, varii naſcuntur morbi: naſcitur inde impedita circulatio, ſtagnatio, obſtructio, durities.

IV. Concretus humor ſenſim ſolvendus, pro natura concretionis, cauſæ, & humoris, dein movendus.

81. GRUMUS.

I. Pars quædam humoris, in quadam cavitate vel vaſe concreta, ut præbeat molem mollem, tenacem, vi vitæ non ſeparabilem, figuræ plerumque vaſis vel cavitatis, in quo hæret, Grumus, Thrombus, aut Polypus vocatur.

II. Communis humor Grumum formans eſt ſanguinis pars albuminoſa, gelatinoſa, & rubra, atque in eo formatus lentor: ſpecialis eſt chylus, lac, bilis, mucus, pus.

III. Formatur in omnibus cavitatibus & vaſis naturalibus, cellulosa tunica dilata; parte contuſa, aut vulnerata, aneuriſmate & varice.

IV. Ita concreſcunt humores 1. Actuali frigore applicato, vel a morbo, ut in ingruente febre, maxime quartana, inducto. 2. Stagnatione in quovis loco, maxime ſi ſimul accedat frigus, aut ſi major concreſcendi potentia in humore anteceſſerit; unde in hyſtericis & ſyncopticis tam frequens, & poſt mortem in cadaveribus fere ſemper. 3. Calore majore ſupra centeſimum & decimum gradum. vi vitæ vel calore applicato producto; unde in ardentibus, & in parte combuſta tam frequens. 4. Coagulantibus miſtis humoribus noſtris. 5. Denique ablatione tenuioris.

V. Effectus differunt, 1. pro materia, 2. parte obſeſſa, quare omnes hic tradi nequeunt.

VI. Hærens in quadam parte Grumus. 1. Accedente nova materia increſcit magnitudine. 2. Interdum ab adhæſione cum partibus firmis ſolutus, protruditur. 3. Vel accedente putredine liqueſcit; atque ita liberatur homo: aut liquatum circulantibus miſtum, febrem putridam generat: aut in loco manens ambientes exulcerat.

VII. Pars grumum continens modico calore fovenda; ſtagnatio & nimius motus evitandus; applicanda & exhibenda reſolventia pro diverſo humore concreto.

82.

82. CRUSTA PHLOGISTICA.

I. Humor in ſanguinis ſtagnantis & refrigerati ſuperficie concreſcens in cuticulam denſam, tenacem, pallidam, liveſcentem, vireſcentem, vix cultro interdum ſcindendam, Cruſta Phlogiſtica vocatur.

II. Generatur in ſanguine emiſſo morborum acutorum, ardentium, febris continuæ, rheumatiſmi, inflammationis, maxime in pleuritide, & interdum in dyſenteria, atque in robuſtis poſt valida exercitia.

III. Quia reliquo ſanguine levior, ex albuminoſo, vel gelatinoſo ſolo generari nequit, ſed ex pinguedine vel & muco arteriarum compactis ſimul; neque ex chylo, qui actione vitali ſolvitur.

IV. Cum ſanguine circumducta hæc materia in cruſtam concreſcibilis, difficilius tranſit per arteriarum extrema; facile quadam in parte ſtagnans concreſcit in indurationem; diutius agitata, in tenacem ſorditatem, vel corruptum ichorem convertitur; modica circulatione videtur commutari in materiem criticam.

V. Omnibus auxiliis, quæ in inflammatione & lentore adhibentur, commutanda eſt in materiem criticam, vel pus, priuſquam produxit.

83. COAGULATUS HUMOR.

I. Humores admiſtione alterius, vel per totam maſſam, vel in quibuſdam partibus, concreſcentes, Coagulati dicuntur.

II. Experimenta docent, auſtera, adſtringentia, ſtyptica & alcohol talem mutationem inducere. Quæ concretio fit ſtagnatione, gelu, vel uſtione alibi deſcribitur.

III. Omnia fiunt, quæ in Grumo traduntur.

IV. Curatio a præcedentibus differt; hic enim invertens naturam coagulantis ſimul adhibendum, quod in aliis concretionibus non requiritur.

84. TENUITAS.

I. Humores, 1. minuta magnitudine naturali, vel 2. minuto numero, vel 3. minore potentia cohærendi particularum mutati, dicuntur Tenues.

II. Tales fiunt noſtri humores ſani concreſcibiles. 1. Largiore ingeſtione potionis aquoſæ maxime tepidæ. 2. Abuſu reſolventium, ſaponaceorum, fructuum horæorum, mercurialium, purgantium, diureticorum. 3. Deſtructo æquilibrio per evacuationem largiorem humorum utilium. 4. Minori compactura in cruditate, motu & circulatione languidiore, debilitate, adverſa valetudine, otio, exercitio omiſſo. 5. Calore majore uſque ad gradum coagulationis. 6. Morbis colliquativis, bilioſis, eryſipelatoſis, putridis, malignis. 7. Corruptione ſpontanea tam chronica, quam acuta. 8. Denique adflatu aeris peſtilentialis, morbi endemici, & epidemici.

III. Ita nata Tenuitas ſi ſimul adquirit 1. acrimoniam, quod ſæpe fit, multa generantur phænomena in acrimonia deſcribenda: & 2. ſi in ſpeciali humore prædominet.

IV. In tota maſſa producta, generat. 1. Evacuationem copioſiorem ſanguinis, & excretorium humorum. 2. Vaſa majora contrahuntur, unde macies, phthiſis, maraſmus, venarum diſparentia, pulſus parvus, pallor. 3. Minuitur actio movens, unde laſſitudo, debilitas, frigus, tremor, ſtagnatio, laxitas. 4. Interdum in tunica celluloſa & cavitatibus colliguntur humores, unde variæ ſpecies hydropis, partium extremarum & pendentium tumores molles & frigidi. 5. Sæpe ſolida ſimul inordinate inde moventur, producentia mobilitatem, hyſtericam & hypochondriacam adfectionem, convulſionem, palpitationem, agrypniam, vertiginem. 6. Horum cadavera non rigeſcunt.

V.

V. Evitandæ & emendandæ antecedentes causæ. Actio vitalis, quæ sola debito modo curat tenuitatem, adjuvanda. Si simul adsit corporis frigiditas, curatio absolvenda per roborantia, moventia, aromatica, calefacientia, compingentia, martialia, sustentantia, leniter inchoanda, sensim augenda. Si simul adsit corporis incalescentia, potius adhibenda absorbentia, adstringentia, frigefacientia; ne tamen in his modum excedamus, exstinguendo omnem actionem vitalem. In utrisque simul adhibenda antiseptica spontaneam corruptionem prævenientia.

85. RESOLUTUS HUMOR.

I. Humores ex morbosa causa crassiores vel tenaciores, sponte vel arte ita attenuati, ut minus noceant vel commodius evacuari possint, Resoluti dicuntur.

II. Pro humore sano vel morboso resoluto diversæ species humoris resoluti generantur: qui tamen, quoniam raro sani, per convenientia organa sunt eliminandi: interdum aliquamdiu relinquendi, donec tota concreta massa resoluta fuerit.

86. AQUOSUS HUMOR.

I. Humor tenuis pellucidus, omnis acrimoniæ expers, Aquosus dictus, sola abundantia, stagnatione, & collectione peccat, cujus descriptio in hydrope traditur.

87. COLLIQUATIO ET LIQUAMEN.

I. Exstincta naturalis cohærendi potentia a morbosa causa in humoribus, & interdum etiam partibus firmis, qua degenerant in morbosum tenuem humorem, vocatur Colliquatio, & humor solutus Liquamen.

II. Liquescunt sponte in motu debiliore, stagnatione per insitum motum: quando sensim motus vitalis est augendus calefacientibus, roborantibus, antisepticis, servata alvo laxiore.

III. Promovetur Colliquatio calore, humiditate, tempestate & tempore calido & humido, accessu aeris: nimius tunc calor est temperandus, humiditas exsiccanda: si aer accesserit, postea sæpe renovandus.

IV. Utiles humores motu vitali nimio & turbato liquescunt tandem. Inutiles & morbosi ab eodem motu atque etiam continuato debito motu vitali. Quare inutilibus & morbosis semper conciliandus exitus per naturalia vel artificialia emunctoria.

V. Tandem in peste, epidemicis, endemicis, malignis & quibusdam contagiosis morbis, incognita causa subito interdum lethalem colliquationem inducit, solo antidoto exstinguenda, vel evitanda est causa.

VI. Colliquatum hoc interdum præbet 1. Urinæ profluvium, alvi diarrhœam vel dysenteriam cum excrementis liquidis; hæmorrhagiam, sudorem colliquativum, salivationem, atque ichoris effluxum. 2. Quæ emittuntur sunt liquida, fœtentia, spumosa, ichorosa, coloris varii. 3. Generat debilitatem, emaciationem, marasmum, phthisin, pulsum debiliorem, frequentiorem, faciem decoloratam, interdum redeuntem syncopen. 4. Et quoniam adjunctam semper habet acrimoniam, producit febrem hecticam, cardialgiam, colicam, cephalalgiam, anxietatem, inquietudinem, delirium, suffocationem, convulsionem, tussim, febrem remittentem, hæmitritæam.

VII. Præter dictam specialem curationem, adhibenda antiseptica, condientia, aer siccus sæpe renovandus.

88. ICHOR.

I. Ichor eſt humor morboſus tenuis, acer, coloris varii, plerumque flaveſcentis, ex naturalibus vel morboſis aperturis effluens.

II. In hoc ſi habeatur 1. major conſiſtentia olei vel mellis, Elæodes vel Melicera dicitur: ſed magis cohærens ad ſordes refertur. 2. Si ſummam acrimoniam habeat, Virus aut Virulentia dicitur. 3. A quibuſdam ſerum, ſuccus articulorum, tendinum, nervorum ſanus effluens ad Ichorem refertur, quod locum habet, ſi humores hi ante effluxum corrupti fuere.

III. Ex humoribus ſanis, ſanguis, ſerum, mucus, ſuccus tendinum, ligamentorum, nervorum, articulorum, pinguedo, medulla, uteri & vaginæ humor, ſemen, bilis; & ex morboſis, pus, pituita, lentor, melancholia per ſpontaneam corruptionem degenerata, Ichori præbent materiem.

IV. Stagnatio omnium dictorum humorum diuturna in loco calido & humido, Ichoris generationi favet, dum accedens putredo ex bonis & morboſis humoribus Ichorem conficit.

V. Quo humor in Ichorem commutandus plus pinguedinis continet, eo deterior Ichor: & quo diutius ſtagnavit vel retentus fuit, eo majorem acrimoniam poſſidet: quod ex fœtore, corroſione, dolore, & colore multum alienato conjicimus.

VI. Ichor ſtagnans ſenſim deteriorem corruptelam induit, corrodit adjacentia. Abſorptus totam maſſam inficit & malam metaſtaſin præbet. Evacuatus relinquit impurum locum. Viam ſorditate obtegit: ſarcoma generat: majore evacuatione debilitat.

VII. Ichor natus 1. quantum fieri poteſt, tollendus abluendo & abſorbendo. 2. Ejus generatio cohibenda antiſepticis adſtringentibus. 3. Locus totus generans, ſi fieri poſſit, tollendus. 4. Interdum ad locum minus principem derivatio facienda.

89. LYMPHATICUS HUMOR.

I. Humor morboſus tenuis acer pellucidus, plerumque ſalſus, vocatur Lymphaticus.

II. Humor crudus, pituita, lympha & ſerum ſanguinis, gelatina, albuminoſus, mucoſus, perſpirabilis ſpontanea corruptione, in motu debiliore vitali, colliquati, Lymphaticum humorem producunt.

III. Qui natus generat febrem lymphaticam, catarrhum, alvi fluxum, tuſſim, pleuritidem, colicam, cephalalgiam, anginam, & alios particulares dolores.

IV. Senſim & leniſſime debet antiſepticis calefacientibus emendari, & parva copia ſimul evacuari, dum colluvies plerumque colliquationem majorem arguat, & majorem debilitatem inducat.

TITULUS III.

QUALITATIS MORBI SENSIBUS DETEGENDI.

Ad detegendam alienam in humoribus naturam, utimur Tactu, Viſu & Olfactu, guſtus autem & auditus non ita detegit generalem qualitatis mutationem.

90. CALIDUS HUMOR.

I. Qui humores morboſi, cum vel ſine dolore, irritando majorem corpori calorem conciliant, Calidi dicuntur.

II. Illi fiunt ex materia inflammatoria, eryfipelatofa, febrili, putrida, biliofa, ichore, acrimonia pingui, corrupta, rancida, purulenta, hectica.
III. Hi humores femper turbant circulationem, minuunt vires, & fua aliena qualitate bonam indolem aliorum humorum invertunt.
IV. Evacuatione copiofiore humorum & refrigerantibus præveniendus eft in quibufdam inftans motus major. In aliis, antifepticis refrigerantibus temperandum irritamentum. In his fimul calidi humoris evacuatio eft tentanda.

91. FRIGIDUS HUMOR.

I. Humor morbofus in quadam parte fubfiftens, vel in eam confluens, generans fenfum frigoris, Frigidus humor vocatur.
II. Talis obfervatur in acrimonia acida, nitrofa, & falfa, in cruditate humorum, pituita & vappa.
III. Longo tempore afficere folet, minuit actionem vitalem & particularem, atque humorum cruditatem infert.
IV. Quia omnis illa materia fubigi & expelli fenfim poteft vitali actione, adhibenda calefacientia, roborantia, antifeptica, in principio parva copia fimul, fenfim majore, cum corporis exercitatione.

92. MITIS HUMOR.

I. Humor quivis, neque dolorem, neque calorem, neque corrofionem inferens, fed tamen virtutibus non privatus, Mitis dicitur.
II. Semper bonum fignum in morbis, modo ita non videatur defectu fenfus & motus vitalis. Sola abundantia peccare poteft. Sed tamen diuturniore mora utplurimum in acrimoniam convertitur.
III. Lente & fenfim educendus, priufquam in acrimoniam degeneraverit.

93. VAPPA.

I. Humor, neque dolorem, neque calorem, neque corrofionem inferens, & omni virtute infita privatus dicitur Vappa.
II. Ita fit humor, fi omni oleo & fale privetur, remanente aquofo & terreftri, quibus aliquid glutinofi fæpe interponitur.
III. Sua copia & compreffione producit ea mala, quæ in abundantia traduntur: nunquam in humorem utilem convertitur.
IV. Educenda Vappa per conveniens emunctorium; fi adfit tenacitas, refolventia præmittenda.

94. ACRIMONIA.

I. Corpora parva, figura acuta donata, qua læfionem inferre poffunt partibus folidis, Acria Mechanica dicuntur: fed eft etiam lædens incomprehenfibilis qualitas in quibufdam Acrimonia dicta.
II. Multæ fpecies reduci poffunt, 1. ad mechanicam, 2. occultam.
III. Occulta autem feu latens eft 1. Salina, ut acida, alcalina, muriatica, nitrofa, ammoniacalis. 2. Pinguis, oleofa, biliofa, rancida, faponacea, putrida. 3. Fixa, volatilis, cruda, auftera. 4. Aromatica, fermentans, fpirituofa. 5. Purulenta, ichorofa, lymphatica, pituitofa, cancrofa. 6. Catarrhofa, rheumatica, arthritica, podagrica, fcorbutica, melancholica, hypochondriaca, hyfterica, herpetica, fcabiofa, febrilis, variolofa, morbillofa, fcarlatina, inflammatoria, eryfipelatofa, dyfenterica, hæmorrhoidalis. 7. Denique tenuis, craffa, calida, & frigida.

IV.

IV. Iſtud acre vel ingeritur, vel applicatur, vel formatur in nobis ex non acribus.

V. Omnes humores nutrititii, circulatorii, ſecretorii, excretorii, & morboſi, in acrimoniam converti poſſunt, & acrimoniam ſuſcipere: maxime autem horum pars oleoſa, & ſalina.

VI. Nulla ergo eſt pars, quin acrimoniam continere poſſit: inde morbi ex acrimonia ſunt generales, vel in multis partibus, vel in ſpeciali loco.

VII. Generatur 1. Ab acribus ingeſtis, applicatis, vel alio modo communicatis. 2. Ingeſtorum abundantia & defectu. 3. Retentione eorum, quæ ſunt evacuanda per alvum, urinam, ſudorem, perſpirationem, ſputum, ulcus, hæmorrhoides, ſit excrementitium, ſit morboſum. 4. Motu debiliore, minore, majore, turbato, ſtagnatione, corporis quiete & exercitio vehementiore. 5. Superveniente putredine, colliquatione, corruptione, fermentatione. 6. Somno longiore, turbato, & vigiliis protractis. 7. Evacuatione majore deſtruente æquilibrium, in hæmorrhagia, alvi fluxu, lienteria, diabete, ſalivatione, pollutione. 8. Promovetur calore.

VIII. Multa & varia producuntur ſymptomata ex acrimonia. 1. Ex varia acrimoniæ ſpecie. 2. Ex cauſa producente. 3. Denique ex parte adfecta.

IX. Maxima pars dolorum in multis partibus acrimoniæ tribuitur, ut in cardialgia, cephalalgia, colica, nephritide, pleuritide, torminibus, dyſenteria, teneſmo, hæmorrhoidibus, ſtranguria, & anxietate. 2. In catarrho, arthritide, podagra, rheumatiſmo, & tuſſi utplurimum acrimonia ſpecialis eſt cauſa. 3. Eadem turbans actiones multa anomala infert, vertiginem, ſputationem, inquietudinem, agrypniam, aſthma, calorem morboſum, febrem, interdum frigus, flatus, convulſionem, epilepſiam, & multos morbos particulares.

X. Generalis curatio conſiſtit. 1. in Auferendo. 2. Derivando. 3. Diluendo. 4. Abſorbendo. 5. Corrigendo. 6. Evacuando. 7. Obvolvendo. 8. Obtundendo. 9. Condiendo. 10. Augendo vel minuendo motum pro natura acrimoniæ.

XI. Si tolli nequeat, adhibenda ſtupefacientia, anodyna, ne per conſenſum alia mala fiant.

95. SALSA ACRIMONIA.

I. Similis fere ſapor in ore ac percipitur a ſale marino vel ammoniaco aſſumto, ſimiliaque fere phænomena in reliquo corpore ac ex horum abuſu oboriuntur, ab interna cauſa ſi naſcuntur, ille morbus ex Salſa acrimonia oriri dicitur.

II. Raro nimio uſu ſalis marini, niſi in longis navigationibus, producitur ſalſa acrimonia; ſed quando corruptione ſpontanea in nobis generatur alcali volatile, quod cum ſale acido in ſpeciem ſalis ammoniaci convertitur. Salſedo illa calida eſt dum adjuncta ſit pinguedo rancida morborum putridorum. Sed Salſedo frigida cum adjuncta pinguedine cruda, in multis morbis chronicis, lymphaticis & pituitoſis.

III. Nata producit ſalivam & ſputa ſalſa, interdum ſitim vix exſtinguibilem, tuſſim, raucedinem, dolorem, dyſuriam, caloris frigoriſve ſenſum, ſanguinis tenuitatem, catarrhos, maciem, phthiſim, lympham vel ichorem acrem, pruritum, exanthemata, maculas rubras.

IV. Poſt morbos acutos, ſaponacea aceſcentia antiſeptica ſunt adhibenda; poſt morbos autem chronicos calefacientia antiſeptica danda. Ex marino ſale nata ſponte evaneſcit omiſſio hujus uſu, & ingeſtis diluentibus inſulſis.

96. ACIDA ACRIMONIA.

I. Humor acris in viventibus, qui guſtui præberet acidum ſaporem, efferveſceret cum alcalicis, & mutaret tincturam florum violarum in colorem rubrum, vel horum quædam faceret, vocaretur Acrimonia Acida.

II. Materiem præbent acida vel acefcentia ingefta, farinofa, leguminofa; vel pinguia, oleofa, quibus pertinacior generatur acor: his ex noftro corpore addi poteft bilis, melancholia, & forfan ipfa pinguedo.

III. Ex hujufmodi adfumtis & in corpore natis formatur Aciditas per debilitatam actionem ventriculi & inteftinorum, in pueris, feminis, aquæ & laxantium abufu, vita fedentaria, dyfpepfia, & anorexia laborantibus.

IV. Ex deficiente copia & faponacitate falivæ, fucci pancreatici, ftomachici, bilis, dein fanguinis, promovetur.

V. Denique in nimio otio, fomno longiore, & debilitata corporis actione, acidum natum non fubigitur, aut quando æquilibrium eft deftructum, in fubpreffis menfibus, chlorofi & gravidis.

VI. Aciditas in primis viis nata, ubi primariam fedem habet, producit cardialgiam, ructum, inflationem, anxietatem, eructationem acidam pfeudorexiam, lactis concreti & alimentorum crudorum revomitum, ventriculi cruditatem, bilem æruginofam, colicam flatulentam, ventris tormina, alvi excrementa flatulenta, fpumofa, æruginofa, copiofa, acidum fpirantia, dyfenteriam.

VII. Vafis lacteis recepta infert pallorem, urinam albam, turbidam, ftranguriofam, fudorem acidum fpirantem, pruritum, puftulas, herpetem, rhachitidem, dyfpnœam, febrem lentam, laxitatem, glandularum obftructiones, menftruum fanguinem vitiatum pallidum, fluorem album, pulfum debiliorem, corporis frigiditatem, tuffim clangofam, adverfam valetudinem, chlorofin.

VIII. Tandem ad partes nervofas delata, multa mala inducit, ut debilitatem, dolorem verfatilem, convulfionem, palpitationem, paffionem hyftericam, fyncopen, vertiginem, laffitudinem, inquietudinem, epilepfiam, agrypniam, articulorum dolores, catarrhos, cephalalgiam.

IX. In primis viis hærens leni vomitorio vel purgante faburra ejicienda; fi fponte non fiat, ingerenda alimenta facilis digeftionis; evitanda pinguia, & dyfpepta; danda ftomachica, roborantia, antacida, quæ laxam fervant alvum, addenda faponacea alcalefcentia.

X. Poft fuppeditatum bonum chylum, corpus multum exercendum, addenda refinofa, gummi, nervina, antacida, donec fymptomata evanefcant.

97. NITROSA ACRIMONIA.

I. Perceptio frigoris cum dolore a caufa interna, ac fi nitrum fuiffet ingeftum vel applicatum, Nitrofam acrimoniam adeffe fignificat.

II. Materiam præbent olera, farinofa & fructus, quibus fal nativus eft nitrum: hæc in debili chylofi, anorexia, dyfpepfia; poft magnam evacuationem bonorum humorum, in hæmorrhagiis, menfium & lochiorum profluvio, & fluore albo; atque in debili corporis actione, fexu femineo, ætate puerili, morbo longo, animi cura & pathematibus exhaufto; cum quiete & omiffo folito exercitio; maxime fi aeris humiditas fimul prohibet perfpirationem, & folida enervat; generant hanc acrimoniam.

III. Hoc nitrofum lymphæ, fucco nervofo, & gelatinæ traditum, producit variis in partibus dolorem cum fenfu frigoris, ipfaque adfecta pars quoque ad thermometrum frigidior eft, maxime in capite, pectore, pleura, fpina, lumbis, mefenterio, ventriculo, inteftinis: tandem præter hæc inducit convulfiones, anxietates, fuffocationes hyftericas & hypochondriacas, pulfum parvum & frequentem, fyncopen, catarrhos & humorum morbofam tenuitatem.

IV. Ad curationem hujus ingerenda alcalefcentia, roborantia, calefacientia, refinofa, fales alcalini: corpus multum moderate primo movendum: fubacta acrimonia per Diaphorefin & Diurefin educenda: fervando fimul alvum apertam.

98.

98. ALCALINA ACRIMONIA.

I. Sal noſtrorum humorum, vel & ingeſtorum mutatus in alcali volatile ſpecialem morbum infert: quoniam actione vitæ & ſtagnatione atque corruptione ſpontanea ſemper generatur alcali volatile, nunquam fixum, & fixum adſumtum iiſdem cauſis exſtinguitur brevi, morbus hic ſemper fit ex Alcali volatili.

II. Sal neuter nitroſus & ammoniacalis, tam ex adſumtis præcipue alcaleſcentibus, quam ex noſtris humoribus in alcali hoc volatile commutatur, quod plerumque pinguedini corruptæ eſt miſtum.

III. Ita fiunt humores. 1. Calore nimio & humiditate, cum aeris admiſtione ſine renovatione. 2. Nimio motu vitali in ardentibus, acutis febribus. 3. Deficiente adſumtorum & potionis renovatione. 4. Corruptione ſpontanea in minori circulatione & perfecta ſtagnatione. 5. Retentione eorum quæ evacuanda erant, in alvo adſtricta, urina ſubpreſſa, prohibita perſpiratione, pure vel ichore retento. 6. Admiſtione incogniti in morbis epidemicis, endemicis, & peſte.

IV. Ex alcali eo nato varii fiunt morbi: ſanguis diſſolvitur, fiunt inde hæmorrhagiæ variæ, alvi excrementa liquida fœtentia, bilis acris & tenuis, ſudor & urina fœtida copioſa, craſſa, emaciatio corporis, febris, debilitas, calor mordax, & frigoris viciſſitudo, anxietas, corroſiones, maculæ lividæ, petechiæ, puſtulæ ichoroſæ: lingua, os, palatum ſorditate teguntur, cum ſapore alieno urinoſo, & ſiti: in ventriculo nauſea, faſtidium, vomitus, anorexia, cardialgia, ructus: in inteſtinis colica, alvi fluxus copioſus fœtidus, flatus, multaque alia, prout partem hanc vel illam magis adgreditur.

V. In curando hoc morbo evitandæ omnes cauſæ; non ingerenda, quæ facile in alcali abeunt; ſæpe renovandus aer; corpus ſervandum in tepore; ingerenda acida, farinoſa, olera, cum potu antiphlogiſtico copioſo.

99. RANCOR.

I. Inter corruptiones ſpontaneas una eſt ſpecies, quæ Rancor dicitur, nata ex materia pinguedinoſa vel oleoſa, exhibens deteſtabilem ſaporem guſtui cum ſenſu caloris.

II. Huc uſque nulla eſt inventa ars, qua emendari poſſit, aut acrimonia privari, neque vires vitæ ſubigere valent, ſed quo diutius retinetur, eo magis a blanda indole recedit.

III. Naſcitur ſponte ſublata vitali cauſa, ut in deficiente ſaponacitate, & quantitate ſalivæ, ſucci ventriculi & inteſtinorum, bilis, & debiliore organi chyli actione: promovetur ingeſtis pinguibus, oleoſis maxime vetuſtis, & copioſis, mora diuturniore in primis viis, atque calore.

IV. Ita traditus circulantibus reliquam pinguedinem inficit, imo naturalis pinguedo motu aucto, minuto, turbato, & defectu liquoris vitalis etiam fit rancida.

V. In corpore natus præbet acrimoniam calidam vix emendabilem: in ventriculo cardialgiam, anorexiam, ructum nidoroſum, ſodam, anxietatem, nauſeam, vomitum; faucium ardorem: in inteſtinis colicam, tormina, flatus, borborygmos, interdum alvi fluorem & choleram: in reliquo corpore febrem bilioſam, colliquationem, inquietudinem: urinam flavo calore tinctam, acrem. Ex quibus cum prægreſſa diæta comparatis facile cognoſcitur.

VI. Curatio abſolvitur. 1. Evitando omnia pinguia & abundantiam. 2. Rancidum ejiciendo per lene vomitorium & purgans. 3. Emendatione per ſaponacea neutra vel acida 4. Roborando ventriculum & inteſtina ſtomachicis roborantibus, ſaponaceis miſtis.

100. PUTREDO.

I. Illa Corruptionis species motu automatico inducta in humoribus, qua sal nativus convertitur in alcali volatile, & pinguedo in massam fœtentem ad nigredinem accedentem, acrem, partim tenacem, partim tenuem, dicitur Putredo.

II. Promovetur illa minuta circulatione, stagnatione diuturniore, calore conciliato, accedente humiditate & accessu aeris, minori renovatione adsumtorum, retentione humoris inutilis vel morbosi, denique constitutione endemica vel epidemica: calor major cum aucta circulatione citam putredinem inducit.

III. Pro natura humorum varia fit Putredo in sanguine, pinguedine, medulla, bile, gelatina, albuminoso, lympha, pure, urina, alvi excrementis, muco, chylo.

IV. Ex humore illo vario; ex incipiente & continuata putredine; ex parte varia quam occupat; atque ex causis putredinem inducentibus, varia & multa symptomata fiunt. Solida laxantur, fragilia fiunt, interdum solvuntur. Humores partim liquescunt, partim tenaces fiunt, fœtent, ad nigredinem accedunt, naturalis indoles invertitur, flatus evacuationes multas, dolores, calorem mordacem inducunt. Corporis actiones debilitantur & perturbantur.

V. In curatione attendendum ad causas, ut removeantur vel evitentur. Quia putrefactum emendari nequit, ingerenda & applicanda quæ non facile putrescunt, & residuos humores condiunt. Eligenda calefacientia in putredine frigida: sed refrigerantia in putredine calida: Putrefactum sensim per conveniens emunctorium eliminandum.

101. AUSTERITAS.

I. Humores suo adtactu augentes solidorum contractilitatem; humoribus nostris misti inducentes cohærentiam majorem, vel coagulationem; actionem vitalem minuentes; atque dentibus stuporem inferentes, dicuntur Austeri.

II. Constant hi pinguedine immatura, cum terra adstringente. Generantur adsumtis inmaturis, austeris; quæ ita remanent in corpore, defectu saponacitatis humorum & debiliori actione vitali laborante.

III. In primis viis, ubi prædominare solent, inducunt anxietatem, cardialgiam, colicam, alvum adstrictam, cruditatem, coagulationem. In reliquo corpore convulsiones, passionem hystericam vel hypochondriacam, suffocationem, obstructiones, strumas, aliosque tumores duros.

IV. In curatione evitanda austerorum ingestio. Adhibenda saponacea alcalina vel alcalescentia, moventia & calefacientia, sensim majori copia ingerenda. Alvus laxior servanda. Frictiones & corporis exercitia instituenda.

102. COLOR.

I. In partibus firmis & humoribus varii deteguntur Colores sani & morbosi, sed quia firmarum partium colores præcipue ab humoribus dependent, Colores omnes hoc loco tradere constitui.

II. Color sanus in sanguine est Ruber; Albus in chylo, pure, lacte, pinguedine, medulla; Flavus in bile, cerumine, alvi excrementis; Pallidus in pituita, sputo; Citrinus in urina; Candidus in saliva, lympha. Reliqui colores in his alieni & morbosi sunt, & qui sunt inconstantes.

103. ALBOR.

I. Albus color in humoribus, constans oleo saponaceo puro aquosis diluto, in

in lacte, chylo, pure, muco, pituita, ſputo, bonum ſignum præbet. Sed in urina relaxationem tubulorum renalium cum exitu boni humoris: atque in alvi excrementis bilis retentionem denotat. Quæ in tali morboſo colore ſunt agenda, propriis locis traditur.

104. PALLOR.

I. Color naturalis candidus, roſeus & ruber humorum & partium viſibilium in Pallorem convertitur, deficiente humorum præparatione, defectu globulorum rubrorum & incipiente corruptione. Obſervatur ille in ſanguine, ſputo, pure, urina, aliiſque humoribus effluentibus vel ſtagnantibus.

II. Inde in morbis ventriculi, inteſtinorum, viſcerum, pulmonum laxitate, debilitate, cruditate, corporis nimia quiete, animi cura, & mœrore, circulatione minore; atque evacuatione nimia, in alvi fluxu, urinæ profluvio, fluore albo, gonorrhœa, ſalivatione, & nimia lactatione in feminis Pallor, qui evaneſcit, curatis iſtis morbis, per roborantia & corporis exercitium.

III. Incipiens autem corruptela in humoribus pejorem Pallorem inducit, ut obſervatur in ſcorbuto, cachexia, catarrho, aciditate, chloroſi, hydrope, leucophlegmatia, hyſteria, menſium ſubpreſſione, venerea lue, longa adverſa valetudine; nam non omnis corruptela facile emendari poteſt. Præter ſpecialia in iſtis morbis adhibenda antiſeptica roborantia.

IV. Qui generatur ex magna ſanguinis evacuatione, poſt ſubpreſſam illam evacuationem curari debet, cibo eupepto parva quantitate ſimul, ſtomachicis, & dein roborantibus. Verum ob deficientem ſanguinis influxum in ſyncope, paroxyſmo febrili, mobilitate ſubito inductus ſponte etiam evaneſcit; ſi diutius durat frictionibus & ſtimulantibus diſcutitur.

105. NIGROR.

I. Niger color in æthiope & meconio naturalis, inductus fuco, vel adſumtis medicamentis, nullum præſagium præbet: ſed ex morboſa cauſa ſemper malum portendit.

II. Nigrum colorem acquirunt ſanguis, pinguedo, bilis, medulla, ſputa, mucus, alvi excrementa, vomitu rejecta, urina, pus, pituita, a melancholica materia.

III. Hi humores corrupti, ſphacelati, ut & ſanguis coagulatus, concretus, exſiccatus, ſemper malum præſagium præbent in acutis febribus, inflammatione, eryſipelate, malignis, epidemicis, peſte, variolis, ictero, chronicis, contuſis, combuſtis, & gelu deſtructis, ſive emittantur, ſive partibus adhæreant, ſi per cutim tranſpareant, ita male colorati humores.

IV. Corrupti hi humores emendari nequeunt, ſed progreſſus ſiſtendus antiſepticis: & quantum fieri poteſt, malignus ille humor eſt auferendus.

106. RUBOR.

I. Naturalis color candidus noſtri corporis in Ruborem convertitur a ſanguinis globulis rubris in arterias lymphaticas truſis. Subito autem ortam in facie rubedinem cum quadam incaleſcentia brevi evaneſcentem Phlogoſin vocant.

II. Quod fit 1. Aucta circulatione generali in febribus acutis, morbillis, variolis, inflammatione, eryſipelate, ſcarlatina, calefacientibus & ſpirituoſis adſumtis, quibuſdam animi pathematibus, in peripneumonia, angina, phrenitide, ſopore, & apoplexia ſanguinea. 2. Irritamento corrupti puris, pinguedinis, bilis, perſpirabilis retenti, in phthiſicis, hecticis, empyematicis. 3. Applicatis externis calidis, acribus, adtrahentibus, rubefacientibus, ſtimulantibus, frictionibus, adtritu,

ſuctio-

suctione, morsu insectorum. 4. Acrium exhalationem impedientibus, in aere frigido, inunctione pinguium.

III. Rubor cum tumore & dolore validam sanguinis infarctionem notat cum constante causa. Cum levi intumescentia permanente, tenuem acrimoniam in eo loco manentem significat. Sine tumore & momentaneus, quando Phlogosis vocatur, sæpe in phthisicis, hecticis, & ab animi pathemate, observatur.

IV. Ob varias causas & species, certus effectus generalis exhiberi nequit, atque rubedo urinæ & excrementorum suis locis tradi debet.

V. Curatio dirigi debet ad morbos ruborem inducentes, tollendo irritamentum & compescendo impetum.

107. LIVOR.

I. Sanguis stagnans, collectus, concretus, pellucida membrana tectus livet. Pinguedo, bilis corrupta, & melancholia interdum livorem induunt; raro autem alvi excrementa talem colorem exhibent.

II. Inde angina, spasmus, convulsio, apoplexia, compressio venæ, reditum sanguinis impediens: sanguis effusus, stagnans, concretus, in contusione, gelu, eschara, sphacelo, ecchymosi: subsistens in febris paroxysmo, agone, syncope, ex virium defectu, variis in corporis partibus, Livorem inferunt.

III. Nunquam bonum præsagium præbet, nam stagnans concrescit & corrumpitur. Atque malam, in pinguedine, bile & medulla, corruptelam arguit.

IV. Promta adhibenda auxilia tollentia circulationis impedimenta: corruptum est auferendum, ut in corruptione traditur.

108. FLAVEDO.

I. Flavus color in bile, alvi excrementis, urina & cerumine naturalis, nisi nimis intendatur color; in ceteris autem humoribus semper morbi signum.

II. A medicamentis tingentibus adsumtis flavus color in humoribus aut a fuco partibus solidis inductus, nullum præsagium præbet vel curatione eget.

III. Sed in cachexia, scorbuto, lacte muliebri, chylo, sputo, pure, ichore, pinguedine, medulla, & in facie aliisque partibus apparens, humorum corruptionem arguit, si simul sit luridus: curatio ex cachexia & corruptione petenda.

IV. Ex Bile sanguini reliquisque humoribus mista intensior fit Flavedo, & aliquomodo pro magnitudine corruptionis in bile color variat: ab hac causa alvi excrementa, & quæ vomitu redduntur, albicantia manere solent; atque adsunt symptomata circa bilis organum. Hujus curatio in Ictero proponitur.

109. SPUMA.

I. Aeris bullulæ in liquoris superficie hærentes, vel interdum toti massæ mistæ Spumam præbent.

II. Interdum denotat 1. humoris cum aere conquassationem, ut sanguis spumosus in hæmoptoicis, spuma oris in apoplecticis, convulsis, epilepticis, anginosis, asthmaticis. 2. Interdum vero pinguedinis colliquationem in urina, pure, ichore, sputo, alvi excrementis, in acutis, dysentericis, hecticis, empyematicis, ictero, nephritide, phthisi. 3. Interdum solum defectum humidi significat.

III. Mala ex spuma provenientia generantur vel ex motu, vel corruptione, vel tenacitate humorum, vel ex his simul agentibus.

IV. Pro differentia causæ adhibenda antispasmodica, antiseptica, diluentia, abstergentia.

110. ÆQUALIS HUMOR.

I. Partes omnes per totam massam eadem magnitudine & colore donatæ, vel ita accurate mistæ ut distingui nequeant, exhibent Humorem Æqualem.

II. Perfecta illa miscela in sanis & morbosis humoribus solitariis, optimæ præparationis signum: sed quando observatur in sanis & morbosis mistis, difficilem separationem, & crisin promittit.

111. INÆQUALIS HUMOR.

I. Partes in massa humoris, magnitudine, cohærentia, vel colore distinguendæ a ceteris exhibent Inæqualem humorem.

II. Talis imperfecta mistio in massa ex sanis & morbosis constante laudabilis: in iis vero solitariis imperfectam præparationem arguit.

112. FOETOR.

I. Odor graveolens exhalans ex humoribus totius corporis vel alicujus partis, alius, quam in sanis percipi solet, vocatur Fœtor.

II. Generatur ille, dum oleosa putredine, vel alia corruptione invertuntur; & Salina in alcali volatile convertuntur: Terrestria enim & Aquosa non concipiunt fœtorem, nisi ex his admistis.

III. Humores in loco clauso sine accessu aeris non facile fœtent: sed accedens aer, maxime cum aucto motu vitali & nimio calore, fœtorem cito generat, ut & perfecta stagnatio, & debilior motus.

IV. Fœtor ipse non multa mala infert, sed quia est corruptionis & putredinis indicium, reliqua mala ex istis morbis sunt deducenda.

V. Humor vel pars fœtorem spirans est tollenda; si fieri non possit, adhibenda condientia & antiseptica corruptionis progressum impedientia.

TITULUS IV.

HUMORUM LOCUS ALIENUS.

Humores in loco alieno recepti referuntur ad generalem massam, vel ad quosdam speciales humores.

113. ERROR LOCI.

I. In sanis, sanguis, lympha, pinguedo, bilis, alvi excrementa, urina, & aer specialia loca occupant; si vero in aliis partibus detinentur, Error loci vocatur.

II. Sic Bilis sanguini mista generat Icterum. Ruber sanguis in arteriis lymphaticis receptus ad Inflammationem, Erysipelas vel Maculas refertur; is autem in cavitates vel tunicam cellulosam depositus Effusionem, Ecchymosin, aut Collectionem inducit. Lympha loco pinguedinis cellulosam tunicam implens, generat Oedema, Leucophlegmatiam; interdum etiam colligitur in cavitatibus. Aer aliunde collectus Empneumatosin producit. Sed Urina & Alvi excrementa alieno loco collecta speciale nomen non obtinent.

III. Generatur 1. Solidorum destructione in vulnere, contusione, ruptione, sustentaculi defectu. 2. Validiore impetu, impedito reditu, & obstructione.

IV. Hic ſtagnantes humores vel cum alienis circumducti, corrumpuntur, inquinant admiſtos, comprimunt partes adjacentes, multaſque functiones turbant.

V. Globuli rubri protruſi minuto impetu & quantitate reducendi; in cavis hærentes humores evacuandi vel diſcutiendi; obſtructio vel compreſſio eſt curanda, tollendo cauſam.

114. COLLECTIO HUMORUM.

I. Ex natura omnium humorum eſt, modica quantitate contineri, & tandem quoque transfluere: ſi ille fluxus ſubſiſtat, & majore copia colligatur in quacunque corporis parte Collectio vocatur. Humoris morboſi per totam maſſam diffuſi collectio in quadam parte ad metaſtaſin referri ſolet.

II. Per ſoluta vaſa 1. funduntur in vicinia humores & colliguntur, ut in vulneribus, puncturis, contuſionibus, & ruptionibus. 2. In vaſis laxioribus, amplioribus, ſuſtentaculo privatis congregantur. 3. Ante partem obſtructam ligatam, compreſſam accumulantur. 4. Motus minor. 5. Motus major. 6. Abſorptio deficiens collectiones humorum faciunt.

III. Collecti humores partem recipientem tumere faciunt & adgravant: ſtagnando corrumpuntur, putreſcunt: partem vicinam comprimunt, ejuſque actionem moleſtiorem faciunt vel impediunt. Unde pro parte varii multi fiunt morbi. Quidam humores ſimul concreſcunt, alii liqueſcunt.

IV. In primo genere cauſarum curatio magis ad aperturam quam evacuationem collecti dirigenda, niſi apertura fuerit clauſa. In ſecundo genere artificioſa ſuſtentacula adhibenda cum applicatis roborantibus. In tertio poſt ablatum impedimentum, ut in priore agendum. In quarto adhibenda ſtimulantia diſcutientia. Sed in quinto genere adhibenda evacuantia motum ſedantia. Denique in ſexto quæ abſorptionem augent.

115. EFFUSIO.

I. Humorum per vaſa aut receptacula vulnerata vel rupta depoſitio, in tunicam celluloſam, cavitates corporis, vel extra corpus dicitur Effuſio.

II. Sanguis & lympha in tunica celluloſa collecta, ex venis vel arteriis ruptis aut vulneratis, (ad quod genus pertinet etiam Aneuryſma ſpurium, & Ecchymoſis ſpecies ex vena aperta), Effuſionis eſt ſpecies: ita etiam chyli & excrementorum depoſitio ex ſoluto œſophago, ventriculo & inteſtino: atque urinæ ex rupta veſica, bilis ex rupta cyſtide, & in feminis fœtus depoſitio in cavum ventris per uterum ruptum, ad hunc titulum referri poſſunt.

III. Omnes cauſæ vulnerantes, contundentes, rumpentes, nimis diſtendentes, & ablatio ſuſtentaculi huc pertinent.

IV. Ex his 1. privatur pars vel corpus ſuo naturali humore. 2. Effuſus humor ſua mole premit adjacentes partes. 3. Stagnando corruptus inſuper multa mala infert.

V. Vas vel receptaculum apertum uniendum & conſolidandum ſi fieri poſſit. Effuſus humor educendus. Pars aperta ſuſtentanda, ut cohibeatur ulterior effluxus.

116. ECCHYMOSIS.

I. Sanguis in corporis ſuperficie, ſolutis repagulis ita effuſus in ſubſtantiam cutis vel tunicæ celluloſæ, ut maculam lividam exhibeat, vocatur Ecchymoſis.

II. In ſanis producitur contuſione, ſuſtentaculi defectu, punctura, phlebotomia & parvo vulnere: frequens ſcorbuticis, fragilitate & tenui acrimonia laborantibus interdum ſine læſione externa: raro ab impetu majore.

III. Sta-

III. Stagnans plerumque exsciccatus concrescit, indurescit, pars livet, & nigrescit: humidus manens coagulatur, putrescit, generat tumorem, qui ruptus sordidum relinquit ulcus.

IV. Curatio in caussis externis & internis tradita est: post generationem si major est collectio, conducit evacuare effusum sanguinem, priusquam corruptelam induerit.

117. ICTERUS.

I. Color Flavus seu Croceus, interdum Sublividus vel & Subniger in corporis tota superficie, albo oculorum & urina, a bile ita tingente, vocatur Icterus.

II. Bilis sanguini mista in colorem lividum vel nigrum mutata, Icterus niger vocatur: sed pinguedo aut chylus corruptus flavum colorem praebens ad Cachexiam refertur.

III. Omnis caussa naturalem bilis exitum in duodenum intercipiens & urgens bilem misceri circulantibus, huc pertinet. Sic Calculus choledochum obstruens, qui resolvendus vel trajiciendus ut deponatur in duodenum. Spasmodica constrictio in hystericis & animi pathematibus, ut prior species recidivantem icterum inferens, antispasmodicis curanda & praevenienda. Commotio febrilis vel morbi metastasis icterum inducens curatur modica alvi ductione per laxantia saponacea. Actio hepatis languidior bilem non secernens, saponaceis amaris calefacientibus promovenda; simulque alvus laxanda. Hepatis obstructio resolventibus saponaceis hepaticis reseranda. Sed Inflammatio, vel Erysipelas hepatis, vesiculae, ductus choledochi & duodeni dirissimum Icterum inferens, ut tales morbi curandi, dum simul alvus laxa servetur antiphlogisticis.

IV. Varia nascuntur symptomata, 1. Ex caussis Icterum inducentibus. 2. Majore minoreve bilis corruptione. 3. Defectu bilis in primis viis ad chyli praeparationem & tingenda excrementa. 4. A bile sanguini & lymphae mista.

V. Non admittit ob varias caussas generalem curationem, in genere alvum laxantia conveniunt.

118. EMPNEUMATOSIS.

I. Aer elasticus collectus in quadam corporis parte, ubi in sanis non reperitur, vocatur Empneumatosis.

II. Hic haerens sub cute in cellulosa tunica per totum corpus hoc nomen servat: sed in ventris cavo ad Tympanitidem: in scroto vel umbilico ad Hernias; in ventriculo & intestinis ad Flatus refertur.

III. Apertura facta in pectore vel collo per vulnus, paracenthesin, vel bronchotomiam, aer saepe se insinuat sub pectoris integumenta; sed alibi per praeposteram inflationem. Vel generatur per putredinem aut aliam corruptionem ex ibidem stagnantibus humoribus.

IV. Collectus producit tumorem elasticum, levem, compressilem: promovet contenti humoris corruptionem: comprimit vicina, & suffocat eorum actionem.

V. Praevenitur impediendo aeris ingressum, claudendo aperturam, sustentando partem, & inhibendo effusi humoris corruptionem. Nata collectio curatur extrudendo vel sugendo admissum aerem, educendo corrumpentem humorem; dein pars sustentanda, & ulterior corruptio antisepticis praevenienda.

119. METASTASIS.

I. Humoris morbosi & doloris Translatio ex loco ubi natus fuit ad alium Metastasis vocatur: quo etiam refertur morbosi humoris per totum corpus dispersi Collectio in quadam corporis parte speciali.

II. In Metaſtaſi obſervant . 1. Perfectam & imperfectam . 2. A vi vitæ vel morbi . 3. Ad locum convenientem vel alienum . 4. Fixam vel vagam . 5. Ad exteriora vel interiora . 6. Ad emunctorium vel aliam partem . 7. Materiæ aptę vel ineptæ . 8. Deorſum vel ſurſum . 9. Ad partem ignobilem vel principem . Prior bona , poſterior mala cenſetur .

III. Bona fit vi vitæ detrudente coctam materiem : mala vi morbi , abundantia morboſi humoris , defectu virium , retropulſione , derivatione ad interiora , præpoſtera evacuatione .

IV. Bona liberat hominem a morbi materia , vel eam ad minus periculoſam partem deponit : mala ſemper auget periculum , & ſæpe mortem infert .

V. Bona metaſtaſis permittenda & promovenda : mala autem aliunde derivanda , & vires vitæ inſtigandæ .

TITULUS V.

HUMORUM NATURA MUTATA.

Mutatio generalis præbet degenerationem mutabilem vel immutabilem .

120. METAMORPHOSIS HUMORUM.

I. Naturæ mutatio in humoribus eſt multiplex : nam fiunt ex tenuibus craſſi , ex crudis cocti , ex mitibus acres , ex bonis mali , ex benignis maligni & viciſſim : mutant etiam colorem & odorem . Quæ omnes mutationes in ſanis & morboſis humoribus variis , hic perſequi nequeunt , ſed in iſtis humoribus tradendæ .

121. CACOCHYMIA.

I. Color totius corporis vividus aliquomodo commutatus in luridum , cum quadam valetudine adverſa , plerumque cum levi intumeſcentia , interdum vero extenuatione , vocatur Cachexia , & Cacochymia .

II. Quæcumque ingeſta alimenta impediunt mutari in bonos humores , ſed permittunt leviter corrumpi : quæ concedunt vel promovent ſpontaneam humorum corruptionem : quæ minuunt excrementitiorum , & materiæ morbi evacuationem , Cachexiam producunt .

III. Ex tali in corpore nato humore morboſo , una cum antecedentibus cauſis remanentibus , tam multa fiunt per totum corpus & in partibus ſpecialibus , ut enumerari vix poſſint : primaria autem ſunt luridus color , intumeſcentia levis , horror , caloris frigoriſque viciſſitudo , actiones languidiores , lenta febris , flatuum generatio , laſſitudo , ſanguis emiſſus pallidior , urina varia .

IV. In curatione 1. Attendendum ad cauſas inducentes , ut tollantur . 2. Alvus laxior ſervanda ne accumuletur crudum . 3. Adhibenda ſtomachica ad promovendam primam coctionem . 4. Dein diu & conſtanter adhibenda roborantia antiſeptica .

122. CHLOROSIS.

I. Pallidus vireſcens faciei & totius cutis color in puellis puberibus plerumque cum menſium ſubpreſſione , vocatur ex alieno hoc colore Chloroſis .

II. Dum puellæ corpus minus quam antea increſcens in ſe generat abundantiam , quam exonerare nequit ob actionem uteri adhuc debiliorem ad expellendum

dum & vaſcula exiliora non conſueta; illa abundantia deſtruens æquilibrium cacochymiam hanc infert.

III. Si vero cooperantes aliæ accedunt cauſæ, ut vita ſedentaria, nimia corporis quies, ſomnus longior; regio frigidior & humidior; vigiliæ protractæ; aſſumtio eorum quæ non ſunt eſui; abuſus potionis aquæ præprimis tepidæ; animi curæ & pathemata, eo certius generabitur chloroſis.

IV. Ex ita degenerata humorum craſi, præter dictum in facie & tota cute fœdum colorem multa alia oriuntur quæ Chloroſis ſymptomata cenſentur: ut ſanguis tenuis vix coloratus, dyſpnœa ad minimum motum, ſomnolentia, laſſitudo, ſedendi & decumbendi amor, ſolidorum laxitas, pulſus debilis, pulſatio & palpitatio in collo & temporibus, motus impotentia, cacochymia, cachexia, cruditas, partes inferiores tument tumore molli frigido aquoſo vel œdematoſo, ſed mane facies ſub oculis magis tumere ſolet, gravitatis ſenſus per omnia membra, & frigus. Tandem ad majorem corruptelam tranſeuns producit mobilitatem, hyſtericam paſſionem, convulſionem, anxietatem, capitis & ventriculi dolorem, picam, faſtidium, delirium, febrem hecticam lentam, maciem. Et quia uterus præ ceteris adficitur, hic producit menſium ulteriorem ſubpreſſionem, ſcirrhum, ſtrumam, ſterilitatem, & tandem poſt multas ærumnas placidam mortem.

V. Dum puella laborat corruptis humoribus in corpore cum naturali ſubpreſſa evacuatione, primo alvus eſt ducenda, ut inteſtina liberentur a cacochylia. Dein promovenda ventriculi concoctio ſtomachicis, ut bonus ſubpeditetur ſuccus; interim actiones roborandæ roborantibus, inter quæ excellunt chalybeata. Si ita natus fuit bonus ſuccus & menſes non prodeunt, iſti provocandi juſto tempore emmenagogis. His apparentibus ulterius in roborantibus perſeverandum, donec corpus ſatis firmatum fuerit.

123. SCORBUTUS.

I. Specialis in tota fere maſſa corruptio humorum, ſenſim nata & magis increſcens, producens membrorum, maxime crurum, laſſitudinem, citam defatigationem, maculas, primo ſubrubras, dein lividas, dolorem verſatilem in variis partibus, oris fœtorem, gingivarum corruptionem & conſumtionem cum facili hæmorrhagia, dentium vacillationem, cum urina deponente ſabulonem vel cryſtallos rubras, ut plurimum lateribus uroſcopii adhærentes, vocatur Scorbutus.

II. Differt 1. natura; nam in locis frigidis, ſeptentrionalibus, humidis generatur Scorbutus Frigidus cum craſſitudine vel tenuitate humorum: In locis calidis & humidis naſcitur Calidus, etiam cum craſſitudine vel tenuitate humorum. 2. Quo magis increvit diutiuſque duravit, eo plura & vehementiora infert ſymptomata, quorum multa generali corruptioni ſunt communia.

III. Adgreditur otioſos, ſolitas exercitationes negligentes, longis morbis vexatos, animi cura, ſtudio, pathematibus preſſos; laxitate, febre quartana, debilitate virium, arthritide, hyſterica paſſione, aliiſve morbis chronicis, cachexia, cruditate, corruptione ſpontanea laborantes; in locis humidis, ſubterraneis, mari proximis degentes; longis navigationibus vel carceribus detentos; farinoſis, fumo ſaleve conditis alimentis, iiſque ſemicorruptis utentes; maxime autumnali vel hyemali tempore.

IV. Interna cauſa multa anomala ſymptomata inferens videtur humor acris ſpeciali indole donatus, quod acre latitat in humore tenui vel craſſo, eſtque differens in locis calidis vel frigidis, ſi generetur.

V. Ex tenuitate, craſſitudine, calida vel frigida indole, majore minoreve incremento, atque ex partibus & functionibus variis obſeſſis tam multa fiunt phænomena, ut enumerari vix poſſint, quæ aliis corruptionibus etiam ſunt communia, ſolummodo conjunctis characteriſticis ſignis diſtinguenda.

VI. Ad

VI. Ad diversas species dirigenda est curatio. 1. Nam acre scorbuticum frigidum in humore crasso hærens, curandum antiscorbuticis, calefacientibus, resolventibus, corporis exercitatione, loco sicco aprico, leniter inchoando. 2. Scorbuticum frigidum in tenui humore hærens, antiscorbuticis, roborantibus antisepticis curandum. 3. Scorbuticum calidum in crasso humore hærens antiscorbuticis resolventibus acescentibus emendandum. 4. Idem in humore tenui hærens, exigit antiscorbutica adstringentia, antiseptica, refrigerantia.

124. RHACHITIS.

I. Laxa impotentia membrorum, & totius corporis aliqua extenuatio, increscente capite cum ventre plerumque tumefacto; in infantibus incipiens intra VI. & XXIV. ætatis mensem, vel quando ablactantur; tandem producens ossium extrema protuberantia, & ipsa ossa deformia, vocatur Rhachitis.

II. Parentes valetudinarii, intemperate viventes; cachexia, scorbuto, hectica, hydrope, & maxime hysteria, fluore albo, gonorrhœa laborantes, rhachiticos infantes pariunt.

III. Hujusmodi tamen infantes sano lacte muliebri nutriti, interdum hoc morbo non corripiuntur: sed hi & etiam sani, lacte ex valetudinaria vel intemperate vivente femina, nutriti, hoc morbo corripi solent.

IV. Sani etiam infantes præmature a lacte depulsi, alimentis acescentibus, & difficilioris digestionis nutriti, semper quiescentes, in locis humidis & frigidis degentes, alvi fluxu, anorexia, acore, longa valetudine debilitati, Rhachitici fiunt.

V. In tali solidorum laxitate; humorum tenuitate, cruditate; labe scorbutica, atque actionum debilitate, in principio horum morborum signa proferuntur: dein ossa molliora incurvantur, & in deformem figuram excrescunt.

VI. Statim evitandæ causæ, infans nutriendus sano lacte muliebri, sæpe movendus & fricandus, tegendus vestimentis & stragulis siccis, decumbendus supra lectulos ex aromaticis roborantibus confectos, alvus servanda aperta; danda antacida antiseptica, antiscorbutica stomachica, roborantia, parva copia simul longo tempore: ossium deformitas prævenienda artificioso sustentaculo, & applicatione roborantium.

125. CORRUPTIO.

I. Humoris utilis, inutilis, & morbosi, atque interdum simul partium firmarum degeneratio in statum pejorem plerumque inmutabilem, vocatur Corruptio.

II. Hæc degeneratio in austerum & acorem; nam in vinosum forsan non fit in nobis commutatio, motu vitali deinceps emendari patitur: sed Putor, Rancor, Nidor, Situs, & Mucor, atque Empyreuma vehementi ignis actione inductum, difficulter vitali actione emendari potest. Pepsis autem & Pepasmos quia est mutatio in melius tendens, ad hunc titulum non pertinet.

III. Corruptio hæc est perfecta vel imperfecta; calorem inducens vel frigiditatem; colliquefaciens vel in tenacem sorditatem abeuns; in acutis vel chronicis; spontanea aut vi vitæ nimis agente inducta; tandem maligna; & contagiosa.

IV. Generatur 1. motu automatico, 2. motu vitali nimio; 3. contagio vel inficiente admisto.

V. Aqua, & Terra manent fere immutabilia: Oleum & Sal variam induunt metamorphosin: Aer redditur elasticus: Quinta essentia tota fere invertitur, vel abit.

VI. Omnia ingesta, inquilini humores & partes firmæ humidæ, corruptioni præbent materiem.

VII. Omnes humores stagnantes in nobis viventibus, citius cum aeris accessu, tardius

dius in loco clauſo, in corruptelam abeunt; uti in contuſione, abſceſſu, empyemate, ſinu purulento, hydrope, ecchymoſi, obſtructione, ſphacelo, turunda relicta.

VIII. Motus vitalis minor aut debilior, uti in laxitate, quiete nimia corporis, ſomno longiore, debilitate virium, multiſque morbis chronicis, tardiorem corruptionem producit, quam perfecta ſtagnatio.

IX. Promovetur calore majore, uſque ad gradum coagulationis, a quacumque cauſa concitato.

X. Atque humido ſuppeditato, quod maſſam antea ſiccam liquefacit, ſaleſque ſolvit, unde dulcia, mollia, emollientia, inexpectatam corruptelam inferunt.

XI. In loco clauſo & ab aere privato diu ſervantur humores ſine corruptela; aeris autem acceſſu, vel humoribus prius admiſti præſentia, uti in empneumatoſi & tympanitide, cito concitatur corruptio. Tempus autumnale, conſtitutio epidemica & endemica magis videntur inquinatione promovere corruptionem.

XII. Motu vitali nimis diu agitati humores ſani, poſt evacuationem copioſiorem, in lactatione, diabete, alvi fluxu, lienteria, hæmorrhagiis frequentioribus, hæmorroidum, menſium & lochiorum profluvio; vel poſt minorem renovationem chyli in cibi potionifve defectu, in corruptelam convertuntur.

XIII. Maxime autem corrumpuntur excrementitii & morboſi retenti, qui evacuandi erant, in omni evacuatione ſubpreſſa, alvo adſtricta, iſchuria, prohibita perſpiratione, emplaſticis, oleoſis, pinguibus applicatis, aut corpore frigori expoſito.

XIV. Motus vitalis major in febribus acutis, inflammatoriis, eryſipelatoſis, ardentibus, interdum ſubito humores in corruptelam convertit.

XV. Denique motus vitalis, & etiam particularis, turbatus, ſatis cito quoque corruptelam inducunt.

XVI. Corruptum bonis miſtum, cito in eandem corruptelam ea commutat: præterea contagioſum aut ſepticum mirabilem & difficilem corruptionem inducit, ut patet in quibuſdam morboſis conſtitutionibus.

XVII. Una ex his cauſis vix quidquam efficit, ſed cooperantes citam corruptelam producunt: uti actio validior in calore & humiditate, cum aere accedente, brevi omnia deſtruit.

XVIII. Corruptio inducta producit varia ſymptomata. 1. In variis corporis partibus. 2. Diverſis humoribus corruptis. 3. Actionibus minutis, auctis, turbatis, exſtinctis. 4. Differenti corruptela, rancida, acida, putrida. 5. Vehementia corruptionis. 6. Commutatione corrupti, in colliquativum, ichoroſum, cancroſum, glutinoſum, mucoſum, inſtigante vel turbante actionem vitæ. Quæ ſingularia in ſpecialibus morbis ſunt adſequenda.

XIX. Corruptela auſtera, acida, cruda, viribus vitæ ſuperabilis, calefacientibus, alcalicis, aromaticis, antiſcorbuticis, gummis, reſinoſis, moventibus, ſtimulantibus, roborantibus, ſubigitur, & in primis viis hærens, vomitoriis & purgantibus tollitur. 2. Colliquativa calida abſorbentibus, incraſſantibus, adſtringentibus, antiphlogiſticis, acidis & aceſcentibus, temperanda, ut minus fuerat. 3. Colliquativa frigida exigit antiſeptica, calefacientia, & evacuationem per fonticulos, ſetacea & veſicatoria. 4. Glutinoſa, ſordida, emendanda abſtergentibus, reſolventibus, ſaponaceis, fructibus horæis, ſalibus neutris. 5. Peſtilentialis, cancroſa, maligna, ſeptica, non emendabilis, omni modo tollenda & evitanda, vel uſtione extinguenda.

TITULUS VI.

GENERALES HUMORES MORBOSI.

Varii inveniuntur generales humores morbosi, ex quibus huc retuli, qui morbosi sunt ex Præparatione, Generali natura, & Speciali indole: nam qui ex crassitudine, tenuitate vel acrimonia nomen obtinuerunt traditi sunt, ut ichor, putor, liquamen, lympha, acrimonia, vappa, lentor, pituita, phlegma. Qui autem ex generali morbo nomen habent, ut arthriticus, podagricus, erysipelatosus, rheumaticus, cancrosus, strumosus, febrilis, in nominatis morbis describuntur.

126. COCTUS HUMOR.

I. Assumta alimenta in bonum chylum mutata; chylus actione vitali in naturales bonos humores circulatorios & secretorios conversus; inutiles humores ad excretionem præparati; & denique humores morbosi eousque mutati, ut sua evacuatione morbum tollant, dicuntur Cocti, vel Maturi.

II. Sola vis vitæ moderata, cum affluxu satis copioso boni humoris, hanc bonam mutationem inducit.

III. Chylosus, circulatorius & secretorius humor retentus sanus dicitur; sed evacuatus ad morbos pertinet. Inutiles & morbosi retenti morbum præbent; modica quantitate sensim emissi sanitatem conservant, & amissam restituunt.

IV. Cocti, chylosi circulatorii & secretorii evacuatio temperanda, sistenda: inutilis & morbosi evacuatio permittenda & promovenda, donec omnis ablatus sit.

127. CRUDITAS.

I. Humores Nutrititii post satis longam moram in corpore non mutati viribus vitæ, vel sponte corrupti, rejecti vel retenti: Circulatorii naturam nutrititiorum servantes, vel corrupti, vel ad functiones obeundas non adaptati, vel rejecti: Secretorii non satis elaborati, alieni, aut ejecti: Excretorii minus subacti & ita emissi, vel corrupti, retenti & emissi: Morbosi viribus vitæ non satis subacti, retenti vel emissi, dicuntur Crudi.

II. Cruditas in prima coctione generatur 1. Alimentis immaturis, tenacioribus, nimia copia ingestis. 2. Adfluentium humorum defectu, alienata natura, in saliva, succo ventriculi, intestinorum, pancreate, bile. 3. Actione ventriculi & intestinorum debilitata. 4. Prægressa ventriculi & intestinorum impletione, a cacochylia, crudo, mucoso, pituitoso.

III. In circulatoriis, secretoriis & excretoriis generatur ex allatis nutritiis crudis vel ex nutritiis coctis: sed in secunda actione non amplius præparatis. 1. Laxitate, vel rigiditate solidorum. 2. Debilitata actione virium. 3. Minori pulmonum actione. 4. Minori motu animali in otio, exercitio omisso, somno longiore. 5. Spirituum nimia consumtione in vigiliis, studio severiore, animi curis & pathematibus. 6. Evacuatione copiosiore maxime boni humoris. 7. Valetudine adversa ex prægresso morbo relicta. 8. Senili & puerili ætate, & sexu sequiore.

IV. In morborum omnium principio & incremento, semper materia est cruda: ita manet ultra debitum tempus motu vitali minore, turbato & vehementiore; vel ex natura materiæ coctioni inepta.

V. Crudus humor in ventriculo, intestinis & mesenterio hærens, generat nauseam, vomitum, gravitatem, anxietatem, hypochondriorum & ventris tumorem, fastidium, anorexiam, dyspepsiam, lumborum gravitatem, dyspnœam,

lassi-

laſſitudinem, oppletionem; bilis, ſucci pancreatici, ventriculi & inteſtinorum inverſionem, alvi adſtrictionem, vel crudi copioſi egeſtionem, cardialgiam, agrypniam, ructum, eructationem, flatus, ſodam, colicam, ſaporem alienum, oris ſorditatem, linguam pellicula obductam.

VI. Crudum toti maſſæ miſtum producit pallorem, laxitatem, intumeſcentiam, obſtructionem, debilitatem, laſſitudinem, hydropem, leucophlegmatiam, vertiginem, cephalalgiam, dyſpnœam, albuminoſi & gelatinoſi defectum, perſpirationem minorem, frigiditatem, glutinoſi, mucoſi, pituitoſi productionem, menſium retardationem, ſuppreſſionem, ſcirrhum, ſtrumam, ſoporem, ſtuporem, ſomnolentiam, ſyncopen, abſorptionis defectum, urinam albam craſſam, turbidam.

VII. Talis non diu manet in corpore, ſed accedente corruptione ſpontanea convertitur, 1. Ablata parte tenuiore in glutinoſum, caſeoſum, melancholicum, gypſeam concretam materiem cum vel ſine acrimonia. 2. Vel attenuatur etiam cum vel ſine acrimonia. Hinc multi quaſi novi morbi, cacochymia, cachexia, color morboſus varius, aciditas, rancor, auſterum, catarrhi, arthritis, nitroſa, ſalina acrimonia, dolores, tumores duri dolentes, febris ephemera, lenta, meſenterica, nervina, ſcorbutus, phthiſis, convulſio, mobilitas, paſſio hyſterica, hypochondriaca, menſtrua aliena, urina varia, colorata acris, miculis & filamentis ſcatens.

VIII. Antequam crudum ſubiit metamorphoſin viribus vitæ concoqui poteſt: ſi degeneravit in acidum vel nitroſum actionibus etiam emendari poteſt; ſed converſum in nidoroſum, rancidum, non obtemperat viribus vitæ, ſed eliminari debet.

IX. Si contineatur in ventriculo vel inteſtinis, quia omne tunc eliminari poteſt, adhibenda vomitoria aut purgantia lenia, ne pariant majorem debilitatem. 2. Abſtinendum a dyſpeptis & abundantia. 3. Actio hujus organi & confluentium humorum adjuvanda ſtomachicis, roborantibus, amaris, ſaponaceis.

X. Quia crudum ex tota maſſa eliminari nequit, iſtud eſt ſubigendum. 1. Intercipiendo ſcaturiginem. 2. Corpus movendum exercitio, vectione, equitatione, ambulatione, frictione, medicamentis roborantibus, calefacientibus, ſtimulantibus, lente adhibitis, ne inexſpectatam pariant obſtructionem. 3. Diſponendum crudum ad faciliorem ſolutionem, ſaponaceis, reſolventibus amaris, bilioſis. 4. Si autem degeneratio tendat in glutinoſum, reſolventibus, in acidum, alcalinis; in corruptelam, antiſepticis ſimul utendum, de quibus amplius in inde natis morbis.

128. BENIGNUS HUMOR.

I. Humor morboſus, conſueta ſed & mitia, nullaque aliena inferens ſymptomata, Benignus vocatur.

II. Convenit tamen eum evacuare, quia in naturalem humorem non mutabilis, retentione ſenſim in malignum degenerat.

129. MALIGNUS HUMOR.

I. Humor morboſus, vehementia, multa, vel aliena ſymptomata inferens, aut latenter magnum vitæ periculum producens, dicitur Malignus.

II. Tam naturales, quam morboſi humores malignitatem induunt, maxime pingues, diuturniore ſtagnatione in loco calido, vel contagio.

III. Tales humores irritando organa motoria & ſenſoria, inducunt multa & valida in utriſque ſymptomata. Exſtinguendo autem has actiones, generant mitia ſed periculoſiſſima ſymptomata.

IV. In utriſque tolli debet humor, vel antidoto exſtingui ſi fieri poſſit. In

irritante, evacuatione largiore & refrigerantibus minuenda inducta symptomata. In maligno autem magis conducit alexipharmicis instigare vires vitæ.

130. BILIOSUS HUMOR.

I. Humor morbosus subpinguis, saponaceus, acris, calefaciens, amarus, flavi coloris, Biliosus dicitur.

II. Generatur ex pinguedine, oleosa vel & medullosa materia degenerata: atque ex gelatinoso, & albuminoso corrupto.

III. Hujus generationis causæ in corruptione & putredine traduntur.

IV. Hic in corpore hærens producit fastidium, nauseam, ructum nidorosum amarum, sodam, cardialgiam, colicam, dysenteriam biliosam, choleram: in reliquo corpore erysipelas, calorem mordacem, febrem biliosam, inquietudinem, anxietatem, tenuitatem humorum, urinam flammeam acrem, corrosionem, acrisiam.

V. Quia viribus vitæ emendari aut concoqui nequit, & solummodo per alvum eliminari cum levamine, acescentibus & leniter adstringentibus est hic humor temperandus; blanda & continuata alvi ductione est sensim educendus.

131. PUS.

I. Humor subpinguis, albicans, aqua gravior, pultis mollioris consistentiæ, inodorus, insipidus si bonus sit, actione vitali irritata natus, in sanis non existens, ad obtegendum, obvolvendum & educendum, quod lædit, productus, vocatur Pus. Quod conficitur, in cute, carne, visceribus: colligitur natus in cellulosa tunica, & cavitatibus corporis, & miscetur sanguini circulanti: vix detegitur circa ligamenta, tendines, nervos, nisi eo deponatur. Produci videtur ex muco arteriarum lentore & pinguedine mistis.

II. Solo motu vitali aucto per irritamentum nascitur, post vulnus, contusionem, ustionem, excoriationem, febrem acutam, continuam, inflammationem generalem vel particularem, semper in aliquo loco tecto.

III. Perseverans causa irritans ultra quatuor vel septem dies, cum incremento symptomatum, doloris, febris, caloris, molestiæ, sine critica evacuatione, non auscultans curationi, neque præbens signa corruptionis aut sphaceli, notat pus generari & recipere materiem irritantem, quando lenitur febris, & commutatur in remittentem, cum diminutione præcedentium symptomatum.

IV. Ita confectum suo tempore pedetentim est evacuandum, per emunctoria naturalia proxima & convenientia, vel per eruptionem, vel artificialem aperturam.

V. Ultra tempus retentum sensim copia auctum premit adjacentes partes; mora mutatur in qualitate & consistentia aliena, corrumpit adjacentia, vel miscetur circulantibus, vel præbet metastasin.

VI. Pus maturum, si sponte non exit, arte educendum: major ejus tenacitas diluenda & resolvenda: cruditas promovenda ad maturitatem calefacientibus maturantibus: corruptio impedienda antisepticis: copiosior evacuatio moderanda.

132. MELANCHOLIA.

I. Humor niger, splendens, gravis, tenax nisi superveniente corruptela liquescat, cum vel sine acrimonia vocatur Melancholia, quam veteres in Alimentariam, Excrementitiam & Morbosam distinguunt.

II. Sanguinis 1. pars oleosa sanguinis magis concreta parte terrestri unita mitissimam præbet speciem: sal vero naturalis in austerum conversus, oleoso mistus, priore deterior & tenacior. 2. Bilis ipsa, amissa saponacea natura, & natura-

turalis pinguedo corruptione in lentum nigrum & tenacem humorem conversa, pejorem melancholiam præbent. 3. Materia assumtorum cruda, pituitosa, & mucosa, in similem tenacem vel acrem humorem absque colore nigro commutata, a veteribus quibusdam etiam ad melancholiam refertur. 4. Denique pars humorum gelatinosa, & albuminosa lentescens cum acquisita acrimonia ad hunc humorem referri potest.

III. Distinguitur in lentam & mitem; vel tenuem & acrem; majori vel minori copia turgentem; manentem in generationis loco; vel per corpus dispersam; aut per alvum vel vomitum erumpentem.

IV. Naturalis locus est in vena portarum, unde venæ cavæ tradita communicatur toti massæ; deposita per bilis organa, vel per dilatatas vel exesas venas meseraicas & gastricas in intestina vel ventriculum, sursum & deorsum erumpit.

V. Formatur interdum ex hereditate; alimentorum incrassantium abusu; debiliori venæ portarum & hepatis actione; animi curis, pathematibus, studio severiore; vigiliis protractis; vita sedentaria; ætate consistente; hæmorrhoidibus subpressis; alvo adstricta.

VI. Nata augetur & acrior fit mora, vel instigata calefacientibus, spirituosis: tunc copia majore tumere facit hypochondria, fiunt hic flatus, murmura, gravitas, anxietas, anorexia, pseudorexia, respiratio difficilior, hypochondriorum contractio, hæmorrhoides tumentes, quæ ruptæ levant. In intestina deposita, præbet alvi excrementa nigra; in ventriculum delata vomitum nigrum, ructum rancidum, fœtidum, fauces & os erodentem, stuporem dentibus inferentem, cum detestabili sapore. In cavum ventris effusa, incurabilem tympanitidem generat. Sanguini autem communicata sensim mœstitiam, timorem, delirium pertinax, maniam, insomnium, vigilias pertinaces, ecstasin & alia cerebri mala. Corpus & urina virescit, livescit; generatur macies & debilitas.

VII. Materia non admodum acris sed tenax resolvenda saponaceis, gummis, oleribus, aquis mineralibus: dein educenda per alvum frequenti alvi laxatione; aut si hæmorrhoides fluant illæ permittendæ: corpus movendum: evitandæ causæ generantes, calefacientia, sudorifera, venæ sectionem. Si autem materia sit acrior & turgeat, moderanda est evacuatio anodynis, non vero integre sistenda.

133. SPHACELUS HUMORUM.

I. Humor morbosus subniger, inemendabilis, extincta actione vitali natus, vocatur Sphacelus humorum.

II. Talis fit 1. Infectione pestilentiali endemicorum, epidemicorum, malignorum, morsus venenati animalis. 2. Extincta actione vitali cum subsequente spontanea corruptione, in ustione, vulnere, gelu, stagnatione, evacuatione nimia spirituum, & humorum defectu, debilitate summa, hydrope, anxietate, nervorum, arteriarum & venarum obstructione. 3. Vehementiore circulatione, in acutis, ardentibus & continuis febribus, inflammatione, erysipelate, calore majore. 4. Humore corrupto, putrido, colliquato aliis sanis communicato, in scorbuto, melancholia, hydrope, ichore, pure, phthisi, hectica, hungarico morbo, metastasi.

III. Humores tali modo degenerati, minuunt & extinguunt 1. Sensum, unde anodynia, adipsia, insensilitas, anxietas, visus & auditus primo depravatio dein exstinctio, stupor, doloris cessatio sine ratione, oblivium. 2. Actionem, hinc frigus, debilitas, gravitas, febris deminutio, decubitus in dorsum, inquietudo, subsultus tendinum, aphonia, tremor, singultus, pulsus inæqualis, debilis. 3. Colliquefaciunt humores, unde alvi excrementa copiosa, liquida, nigra, fœtentia; urina nigra; sudor copiosus, colliquativus, frigidus, fœtidus; sangui-

nis ſtillæ nigræ, hæmorrhagia ; petechiæ, livores, ichoris effluxus. 4. Faciei color pallidus, lividus, cadaveroſus; oculi concavi, ſqual lidi, imaginem non reddentes; aures contractæ frigidæ.

IV. Humores per ſphacelum inverſi nulla arte emendari poſſunt; ſed ſi leviſſimus fiat in humoribus ſphacelus, ut eſt eſchara in partium ſphacelo, interdum ſanantur antiſepticis, vinoſis, aceſcentibus, aut pro diverſitate cauſæ alexipharmacis, quibus ſenſim parva pars humorum ſphacelata eliminatur.

LIBER

LIBER III.

GENERALES ACTIONUM MORBI.

TITULUS I.

SENSUUM MORBI.

Sensuum morbi ad tria generalia referuntur . 1. Morbi in organo sensum exercente simplices sunt , vel compositi cum aliis actionibus læsis . 2. In organo speciali actione prædito percipitur anxietas . 3. In Encephali partibus pertinent morbi ad somnum vel mentis aberrationem .

134. DOLOR.

I. Molestus, ingratus, & fugiendus sensus, ab affecto nervo sensus generalis, vel particularis, vocatur Dolor.

II. Differt ille. 1. Magnitudine seu vehementia . 2. Duratione. 3. Mutatione loci. 4. Variis aliis accedentibus symptomatibus . 5. Parte affecta . 6. Causis dolorem inferentibus.

III. Omnes causæ liberum fluxum spirituum per nervos sensuum impedientes, ut compressio , contractio , extensio , impetus major , irritatio , sensuum intentio , Dolorem inferunt manifestum vel absconditum: quæ causæ tam multæ ut in ordinem vix redigi possint.

IV. Dolor. 1. Inducit inquietudinem , agrypniam , debilitatem & perturbatas actiones . 2. Pro parte affecta varia inducit symptomata . 3. Causa specialis dolorem inferens specialem prognosin etiam præbet.

V. Curatio 1. Dirigitur ad causam dolorem inferentem. 2. Ad partem dolentem. 3. Vel generalis est in ablatione, & emendatione, aut minuendo sensum ; per stupefacientia.

135. ARTHRITIS.

I. Ex doloribus articulorum & artuum ille, qui leniter incipit, sensim magis increscit, non multum auctus ad adtactum , vix mutans colorem & magnitudinem partis, vago tempore redeuns , maxime si æger se aeri frigido vel humido exponit . Tandem vero continuo sævire pergit , vix concedens membri motum præ dolore & debilitate, quæ membra sæpe consumuntur atrophia: interdum circa articulos generantur tumores frigidi diu persistentes , omnem membri actionem intercipientes. Denique etiam interiores partes adgreditur malum , plerumque sine vel cum miti admodum febre. Talis dolor vocatur Arthritis vera.

II. Hic dolor interdum fixam sedem tenet , vel diversas partes successive invadit, cum calore vel frigore, unde habetur fixa, vaga, calida, & frigida . Si autem materia ichorosa, scorbutica, purulenta, corrupta , rheumatica , podagrica,

ca, ſcabioſa, bilioſa, ad articulos delata, dolorem inferunt, illæ ſpecies his ſignis ab arthritide diſtinguendæ ſunt.

III. Corpora poſt multos labores quieſcentia, feminæ & ſenes ſe exponentes aeri frigido & humido, cum victu duro, poſt ſæpe prohibitam perſpirationem, animi curam & pathemata, vel ex hujuſmodi parentibus nata, in ſe generant ſpecialem acrimoniam, quæ ad ligamenta, carnem, & partes nervoſas depoſita, hunc morbum producit, ſenſim magis degenerans, majorique copia nata, perpetuum dolorem infert.

IV. In principio propria ſua ſymptomata producit, ſed acrior facta & majori copia nata. 1. Parit ancyloſin, rigiditatem, diſtorſionem, emaciationem, ariduram, tumorem circa articulos, exoſtoſin. 2. In toto corpore debilitatem, cachexiam, hydropem, ſcorbutum, pallorem, maciem. 3. In partibus diverſis aſthma, apoplexiam, colicam, cardialgiam, nephritidem, iſchuriam & multa alia per metaſtaſin.

V. In morbi principio evitandæ cauſæ perſpirationem impedientes, dyſpepta & nimium otium: adhibenda diaphoretica, reſinoſa, roborantia, alcalia fixa & volatilia, cum alvo laxiore. Pars actuali calore fovenda, & bene tegenda ut ſervetur in ea parte largior perſpiratio. Hic non cedens & in vetuſto malo, fonticuli faciendi.

136. CATARRHUS.

I. Dum ex oculis, naribus, faucibus, vel alicubi patentibus ulceribus, ſine irritamento externo, effluit humor tenuis, lymphaticus, ſubacris; vel quando dolores generantur verſatiles, utplurimum ab encephalo vel ſpina incipientes; deſcendentes ad dentes, pectus, fauces, lumbos, pulmones, ventrem, parteſque externas; omnes hi morbi a Catarrho provenire cenſentur.

II. Generantur ſenibus, feminis, valetudinariis, pituitoſis, cacochymicis, tempore vernali, autumnali, hyemali, tempeſtate humida, auræ frigidiuſculæ vel vento expoſitis, ſubpreſſa perſpiratione, vel ulceribus laborantibus, quadam conſtitutione epidemica.

III. Catarrhorum materia videtur peti ex lympha ſana corrupta, vel materia inutili perſpirabili in corpore retenta.

IV. Hærere videtur ille humor in nervis, ubi inficit ſuccum nervoſum, quem in ſimilem acrimoniam convertit.

V. Sequitur Catarrhoſus humor nervorum curſum a cerebro ad medullam, inde ad ganglia, dein ad extremitates nervorum, ubi ſubſiſtit, vel eliminatur. Si tranſverſe ab uno canaliculo nervi ad alterum feratur, maximam diſtantiam videtur brevi tempore abſolvere.

VI. Quoniam 1. catarrhus varium ſequitur curſum: 2. diverſas adgreditur partes: 3. mitis vel acris; frigidus vel calidus; ſalſus vel inſipidus; tenuior vel craſſior, inde varia genera Catarrhorum ab auctoribus traduntur.

VII. Infert 1. Ex natura materiæ dolorem, frigus, calorem, febriculam, horrorem, flatus, convulſionem, debilitatem, maciem, mobilitatem, ſyncopen, phthiſin. 2. Ex loco affecto, vertiginem, pleuritidem, peripneumoniam, nephritidem, colicam, cephalalgiam, anginam, arthritidem, anxietatem, tuſſim, raucedinem, ſternutationem, agrypniam. 3. Ad emunctoria delata, alvi fluxum, gravedinem, ſalivationem, ſputationem, urinæ profluvium, ulcus catarrhoſum, lachrymationem.

VIII. Catarrhoſa materia concoquenda hypnoticis cum calore externe conciliato, atque internis calefacientibus. Prævenienda generatio antiſepticis & evitatione cauſarum. Expellenda diaphoreticis, ſudoriferis, diureticis, veſicatoriis, fonticulis. Temperanda topicis, ſalibus volatilibus, ſpirituoſis.

137. PO-

137. PODAGRA.

I. Podagra vocatur dolor vehemens, qui prima vice regulariter media nocte, mense Februario, adgreditur articulum majorem pollicis pedis, eum sensim rubedine parva suffundit, cum exigua intumescentia: dolor hic omni adtactu & motu hujus articuli vehementer increscit: sensim lenitur, & inter paucos dies invisibiliter evanescit, relinquens aliquam dolorosam molestiam. Morbus ille major factus vel rederns, post duos tresve dies a prima invasione, pollicem alterius pedis simili modo invadit. Sensim repetitis paroxysmis adultior post annos facta podagra, plures majoresque articulos invadit, plures paroxysmos format, & crebrius redit, plerumque bis in anno. Tandem in vetusto malo, non solum adgreditur articulos, sed alias partes & organa, incerto tempore redit; diutius durat; & non nisi mensibus æstivis cessat.

II. Acre podagricum speciale hærere videtur in naturali succo ligamentorum, sed dein alios quoque humores inficit, qui nervos & membranas alluunt.

III. Id speciale habet hoc acre, quod sit tenue, invisibiliter evanescens, nisi quod in adultiori malo in calculosam materiem concrescat, facilius occupet succum ligamentorum, quam alios humores, & ibi melius concoquatur, & subigatur, relinquens sui fere semper malum semen, postea erupturum.

IV. Proni ad hanc materiem formandam sunt viri robusti, salaces, speciosо habitu præditi, quorum perspicax est ingenium, atque cranium grandiusculum: pueri autem, feminæ, & eunuchi raro corripiuntur.

V. Hi, maxime si ex hujusmodi parentibus nati, quando diæta aliena corpus debilitarunt, victu opiparo, dyspePto, compotationibus, vigiliis, lucubrationibus, venere præmatura & nimia, animi curis, otio post exercitia validiora, ad virilem ætatem venientes, pedes frigido & humido exponentes, impediunt acris nati exhalationem, in hunc dolorem sæpe incidunt.

VI. Prima vice, ut dictum est, sine prophasi adoriri solet, quando præ dolore patiens redditur inquietus, vexatur agrypnia, & levi febricula, atque horripilatione.

VII. Qui sæpius passi sunt paroxysmum, hi ob materiem per corpus dispersam variis corripiuntur symptomatibus ante invasionem, ut anorexia, vel pseudorexia, apepsia, anxietate, molestia, flatibus, ructu, colica, alvo adstricta, agrypnia, gravitate & intumescentia corporis, parciori evacuatione naturali, intumescentia venarum, formicationis sensu, tensione & exquisitiore sensu circa articulos, sudoris naturalis interceptione circa articulos, dein erumpit dolor cum horrore, refrigeratione corporis & febre, qui dolor successive varios articulos adgreditur.

VIII. Omnis illa oberrans materia raro unica vice ad articulos deponitur, sed multis successivis paroxysmis. Quo copiosior materia, magisque vetusta, corpusque magis debilitatum, eo diutius durat paroxysmus & eo plures se invicem sequuntur: interdum loco doloris ægritudinem vel anxietatem inducit, vel interna invadit organa cum magno periculo.

IX. Tandem deposita & cocta materia in ligamentis articulorum, forma vaporis exhalat; sæpe cum pruritu & desquamatione, relicta in articulo debilitate sensim evanescente, vel tophacea concretione deformitatem & immobilitatem inferente, cum exarescentia reliquarum partium; remanente in corpore debilitate, cachexia, valetudine sensim evanescente, donec novo corripiatur paroxysmo.

X. Qui citius redibit si æger se exponet causis primum paroxysmum formantibus.

XI. Generatæ materiæ depositio ad consueta loca retardatur vel impeditur: 1. Ligamentis destructis. 2. Viribus debilitatis ex senio, frequenti podagra, commutatione spirituosorum in aquosa refrigerantia, frequenti ebrietate, lucubrationi-

tionibus, ſtudiis ſeverioribus, vel aliquo morbo debilitatem inferente. 3. Derivatione facta venæ ſectione, vomitorio, purgante. 4. Applicatione adſtringentium, repellentium, narcoticorum ad loca dolentia. 5. Incremento morbi ſupra corporis vires.

XII. Eædem cauſæ, ſi mortem non inferunt, Metaſtaſi favent. Retenta materia ad nervoſas partes depoſita inducit tremorem, anodyniam, convulſionem, pareſin, apoplexiam, frigus, ſaporem, ægritudinem, anxietatem. Ad Pectus translata, palpitationem, dyſpnœam, ſuffocationem, tuſſim, pleuritidem, peripneumoniam. Ad Collum, anginam, deglutitionem difficilem. Ad Ventrem, cardialgiam, flatum, ructum, tormina, anorexiam, faſtidium, nauſeam, vomitum, alvi fluxum, dyſenteriam, icterum, dyſuriam, iſchuriam, micturitionem, & multa alia pro functione læſa viſcerum.

XIII. In his locis hærens, ubi neque coqui, neque expelli poteſt, neque antidoto ſubigi, calidis vinoſis ad externa molienda eſt derivatio: in alvi egeſtione, ſudorifera, atque veſicatoria, ad cutim trahentia, ſunt adhibenda.

XIV. Curatio præſervatoria inter paroxyſmos conſiſtit in evitatione cauſarum. (V) Diæta temperata, potu ſeri lactis, hydrogalactis; moderata exercitatione; medicamentis antiſepticis, reſinoſis, ſaponaceis alcalinis, diaphoreticis. Simulque alvus laxa ſervanda.

XV. In paroxyſmo pars quieta & tecta ſervanda, donec ceſſaverit dolor. Si ſit intolerabilis pars fovenda emolliente anodyno.

XVI. Poſt podagram remanens Tumor œdematoſus, diſcutientibus abigendus: Laxitas articulorum roborantibus curanda: Cachexia & debilitas generali methodo curantur.

138. RHEUMATISMUS.

I. Dolor atrox, fixus, diu durans ſine ſubſequente ſuppuratione, motu membri admodum increſcens, cum febre continua non admodum ardente, cum partis affectæ levi intumeſcentia, leni calore, & interdum aliqua rubedine, ſanum & utplurimum robuſtum hominem invadens, articulis majoribus magis quam minoribus infeſtus, maxime ſi corpus antea calefactum frigori exponitur, Rheumatiſmus nuncupatur.

II. Arthritis caret utplurimum febre & calore, invaditque ſæpius debiles. Podagra minoribus articulis magis infeſtus, per paroxyſmos ſævit, & ſine prophaſi invadit. Inflammatio majorem adjunctam habet febrem, abit in ſuppurationem vel corruptelam. Catarrhus ſæpius invadit debiles, dolorem magis verſatilem inducit, qui utplurimum ſequitur nervorum curſum. Scorbuticus dolor ſenſim increſcit, & conjunctas habet maculas lividas & oris vitia. Venereus dolor multo lenior eſt, media magis occupat membra, & profundior hæret.

III. Videtur ſuccus ligamentorum & articulorum naturalis validiore motu acris factus, impeditus exhalare, retentus in ligamentis & articulis, ſua natura vix amplius mutabilis, præbere ejus materiem.

IV. Quidam medici dolores ſcorbuticos, arthriticos, & catarrhoſos, aliam ſpeciem Rheumatiſmi faciunt, ſed quoniam horum curatio differt, hæ dolorum ſpecies diſtinctis titulis ſunt proponendæ.

V. Infeſtat plerumque ligamenta majorum articulorum, interdum vero etiam alias partes nervoſas, membranoſas, viſceraque interna: lumbos afficiens Lumbaginem, coxas Iſchiaticum dolorem producit.

VI. Cauſa antecedens eſt utplurimum corpus robuſtum, quod valida exercitatione humorem articulorum reddidit acrem, quodque frigore ſuperveniente, ut in natatione, ingurgitatione aquæ frigidæ, expoſitione vento vel auræ frigidæ, retentum & concretum, immobile remanet in partibus nervoſis, cum quibus tandem veluti in corpus ſolidum, acrimonia tamen donatum, abit.

VII. Ita

VII. Ita fubfiftens materia, ubi pus formari nequit, pertinacem infert dolorem, cum febre continua fanguinem infpiffat, lentorem fummum & cruftam phlogifticam inducit, cum corporis continuo calore, inquietudine, agrypnia, fiti magna, urina rubra: articulum fæpe rigidum relinquit. Specialem partem invadens multa anomala infert ex functionibus partium læfis.

VIII. Refpuit omnia actu frigida, & calefacientia potentialia; ftupefacientibus figitur; fed iterata venæ fectione, alvi ductione, antiphlogifticis, ingeftione diluentium, refrigerantium, & applicatione laxantium, humectantium, curandus. Si autem diu duraverit non amplius evacuantibus tentanda curatio, fed pars emollientibus refolventibus fovenda.

139. PRURITUS.

I. Senfus perceptio, qui nos inftigat ad fcalpendum vel fricandum, Pruritus vocatur.

II. Levis adtactus mechanicus talem fenfum inducit, fic pilorum, infectorum, calculi adtactus: aut redeuns circulatio poft partem compreffam, gelu conftrictam; hic fponte ceffat ablata caufa.

III. Humor autem fpecialis in cute relictus ab urtica, cantharidibus, alumine plumofo, infectorum ictu, pruritum relinquens, exigit ablutionem, & applicationem antifeptici refrigerantis.

IV. Humor acris ad cutim depofitus & retentus moleftum pruritum generat. Ut 1. Materia perfpirabilis aere frigido, vel applicatis pinguibus retenta; ablutione, & diaphoreticis datis curandus. 2. Poft alvum conftipatam leni alvi ductione tollitur. 3. Poft ulceris fubpreffionem, materia ad confuetam partem reducenda. 4. In critica evacuatione ad cutim fola ablutio adhibenda. 5. In biliofis alvi ductione derivandus humor. 6. Ex acrimonia acida in debilibus antacidis exftinguenda. 7. In fcabiofis & aliis cutaneis morbis plerumque mercurialia fanant pruritum.

140. STUPOR.

I. Sentiendi potentia ablata vel minuta in quadam parte, raro autem in toto corpore, dicitur Stupor.

II. Nervus ad Tactum pertinens compreffus, obftructus, contufus, abfciffus, induratus, ligatus, exficcatus, iftius partis parit ftuporem, unde in gravidis, menfibus fubpreffis, rhachitide, fcirrho, ftruma, aliifque tumoribus, poft vulnera & contufiones, in variis partibus, nafcuntur Stupores, qui ex detecta caufa funt curandi.

III. Natus quoque fuit ex profufiore hæmorrhagia, aneuryfmate, arteria ligata vel compreffa, qua impeditur fufficiens fanguinis influxus in aliquam partem. Cognofcitur ex partis extenuatione, pallore & frigore. Curatur fublata caufa comprimente.

IV. Eodem modo ex Vena compreffa vel ligata nafcitur, nifi quod pars affecta liveat, tumeat, adgravetur, uti in gravidis, varicibus, & tumoribus prementibus venam.

V. Si vero in ætate fenili, debilitate virium, laxitate, aeris nimia frigiditate, hydropicis, leucophlegmaticis, œdematofis, motu vitali languidiore, pituitofis, vifcidis generetur, curandus refolventibus, ftimulantibus, calefacientibus, frictionibus, ut celerior fluxus concilietur fpiritibus.

VI. Qui vero in fcorbuticis, ebriofis, cachecticis, urinæ fubpreffione laborantibus, nafcitur, mutatam fpirituum indolem arguit. Tarde curatur roborantibus, & fublata caufa urinam fubprimente.

VII. Per totum corpus natus Stupor: aut in partibus duntaxat capitis, ut in

acutis, apoplecticis, plaga vel contusione capitis, catarrhosis, cephalalgia, febribus, gravedine, hydrocephalo, phrenitide, soporosis, notat cerebrum esse oppressum, & curandum esse pro natura morbi, cum derivatione ad alvum, crura, pedes: multum etiam juvat suffumigiis & sternutatoriis augere muci narium excretionem.

141. ANODYNIA.

I. Homo, in quo certe scimus dolorem satis validum adesse, non percipiens vel non indicans se dolere, dicitur Anodynia laborare.

II. Illa generatur. 1. In morbis indicantibus Cerebrum esse obsessum, uti in apoplexia, sopore, syncope, convulsione, delirio. 2. Parte mortificata in sphacelo, vulnere, contusione. 3. Cessante spirituum influxu ex summa debilitate.

III. Inde in podagra, arthritide, rheumatismo, inflammatione, erysipelate, cephalalgia, cardialgia, colica, angina, pleuritide, phrenitide, nephritide, si sine ratione veniat, magnum periculum protendit, ægerque jacere solet quietus instar cadaveris.

IV. Secundum inventam causam dirigenda curatio, sæpeque interim situs ægri mutandus, ne ex decubitu pars compressa moriatur.

142. CONSENSUS.

I. Dum quædam pars movens vel sentiens agitata, aliam proximam vel & remotam, vel denique totum corpus in similem, vel & interdum aliam vel vehementiorem motum vel dolorem concitat, nata illa actio ex Consensu provenire dicitur.

II. Generatur illa. 1. Continuitate membranarum. 2. A nervis ex eodem ganglio provenientibus. 3. Conspirante actione, ut inter oculos & aures, uterum & mammas, cor, arterias & pulmones. 4. Similitudine humoris secreti, ut inter pectus & urinæ organa. 5. Ex quadam necessitate inter nares & sternutationem, fauces & vomitum, uterum & conamen parturiendi.

III. Non omnes functiones æquali modo conspirant. 1. Functio vitalis tota consentit, atque respirationem concitat. 2. Actio animalis commovet vitalem respirationem. 3. Actio particularis aliam interdum particularem, & vitalem, & sensum in consensum trahit. 4. Sensus externi simul commovent actionem vitalem, & quandam particularem. 5. Sensus interni commovent vitalem, particularem & interdum animalem.

IV. Morbi ex consensu nati non levant priorem, nisi motus inde concitatus aliquam evacuationem faciat: quare symptomata ex Consensu nata periculum augent.

V. Quamprimum fieri potest, tollenda est causa Consensum inferens: sed si tolli nequit, aut si post ablationem non cessant mala ex consensu nata, inducendus est stupor per Stupefacientia, vel Balsamica, habenda semper ratio causæ & partis. Vel liganda aut comprimenda pars, ut minuatur per nervos spirituum fluxus. Atque in summo discrimine nervus abscindendus vel comburendus.

143. APOPLEXIA.

I. Qui homo subito corripitur abolitione omnium sensuum externorum & internorum, omnique actione musculorum motus voluntarii, remanente motu vitali cordis, arteriarum & respirationis, dicitur Apoplexia correptus. Si vero quædam pars corporis subito privetur sensu & motu animali, remanente motu vitali in ea parte, nominatur Apoplexia partis, a quibusdam Paraplexia.

II. Ad Apoplexiam ergo determinandam requiritur sola abolitio actionis animalis in motu & sensu. Si vero sensus remaneat est Paralysis. Si simul extinguatur

guatur motus vitalis, dicitur Syncope. Qui autem cum apoplexiæ phænomenis etiam afficitur difficili & suffocante respiratione, statuitur Catarrho suffocativo correptus. Quibus cum apoplexiæ phænomenis est motus turbatus in visceribus ventris, ut interdum audiantur borborygmi, hi si feminæ sint dicuntur Passione Histerica laborare, at viri Suffocatione Hypochondriaca; his etiam interdum simul deficit motus vitalis, & in aliis fiunt motus convulsivi in actione animali. Qualia phænomena etiam in ventre fiunt ligato pari vago nervorum in animalibus viventibus.

III. Quum sensuum internorum & externorum atque motus animalis exercitatio, dependeat a perpetuo & libero fluxu spirituum ex cerebro per nervos ad organa sensus & motus animalis, omnis causa ergo, quæ sistere, vel impedire potest spirituum eorum fluxum in encephalo, generalem Apoplexiam generare potest; & particularem etiam in encephalo ad eam duntaxat cerebri partem, ex qua hi nervi emergunt, vel etiam in nervis remotioribus. Hæ causæ multæ esse possunt, & interdum sibi mutuo obpositæ. Quare præsagia instantis apoplexię, effectus & curationes differunt.

IV. Sanguinis boni abundantia in obesis, plethoricis, juvenibus, raro Apoplexiam infert, nisi calore, calefacientibus, ira, motu musculari aut febrili, si majori copia colligatur in arteriis cerebri, quibus distentis comprimitur cerebri nervosa moles, impediens spirituum effluxum per nervos. Protinus tunc larga instituenda est sanguinis missio ex brachio, & repetita: dandum est purgans forte antiphlogisticum, cujus operatio determinanda suppositorio, clysmate. Utatur interim Diæta tenui, habeatque caput maxime elevatum.

V. Quum in omni aucta velocitate sanguinis arteriæ ultra modum distendantur, hæ tumentes in encephalo, quia cranium cedere nequit, interdum ita comprimunt cerebrum, ut generetur Apoplexia, quam causam cognoscimus ex signis majorem impetum ad caput indicantibus. Hæc autem causa aucta, vel manens, cerebellum etiam brevi post comprimendo hominem interficit. His hominibus majoris impetus ad caput accedentia symptomata præsagiunt Apoplexiam: sed hæmorrhagia larga & alvi copiosior egestio superveniens liberat. Quare etiam larga, & si opus repetita venæ sectio est celebranda, atque derivatio ad alvum & pedes, per purgantia antiphlogistica data & injecta, atque epispastica pedibus vel cruribus applicata, est facienda. Capiti admoveri possunt Epithemata refrigerantia. Quæ omnia statim in principio adhibenda.

VI. Ut encephalon teneat eandem sanguinis quantitatem, tantum sanguinis redire debet per venas jugulares, quantum per cor adducitur, compressa ergo vena jugulari cerebrum sanguinis multitudine obruitur & fit Apoplexia: quæ cognoscitur ex signis venæ jugularis compressæ, angina & tumore circa collum: Nisi causam comprimentem tollere valeamus, mortem inevitabilem exspectamus. Tota ergo curatio ad ablationem est dirigenda, quum omnia antapoplectica sint inutilia.

VII. In quibus hominibus antecessere sanguinem coagulantes causæ, dein detegunter signa grumi hærentis in aorta: ea apoplexiam periculosissimam præsagiunt, & sæpe fit si aucta circulatione pars grumi soluta trudatur in carotides: quamobrem omnes instigantes causas evitare debent, nam nata apoplexia omnem medelam respuit.

VIII. Quæ ex Pituita nasci solet, a longo tempore ex pituitæ abundantis signis circa caput, senili ætate, tempestate pluviosa, hyemali, prædici potest: & prævenitur generali methodo curationis pituitæ, factaque simul derivatione ad alvum per purgantia phlegmagoga, vesicantibus variis partibus applicatis, & internis resolventibus, dum interim ad caput adhibeantur roborantia & stimulantia cephalica. Si vero corripiat, in præcedentibus pergendum, sed simul volatilia, & sternutatoria naribus adhibenda: applicanda larga vesicatoria, aromatica calefacientia capiti & temporibus.

 IX. O-

IX. Omnium periculosissima Apoplexia fit ab effuso humore in encephali cavitate, sive sit sanguis, sive lympha, sive pituita, sive serum, sensim collecta, ut in hydrocephalo, vel subito post contusionem vel vulnus capitis, si terebra tolli non possit. Quæ subito fit a causis externis & terebra tolli non potest, effusi humoris promovenda est absorptio, & derivatio, per venæ sectionem & alvi ductionem; quæ autem lente fit sine manifesta externa causa ut apoplexia pituitosa (VIII) tractanda.

X. Dum materia melancholica, biliosa, lympha acris, serum corruptum, materia scorbutica, scabiosa, arthritica, podagrica, ichorosa vel purulenta ex ulcere subpresso, urina retenta, materia febris, sanguis lochiorum aut mensium retentus, petat cerebrum, statim derivatio est facienda ad loca subpressa, atque alvus ducenda, & epispastica applicanda.

XI. Si autem ab opio, papavere, hyoscyamo, similibusque narcoticis & venenis ingestis, vel ex vini aut spirituosorum abundantia nascatur, statim illa vomitu sunt ejicienda, & post ejectionem acida ingerenda, quæ eorum virulentiam infringunt.

XII. Dum vero per Consensum, uti in cephalalgia, vermibus, hysterica & hypochondriaca passione, dolore vehementi, epilepsia, partu difficili, vomitu, tussi, generatur, minus periculosa observatur, atque antispasmodicis tollitur, modo auferri simul possit causa consensum concitans.

XIII. Quoniam principis organi actio 1. est intercepta; 2. causa hæret in loco abscondito; 3. facile adjacens cerebellum & medulla oblongata simul comprimi potest, semper periculum portendit. Prout causa differt, ita quædam supervenientia, uti hæmorrhagia, hæmorroides, febris, alvi fluxus, menstruatio, vomitus, urinæ profluvium, sudor, tremor, bonum præsagire possunt: sed stupor, sopor, paralysis, stertor, respiratio difficilis, oris spuma, ventris inflatio, vertigo, visus obscuratio, sonitus aurium, pulsus debilis vacillans, recidiva, paralysis, memoriæ læsio remanens, periculum augent.

XIV. Præsens promtum auxilium exigit secundum memoratas causas: post discussionem præservatoria curatio est instituenda, tollendo vel evitando causas, quæ præcedentem induxerunt.

144. CATOCHE.

I. Qui homo subita prehensione corripitur, ut sit privatus omnibus sensibus externis & internis, atque motus animalis remaneat nullus, sed servant membra situm, quem ante prehensionem habebant, cum quadam rigiditate, ut tamen flecti possint a causa externa instar statuæ ex cera, remanente pulsu & respiratione aliquomodo molesta, is morbus vocatur Catoche seu Catalepsis.

II. In horum encephalo inventus fuit humor implens ventriculos, vel comprimens medullam oblongatam: quando statim Cephalicis volatilibus æger excitandus & Roborantibus discutientibus humor discutiendus; deinceps sternutatoriis, atque purgantibus derivandus & evacuandus. Insuper per interna resolventia cephalica reditus præveniendus.

III. In morbis acutis periculosissima: sed in paroxysmo intermittentium & remittentium minus periculosa. Curanda phlebotomia, alvi ductione per antiphlogistica, refrigerantibus simul capiti applicatis & ingestis: ex intermittente si veniat, eo proprio antidoto exstinguenda.

IV. In hypochondriacis & melancholicis, ab atra bile encephalon petente, frequentius generatur quam ab aliis causis & sæpe redit; curatur ut solet fieri in morbo illo generali.

V. Si ex subito terrore adprehendat, conducit statim mittere sanguinem; atque cephalicis volatilibus recensitis suscitare ægrum: verum ex profundiori studio & nimia animi cura, nata, iisdem volatilibus & cephalicis resuscitandus,

dus, omiſſa venæ ſectione, ſed ſimul quovis modo evitandæ allegatæ cauſæ.

VI. Ex dictis patet ſpirituum fluxum ad ſenſus externos & internos ſubſiſtere, ad motum animalem paulo majorem fieri, ſed ſine interruptione a cauſa urgente in encephalo; ſpiritus autem vitales ſolito modo continuare fluxum.

VII. Ex deficiente motu animali & ſenſu, alvus & urina ſubprimitur: increſcente malo cum periculo naſcitur ſuffocatio, frigiditas corporis, pulſus debilis, pallor & tandem mors, vel facile recidivat.

VIII. Tota curatio conſiſtit in ablatione prementis encephalon, quod ſecundum diverſas cauſas expoſitum eſt.

145. SYNCOPE.

I. Omnium actionum animalium & vitalium ſubita abolitio, ut homo jaceat per aliquod tempus inſtar cadaveris vocatur Syncope: ad remiſſiorem gradum variis utuntur nominibus.

II. Ut vita maneat, cor pellere debet ſanguinem ad encephalum, inde omnes cordis morbi, pericardii accretio, defectus, cor grumum continens, ſæpe repetentem & incurabilem Syncopen induxerunt, quod teſtantur cadavera diſſecta.

III. Grumus ſanguinis in uno ex quatuor vaſis hærens, tranſitum ſanguinis intercipiens, lethalem Syncopen induxit.

IV. Intercepto reditu ſanguinis per venas ad cor, ut in paracentheſi, puris & lymphæ magna evacuatione, partu ſubitaneo, hypochondriorum conſtrictione, præpoſtera corporis elevatione, hypercatharſi, alvi fluxu, quibus demitur cruentorum externa ſuſtentatio, nata Syncope cognoſcitur facile & curatur adhibito ſuſtentaculo ad totum ventrem, ſoluto vinculo hypochondriorum, & locatione corporis in ſitu magis horizontali. Dein quædam volatilia naribus adhiberi poſſunt, ut reſuſcitetur æger.

V. A ſanguinis defectu, in abortu, partu, lochiorum & menſium profluvio, phlebotomia, ut & aliis hæmorrhagiis facile cognoſcitur, ſed a vulneribus internis & ruptionibus difficilius cognoſcitur & curatur: nam hic defectus alimentis ſtatim reſarciri nequit. Corpus locandum horizontali ſitu, abdomen ſuſtentandum, fricanda membra verſus truncum, dein corpus alendum cibo eupepto vinoſo parva copia ſimul.

VI. Calor nimius aeris aut morborum Syncopen inducens, moderate eſt refrigerandus, adſpergenda facies aqua frigida cum aceto, bibere oportet dein aceſcentia parva copia ſimul.

VII. Aer fumo carbonum, liquoris fermentati, aut alieno odore inquinatus, renovandus eſt, & æger liberiori aeri exponendus, ſi Syncope afficiatur.

VIII. Pareſi, debilitateque chronica laborantes ſæpe ſyncopizantes roborandi ſunt, volatilibus naribus admotis, & ad tempora & caput applicatis externis ſpirituoſis volatilibus roborantibus, ſimilibuſque internis adhibitis parva copia ſimul.

IX. Qui ex mobilitate, hyſterica paſſione, conſenſu, convulſione, graviditate, menſtruatione, uteri morbi ſyncopizant, hi excitandi dictis volatilibus & interne danda nervina anodyna.

X. Ventriculus inordinate motus cacochyliam bilioſam, vermes, aliave aliena continens, ſæpe Syncopen infert, quæ ſuperveniente vomitu ceſſavit, medicamentiſque ſtomachicis prævenitur.

XI. Quum non ſolum humores, ſed apti ferendi ſunt ad cerebrum, ut ſpiritus formentur, hinc ex metaſtaſi humoris morboſi, materiæ ſcorbuticæ, melancholicæ, podagricæ, ſphacelatæ, peſtilentialis, febrilis, eryſipelatoſæ, periculoſiſſima Syncope generatur, quæ derivatione humoris ad debita loca, & ex cognita natura materiæ eſt curanda.

XII. Quum omnes actiones admodum langueant vel omnino ceſſent in Syncope, hinc refrigeratur corpus; vividus color mutatur in pallorem vel livorem; pulſus

pulſus tunc fere extinguitur, & deinceps fit inordinatus; hæmorrhagia & menſium fluxus ſi adfuit ſiſtitur; ſanguis in magnis vaſis grumeſcit; hinc dein pulſus ſæpe inæqualis, reſpiratio difficilis, anxietas: reviviſcit ducto ſanguine ad debita loca, contractilitate vaſorum, vel novo addito irritamento, vel motu artificiali. Quæ ſi novos adducere non poſſunt humores, aut ſtagnantes movere, moritur æger.

XIII. Si vero naturalis color & calor non redeat cum pulſu libero & facili reſpiratione, periculoſa inſtat recidiva.

XIV. Homines ſæpe ſyncopizantes volatilibus naribus admotis ſuſcitandi, dein roborantibus nervinis corpus firmandum, ut minus redeat ſyncope.

146. SPHACELUS.

I. Exſtincta actio vitalis in quadam parte vel membro toto, nunquam reviviſcens, permittens dein humorum & ſolidorum corruptionem & deſtructionem automaticam, Sphacelus vocatur.

II. In ardentibus, acutis, continuis, inflammatione, eryſipelate, gangræna; poſt pulſum durum frequentem, reſpirationem citam anheloſam, anxietatem, inquietudinem, ariditatem, ardorem, & in parte ſpeciali dolorem vehementem, tumorem renitentem, cum rubedine ad livorem vergente, tam validus concitatus motus, qui ſanguinem in lentorem & dein corruptelam convertit, ſolida deſtruit, & vires exhaurit, tali in parte, producens tumorem molliorem, laxiorem, pallidiorem, cinereum, lividum, nigrum, anodyniam, frigiditatem, ſtuporem, inſenſibilitatem; epidermidis ſeparationem, veſiculas ichore plenas; in reliquo corpore febris diminutionem, horrorem; frigiditatem; pulſum debilem frequentem inæqualem; reſpirationem frequentem exiguam; anxietatis diminutionem; adipſiam; ſudorem frigidum copioſum; alvi egeſtionem liquidam nigram; fœtentem; petechias; faciem cadaveroſam; ſanguinis nigri ſtillicidium, generat Sphacelum generalem humorum vel alicujus partis ſpecialis.

III. Arteria autem, maxime ſolitaria, compreſſa, rupta, vulnerata, magno aneuryſmate adfecta, inmedicabilem Sphacelum, cum pallore, frigore, extenuatione, immobilitate, inſenſilitate, ſenſim inducit, qui curari nequit, niſi cauſa comprimens tollatur.

IV. Reditus quoque ſanguinis per venas interceptus, poſt intumeſcentiam, livorem, gravitatem, epidermidis elevationem, venas varicoſas tumentes, immedicabilem, ob ſanguinem ſimul concreſcentem, inducit, niſi ſatis mature tolli poſſit cauſa reditum intercipiens.

V. Minor in quadam parte vitalis actio quam ut vita ſervari poſſit, in decrepita ſenectute, morbo acuto vehementi vel chronico diu tolerato, evacuatione diuturniore, aliiſque cauſis ſummam debilitatem inducentibus, generat partis ſæpe Sphacelum ſine dolore aut tumore prægreſſo, qui omnem medelam reſpuit; vinoſis cardiacis, ſpirituoſis ingeſtis & applicatis præveniendus, & progreſſus ſiſtendus.

VI. Acre gelu ſi extinxerit omnem motum vitalem, partemque diu congelatam tenuerit, pars invenitur mortua, omni ſenſu & motu privata: minus diu autem ſi duraverit, primo nive, dein aqua frigida, denique tepore vita eſt revocanda: hoc niſi fiat ſequenti motu & calore tota pars deſtruetur.

VII. Calore autem adurente vel Contuſione ſi exſtincta fuit actio vitalis, pars primo fotu tepido, molli, humido, pingui fovenda, ut tentetur reviviſcentia.

VIII. Si vero Toxicum in morbis malignis, epidemicis, peſtilentialibus, morſu venenatorum animalium vitam exſtinguit, hujus medela ex iſtis morbis petenda.

147. ESCHARA.

I. Portio quædam alicujus partis mollis vitalis cum ſuis contentis humoribus mortificata ex quacumque cauſa vocatur Eſchara.

II. Ita fit a cauſa externa, in continuato adtritu, compreſſione, ligatione, contuſione, gelu, uſtione, corroſione.

III. Ab inquinatione peſtilentiali, putredine, malignis, corruptione, metaſtaſi & debilitate exſtinguitur latenter vita. Sed in Inflammatione, febre, gangræna & ardore interno videtur pars deſtrui.

IV. Humores in Eſchara ſtagnantes corrumpuntur, inquinant, fœtorem ſpirant, putreſcunt, nigreſcunt.

V. A cauſa externa nata facile ſanatur ablatione cauſæ: ab interna maligna cauſa proſerpere ſolet, atque roborantibus antiſepticis curanda: ex motu majore, ſi cauſa permaneat, ut inflammatio tractanda.

148. ANXIETAS.

I. Ut omnium ſenſuum morbi, ita Anxietas verbis vix exprimi poteſt, ſentiunt enim ægri aliquam inexplicabilem moleſtiam, quam a dolore diſtinguunt, in trunco corporis, nunquam in partibus externis aut membris, quam agitatione membrorum conantur abigere, unde in his ſemper Jactatio ſeu Inquietudo.

II. Naſcitur illa a cauſis variis, & fere omnibus, quæ dolorem inferre ſolent, ſed quæ operantur in parte motu particulari prædita, cujus actionem impediunt, præprimis in pectore, & ventre.

III. Si Ventriculus nimia copia ingeſtorum ultra modum diſtenditur; aut quando aliena impediunt naturalem ventriculi actionem, aut ejus motum invertunt, uti venena, vomitoria, valida purgantia, navigatio, actio in gyrum, aut ſi farinoſa, fructus horæi, fermentantia, aut putreſcentia fuere aſſumta, homines fiunt anxii & inquieti. Si aliquid ingeſtum fuit, id vomitu ſtatim reddendum facta irritatione faucium: ſed ea ſi acria ſint, potu molli diluente promovenda evacuatio: ſi autem venenatum ſit, vomitorio exhibito id expellendum, inſuper dato diluente dicto: ſi vero ſolus motus inordinatus ſit cauſa, vel ſi remaneat anxietas expulſis alienis, exhibendum ſtomachicum, quod inordinatum motum compeſcit.

IV. Si putris Cacochylia in ventriculo aut inteſtinis hærens, vel Bilis corrupta, anxietatem inferat, ante omnia id alienum purgante apto expellendum, niſi in ſolo ventriculo hæreat, quando vomitorio dicto opus; dein remanens motus turbatus compeſcendus ſtomachicis aceſcentibus; ſi autem in inteſtino colo præprimis hæreat, id tunc clyſmate eluendum. Vermes in his locis hærentes anthelminticis amaris ambigendi.

V. Vix intolerabilior aut periculoſior Anxietas infertur, quam ex Ventriculi inflammatione aut eryſipelate; adeſt febris continua, præcordiorum ardor & pulſatio, cum ſummo faſtidio, unde Aſodes febris dicta. Præter generalia auxilia inflammationis & eryſipelatis, danda ſunt antiphlogiſtica anodyna tenuia, parva copia ſimul, & epithemata ventriculi regioni applicanda. Si autem bilis acris corrupta ſimilia ſymptomata infert, quando Leipyria febris dicitur, tunc cholera ſuperveniens ſolvit anxietatem: illa evacuatio leniter promovenda diluente ſaponaceo aceſcente, dein motus compeſcendus anodyno.

VI. Uteri motus inordinatus in gravidis, menſtruantibus, parturientibus & puerperis anxietatem inferens, compeſcitur anodynis uterinis. Si autem Uterus diſtendatur a retento ſanguine menſtruo, lochiis, placenta, fœtu mortuo, grumo ſanguinis, aqua hydropica, inferentibus anxietatem, ea omnia ſunt expellenda emmenagogis & ſuſtentatione ventris externa. Uteri autem tumor,

mor, fcirrhus, & reliqui morbi utero proprii anxietatem inferentes, ex dictis locis petendi.

VII. Quando in nephriticis, calculofis, dyfuria, ifchuria, aliifque morbis renum & veficæ retinetur naturalis urinæ evacuatio, Anxietas inde nata, fola ablatione dictorum morborum caufæ curatur.

VIII. Anxietatis hypochondriorum frequentiffima caufa in hepate quærenda, quia tranfmittere debet fanguinem venæ portarum, cujus tunc liber tranfitus interceptus Anxietatem parit, habetque adhærentem veficam felleam, & ductum choledochum, per quem exonerat bilem, cujus retentio anxietatem infert: inde in Hepatitide, ictero, calculo bilis, melancholia tam frequens, & ut illi morbi curanda.

IX. Denique omnia Vifcera ventris motu particulari donata, fi impediantur agere, uti lien, mefenterium, pancreas, anxietatem inferunt: iftud fit a morbis his partibus propriis, atque ab humore hærente in cavo ventris: quare fanguis in ventre effufus, afcites & tympanites infuperabilem anxietatem generant. Curatio hujus ad dictos morbos dirigenda.

X. Ut ab actione vifcerum ventris generatur Anxietas, ita etiam in medio ventre a Pulmonis actione impedita, five pulmo intus impleatur vifcido, fputo, pure, aqua, five hi humores in cavo pectoris hæreant, ut in empyemate, pectoris hydrope, & phthifi, nafcitur anxietas, quæ expectorantibus eft curanda. Sed ex Convulfiva conftrictione pulmonum nata, uti in afthmaticis multis, adhibenda antifpafmodica pectoralia. Ex Paralyfi harum fibrarum producta ad catarrhum fuffocativum refertur, ex quo plerumque brevi moriuntur.

XI. Cor intus impletum grumo, calculo, vel tumens inflammatione, eryfipelate, aut pericardio privatum, eique adhærens, vel hydrocardia impediens liberum cordis motum, periculofiffimam anxietatem infert, vix admittentem curationem.

XII. Ut particularis motus Pulmonum pergat, non folum libera effe debet circulatio per pulmonum vafa, actio pulmonum valens, & pulmones vacui, fed etiam requiritur alterna receptio boni aeris, hinc frequentius in hac quam alia parte nafcitur anxietas, ut in aere non renovato, calidiore & infecto, atque conftrictis faucibus a fpafmo vel tumore, tumente œfophago, & in angina, qui morbi fuis adpropriatis auxiliis tollendi.

XIII. Quum in Encephalo æque quam aliis partibus habeatur motus particularis, hic etiam nafci poffe videtur anxietas: verum fi partes Encephali priventur motu, homo fimul quoque privatur vita, ut inde nullum habeatur anxietatis indicium, fed vel apoplexia vel fyncope exftinguitur.

XIV. Ut recenfitæ omnes partes, fi impediantur operari a fuis morbis particularibus, inferunt Anxietatem, ita etiam fi morbi generales has partes adgrediuntur, inducunt Anxietatem periculofiffimam, uti in acutis, febribus, variolis, fcarlatina, morbillis, petechiis, pefte, eryfipelate, & inflammatione. In his tria tempora obfervanda: nam in Principio, dum adhuc materia difperfa eft per totum corpus, hi morbi exigunt fanguinis miffionem & alvi ductionem per antiphlogiftica, & liberantur hæmorrhagia; his quoque danda antiphlogiftica diluentia. Tempore autem Critico veniens per fubfequentem evacuationem criticam tollitur; fed fi non fubfequitur critica evacuatio, vel quando accedunt figna fubpurationis, corruptionis, aut fphaceli, homines plerumque moriuntur; tentanda tunc eft derivatio ad cutim, ut vifcera liberentur ab inquinante materia, per attrahentia topica, & interna fudorifera. Poft crifin & criticum tempus, femper mala eft Anxietas, omnem fere medelam refpuens.

XV. Omnis etiam acrimonia catarrhofa, rheumatica, arthritica, podagrica, fcorbutica, cruda, corrupta, chronica, præprimis in fucco nervofo, ad vifcera interna collecta, vel ad ea faciens metaftafin, anxietatem generans, ducenda eft ad cutim per diaphoretica & fudorifera, applicatis fimul veficatoriis, habita ratione cognitæ acrimoniæ.

XVI.

XVI. Sed mobilitate, hyſterica aut hypochondriaca paſſione laborantes a Convulſione in quodam organo ſubito corripiuntur Anxietate, quæ antiſpaſmodicis eſt curanda, parva copia, ſæpe repetita, datis.

XVII. Denique Sanguis alienus, craſſus, crudus, viſcoſus, tenax, lentore infectus, circulationi ineptus, paulo magis vel motu febrili vel muſculari inſtigatus, Anxietatem inducit, quæ ex nota ſpecie craſſitudinis detegenda & ſenſim curanda.

XVIII. Omnis Abundantia humorum, ſive hæreat in cavitatibus, ſive in viſceribus, impediens actionem particularem illarum partium, Anxietatem infert: unde poſt vulnera, contuſiones, in hydrope, obſtructione, alvo adſtricta, urina ſubpreſſa, intercepto exitu bilis, hydrope vel abſceſſu particulari, varice aut aneuryſmate interno, deficiente ſuctione in lactantibus, lochiis & menſibus retentis, anxietas, evacuatione contenti naturali vel artificiali levari ſolet.

XIX. Atque ex impedita actione illarum partium, in omni copioſiore evacuatione, & in ſumma debilitate, quibus contenti humores circumduci nequeunt, producta Anxietas, analepticis & roborantibus ſenſim eſt ſuperanda, ſubpreſſa illa nimia evacuatione.

XX. Ex quacumque cauſa fuit nata, ſemper parit inquietudinem, jactationem, debilitatem, perturbatam coctionem, agrypniam. Sed pro cauſa varia præſagit hæmorrhagiam, hæmoptyſin, vomitum, variolarum, & exanthematum eruptionem, alvi egeſtionem, abſceſſum, ſudorem, parotides, ſyncopen, delirium, convulſionem, abortum, partum, cutis morbum, criſin, paroxyſmum, recidivam.

XXI. Generalis curatio nulla eſt, quia ſemper reſpiciendum ad cauſas anxietatem inducentes.

149. INCUBUS.

I. Dum homo in dorſum ſupinus decumbens, capite præprimis declivi, obdormiens corripitur obpreſſione pectoris, ac ſi pondus huic inſiſteret, cum ſuffocata reſpiratione, anxietate, ex voluntate membra movere non potens, neque edere vocem, plerumque cum inſomnio terribili, quæ omnia corpore erecto vel in latus converſo evaneſcunt brevi, remanente terrore, palpitatione cordis, tremore, ſæpe cum pallore & ſudore frigido, is dicitur Incubo laborare.

II. Solus decubitus & ſomnus in ſanis non producit Incubum, neque Incubo obnoxius, eo corripitur morbo, niſi in tali decubitu dormiat: ergo prædiſponens & accedens requiritur cauſa ad producendum Incubum.

III. Nemo, niſi puer aut debilis eo corripitur morbo, & tunc frequentius ſi præcedant ventriculi obpletio, ebrietas, animi cura & pathema, aut vigiliæ protractæ. Quarum quædam debilitatem augent, aliæ vires obruunt & difficiliorem diaphragmatis deſcenſum pariunt: forſan in his debilior eſt ſinuum & chordarum Williſii actio, ad adjuvandum ſanguinis reditum ex encephalo.

IV. In tali prædiſpoſito morbo ſomnus, in quo omnes animi actiones languent, & ceſſant; & decubitus horizontalis in dorſum, quo viſcera ventris ſurſum trudunt diaphragma, atque ſpinalis medulla hæret in loco infimo a ſanguine circulante tunc maxime preſſo; atque caput ſupinum declive, quo promovetur ſanguinis fluxus per arterias, ſed reditus impeditur per ſinus laterales & ſinum quartum, unde ad encephali poſteriora adcumulatio ſanguinis; dein tota anterior cerebri moles ſepto tranſverſo forſan laxiore ſuſtentanda, pariunt ſimul turgentia vaſa, comprimentia cerebrum, nervos ex cerebello, medulla oblongata & ſpinali provenientes ita premi, ut non ſatis liber habeatur per hos nervos ſpirituum fluxus ad cordis, & pectoris motum vitalem, & pulmonis actionem particularem, præprimis ſi ſimul diaphragmatis difficilior habeatur deſcenſus.

V. Ut præfens difcutiatur, corpus invertendum & erigendum. Prævenitur evitando omnes caufas debilitantes, impletionem corporis cubitum ituri, decubitum in dorfum: fed præprimis per interna roborantia nervina, & externa cephalica, quæ languidiorem cerebri motum augent.

150. AGRYPNIA.

I. Ut diftinguerem vigiliam morbofam a naturali, eam Agrypniam vocare volui, quæ agnofcit morbofam caufam, & protrahitur ultra debitum tempus, ut homo privetur eo bono, quo frueretur ex naturali Somni & Vigiliæ viciffitudine.

II. Caufæ vigilias protrahentes multæ funt; de iftis, quæ in fanis hominibus fomnum intercipiunt, alibi egimus; de illis autem quæ ex morbofa caufa deducuntur, hic acturi fumus. Delibabimus præcipuas.

III. Omnes morbi acuti, ardentes, febriles, inflammatorii, eryfipelatofi, variolofi, morbillofi, phrenitis, & fimiles, majorem fluxum, & impetum humorum, præcipue verfus caput indicantes, magnum malum portendunt: notant enim valde turbatam cerebri actionem & magnam caufam: præfagiunt delirium, phrenitidem, convulfionem, debilitatem, fphacelum, nifi impetus fedatur fuperveniente hæmorrhagia in principio. Quare larga & repetita Venæ fectio eft celebranda; Alvus ducenda purgantibus antiphlogifticis; danda Diluentia hypnotica; applicanda refrigerantia hypnotica capiti, & epifpaftica pedibus, ut temperetur impetus & derivetur ad inferiora.

IV. Dum morbi ardentes, inflammatorii, acuti, tranfeunt in fubpurationem, vel abfceffum, pertinaces vigilias inferunt, quæ compefcendæ funt fubpurantibus hypnoticis. Si vero pus confectum fit, uti in abfceffu, & empyemate atque phthifi, conducit pus cohibentia hypnotica adhibere.

V. Si vero humor acer, calidus, biliofus, caput petens, omnem fomnum intercipit, quod ex mordaci calore, & evacuatione humoris calidi tenuioris conjicimus, non ita conducit venæ fectio, fed adhibenda Incraffantia refrigerantia externa & interna: fi hæc non fufficiunt, quædam hypnotica funt addenda.

VI. Materia cruda, tenuis, acris, fpontanea corruptione, in morbis chronicis catarrhofis & fcorbuticis, nata; vel retentus inutilis humor, per alvum, urinam, & perfpirationem evacuandus, ad cerebrum & nervos delatus, perfeverantem agrypniam infert, quæ Diaphoreticis hypnoticis eft curanda: fi autem alvus conftipata fuerit, illa alvum laxantibus referanda.

VII. Si vero propter ftimulum doloris, ut in dentitione infantis, acrimonia, anxietate, & ex animi pathemate, turbetur æquabilis fpirituum fluxus, qui in fomno requiritur, iteratis vicibus danda hypnotica ut compefcatur. Si autem adfit acrimonia, his addenda, quæ cognita acrimonia exiget.

VIII. Ex quacumque caufa, five morbofa, five voluntaria, vel ex neceffitate, fi protrahantur vigiliæ, femper turbant coctionem; generant acrimoniam; confumunt fpiritus; inferunt maciem, debilitatem, frigiditatem, horrorem, tremorem, vertiginem, & multos alios morbos chronicos: atque ex varia caufa præfagiunt abfceffum, convulfionem, delirium, hæmorrhagiam, parotides, phrenitidem, rhachitidem, ficcitatem.

151. SOMNOLENTIA.

I. Major in fomnum propenfio, quam fanis effe debet, Somnolentia morbofa dicitur.

II. Ut nafcitur ex variis caufis, ita differt prædictio & curatio: nam fi proveniat ex fanguinis abundantia, in juvenili ætate, hæmorrhagia fubpreffa, vita otiofa opipara, vernali tempore, vel æftate ingruente calore, præfagit hæmor-

hæmorrhagiam, qua tollitur, vel dato purgante antiphlogiſtico diſcutitur.

III. Quæ poſt copioſiorem ingeſtionem alimentorum venit, evitando abundantiam diſparet, ſed in perſeverante uſu cruditatem præſagit.

IV. Opium, papaver, hyoſcyamus, ingeſta ſomnolentiam inferunt, & in quibuſdam vinum, & ſpiritus fermentati, quæ diſcuſſa virtute adſumtorum evaneſcit, & levatur acidis.

V. Sed in acutis, febribus, vel variolis, & morbillis inſtantibus, notat encephali compreſſionem; ſi brevi non ceſſat, materia ducenda ad cutim, per Derivantia.

VI. Ex minori copia ſanguinis ad cerebrum delata, ut in corporis quiete, diſcutitur exercitatione ſenſuum & motu muſculari: ſed ob frigus glaciale ſubſiſtens influxus mortem minatur ſi corpus traditur quieti. Ex defectu ſanguinis poſt largiores evacuationes concedendus eſt ſomnus, qui temperat evacuationem, & circulatoria replet.

VII. Si vero naſcatur intercepto reditu ſanguinis per jugularia, uti in anginoſis, aliiſque tumoribus colli, & peripneumonia, periculo non caret, niſi reſtitui poſſit liber ſanguinis reditus.

VIII. Omnis materia inutilis, ut urina, & perſpirabilis, vel morboſa, podagræ, arthritidis, ſcorbuti, melancholiæ, ſcabiei, crudi, ad cerebrum tranſlata, periculoſam ſomnolentiam infert, quæ derivantibus eſt abigenda.

IX. Humor etiam quivis in encephalo collectus defectu abſorptionis, ſive ſit ſanguis, ſive ſerum, ſive pituita, ut in hydrocephalo, periculoſam ſomnolentiam infert, quæ veſicatoriis, derivantibus, venæ ſectione, alvi ductione, ſuffumigiis eſt abigenda, pro cognita indole humoris retenti.

152. SOPOR.

I. Ut in ſomno naturali ceſſant ſenſus externi & interni, atque motus animales, ita etiam in Sopore, a cauſa morboſa, vel ab adſumtis, ex quo ſomno aliquomodo poſſunt excitari, ſed protinus relabuntur.

II. Ex quibuſdam in his levioribus mutationibus, vel novis accedentibus phænomenis, in artis detrimentum, multa finxerunt nomina. Ex oblivione Lethargus; frequenti excitatione e ſomno Coma vigil; permanente autem ſomno Coma ſomnolentum; ſopor autem altus & vix excitandus Caros vocatur: ſi membra non manent laxa ut in dormientibus, ſed inſtar corporis congelati rigida Catochen aut Ecſtaſin vocant: ſatius fuiſſet ad diſtinctas cauſas nomina imponere.

III. Febres epidemicæ, eryſipelatoſæ, rheumaticæ, catarrhales, humorem corruptum calidum producentes, immutando ſpirituum naturam & obprimendo cerebrum, varias ſpecies ſoporis periculoſi non raro inferunt: quæ curandæ ſemel inſtituta venæ ſectione, clyſmatibus refrigerantibus injectis, veſicatoriis ad nuchas applicatis, atque internis antiphlogiſticis leniter adſtringentibus exhibitis.

IV. In febre autem acuta, continua, ardente, inflammatoria, impetu majore ad caput, periculoſus generatur ſopor, niſi plane in morbi principio, aut ſi veniat hæmorrhagia, alvi fluxus, urina copioſa ſedimentoſa. In hac ſpecie Venæ ſectio repetenda, Alvus ducenda, Epithemata refrigerantia capiti applicanda, exhibenda diluentia antiphlogiſtica.

V. Hujuſmodi morbi ultra ſeptem dies durantes in Purulentiam abeuntes, ſi præbeant urinam ſedimentoſam copioſam, vel parotides laudabiles, ſæpe liberant: at vero eadem materia in Corruptelam tranſeuns, corrupta copioſe emittens, vel ſimilis materia alibi nata, ad cerebrum delata, plerumque interficit.

VI. In febribus, quæ per paroxyſmos exacerbantur videndum, an ſit intermittens, quando finito paroxyſmo febrifugum eſt propinandum; ſi ſit remittens ex putredine, ſopor ut putredo calida curandus.

VII. Crudi humores, præcipue abeuntes in corruptionem chronicam, producendis ſpiritibus inepti, interdum generant ſopores diu perſeverantes, ſine vel cum exiliſſima febre, uti in ſcorbuticis, cachecticis, cacochymicis, valetudinariis. Hujuſmodi homines volatilibus naribus admotis, cephalicis applicatis ſunt excitandi, atque antiſcorbuticis, ſtomachicis, cruditas eſt emendanda.

VIII. Humores viſcoſi, pituitoſi, uti in leucophlegmaticis, œdematoſis, hydrocephalo, cerebrum obprimentes, ſunt reſolvendi & diſcutiendi per topica cephalica, epiſpaſtica nuchis applicata, ſternutatoria, apophlegmatizonta volatilia naribus adtracta; alvus interim ducenda purgantibus; & vomitoriis pituita ex ventriculo educenda.

IX. Sanguinis refluxus ex capite impeditus, ut in angina, peripneumonia, tumore quovis colli comprimente jugulares, periculoſiſſimum ſoporem infert, qui ſanguinis miſſione in vena etiam frontali, & reliquis auxiliis dictos tumores tollentibus eſt curandus ſubito.

X. Materia catarrhoſa gravedinem inducens ſi ſimul obſideat cerebrum, vel obprimat venas jugulares, exigit volatilia, ſternutatoria, veſicatoria & epiſpaſtica, quæ ſolvunt & eliciunt materiem: dein Diaphoreticis expellendum eſt catarrhoſum.

XI. Urinæ intercepta evacuatio ex quacunque cauſa, ut in nephriticis, lethalem ſoporem infert, niſi ſubpreſſionis cauſa poſſit tolli.

XII. Materia atrabiliaria turgens venæ cavæ tradita, & ad encephalum delata, ſoporem cum taciturno delirio inferre ſolet, quæ purgantibus diu datis ſuperari ſolet.

XIII. Si hæmorrhagiis, lochiorum, & menſium profluvio, aliiſve evacuationibus natus fuit tantus ſpirituum defectus, ut ſopor fiat, illa evacuatio eſt compeſcenda, abdomen ſuſtentandum, & æger nutriendus cibo analeptico.

XIV. In hæmorrhagiis, menſium, lochiorum, aliorumque humorum evacuatione ſubpreſſa ſi tanta ſit abundantia, ut cerebrum obpreſſum ſoporem inferat, conducit phlebotomia, purgante, & interdum vomitorio abundantiam tollere.

XV. In peripneumonia, aliiſque pulmonum morbis frequens & periculoſus ſopor generatur, qui ſupervenientibus parotidibus ſæpe ſolvitur.

XVI. Multi morbi cerebri ſeu encephali, ut cephalalgia, apoplexia, delirium, ſanguis vel alius humor in encephalo effuſus vel collectus, periculoſum ſoporem inferunt, ablatione, & derivatione iſtius humoris curandum.

XVII. Tandem inveniuntur medicamenta largiori copia data, uti papaver, opium, hyoſcyamus, ſpiritus fermentatus, quæ profundum ſoporem inferunt, acidis, vomitoriis, & purgantibus ſuperandum.

153. INSOMNIUM.

I. Senſuum Internorum & interdum muſculorum voluntariorum agitatio, cum vel ſine reminiſcentia, in dormientibus, vocatur Inſomnium.

II. Hoc ſi fiat in Sopore, aut in Vigilantibus ſine mentis voluntate, ad Delirium refertur.

III. Poſt ſtudia ſeverā, animi curam, & pathemata, negotia peracta, præcipue inſtante ſomno, ob remanentem vividiorem rerum memoriam, ſæpe fit inſomnium; quare illa inſtante ſomno evitanda.

IV. Impetu etiam majore ſanguinis ad caput, in febribus, acutis, hæmorrhagiam narium, phrenitidem & alia capitis mala, præſagiunt Inſomnia, quæ venæ ſectione & alvi ductione compeſcuntur.

V. Interdum ex Conſenſu adfectæ partis, & maxime ventriculi, encephalon in dormientibus commotum, Inſomnium infert, quod anodyno compeſcitur.

VI. Materia melancholica ad cerebrum delata Inſomnium horrendum infe-

rens, alvi ductione est eliminanda; sed humor ex corruptione chronica eo delatus., roborantibus antisepticis est emendandus.

VII. Si ingesta copiosiora Insomnium inferunt, istud parciore diæta facile prævenitur: sed vinosa, spirituosa, & narcotica Insomnium inferentia postea sunt evitanda.

VIII. Insomnium 1. non concedens æqualem & tranquillam circulationem, producit debilitatem, lassitudinem, corporis gravitatem, capitis & oculorum obpletionem, cruditatem: atque in evigilantibus relinquit interdum actiones perturbatas tam animi quam corporis, si vehemens fuerit. 2. Pro diversitate caussarum ex eo prædicimus hæmorrhagiam, phrenitidem, delirium, metastasin, metamorphosin humorum. 3. An alia superstitiosa præsagiant, hominibus credulis relinquimus.

IX. Qui evitat causas Insomnium inferentes, & veram allegatis morbis adhibet medelam, ex arte curat Insomnia.

154. DELIRIUM.

I. Dum homo quasi vigilans, aliena cogitat, percipit, molitur, aut agit, a caussa morbosa, atque non valet ratiocinio suo istud emendare, Delirare præcipitur.

II. Quæ caussæ, tam internæ, quam externæ, tam adlatæ, quam in corpore natæ 1. spirituum fluxum turbant: 2. spiritus nimis detrahunt: 3. eorum naturam invertunt, Delirium inferre solent.

III. Contusiones, concussiones, fracturæ & vulnera capitis, cranii, omniumque partium encephali, tam valida, ut destruantur partes, periculosissimum Delirium inferunt, plerumque terebratione, phlebotomia, & alvi ductione iterata, compescendum.

IV. Si ab iisdem, vel aliis internis causis, humor colligatur in encephalo, producens cephalalgiam, agrypniam, insomnia horrenda; vel torporem, stuporem, soporem, surditatem, cæcitatem, adipsiam, anodyniam; vel capitis gravitatem aut hydrocephalon, maxime si simul accenditur febris, generatur sæpe Delirium, quod ichoris evacuatione per aures & nares, aut alvi fluxu superveniente tollitur: Inde repetita alvi ductio, & applicatio vesicantium, ad scapulas, & discutientium ad caput, est adhibenda: conveniunt etiam fonticuli & setacea.

V. In doloribus & anxietate, diaphragmatis, hepatis, intestinorum, hypochondriorum, extremarum, lumborum, aurium, dentium, mammarum, uteri, ventris, colli, ut & in convulsione, tremore, singultu, suffocatione, si propter consensum generatur delirium, compescendus est ille motus anodynis: sed quando ob translatam materiam æger delirat, revocandus est humor ad priora loca.

VI. Quod ex inflammatione, aut erysipelate meningum aut cerebri nascitur, pulsatione, febre acuta, ardore ingenti, præcipue capitis, cognoscitur: brevi tempore necat: promta adhibenda auxilia: in repetita venæ sectione, alvi ductione, & applicatione antiphlogisticorum quærenda curatio.

VII. Morbi acuti, ardentes, inflammatorii, febriles, vel & erysipelatosi per totum corpus, aut in parte speciali, sævientes, ut in angina, peripneumonia, pleuritide, variolis; sive per consensum encephalon turbent, sive materiem eo transferant, semper delirium malum inferunt, minus tamen quam præcedens lethale: iisdem quoque auxiliis, alvi ductione, venæ sectione, antiphlogisticis, diluentibus est compescendum.

VIII. Ex plethora post mensium, vel hæmorrhagiarum subpressionem natum Delirium, sanguinis quavis evacuatione facile tollitur: sed ex hæmorrhoidibus subpressis, exigit revocatum fluxum, vel alvi ductionem, ut & illud quod ex alvo adstricta oritur: verum ex urinæ & materiæ morbi subpressione natum,

natum, non facile tollitur, nisi reserata subpressione, & artificiali apertura.

IX. Materia biliosa, acris, calida, maligna, colliquativa, febrilis, corrupta, ad encephalum delata, turbans spirituum motum, non facile emendanda vel evacuanda, periculosum delirium infert, quod acidis, leniter adstringentibus, refrigerantibus sensim est superandum, servata alvo laxiore.

X. In morbis purulentis raro fit delirium, nisi pus abierit in ichorem: inde ob metastasin & ob metamorphosin materiæ periculum portendit; antisepticis, cardiacis, & evacuatione ichoris superandum.

XI. Materia melancholica in vena portarum collecta, circulantibus mista, si turbat animum, diuturnum Delirium, quod sanguinis missione firmatur, inducit, sed continuata modica alvi ductione superandum.

XII. Post longam valetudinem, debilitatem, febrem diu toleratam, aliosque morbos chronicos, quædam Delirii species generatur, quæ omnia evacuantia respuit, sed roborantibus antisepticis calefacientibus, quæ simul laxam servant alvum, curanda.

XIII. Non multum ab hoc recedere videtur, quod sequitur hæmorrhagiam, mensium & lochiorum profluvium, sed medicamentis analepticis, stomachicis, roborantibus curandum.

XIV. Forsan animi perpetua cura, studium, tristitia, simili modo exhauriunt spiritus, & tandem invertunt naturam: terror autem magis videtur turbare motum. In prioribus omissis causis, sponte cedit, sed ex terrore natum phlebotomiam largam postulat.

XV. Aliena, spirituum naturam immutantia, corpori communicata, ut morsus canis rabidi, ictus tarantulæ, vix superabile delirium inferunt: stramonium, opium, in fervidis regionibus, cicuta aquatica, aliaque philtra nisi mature vomitorio ejiciantur, periculosissima sunt. Sed a spiritibus fermentatis inductum delirium sponte evanescit; interdum vero perseverat, non nisi longa abstinentia superandum.

XVI. In deliraturis observatur facies tumens rubens; circa nares gravitas; capitis pulsatio; oculi rubri, truces, scintillantes, agitati; lingua tremula; fauces graciles dolorosi; hypochondriorum & ventris pulsatio, contractio; motus inordinati; palpitationes.

XVII. Sæpe post sudores colliquativos subpressos; sputationem frequentem; lachrymarum stillicidium; vomitum æruginosum; urinam tenuem coloratam, vel turbidam, vel cum suspensione sursum tendente, aut nigra vel viridi, emissam, generatur Delirium periculosum.

XVIII. Post insuetam corporis agitationem; alienam ferocem responsionem; vocem clangosam, tremulam; decubitum in ventrem insuetum; dysphoriam; inquietudinem; somnum turbulentum; insomnia horrenda; visum & auditum alienum; respirationem inordinatam; pulsum fortem, generatur Delirium, quod utplurimum mortem præsagit.

155. PHRENITIS.

I. Perpetuum Delirium cum febre continua, a causa inflammatoria vel erysipelatosa, partes encephali obsidente, vocant Phrenitidem: sed ab iisdem causis atque febre per consensum vel metastasin perpetuum delirium facientibus nata, Paraphrenitis audit.

II. Meningum reliquarumve partium encephali inflammatio aut erysipelas, quo turbatur sensus organum in capite, veræ Phrenitidis est causa.

III. Generatur illa utplurimum in ætate juvenili, tempore vernali & æstivo, post spirituosorum, vini, calefacientium, alexipharmacorum, sudoriferorum abusum; vehementia animi pathemata, cephalalgiam, auctam circulationem, exer-

exercitium validum, in tempeſtate ſicca & calida, quibus partes encephali nimis agitantur.

IV. Vel quando materia eryſipelatoſa aut inflammatoria, aliunde nata, fertur ad encephalum, vel id in conſenſum trahit, cum febre acuta continua, uti in acutis, febribus continuis, ardentibus, pleuritide, peripneumonia, variolis, morbillis, ſcarlatina, morbo hungarico, epidemico, paraphrenitide, angina, ſopore.

V. Priuſquam morbus ſedem fixit, præcedere ſolent leve delirium, ſecretionis & excretionis ſubpreſſio, oris ſiccitas, faciei rubor, tumor, oculorum rubedo, intumeſcentia, viſus ſcintillarum, vertigo, agrypnia, capitis & colli pulſatio & tenſio, tinnitus aurium, inquietudo, ulcerum detumeſcentia, dyſphoria, hæmorrhagia nulla, inſomnia horrenda, urina tenuis vel ſubpreſſa.

VI. Ab ita occupato encephalo generatur ſemper febris continua acuta, plerumque cum feroci delirio, interdum vero miti & taciturno; ſæpe adeſt anodynia, adipſia, ſtrepitus inter potandum, alvus adſtricta, iſchuria, inquietudo, geſticulatio manuum inſolita, decubitus in ventrem; calor urens corporis, aut extremorum frigiditas; catoche, ſopor, ſcreatio frequens; torvus adſpectus; pulſus durus, frequens; reſpiratio anheloſa; ſtridor dentium; convulſio; narium ſtillicidium; tremor.

VII. Si illa ſigna minuuntur, ante 4. vel 7. diem obrepit ſomnus naturalis; redditur urina cum ſatis copioſo & laudabili ſedimento; alvi fluxus copioſus; vel ſupervenit hæmorrhagia ſatis larga, hæmorrhoidum aut menſium fluxus; varices; vel concitantur parotides aliive abſceſſus ad inferiores partes; vel denique dolor ad partes ignobiliores, quibus liberari ſolent.

VIII. Si vero dicta non veniunt ſuo tempore, intenduntúrque præſentia ſigna; & augetur inquietudo, aut inſenſilis quies, agrypnia, detumeſcentia ulceris, alvus adſtricta, urina ſubpreſſa vel involuntarie emiſſa, mutatio frequens, narium ſtillicidium ſine ſequente hæmorrhagia, horror, rigor, aphonia, mors cito eſt exſpectanda.

IX. Ex cognita morbi cauſa & naturali ſolutione ſequentia ſunt agenda. 1. Statim inſtituenda phlebotomia & repetenda ſi requiritur. 2. Alvus ducenda purgantibus antiphlogiſticis. 3. Copioſe ingerenda diluentia antiphlogiſtica. 4. Capiti applicanda refrigerantia. 5. His non cedentibus ad Derivantia & dein Anodyna perveniendum.

TITULUS II.

MOTUS MORBOSUS.

Motus in partibus firmis, & fluentibus ſequitur leges mechanicas & hydraulicas: ſed in ſolidis inſuper deteguntur ſpeciales actiones vitales. Inde morbi referri poſſunt ad partes firmas & fluentes. In firmis eſt 1. *Motus major ordinatus aut inordinatus.* 2. *Minor in organis omnibus, vel ſolo animali.* 3. *Exſtinctus.* 4. *Alienus voluntarius vel involuntarius validior aut debilior.* 5. *Varius in motu vitali. In fluentibus referuntur ad humores* 1. *Circumductos*, 2. *Redeuntes*, 3. *Emiſſos.*

156. MOTUS MAJOR.

I. Partes motu vitali donatæ, in ſanis alterna conſtrictione cum certa potentia & frequentia agitatæ, ſi ab aliqua cauſa inſtigatæ ſe validius moveant, Motum majorem producunt. Actio autem animalis vel particularis ex morboſa cauſa ſe validius movens, ad Convulſionem utplurimum refertur.

II. Ve-

II. Vehementior fit ille motus 1. a causa mechanica in frictione, vectione, concussione, ambulatione, exercitio, equitatione. 2. Irritamento applicato in acrimonia, calefacientibus, moventibus, rubefacientibus applicatis; morbis inflammatoriis, erysipelatosis, acutis, putridis, calidis, febre. 3. Privatione munimenti, ut in ablatione cuticulæ, epithelii, muci tegentis. 4. Impetu interno humorum majore solida distendente. 5. Spirituum fluxu majore, animi pathematibus, aliisve causis concitato.

III. Ita diu agitatæ partes firmæ se ipsas deterunt, producunt calorem, callum; spiritus consumuntur, qui huic motui inserviunt, unde debilitas, lassitudo; adjacentes humores majore velocitate & impetu urgentur; humoris crassioris pulsio in vascula angustiora, qua pars tumet; tenuioris expulsio; crudorum adsimulatio; chyli citior subactio; pituitosi resolutio; albuminosi & gelatinosi compactura in lentorem; pinguedinis consumtio, & inversio; vasculorum nudorum ruptio.

IV. In curatione omnes causæ mechanicæ evitandæ, imperanda quies. Tollendum vel emendandum omne irritamentum. Partes nudatæ blando mucilaginoso & molli pinguedine tegendæ. Impetus internus sedandus evacuatione sine stimulo, refrigerantibus, saponaceis acescentibus, nitrosis, fructibus horæis, laxantibus, humectantibus, anodynis. Animi pathemata emendanda.

157. PULSATIO.

I. Tam valida cordis vel arteriarum ordinata agitatio, quæ pulsui naturali respondet, ut in locis, ubi in sanis non detegitur naturalis pulsus ad adtactum, manifeste sentiri possit, vocatur Pulsatio.

II. Generatur illa 1. Motu musculari majore, præcipue si adsit tenacitas, crassitudo, pituita, lentor, quæ evanescit corporis quiete. 2. Stimulo applicato ad partem aliquam internam, qui removendus, vel emendandus. 3. Partis alicujus inflammatione aut erysipelate. 4. Impetu majore circulatorio per totum corpus vel in quodam arteriæ ramo, quæ sæpe hæmorrhagiam præsagit, qua tollitur, & phlebotomiam instituendam esse indicat, ut in acutis, ardentibus, febribus. 5. Impedito transitu per extremitates arteriarum. 6. Metamorphosi humorum, quæ metastasin præsagit in acutis, sed in parte podagrica doloris diminutionem.

III. Varia inde fiunt. 1. Ex diversa causa. 2. Ex loco ubi sentitur pulsatio.

IV. Curatio ad causas & partem adfectam dirigenda.

158. CALOR CORPORIS.

I. Calor corpori sano naturalis, qui inter 70. & 90. gradus ad thermometrum consistit, si ultra illum terminum evehitur, dicitur morbosus: sed multum superans vocatur Ardor, Fervor, aut Æstus.

II. Qui vero homines similem percipiunt in suo corpore sensum sine tali calore ad thermometrum, hi sensu caloris, non vero calore ipso laborant.

III. Temperatus suavis & æqualis calor laudatur. Mitis exstinctionem virium. Inæqualis idem, vel specialis partis adfectionem. Acris putredinem. Ardens inflammationem aut erysipelas. Hecticus corruptelam. Vicissim cum frigore ingruens, recalescentia, remittens & incertus, morbi frequentem recrudescentiam denotat.

IV. Calor major morbosus optime detegitur. 1. Thermometro applicato, 2. Manu. 3. Relatione ægri. Conjicitur ex Pulsu duro frequenti; Respiratione citata & calido emisso aere; Urina rubra; Morbis & causis majorem calorem inducentibus.

V. Corporis calor augetur. 1. Actu calidis ingestis vel applicatis. 2. De-

tra-

tractione refrigerii . 3. Motu inteſtino in humoribus . 4. Motu vitali aucto.

VI. Evehitur Calor corporis per aerem, aquam, & corpora ſolida calefacta applicata vel ingeſta: quando periculoſum eſt protinus adhibere frigida.

VII. Corpus ex naturali vel morboſa cauſa plúſquam aer ambiens incaleſcens, ſi privatur illo refrigerio, ſive quod aer ſit calidus vel corpus obtegatur ſtragulis, idem fit ac ab actu calidis.

VIII. In fermentatione, effervefcentia, putredine, colliquatione, aliaque corruptione, qua naſcitur nidor, putor, rancor, acor, per motum inteſtinum in maſſa liquida, generatur ſemper mordax & morboſus calor, qui præveniendo & exſtinguendo ſpeciales illas corruptiones, tandem ſuperatur.

IX. Dum motu muſculari aucto in exercitiis, vel frictionibus augetur calor, ſenſim inducenda quies & exhibenda diluentia tepida.

X. Sed motus vitalis inſtigatus a calefacientibus, ſtimulantibus, aromaticis, acribus, ſpirituoſis, uſtione, manente cauſa ſenſim magis intenditur, ea autem allata ſenſim temperatur, quare ſtudendum ut tollantur hæ cognitæ cauſæ.

XI. At vero ſi morboſa interna cauſa ſimili modo irritando, uti in acutis, febribus, inflammatione, eryſipelate, bile corrupta, cholera, variolis, morbillis, ſcarlatina, pleuritide & ſimilibus nimium calorem infert, quia cauſa tolli nequit, temperandus eſt venæ ſectione, diluentibus antiphlogiſticis.

XII. In abſceſſu, ſubpuratione, phthiſi, hectica, empyemate, leipyria, remittentibus, typho, antiſepticis refrigerantibus temperandus calor.

XIII. In cacochymia, febre lenta, ſcorbuto, defectu humorum, hydrope, evacuatione nimia, diabete, alvi fluxu, hæmorrhagiis, temperanda evacuatio, & emendanda corruptela antiſepticis, roborantibus.

XIV. In permanente motu vitali ſi vaſa anguſtiora fiunt in ligatione, compreſſione, contractilitate aucta, obſtructione, ſponte evaneſcit ſublatis cauſis.

XV. Calor ille major in corpore natus varia producit aut præſagit. 1. Ex varia ſpecie caloris. 2. Ex cauſis calorem inducentibus. 3. Ex parte a calore maxime vexata. 4. Ex majore vel minore caloris gradu. Quare nihil ſpeciale ſine prægreſſa cognitione prædici poteſt.

XVI. Optima curatio conſiſtit in ſenſim ablata cauſa calefaciente; aut ſi tolli non poſſit, ut præveniantur mala ex majore calore exſpectanda.

159. INFLAMMATIO.

I. Globulorum rubrorum ſanguinis introitus in arterias lymphaticas, præbens tumorem rubrum, dolentem, ardentem, non facile digitis prementibus cedentem, perſiſtentem, vocatur Inflammatio. Hæc in parte ſpeciali tam vehemens ut interitum minetur, Gangræna vocari ſolet.

II. Generatur. 1. Frictione continuata. 2. Acribus calefacientibus applicatis. 3. Irritamento læſionis in vulnere, punctura, contuſione, adtritu. 4. Humore acri interne applicato. 5. Irritamento partium nervoſarum.

III. Hoc acre 1. Per totum corpus diſperſum, producit febrem acutam ardentem, ſiccam, cum pulſu duro frequenti, ſanguinem compingit in lentorem. 2. In parte externa viſibili ſua propria præbet characteriſtica ſigna. 3. In parte latente & organis internis, non conſpicitur color aut tumor; in parte, quæ ſimul intercipit circulationem ſpirituum vel ſanguinis, fit pulſus mollis; atque pro functione varia partis obſeſſæ, multa ſpecialia inducit ſymptomata.

IV. Evaneſcit 1. Si diu non duravit inviſibiliter. 2. Diutius durans tollitur critica evacuatione per ſudorem, urinam, ſputum. 3. Perſeverans optime curatur ſuperveniente ſubpuratione. 4. Alias abit in Indurationem. 5. Corruptionem, vel Sphacelum. 6. Quandoque producit metaſtaſin, vel propagationem.

V. Inflammatio ad Reſolutionem eſt deducenda, iterata & larga venæ ſectione; purgantibus antiphlogiſticis; ingeſtione diluentium, refrigerantium, reſolventium.

tium. Quam primum metamorphosis est facta, ex inducta mutatione curatio petenda.

160. ERYSIPELAS.

I. Globulorum rubrorum sanguinis introitus in arterias lymphaticas, præbens parum elevatum tumorem, calentem, magis mordacem quam ardentem, dolorem ad pruritum accedentem, facile locum mutantem, vocatur Erysipelas.

II. Generatur. 1. Prohibita perspiratione in aere humido, frigido, pinguibus applicatis. 2. Spontanea corruptione pinguium & excrementitiorum humorum, cacochymicis, debilibus, biliosis, scorbuticis, putridis, purulentis, & post pinguium, oleosorum & spirituosorum abusum. 3. In parte speciali excitatur applicato ichore, pure, lympha, corruptis; acribus, rancidis, calefacientibus, rubefacientibus applicatis; circa cancrum, cariem, fistulas, & ulcera frequens, ab effluente & stagnante ichore.

III. Humor hic 1. Coctionis incapax critica in urina non præbet signa, diutius retentus redditur acrior. 2. Per totum corpus dispersus producit morbum acutum, calidum, febrilem, continuum, vel tritæophyen, cum pulsu frequenti celeri, non duro; sanguis emissus vix concrescit; potius ichorem quam pus generat. 3. In parte speciali visibili collectus infert tumorem latum, vix elevatum, rubrum ad flavedinem vergentem, qui color digito prementi facile cedit & redit, cum calore mordaci, vix pulsante, sed locum facile mutante. 4. In parte & organo particulari tam multa ex turbatis illarum partium functionibus producit symptomata, ut describi non possint.

IV. Humor ille tenuis acer, & calidus ad cutim hærens, absorbentibus est auferendus. Nimius calor refrigerantibus adstringentibus est temperandus. Interne danda antiseptica adstringentia cum anodynis.

161. CONVULSIO.

I. Violens, morbosa, invita, constans vel intermittens organorum moventium, a spiritibus influentibus, contractio, Convulsio appellatur.

II. Hæc in morbis encephali, phrenitide, catoche, sopore, agrypnia, cephalalgia, impetu majore ad caput, delirio, insomniis horrendis, parvis parotidibus, vertigine, feroci excitatione e somno, veniens; superveniente hæmorrhagia larga narium, mensium, hæmorrhoidum; alvi fluxu copioso; urina crassa hypostatica; parotidibus magnis subpurantibus; & in pueris variolarum eruptione, utplurimum compescitur. Hinc phlebotomia, alvi ductio, derivantia, epispastica pedibus applicata, cum refrigerantibus & humectantibus, hanc speciem curant. Humor autem acer pituitosus, lymphaticus, ichorosus, encephali, evacuatione per aures, os, & nares sublatus, liberavit hominem: quare errhinis, vesicatoriis, & alvi ductione curatio tentanda. Exostosis, nodus, tophus, mala cranii conformatio, sinus venosus cartilagineus, hæreditas, omnem curationem respuunt: sed præpostera obstetricis pertractatione, fractura cranii & partu difficili inducta, curatur chirurgica operatione.

III. Quæ fit evacuatione nimia, in omni hæmorrhagia, alvi fluxu, diabete, puris, vel lymphæ acervata effusione, exigit boni humoris subpressionem, cum abdominis sustentatione; sed mali humoris temperanda est evacuatio.

IV. Post alvum diu adstrictam, ischuriam, puris, ichoris, lymphæ, lochiorum, hæmorrhoidum, mensium subpressionem, meconium retentum, si generatur Convulsio, illæ evacuationes sunt promovendæ, quando sponte cessare solet.

V. Morbi acuti, febriles, ardentes, inflammatorii, erysipelatosi, putridi, variolæ, morbilli, maligni, purulenti, materiem ad encephalon deponentes, pericu-

riculofam Convulfionem inferunt, quæ epifpafticis ad pedes, & alvi ductione eft curanda. Sed in chronicis, catarrhofis, podagricis, arthriticis, fcorbuticis & fimilibus materia revocanda ad priora loca.

VI. Ex dentitione, torminibus ventris, calculo renum, vermibus, punctura nervorum vel tendinum, alienis ad partes nervofas hærentibus, aut dolore vehementi in aliqua parte proveniens Convulfio, fi caufa tolli non poteft, anodynis nervinis compefcenda.

VII. Quibufdam hyftericis, hypochondriacis, tenuitate & acrimonia gelatinæ laborantibus, debilibus, tanta eft partium mobilitas, ut fæpe fine prophafi in Convulfionem incidant, quæ nervinis, refinofis, balfamicis, anodynis, & alcali volatili eft compefcenda; dein roborantibus nervinis curanda.

VIII. Hic morbus quia præbet vifibilia phænomena, variis infignitur nominibus. 1. Si faciat motum Tonicum vel Clonicum. 2. Senfum fimul exftinguens ad Epilepfiam refertur. 3. In ventre incipiens ad gulam tendens, ftrangulationem inferens Hyfterica vel Hypochondriaca adfectio appellatur. 4. Mufculos anteriores corporis adficiens Emprofthotonos, pofteriores autem Opifthotonos, membra rigida faciens Tetanos vocatur. 5. Solitarium hunc vel illum mufculum trahens tonice Spafmus, fed in lumbis Lumbago dicitur. 6. Vage vero oberrans ad Spafmum flatulentum refertur. 7. Membra movens inftar faltantium, fingulis annis, media æftate rediens, circa decimum ætatis annum, Chorea St. Viti vocatur. 8. Similem fere producens membrorum agitationem a morfu Tarantulæ, Tarantifmus audit. 9. In Capitis membranis fæviens ad Cephalalgiam vel Clavum hyftericum refertur. 10. In facie & ore producit Spafmum Cynicum, Rifum Sardonium, Stridorem dentium, Oris claufuram & torturam. 11. In faucibus Aphoniam, Suffocationem, Anginam. 12. In Corde Palpitationem, Afphyxiam, Syncopen. 13. In Pulmonibus & organis refpirationis Afthma, Incubum, Vociferationem, Tuffim clangofam. 14. In Ventriculo Naufeam, Vomitum, Ructum, Cardialgiam. 15. In Mefenterio & Inteftinis Colicam, Chordapfum, Flatus, Murmura, Tenefmum, Dyfenteriam ficcam, Tympanitidem, Crepitum. 16. In Urinæ viis Ifchuriam. 17. In genitalibus virorum Satyriafin aut Priapifmum. 18. Feminarum Suffocationem, menfium & lochiorum fubpreffionem, atque partum difficilem.

IX. Præter varios nominatos morbos multa mala inducit, uti dolores; evacuationem fubpreffam; circulationem exftinctam, turbatam; diftorfionem, luxationem; ruptionem; livorem; morbi incrementum, & alia.

X. Morbus hic ex variis caufis natus nullum admittit generale antifpafmodicum; fed medicamenta dirigenda ad caufas: in genere autem nervina balfamica, refinofa conveniunt.

162. EPILEPSIA.

I. Illa fpecies convulfionis, in qua homines, ceteroquin quoad ad externa figna, fani fubito corripiuntur, & aliquoties per incerta intervalla, vehementi mufculorum motus animalis contractione, qua membra & partes vario modo detorquentur, cum omnium fenfuum internorum & externorum exftinctione, Epilepfia vocatur.

II. Si mente conftantes manent, levior habetur fpecies, & ad hyftericam hypochondriacam paffionem refertur.

Si mufculi non ita contrahuntur, fed homines quafi alto fomno, brevi tempore durante obprimuntur, ad Catalepfin vel Soporem referunt.

Ad prognofin & curationem juvat diftinguere in idiopathicam, & fympathicam; recentem & inveteratam; puerorum & adultorum; hæreditariam, connatam & poftea natam.

III. Ex lege vitali omnis pars mobilis irritata fe magis movet: inde valida

totius cerebri vel medullæ oblongatæ irritatio, ante unionem cum cerebelli fibris, hujus eſt cauſa: quæ ſimul ita comprimit cerebrum, ut per nervos ſenſuum ſiſtatur ſpirituum fluxus.

IV. Cauſa irritans remotior non afficit organum vitale, quia fit ſine febre, & a febre ſuperveniente interdum ſuperatur: permanens autem eſt, quia raro ante mortem evaneſcit.

V. Cauſa chronica aliena in encephalo hærens, ſive ſit mala configuratio oſſium; ſive tumores duri aut partium encephali induratio; ſive humor acer in encephalo ante paroxyſmi invaſionem in partibus externis vel internis aliquam commotionem exhibere ſolent, aut ſine prophaſi ex improviſo cadunt. Raro hujuſmodi Epileptici curantur, niſi ultima ſpecies, evacuatione per aures & nares humoris acrioris. In hac igitur ſpecie per veſicatoria, fonticulos, ſetacea, apophlegmatizonta, ſternutatoria & alvi ductionem tentanda eſt curatio, an forſan eſſet ille humor acer, qui derivando potuiſſet evacuari.

VI. Quæ autem fit ex lochiis, menſibus, hæmorrhagiis, hæmorrhoidibus, alvo, urina, perſpirabili, meconio, fluxionibus quibuſvis ſubpreſſis, antequam habitualis fuit facta, per revocationem ſubpreſſæ evacuationis eſt curanda, quod ſæpe evenit.

VII. A vermibus inteſtinorum, fecibus induratis, torminibus ventris, cardialgia, dentitione, nervorum, tendinumque punctura, aut aliarum partium dolore vel læſione valida, ante paroxyſmi invaſionem prægredi ſolent ſymptomata partis læſæ, quæ ſenſim ad cerebrum propagata paroxyſmum inferunt. Concitans cauſa tollenda, ſi autem tolli nequit, anodynis nervinis, aut compreſſione ſupra nervum propagantem, conſenſus eſt minuendus.

VIII. Acrimonia acida, cruda, ſcorbutica, catarrhoſa, bilioſa, melancholica, hyſterica, in partibus remotioribus irritans vel ad cerebrum delata, in principio generat curabilem Epilepſiam, auferendo irritantem cauſam per adpropriata medicamina.

IX. Mobilitate diu laborantes, quam utplurimum adquiſiverunt animi pathematibus, cura, ſtudio ſeveriore, frequenti ebrietate, vita intemperata, veneris abuſu, evacuationibus copioſioribus, tandem veram Epilepſiam patiuntur; quam curamus nervinis, reſinoſis, balſamicis, roborantibus.

163. MOTUS MINOR.

I. Partes firmæ in hominibus viventibus languidius vel minori potentia ſe moventes, quam in ſanis requiritur, præbent morbos ex Motu Minore.

II. Hoc fit 1. ab omnibus cauſis debilitatem inducentibus, cujus curatio ex proprio titulo petenda. 2. Motu muſculari nimis omiſſo, in otio, quiete, ſomno longiore; quando debito exercitio recuperari poteſt. 3. Solidorum laxitate, inertia, rigiditate, humiditate, minuta contractilitate, cujus curatio ex cauſis patet. 4. Humorum abundantia, maxime pituitæ, lymphæ vappidæ, qui humores ſenſim evacuandi. 5. Humorum defectu deſtruente æquilibrium, quando nimia evacuatio compeſcenda, dein corpus nutriendum eupeptis, & roborandum. 6. Humorum ineptitudine in nimia craſſitudine, tenuitate, tenacitate, cruditate, aliena indole: qui morbi prius ſpeciali methodo curandi. 7. Abuſu nitri, antimonii, mercurii, aquæ tepidæ, opii, refrigerantium, atque calore majore, & frigore applicato: quæ cauſæ evitandæ. 8. Animi pathematibus ad triſtitiam vergentibus: hæc emendanda, fugienda; terror autem venæ ſectionem poſtulat. 9. Minuta actione movente in acrimonia, acida, cruda, nitroſa, ſpeciali contagio in epidemicis, peſtilentialibus; quæ diminutio ex allegatis cauſis cognoſcenda & curanda.

III. Ex hoc motu languidiore varia fiunt. 1. Ex diverſa cauſa ſi producatur. 2. In hac vel illa parte, vel corpore toto ſi fiat. 3. In diverſo minus

moto

moto humore. 4. Ex fubfequente varia humorum metamorphofi.

IV. Minuitur inde circulatio, fecretio, excretio, coctio; hinc cruditas, concretio, frigiditas corporis, gravitatis fenfus, pulfus debilis, arteriæ fere vacuę, venæ pleniores, collectio in tunica cellulofa, humorum invifcatio, ftagnatio, fomnolentia, hydrops, leucophlegmatia, varia humorum metamorphofis per fpontaneam corruptelam fenfim inducta, unde cacochymia, colliquatio, pallor.

V. Poft fublatas vel evitatas caufas. 1. Augendus motus frictione, vectione & motu mufculari. 2. Danda medicamenta calefacientia, ftimulantia, roborantia, in principio parva dofi fimul. 3. Præcavenienda fpontanea corruptio antifepticis calefacientibus.

164. DEBILITAS.

I. Minus valens aut conftans agendi potentia, in motu animali, vitali, vel particulari, vocatur Debilitas, quæ etiam ad vifum & auditum minus validum refertur. Hæc non admodum gravis, verum diu durans, utplurimum Valetudo adverfa appellatur.

II. Illa ex humorum defectu nata, poft copiofiorem evacuationem, vel ingeftionem parciorem, curanda cibo eupepto, parva copia fimul, cum ftomachicis & antifepticis dato, fublatis dictorum morborum caufis, & minuta evacuatione.

III. Tanta humorum bonorum copia in toto corpore, qui fuperant vires moventes, tollitur facta largiore quacumque evacuatione. In malis & morbofis humoribus per conveniens organum eliminandus humor. In chyli autem organis, vomitorium & purgans fufficit, fi natura fponte non moliatur evacuationem.

IV. Humores ad producendos fpiritus inepti, corruptione, colliquatione, putredine, cruditate, craffitudine, lentore, pituita, lympha, mucore, producentes debilitatem, fpeciali egent curatione.

V. Partes encephali obpreffæ ab impetu majore, liberantur hæmorrhagia, alvi fluxu vel parotidibus, quod arte imitandum: fed ab humore in encephalo collecto, potius evacuatione per aures, nares & fauces liberantur, in qua fpecie veficatoria & alvi ductio conveniunt.

VI. Solida laxata & languidius mota ad validiorem motum inftiganda volatilibus, fpirituofis, roborantibus.

VII. Debilitatis effectus tam numerofi funt ut defcribi nequeant: nam differunt in organo vitali, particulari, & animali, & in quavis parte fpeciali. In genere exfpectamus cruditatem, fpontaneam corruptionem, frigiditatem, cachexiam, fcorbutum, pituitam, rhachitidem, acrimoniam acidam, catarrhum, leucophlegmatiam, febrem lentam, phthifin.

VIII. Nullum inveniri poteft ob multitudinem caufarum verum cardiacum, quæ autem ftimulando vires erigere videntur, majorem debilitatem, ceffante irritamento, relinquunt.

165. CONVALESCENTIA.

I. Qui poft morbum totum vel fere fublatum integras non recuperavit vires & perfectam fanitatem, Convalefcens vocatur.

II. Hi ob debiliores actiones præparantes, 1. non ferunt folita alimenta: 2. facile relabuntur: & in corruptionem fpontaneam incidunt.

III. Eupeptis parva copia fimul fumtis corpus nutriendum, moderate exercendum; cavendæ omnes caufæ externæ validiores; utendum medicamentis ftomachicis roborantibus.

166. FRIGIDITAS.

I. Minor caloris gradus in corpore vivente, ut & talis fenfatio, qualis vivens homo ex minori gradu caloris ad thermometrum fentire folet, dum verfatur cum aliis fanis hominibus in iifdem frigefacientibus externis caufis, Frigiditas morbofa dicitur, in qua major & minor conceditur gradus.

II. Quia corporis viventis calor naturalis oritur ab adtritu motu vitali producto, omnes ergo hunc adtritum minuentes, fiftentes, tollentes, vel impedientes caufæ frigiditatem inferunt.

III. Solida fuftentaculo privata, in quavis evacuatione copiofiore fanguinis, puris, lymphæ, in vomitu, diabete, alvi fluxu, fudore, omni humorum defectu & tenuitate pariunt frigiditatem, quæ curanda eft, fublatis iftis caufis, per analeptica, & artificialem fuftentationem. Sed a folidis laxioribus & inertibus, humidis, adhibendæ frictiones, ftimulantia, difcutientia, roborantia..

IV. Potentia movens debilitata, in pueris, fenibus, feminis, animi quibufdam pathematibus, chronicis, cruditate, catarrho, acido, nitrofa acrimonia, minuta circulatione, fcorbuto, cachexia, paralyfi, parefi, fyncope, apoplexia, malignis, peftilentialibus, phthificis, hecticis, hyftericis, calefacientia roborantia exigit.

V. In principio febris & paroxyfmorum, quando validiorem exfpectamus calorem, frigiditas eft fuperanda actu calidis, diluentibus, antiphlogifticis, faponaceis: fed poftea fi tranfitus fiat in fphacelum vel corruptionem, cardiacis, calefacientibus, fpirituofis calor eft provocandus: fi vero fiat ob nervum vel arteriam compreffam, caufa comprimens eft tollenda.

VI. Moderata frigiditas non periculofa, magna; periculum portendit: æqualis per totum corpus minus periculofa quam inæqualis: perfeverans periculofa, ut & illa, quæ cum calore viciffim intenditur, aut inordinate redit: periodica autem latentem febrem intermittentem indicare folet.

VII. Frigiditas veniens in morbis calidis ardentibus, acutis, febribus, inflammatoriis, quia notat virium exftinctionem, admodum periculofa.

167. LASSITUDO.

I. Quum motu mufculari confumantur fpiritus, degenerent aliquomodo humores, terantur partes firmæ, poft continuatum talem motum, relinquitur in iftis organis ad movendum ineptitudo, & quædam dolorofa moleftia: eadem fi percipiuntur fine laboribus tantis prægreffis, is homo Laffitudine morbofa laborare ftatuitur.

II. Ex conjunctis cum Laffitudine aliis phænomenis varias fecerunt Laffitudinis fpecies, ut fpontaneam, fqualentem, ulcerofam, tenfivam, phlegmonofam, quæ ex cognitione eorum comparata cum caufis laffitudinis facile deducuntur..

III. Omnes caufæ internæ, quæ fimilem mutationem inducunt partibus firmis & fluentibus, qualis producitur a labore diutius tolerato huc pertinent; præcipuas adtingemus.

IV. Quemadmodum in vehementiore labore generatur laffitudo, ita etiam magis in aucta circulatione, morbi inflammatorii, acuti, febris, & doloris, quæ prævenitur moderando eum motum, fanguinis miffione, alvi ductione, & potu antiphlogiftico. Laffitudo nata, poft motum fedatum & ablatam caufam, diluentia vinofa & leniter hypnotica, exigit. Si vero motus ille corruptionem vel deftructionem fecit, ut illi morbi, nata laffitudo tractanda.

V. Si præcedentes morbi in Purulentiam abierunt, quod etiam in variolis obfervatur maturefcentibus, obvolvens acre morbofum irritamentum fopit, unde tunc ex prægreffo majore motu relicta laffitudo, non valet concoquere & expelle-

pellere pus, quare ad hanc laſſitudinem adhibenda interna calefacientia maturantia.

VI. Qui verſantur in loco vel aere calidiore, aut vexantur febre biliofa, eryſipelatoſa, aut putrida calida, colliquativa, ſolutis & degeneratis humoribus graviori laſſitudine, quam magnitudo morbi poſtulare videtur, premuntur: ad quam levandam admodum conducit temperare ambientium nimium calorem, & dare interne acida & aceſcentia, applicare prudenter externa refrigerantia, ne nimis inhibeatur corrupti exhalatio; aut exſtinguatur debilis reſtans motus.

VII. Cacochymia, cruditate, ſcorbuto, perſpiratione prohibita, pituita ſeu viſcido corrupto, tenuitate, corruptione chronica laborantes, dum inepta ſubpeditatur materia ſpiritibus, perſeverante laſſitudine vexantur, quæ ſomno longiore & quiete augetur: hi homines ablata ſaburra ex primis viis, ſi adſit, per medicamenta roborantia diaphoretica ſunt curandi, ut præparetur & expellatur alienum. Interim corpus moderatis exercitiis ſæpe movendum.

VIII. Dum ingurgitatione alimentorum, evacuatione conſueta ſubpreſſa, per hæmorrhoides, hæmorrhagiam vel menſes, plethora, aut cacochymia, fuit nata, inferens laſſitudinem, ea per reſtitutam evacuationem levatur.

178. PARESIS.

I. Laxa & imperfecta ſenſim invadens impotentia movendi muſculos motus animalis, vocatur Pareſis. Hanc crura primo invadentem, Scelotyrben vocant.

II. Corpora baccho, venere, lucubrationibus, pergræcationibus debilitata, ſcorbutica, cacochymica, catarrhoſa, arthritica, podagrica, in quibus ſuccus nervoſus ganglia, vel medullam ſpinalem occupans alienus ſtagnans, collectus, ſpirituum liberum fluxum per nervos in muſculos remoratur, in hunc morbum incidunt.

III. Diu perſiſtit, remittit ſæpe aliquomodo & intenditur, tandem in veram paralyſin, artuumque contracturam degenerat.

IV. Evitandæ recenſitæ cauſæ; corpus multum moderate exercendum; ſpina dorſi & nervorum ganglia & curſus fricanda aromaticis, calefacientibus, balſamicis, addito alcali volatili; danda roborantia, antiſcorbutica, balſamica, reſinoſa, ad perfectam curationem.

169. PARALYSIS.

I. Exſtincta potentia movendi cum laxa partis immobilitate, in organo animali vel particulari, Paralyſis appellatur; idem in motu vitali, quia mortem infert, ad ſphacelum refertur.

II. Omnium muſculorum ſub collo paralyſin, Paraplegiam; lateris paralyſin, Hemiplegiam vocant. Hæc cum ſenſus exſtinctione ad Apoplexiam partis, ſed cum punctionis vel forminationis ſenſu ad Torporem refertur. Imperfecta autem paralyſis ad Pareſin a me refertur.

III. Cerebri quædam pars compreſſa, a pituita, ſero, ſanguine effuſo, lympha; in cranii fractura, contuſione; in relictis cauſis apoplexiæ, ſoporis, convulſionis, delirii; ex materiæ purulentæ, melancholicæ, chronicorum, acutorum metaſtaſi; deficiente abſorptione; vehementi animi pathemate, ſimilibuſque, requentius paraplegiam alioſque morbos, qui a quibuſdam ad Paralyſin referuntur, quam particularem aliquam paralyſin producit. Huic ſi ſuperveniat morboſi humoris evacuatio per nares, fauces vel aures, bonum: inde in hac ſpecie adhibenda capiti adpropriata medicamenta; promovenda evacuatio per dicta emunctoria; alvus ducenda ad derivationem.

IV. Iidem morbi in ſpinali medulla, luxatio, exoſtoſis, fractura vertebrarum, ſpina bifida, collectio humoris, vulnera, infra ſitarum partium omnium

ſæpius

ſæpius inferunt paralyſin, vel apoplexiam, vel ſphacelum, quam particularem paralyſin: materia autem hic hærens, Colicam pictonum prius inferens, concreta, non raro hujus, vel illius, vel omnium membrorum Paralyſin aut Pareſin relinquit. In hac ſpecie medicamentis nervinis cum actuali calore & frictione ad ſpinam dorſi curatio tentanda. Cauſa autem ſolida, arte chirurgica promte eſt removenda.

V. In Nervis & maxime eorum Gangliis 1. Humoris glutinoſi, mucoſi, pituitoſi, gelatinoſi, albuminoſi adcumulatio, concretio, comprimens tranſeuntes canaliculos nervoſos, Paralyſin particularem ſæpe inducit, poſt natationem in aqua frigida, decubitum ſupra lapides frigidos, frigidæ ſubitaneam ingurgitationem, aeris frigidi adplicationem in corpore antea calefacto: quando partes fovendæ ubi nervus aut ganglion hæret, & fricandæ reſolventibus. 2. Nervorum autem capſulis rigidis calloſis factis, maxime ſi ex ſenectute fiat, omnem medelam reſpuit. 3. Relicta paralyſis poſt rheumatiſmum, contuſionem vel inflammationem, relinquentem concretum humorem, fotu reſolvente ad locum, ubi hæret cauſa, eſt curanda. 4. Materia arthritica, ſcorbutica calida, tenax poſt dolorem diuturnum, maxime colicum, paralyſin inferens, balſamicis reſinoſis, antiſcorbuticis externis & internis curanda. 5. A tumore quocumque comprimente proveniens, ablatione & reſolutione tumoris curatur. 6. A nervo exareſcente, ut poſt ruptionem vel pertuſionem tumoris, ſpinæ bifidæ, vel abſciſſo vel deſtructo nervo, nullam medelam admittit.

VI. In opii, ſpirituum fermentatorum, mercurii, antimonii abuſu, exhalatione arſenici, metallorum, ſi generatur paralyſis, inverſa natura ſpirituum, & exſtincta contractilitate ſolidorum, eorum abuſus evitandus, atque longo uſu antiſepticorum roborantium, ſpiritus emendandi.

VII. Varia præbet phænomena pro parte quam occupat: ſic alvus adſtricta; aphonia; urinæ incontinentia; catarrhus ſuffocativus; & multi alii morbi, quorum cauſa ſæpe eſt abſcondita.

VIII. Curatio dirigenda ad cauſas, in genere reſolventia, ſtimulantia, calefacientia, nervina, conveniunt; ſed mercurialia & antimonialia evitanda.

170. DECUBITUS.

I. Molliter aliquomodo in hoc vel iſtud latus quiete decumbere bonum eſt indicium; quidam vero ex conſuetudine in dorſum vel & ventrem decumbunt, præcipue pueri, ſine malo indicio.

II. Sed ſupinum jacere in dorſum, mento elevato vel ad pectus preſſo; aut reſidere velle; ſtragula de pectore continuo removere; nudare perpetuo partes; aut movere membra; non conſuetus in ventrem dormire; in hoc vel iſtud latus duntaxat decumbere poſſe vel pronus, atque admodum inquiete, malum indicat.

III. Maxime inquietus obſervatur in ventriculi cacochylia, dolore, abundantia, alienis adſumtis, inflammatione, eryſipelate, faſtidio, acrimonia, dolore colico, typho, materia bilioſa, corrupta, putrida, metaſtaſi ad ventriculum facta, leipyria, qui indicat periculum, & ſolitam illorum morborum curationem exigit.

IV. In angina, peripneumonia, pleuritide, empyemate, phthiſi, tuſſi, aſthmate, pectoris & pulmonum atque reſpirationis impedimentum denotat & periculum.

V. Sed in delirio, phrenitide, ſopore, cephalalgia, delirantibus, omnibuſque morbis encephali admodum verendus malus decubitus, quia turbatam cerebri actionem ſignificat.

VI. In acutis, febribus, ardentibus, continuis, & remittentibus, inflammatione, eryſipelate, debilibus, plerumque anxietatis periculoſæ eſt indicium, aut

aut malæ metaſtaſis ad interiora, ut in variolis, morbillis, petechiis.

VII. Ex cauſis varium decubitum inducentibus prædicimus delirium, convulſionem, hæmorrhagiam, ſphacelum, partum, abortum, aphthas, criſin, incubum & multa alia.

171. INQUIETUDO.

I. Dum homo ægrotans vel valetudinarius cogitur omni veluti momento movere membra, ſitum mutare corporis, jactare membra, is laborat Inquietudine.

II. Cauſæ inquietudinis multæ ſunt, quæ referuntur ad morboſas cauſas vel ad partem adfectam.

III. Ita putrefactum, bilioſum, cachecticum, crudum, melancholicum, ſcorbuticum, corruptum, ichoroſum, purulentum, urinoſum, perſpirabile, venenatum, rancidum, acidum, alvi excrementa retenta, eryſipelatoſum, inflammatorium, febrile, acutorum & critica materia, omneſque cauſæ anxietatem inducentes, atque varia animi pathemata Inquietudinem inferunt.

IV. Eodem modo circulatio per quaſdam partes, aut earum actio impedita, ut pulmonis, reſpirationis, ventriculi, hepatis, lienis, meſenterii, renum, veſicæ, teſtium, uteri, cerebri, per quaſcumque cauſas, ut per vulnera, contuſionem, inflammationem, convulſionem, ut in hyſtericis & hypochondriacis, abſceſſum, compreſſionem, collectionem, reddit homines inquietos.

V. Multa quæ Inquietudinem ſequuntur non proveniunt ex ipſa inquietudine, ſed ex ejus cauſa, unde perperam huc confererentur. Sed debilitas, cruditas, agrypnia, laſſitudo ex omni inquietudine ſunt exſpectanda.

VI. Ut ex arte curetur, inquietudinis cauſa eſt tollenda, quod ex iſtis morbis peti debet: aut obſtinate quieſcendum: vel quies concilianda narcoticis, quod non ſemper poſſibile aut tutum.

172. PALPITATIO.

I. Actio movens inordinata involuntaria, tremore paulo fortior, in organo animali, vitali & particulari, vocatur Palpitatio.

II Hujus phænomeni cauſæ quærendæ in partibus firmis, vel fluentibus, vel per conſenſum agentibus.

III. Cauſæ organicæ, quæ liberum ſanguinis fluxum per cor remorantur, ut cordis oſſificatio, callus, calculus, excreſcentia, tumor, induratio, grumus, ulcus, concretio cum pericardio; arteriæ aortæ & pulmonalis ſimiles morbi, atque aneuryſmata & varices, inducunt palpitationem diu durantem, maxime auctam ad motum muſcularem, cum pulſu inæquali, & reſpiratione ſuffocata. Cordis motus ſæpe audiri poteſt & facile tactu externo ſentiri. Vix ullam medelam admittit, evitare debent ægri motum muſcularem, ne copia ſanguinis obruti ſuffocentur.

IV. Si vero in febribus acutis, inflammatoriis, eryſipelatoſis, vel rheumaticis, ſive recenſitæ partes iſtis morbis ſint correptæ, ſive febris ad dictas partes metaſtaſin faciat, palpitatio naſcetur, periculum portendit, & ut morbus acutus curanda eſt.

V. Corpora mobiliora, ut in hyſtericis & hypochondriacis, ſolo animi pathemate, excitatione e ſomno, menſtruationis tempore, in chloroſi, & menſium ſubpreſſione, corripiuntur ſæpe palpitatione, quæ cum curata mobilitate quoque evaneſcit.

VI. Vermes alicubi in corpore hærentes, præcipue in pericardio, ſuo motu inordinato & vellicatione palpitationem inferunt, quæ adplicatione amari eſt curanda, ut auctores præcipiunt.

VII. Humoris tanta craffitudo, ut non facile circulatoria permeare poffit, tendens in naturam lentoris, qui ex præfente vel prægreffa febre acuta cognofcitur, generat periculofiffimam palpitationem, auxiliis antiphlogifticis curandam.

VIII. Craffitudo autem cruda, vifcida, cacochymica, eodem modo difficiliori fuo tranfitu parit palpitationem, fed ex reliquis adjunctis notis cognofcitur, eorumque morborum curatione abigitur.

IX. Sæpe partes ab acrimonia vellicatæ, ut in fcorbuto, arthritide, catarrho, oberrante vel ad interiora pulfa, palpitant, quæ palpitatio ex cognita acrimonia eft curanda.

X. Quæ palpitatio typum febris intermittentis fequitur, febrifugo abigitur: fed quæ remanet fugata febre, proveniens ex debilitate aut grumo relicto, quod in curatione eft obfervandum, febrifugis non cedit, fed detectæ caufæ curationem poftulat.

XI. In defectu virium, copiofioribufque evacuationibus, natæ fuere palpitationes, quæ cibo facilis digeftionis & roborantibus fuere curatæ.

XII. Sæpe etiam cor & aliæ partes palpitant, a fero vel pituita in encephalo collecto, quæ fublatæ fuere evacuatione per aures & nares.

XIII. Omnes fere naturales vel morbofæ evacuationes fubpreffæ produxerunt palpitationem, quæ alvi ductione, fanguinis miffione, vel artificiofa concitata evacuatione fuit fublata.

XIV. Omnium periculofiffima generatur in acutis, viribus exhauftis, tendentibus in fphacelum.

173. MOBILITAS.

I. Corpora viventia fana perpetuum motum in organo vitali & particulari habent, nullum vero in organo animali: in his ea innata eft lex, ut a ftimulo motus vitalis & particularis fiat major proportionate cum caufa ftimulante; motus autem animalis nunquam nifi a caufa validiffima: fi vero illa innata lex ita mutatur, ut ex minima caufa, quæ in fano homine non concitaret motum, motus major & turbatus fiat; vel a folita caufa major turbatio fiat; vel denique fine accedente caufa hæ partes valide & inordinate moveantur, talis mutata difpofitio vocatur Mobilitas, ab aliis Irritabilitas, Orgafmus fpirituum, Ataxia, Ofcillatio major, & Crifpatio.

II. Talis ftatus frequentiffime obfervatur in organo vitali & particulari, raro in animali nifi excellat. Producitur, vel eft naturalis 1. In tenella ætate, & eo major, quo infans nativitati propior. 2. In corpore valetudinario, maxime poft profufiores evacuationes, morbos diu toleratos, & in iis, qui animi curis & pathematibus confecti funt. 3. In fequiore fexu, præprimis fi feminæ laborent menfium fubpreffione vel profluvio, aut fluore albo. 4. In hominibus humore tenui & acri laborantibus. 5. Omnibus partibus fuo tegente epithelio vel muco privatis. 6. Idiofyncrafia & nativa caufa.

III. Effectus in diverfo ftatu differunt. Nam extra paroxyfmum habentur fymptomata humoris, cum vel fine acrimonia cruda, & motus debilioris: in paroxyfmo habentur motus inordinati tonici vel clonici, in motu particulari & vitali; & majori in malo, etiam in motu animali. Hinc adficiuntur fyncope; capitis dolore; morbis a fluxionibus & deftillationibus; flatibus & murmuribus inteftinorum; lumborum dolore plerumque cum frigiditate; vifcerum tenfione; alvo ficca; tympanitide abeunte & redeunte; infultu epileptico; vertigine; aurium tinnitu; adfcenfu molis veluti ex imo ventre gulam verfus, quem vocant hyftericam paffionem; commotione in dextro vel finiftro hypochondrio, vel in medio ventris, ac fi animal vivens vel fœtus in ventre latitaret; cordis palpitatione; præcordiorum anxietate fponte vel levi animi pathemate accedente; hi odore vel motu non confueto in animi deliquium incidunt; a minimo medica-

men-

mento vel vomitorio vel purgante eorum tota œconomia corporis ſæpe turbatur ; aeris mutationem plerumque ſentiunt ; urina his eſt in principio alba & craſſa, tandem aquoſa ſi cruda materia retinetur, vel pellucida & magis tincta ſi accedat colliquatio, in qua urina ſæpe adparent miculæ ; non raro ſubprimuntur menſes & urina ; difficile pariunt ; menſtruationis tempore multis ſymptomatibus vexantur ; ingeſta non ferunt & vomitu rejicere ſolent.

IV. Priuſquam adgredimur hujus morbi curationem, ſequentia ſunt præmonenda. 1. Omnia evacuantia augent & confirmant hunc morbum. 2. Reſolventia & attenuantia magis exaſperant. 3. Martialia roborantia in principio magnas turbationes inducunt. 4. Volatilia & acria, paulo majori doſi data, ſæpe convulſiones inferunt. 5. Laxantia & anodyna mitigare ſolent ſymptomata, nunquam perfecte curant, & eorum frequentior uſus ad leniendos dolores, ita figit morbum, ut deinceps omnem curationem reſpuat.

V. Curatio duobus diverſis temporibus ſuſcipitur & variat. Nam in Paroxyſmo ſcopus eſt compeſcere concitatum motum inordinatum per anodyna, volatilia, aromatica, additis reſinoſis nervinis. Extra paroxyſmum autem ſenſim inducta debilitas eſt curanda roborantibus ; humorum tenuitas compingenda iiſdem ; ne ſpontanea fiat corruptio, his admiſcenda antiſeptica calefacientia ; iiſdem quoque emendatur cruda acrimonia. A leniſſimis & parva doſi incipiendum & diu continuandum : ne autem natura adſueſcat eidem medicamento, mutatio eſt facienda, ſervata eadem indicatione curativa. Si alvus in his ſit conſtipata, ea ſolvenda purgantibus anodynis miſtis.

174. HYPOCHONDRIACA.

I. Commotio inſolita, flatulentia & anxietas circa hypochondrium, præprimis ſiniſtrum, longo tempore perſeverans, non omni tempore æque ſæviens, plerumque ſine febre, cui tandem accedere ſolet in quibuſdam mentis quædam deſipientia, vocatur Hypochondriacus morbus : cui interdum multa alia anomala & incerta ſymptomata adjunguntur.

II. Dum in ætate conſtante, viri intemperate viventes, multis animi pathematibus, curis & ſtudiis vitam in otio tranſigunt, materia perſpirabilis retinetur, ingeſta alimenta in cruditatem degenerant, quod alienum in ſucco nervorum præprimis latitans, ſolita & etiam anomala ſymptomata hujus morbi infert.

III. Hujus morbi materia videtur humor crudus, magis minuſve acer, qui ad partes nervoſas adplicatus, perturbat motum, inducit anxietatem, & dolorem. Is ſi formetur ex materia melancholica, conſimilem morbum inducit, quem vocamus melancholiam.

IV. Materia hæc cruda aliena hærere videtur in cavo capſulæ nervorum, & præprimis eorum qui ſunt in meſenterio, ventriculo, liene, inteſtinis, ceteriſque ventris viſceribus : unde tandem propagatur ad renes, fauces, pulmones, & caput.

V. Hinc naſcuntur varia & anomala ſymptomata. 1. Ex natura materiæ magis minuſve calefaciente, refrigerante, & acri. 2. Ex loco quem præprimis adgreditur.

VI. Si ventriculi nervi hanc materiem continent, ejus actio invertitur, unde cardialgia, apepſia, dyſpepſia, coctio vitiata, fames vel nimia vel deleta aut aliena, nauſea, vomendi conatus, & quandoque vomitus materiæ variæ, ructus & flatus, acor, auſteritas, anxietas, interdum ventriculo vacuo, interdum vero eo pleno, vel dum digeruntur alimenta.

VII. Eodem modo in meſenterio & inteſtinis producitur flatus, anxietas, colica, alvus plerumque ſtipata, aut egerens excrementa varii coloris, hæmorrhoidum dolor, ventris intumeſcentia vel contractio, commotio inſolita præ-

primis in finiſtro hypochondrio, ubi pulſatio, æſtus, & dolor generatur.

VIII. Si nervos renum magis occupat, generatur lumborum dolor, pulſatio & ardor inſtar nephritidis, ſiſtitur urinæ evacuatio, vel redditur urina colore & conſiſtentia varia.

IX. Nervos pectoris obſidens turbat reſpirationem, inducit ſuffocationem, tuſſim, cordis tremorem, palpitationem, anguſtiam, dolorem lateris inſtar pleuritidis; in collo generat anginam & difficilem deglutitionem.

X. In caput tendens generat cephalalgiam, pulſationem, turbans cerebri functiones, producit agrypniam, ſyncopen, vertiginem, inſomnia; imo quibuſdam in rebus mentis aberrationem, quam ſpeciem proprie Melancholiam hypochondriacam vocant, variis animi pathematibus ſtipatam.

XI. Ex conſenſu cerebri vel nervorum, vel quia ipſa materia per omnes nervos vagatur, infertur dolor, pulſatio, horror, tremor, formicationis ſenſus, frigiditas, phlogoſis, laſſitudo, debilitas; in articulis arthritis, interdum leves convulſiones generantur.

XII. Morbus eſt ſenſim increſcens, diu durans, non facile cedens; ob multa anomala ſymptomata cognitu difficilis; ſæpe pro alio morbo habetur ſi hanc vel illam partem occupat; evacuantia validiora & medicamenta fortia reſpuit; ægri inconſtantes, variam curationem expetentes, hunc morbum ſæpe incurabilem faciunt.

XIII. Ut ex arte curetur hic morbus 1. Evitandæ omnes cauſæ; vivat æger vacuus ab omnibus animi curis, ſuum corpus multum moveat; evitet omnem adſumtorum abundantiam & lucubrationem. 2. Medicamentis ſtomachicis proſpiciendum ut ventriculus bene concoquat, nullamque cruditatem relinquat. 3. Inteſtina vacua ſervanda a ſuis excrementis per alvum laxantia, quibus ſemel aut bis alvum quotidie exonerat æger. 4. Dein acre natum ſubigendum, longo uſu & ſæpe mutato medicamine ne adſueſcat natura, medicamentorum roborantium, nervinorum, antiſepticorum, maxime eorum quæ ex chalybe præparantur, quo etiam pertinent aquæ minerales, quæ martem continent. Si una cum his corpus magis caleat vel frigeat, ex iſtis medicamentis eligenda frigefacientia vel calefacientia.

175. HYSTERIA.

I. Convulſionis ſpecies vocatur Hyſteria, quæ in ventre incipit, miram producens contractionem & agitationem, & ſæpe ſubito invadit, ſenſim ſurſum repit, ad collum veniens ſuffocationem cum tumore inducit, cum mira & violenta muſculorum conſtrictione, vel cum animi deliquio: quæ omnia evaneſcunt ceſſante paroxyſmo, niſi quod ſæpe relinquatur laſſitudo.

II. Poſt omnes evacuationes copioſiores in utroque ſexu, ut poſt hæmorrhagiam frequentiorem, menſium & lochiorum profluvium, frequentiorem phlebotomiam, fluorem album, alvi fluxum, lactationem, ſalivationem, gonorrhœam, generatur, quæ exigit ſubpreſſionem evacuationis, cum cibo analeptico roborante ſtomachico.

III. Studia ſeveriora, animi cura, triſtitia, mœror & ſimilia ſenſim inducunt, ſed terror, ira, profuſum gaudium, ſubito paroxyſmum inferunt: in quo caſu ſubito inductus paroxyſmus eſt compeſcendus phlebotomia, atque antihyſtericis dictis ingeſtis & naribus admotis.

IV. Dum ex conſenſu partis dolentis, in gravidis, menſtruantibus, odoriferis adplicatis, uteri, ovarii, meſenterii, inteſtinorum, lumborum, renum morbis, producitur paroxyſmus hyſtericus, ſubponit corpus iſtud mobilitate laboraſſe: propterea in paroxyſmo Conſenſus eſt minuendus antihyſtericis anodynis, dein firmandum corpus roborantibus nervinis, ſublatis morbis conſenſum concitantibus.

V. Dum

V. Dum humores circulantes, & maxime ſuccus nervoſus, in debilibus, cachexia, chloroſi, laxitate, nimia corporis quiete, longa adverſa valetudine, menſtruis ſubpreſſis, corrumpantur in acorem vel auſterum, vel rancorem, qui nervos aut eorum ganglia occupat, ſæpe recurrens hyſtericus paroxyſmus generatur, qui antacidis, nervinis, roborantibus debet curari.

VI. Symptomata admodum differunt pro parte adfecta. 1. Uterum occupans generat partum difficilem, lochia & menſtrua difficiliora aut ſubpreſſa. 2. In Urinæ organis dyſuriam, iſchuriam, urinam copioſam tenuem pellucidam. 3. In Chyli organis anxietatem, cardialgiam, nauſeam, ructum, anorexiam, vomitum, colicam, icterum, flatum, crepitum. 4. In Reſpirationis organo tuſſim, ſingultum, aſthma, ſuffocationem, aphoniam. 5. In Corde pulſationem, palpitationem, aſphyxiam, pulſum inæqualem, inordinatum. 6. In encephalo & nervis apoplexiam, ſyncopen, delirium, convulſionem, viſum & auditum vitiatum, animi pathemata varia, cephalalgiam, ſternutationem, vertiginem: dorſi, lumborum, colli, pectoris, hypochondriorum convulſionem, dolorem, debilitatem, frigiditatem, gravitatem, torporem, tremorem. 7. Denique in toto corpore cachexiam, chloroſin, corruptionem, phthiſin & infinita alia.

VII. Hic morbus, quia per inordinatos paroxyſmos intenditur, alia in paroxyſmo eget curatione, ut nempe ſiſtatur vel minuatur paroxyſmus medicamentis in mobilitate & conſenſu traditis, alia vero temporibus intermediis, quæ curatio in cauſis exhibita fuit.

176. HORROR.

I. Subito ingruens frigoris ſenſus, cito tranſeuns, aut diu perſeverans, tam in partibus internis, quam externis, cum tremula conſtrictione involuntaria, Horror vocatur: hic autem validior cum quadam rigiditate Rigor adpellatur.

II. Omne noxium frigidum, calidum, mechanicum, acre, nervoſis partibus adplicatum, hoc phænomenon inducit.

III. Materia cruda, cacochymica & ſcorbutica, varios, vagos, ſæpe redeuntes, utplurimum ſine calore ſubſequente, vel cum levi incaleſcentia fugaci Horrores inducit, qui vexant valetudinarios, debiles, chronico morbo laborantes, urinam albam craſſam crudam reddentes. Horum frequens recurſus & duratio copiam materiæ arguit, non autem multum periculi. Abiguntur calefacientibus, ſudoriferis, antiſcorbuticis, diu adhibitis.

IV. Qui vento, aura, vel aere frigido & humido, atque inſueta corporis denudatione, in valetudinariis, ob prohibitam perſpirationem inducitur Horror, lecto calido atque calefacientibus diaphoreticis facile diſcutitur.

V. Poſt nimiam quamcumque evacuationem inductus ſpontaneam corruptelam præſagit; alimentis eupeptis minima copia ſimul datis, ſtomachicis, antiſepticis, roborantibus prævenitur.

VI. Sed in hæmorrhagiis ſolitis, menſibus, lochiiſque ſubpreſſis Horror in principio facile abigitur revocata evacuatione, aut artificiali alia inſtituta: ſi diu duravit, cacochymiæ habenda eſt ratio. Ex morboſorum autem humorum ſubpreſſione natus periculoſior, quando evacuatio eſt revocanda per conſuetum vel aliud emunctorium.

VII. In acutorum, febris continuæ, ardentis, phrenitidis, anginæ, pleuritidis, peripneumoniæ, hepatitidis principio veniens, ut & principio paroxyſmi intermittentis ſubſequentem ardorem præſagit, actu calidis & antiphlogiſticis abigendus.

VIII. Sæpe autem recurrens aut continuo vexans in iiſdem, crudorum copiam vel corruptelam arguit, antiphlogiſticis antiſepticis temperandus.

IX. In acutorum morborum ſtatu veniens, tempore critico, cum coctionis ſignis Criſin portendit. At inferens anxietatem, laborem, ſtuporem, convulſionem,

nem, exolutionem, vocis interceptionem, laffitudinem, debilitatem, parvas parotides, die non critico, fudorem frigidum, alvum liquidam fœtentem, humoris morbofi malam metaftafin vel metamorphofin indicat.

X. Finito autem morbo fæpe veniens, recidivam, fubpurationem, corruptelam, vel nimiam evacuationem arguit.

XI. In fubpuratis puris abundantiam aut corruptelam denotat, & phthifin præfagit, antipueticis antifepticis temperandus.

XII. In omnibus morbis putridis frequens & malus eft, folis medicamentis condientibus, & putredinem cohibentibus, curandus.

XIII. Ad detegendam caufam, præfagiendum & curationem inveniendam diftinguunt Horrores in Criticos, Symptomaticos, Perdurantes, Redeuntes, Periodicos, Vagos, & Frequentes.

177. TREMOR.

I. Motus alternus, vacillans, laxus, involuntarius, inordinatus, in organo animali, vitali, particulari, vel in quibufdam fimul, vocatur Tremor.

II. Vigiliæ protractæ, morbi diuturniores, evacuationes largiores, nimia venus, exhaurientes fpiritus, & alimenti defectus fi Tremores inferunt, hi facile fanantur, evitatis caufis, per fomnum longiorem vel hypnoticis inductum; nutrimenta eupepta, & dein medicamenta roborantia: fed ex hæreditate vel fenectute veniens curationem non admittit.

III. Spirituum autem natura inverfa abufu vini, fpirituoforum, opiatorum, antimonii, mercurii, Tremorem infert non facile emendabilem, etiamfi hæ evitentur caufæ: fed ex aquæ tepidæ abufu natus facile curatur roborantibus, cum moderatiore aquæ ufu.

IV. Animi multa pathemata, ut ira, terror, profufum gaudium, nimium tremorem inducentia, phlebotomiam poftulant: fed poft corporis actiones validiores relicti tremores fponte evanefcunt. Tremor fponte natus in gravidis abortum vel partum inftare plerumque fignificat. Mobilitate laborantibus frequentes tremores antifpafmodicis nervinis curandi.

V. Materia cruda, cacochymica, pituitofa, fcorbutica, corrupta in chronicis, tremorem inferens roborantibus, antifcorbuticis, antifepticis emendanda, & expellenda.

VI. Evacuatio perfpirabilis, fudoris, puris, ichoris fubpreffa Horrorem inferens, diaphoreticis, & fonticulis eft evacuanda: fed in ifchuria, per diuretica; in alvo adftricta per alvum laxantia.

VII. Materia melancholica aut biliofa ad caput delata, nifi alvi ductione eliminetur, periculofos Tremores inducit.

VIII. Omnium febrium intermittentium & remittentium, præfertim quartanæ, paroxyfmi cum tremore incipiunt, qui fponte evanefcit, & citius adhibito calore actuali, cum potu antiphlogiftico. Poft febres fanatas autem remanens, ut debilitas curandus.

IX. In febribus continuis, acutis, ardentibus, inflammatoriis diverfa præfagia præbent Tremores. 1. Venientes in principio, non funt timendi, modo non perfeverent. 2. In morbi incremento periculofi, plerumque convulfionem, delirium, aliaque capitis mala præfagiunt, nifi larga hæmorrhagia, phlebotomia, alvi fluxu, aut ductione præveniantur. 3. Die critico venientes cum aliis bonis fignis, crifin; alias malam metamorphofin vel metaftafin promittunt, & cum malis fignis mortem. 4. In morbi decremento femper mali, proveniunt enim tunc ex fubpuratione, corruptela, vel alia mala metamorphofi, præcipue fi vires corporis funt debiles.

178. TOR-

178. TORPOR.

I. Diminuta movendi potentia, ut in paresi, vel interdum exstincta in motu animali, ut in paralysi, cum punctionis vel formicationis sensu Torpor vocatur.

II. Causa externa comprimens nervum vel arteriam sublata, dum redit in tali parte circulatio, Torporem inducit brevi evanescentem, quem Obdormitionem vocant; hic frictione ad partem prius compressam & inferiorem, citius evanescit. humor autem viscosus simulque acer in nervi ganglio vel & medulla spinali hærens, Torporem inferens, quem morbum Indiæ incolæ Beriberi vocant, comprimens nervos motorios, & irritans sensorios plerumque decubitu in aere frigido maxime in ebriis, ibidem colligitur & concrescit.

III. Ultima species quo plures partes occupat, & præcipue in facie & collo, eo periculosior: utplurimum per multos annos durat, & interdum ad finem vitæ.

IV. Pars, ubi ex anatomicis constat hærere materiem concretam, fricanda sæpe balsamicis, oleis aromaticis, instigatis alcali volatili: interne danda resolventia calefacientia.

179. PULSUS MORBOSUS.

I. Cordis & arteriarum vibratio, vigore, tempore, magnitudine & ordine, a statu sano recedens, Pulsum morbosum præbet.

II. Validior factus 1. ex motu musculari, subsequente quiete brevi in ordinem redit. 2. A spirituosis, aromaticis, & calefacientibus adsumtis tandem post subactionem vel expulsionem eorum quiescit. 3. Ab irritamento interno febrili, inflammatorio, biliofo, putrido, erysipelatoso, quo vehementior & diutius durans, eo pejor: hujus præsagia & curatio ex dictis morbis, circulatione & impetu aucto, petenda. 4. Ab acrimonia solubili natus, ipsum morbum utplurimum curat.

III. Debilior adparens in obesis, leucophlegmaticis, aliave causa naturali nihil boni vel mali significat. Sed 1. ex encephali compressione periculosissimus. 2. Ex spirituum defectu in acutis corruptelam aut mortem præsagit. 3. In chronicis morbi longitudinem & spontaneam metamorphosin promittit. 4. In cordis, pulmonum, & hepatis morbis interceptam circulationem designat. 5. In aridura particulari a compresso nervo vel arteria sæpe generatur. 6. In principio paroxysmi febrilis utplurimum debilis sine periculo, sed in morbi incremento & statu periculosus. 7. In chyli organo adfecto magis quam in morbis aliarum partium debilitatur. 8. Post nimiam evacuationem quo debilior eo pejor, sustentatione majorum vasorum roborandus. 9. Post doloris incrementum vel provenit a superatis viribus, vel ab acrimonia nitrosa.

IV. Celer pulsus cum majori vel minori frequentia observatur. 1. In biliosis, erysipelatosis, putridis morbis, ob humorum tenuitatem & acrimoniam fit celer & frequens. 2. In humorum defectu celer, frequens & debilis. 3. In vappida humorum tenuitate celer & sæpe rarior.

V. In humorum tenacitate, & pituita sine acrimonia stimulante, dormientibus, senibus, & tristitia tardior fieri solet pulsus.

VI. Major fit 1. Ex majori copia sanguinis recepta, in motu musculari, ira, vinosis, cibo sumto, compresso aliquo ramo arteriæ majore, cum libera circulatione per arteriam pulsantem, quando simul non redditur multo durior. 2. Ob impeditum transitum per arterias in morbo inflammatorio & lentore fit major & durior.

VII. Ex parva copia sanguinis recepta 1. in pulmonum, hepatis & cordis

morbis

morbis tranſitum intercipientibus, & poſt nimiam evacuationem periculoſus eſt minor ſeu parvus. 2. Ex deficiente actione propellente in animi deliquio, parte paralytica, morbis chronicis, hydrope, leucophlegmatia longitudinem morbi promittit. 3. In morbis acutis & inflammatoriis minor & durior periculoſiſſimus eſt.

VIII. Mollis & ſatis magnus pulſus, liberum & copioſum ſanguinis fluxum indicans, ſemper bonus: ſed in pulmonum & hepatis morbis, leucophlegmatia, ſcorbuto, ex virium defectu, aut in cerebri compreſſione ſoporoſorum & delirantium, periculum præſagit.

IX. Durus pulſus ſemper malus, debilitatem & deſtructionem præſagit, ſive fiat a majori impletione, ſive impedito transfluxu, quando ſimul fit major: pejor autem eſt ſi ob contractas arterias ſimul fiat minor.

X. Inæqualis ejuſdem arteriæ dilatatio in ſua longitudine, multis digitis ſimul adplicatis detegenda, in pulſu Vermiculari, Formicante, Tremente, Vacillante, Meiuro, Serrato, Dicroto, Capriſante, ex deficiente vel mortificata actione, in quibuſdam arteriæ fibris nata, periculoſa eſt: ſed ex redeunte actione Undoſus in acutis & chronicis, plerumque criſin præſagit.

XI. Pulſus eodem temporis ſpatio plures faciens vibrationes, frequens dictus, in tenella ætate naturalis, generatur 1. Motu muſculari, ira, lætitia, adſumtis calefacientibus, ſpirituoſis, qui ſponte in ordinem redit, vel phlebotomia, & refrigerantibus temperatur. 2. In morbo inflammatorio generali & particulari, febre ardente, & lentore, frequens & Durus. 3. In morbis autem eryſipelatoſis, bilioſis & quibuſdam putridis, Frequens & Celer. 4. In ſumma debilitate & humorum defectu fit Frequens Debilis & Parvus. 5. In criſi inſtante fit frequentior & major. 6. In virium incremento fit frequentior & robuſtior.

XII. Dum pauciores eodem tempore arteria facit vibrationes in adultis, magna ſtatura, ſomno & corporis quiete, naturale eſt: ſed 1. In humorum tenacitate & pituita rarus pulſus longitudinem & periculum præſagit. 2. In ſoporoſis, apoplecticis, ſyncopticis periculoſiſſimus, cerebelli obpreſſionem indicans.

XIII. Rhythmi arteriarum tempore, ordine, vel magnitudine inæquales, quibuſdam hominibus familiares nullum periculum portendunt. Sed Decurtati, Reciproci, Recurrentes, Intermittentes, 1. a corde vel arteriis majoribus oſſificatis, pericardio cordi adcreto, vermibus in pericardio hærentibus, ſcorbuto, pulmonum ſpaſmodicis morbis, vel ab acrimonia liquoris pericardii provenientes, diu feruntur ſine periculo, ut & illi qui ex mobilitate vel paſſione hyſterica fiunt. 2. A cordis, venarum, vel arteriarum polypo inexpectatam mortem præſagiunt. 3. Ex vehementia morborum acutorum, eorumque metamorphoſi in ſphacelum, mortem inſtare ſignificant.

XIV. Subſiſtens pulſus per non admodum longum tempus in hyſtericis, ſyncopticis & validiore animi pathemate, non valde periculoſum ſignum: ſed in acutis, debilitatis, vigore febris, apoplexia, ſopore, delirio, periculoſiſſimum.

TITULUS III.

FLUXUS HUMORUM MORBOSUS.

Fluxus morbosus observatur 1. *In Circulatione* . 2. *Reditu* . 3. *Evacuatione* , *quatenus illa est naturalis vel morbosa* .

180. CIRCULATIO MAJOR.

I. Humores circulatorii , æquali tempore ad longiorem , vel minori temporis spatio ad eandem distantiam pulsi, eorum dicitur Velocitas aucta: iidem autem majore potentia propulsi , sive majorem , sive minorem inde adquirant velocitatem, eorum Impetus dicitur major.

II. Hæc fiunt . 1. Frequentiore cordis & arteriarum rhythmo . 2. Earumque partium majore actione . 3. Copia sanguinis majore singulis rhythmis ejecta. 4. Accedente causa in motu animali, particulari , frictione , adjuvante fluxum . 5. Denegata via per aliquos ramos arteriarum . 6. Impedito reditu per venas.

III. Inde solum cor ad augendam Velocitatem vel Impetum non sufficit . 1. Alterne impleta arteria cadaveris non facit saltum . 2. Sanguis æquali vi pressus non transit minutissima vasa . 3. Ita pressus sanguis accedente frictione partis minora vasa intrat. 4. Debilitata vel exstincta actione particulari in organo, retardatur etiam transfluxus. 5. Stimulo promovetur circulatio . 6. Venæ & lymphatica ligata pergunt contentum liquorem ducere versus truncum; sed arteriarum rami deplentur . 7. Elasticitas contractilis neque auget neque minuit velocitatem, sed æqualem ex inæquali facit.

IV. Velocitas & Impetus major producit 1. In Solidis ruptionem , rigiditatem, adtritum, compressionem, extensionem, siccitatem, callum, amplitudinem. 2. In humoribus intumescentiam , maciem , tenacitatem , gravitatem , lentorem, phlegma, acrimoniam alcalinam putridam , errorem loci, collectionem in arteriis, ecchymosin , metamorphosin. 3. In Actionibus dolorem , anxietatem , phrenitidem, pulsum durum , plenum frequentem , pulsationem , ardorem , inflammationem , gangrænam , sphacelum, debilitatem , lassitudinem , molestiam, inquietudinem. 4. In Humoribus variis , tenuissimi expulsionem , aquosi & spirituosi exhalationem; Pinguedinis adtenuationem, corruptionem, rancorem; Salis conversionem in alcali volatile ; Chyli citiorem consumtionem ; Bilis inversionem, acrimoniam; Urinæ paucitatem, rubedinem , acrimoniam ; Albuminosi & Gelatinosi inspissationem ; Lactis conversionem in humorem nauseosum corruptum ; Puris citam conversionem in glutinosum vel ichorosum ; Excrementitiorum citiorem degenerationem ; acidum exstinguit ; crudum subigit ; pituitam adtenuat. 5. Denique infert respirationem frequentem anhelosam; perspirationem nimiam; sudorem copiosum vel nullum, interdum fœtentem; sitim; hæmorrhagiam; exanthemata, & multa alia mala.

V. Nam in variis partibus specialia inducit etiam phænomena. Generalia autem in parte visibili sunt Calor, Tumor, Rubor, Siccitas, Splendor, Pulsatio, Dolor, Durities.

VI. Si autem in caput urget, facies rubet , tumet; oculi protuberant, rubent, lacrymant , vident flammam , scintillas , rubras repentes anguillas ; vertiginosi fiunt & lucem non ferunt; aurium fit tinnitus , susurrus , sonitus ; narium rubedo, pruritus, sternutatio; colli & capitis dolor tensivus , pulsans ; parotides ; temporum pulsatio ; In Encephalo generatur apoplexia , convulsio , agrypnia , somnolentia , sopor, insomnium , delirium , phrenitis.

VII. Curatur ille motus major 1. Ablatione vel correctione stimuli si adsit.

 2. Edu-

2. Eductione humorum sine stimulo, iterata venæ sectione, & purgante refrigerante. 3. Quiete musculorum, sensuum & animi. 4. Exhibitione & adplicatione diluentium, refrigerantium, anodynorum. 5. Revellendo in aliam partem minus principem. 6. Frigidorum lenta & blanda adplicatione. 7. Si adsit humorum spissitudo, simul adhibenda saponacea acescentia. 8. Sed in putrida tenuitate, acescentia adstringentia adhibenda.

181. CIRCULATIO MINOR.

I. Humores circulatorii minori velocitate per suos canales delati, ob minorem causam pellentem, præbent Circulationem minorem: sed Velocitas minor cum valente causa pellente refertur ad Impeditam Circulationem.

II. Pellens causa fit minor 1. In minori & debiliori motu vitali & particulari, deficientibus consumtis vel alienatis spiritibus. 2. Motu animali omisso, in quiete, somno. 3. Animi pathematibus ad tristitiam accedentibus. 4. Solidorum ineptitudine, in laxitate, rigiditate, humiditate, ablato sustentaculo. 5. Destructo æquilibrio in defectu, per evacuationem copiosiorem, in abundantia hydropis, leucophlegmatiæ, & plethoræ. 6. Exstincta actione in epidemicis, pestilentialibus, acrimonia nitrosa, cruda, acida, abusu nitri, antimonii, mercurii, refrigerantium, opii, febris invasione. 7. Nimio calore & frigore. 8. Consensu ex ventriculi morbis.

III. Impeditur autem circulatio 1. Angustatione, compressione, contractilitate. 2. Humorum crassitudine, viscididate, tenacitate, 3. Obstructione.

IV. Varii fiunt hinc in corpore morbi & phænomena. 1. Ex deficiente vel impedita circulatione. 2. Causa varia. 3. Functione partis, ut in arteriis, venis, nervis, encephalo, pulmonibus, corde, hepate, liene, chyli organis.

V. Humores minus moti lentescunt, concrescunt, crudi manent, corrumpuntur, stagnant, colliguntur, maxime in tunica cellulosa: unde hydrops, leucophlegmatia, frigus, cachexia, pallor, evacuatio minor, debilitas, gravitas, acrimonia frigida, colliquatio chronica, somnolentia, syncope, pulsus debilis, laxitas, & multi alii morbi.

VI. In curatione 1. Adtendendum ad causas, quæ tollendæ vel corrigendæ. 2. Vis vitæ instiganda irritantibus, calefacientibus. 3. Vires augendæ roborantibus.

182. STAGNATIO.

I. Humores diu in eadem corporis parte manentes, etiamsi motu intestino agitentur, stagnare dicuntur.

II. Humores in se nullam movendi potentiam habentes stagnant 1. Deficiente vel minuto motu vitali vel particulari, quando frictione, motu musculari, moventibus, stimulantibus movendi. 2. Subsistunt exitu clauso, obstructione, compressione, contractione, quando via est aperienda. 3. Humores concreti, incrassati, tenaciores facti, subsistentes resolvendi. 4. Effusi in destructione, vulneribus, contusione, ecchymosi, per artificialem aperturam educendi si fieri possit, alias fotu molli fluor servandus. 5. In parte laxata, sustentaculo privata, stagnantes, artificiali sustentatione & frictione inde depellendi, ut in aneurysmate, varice, œdemate. 6. Ex deficiente absorptione proprio loco proponitur.

III. Differunt effectus & phænomena. 1. Pro parte in qua hærent humores. 2. Humoris stagnantis propria natura. 3. An stagnantes fuere prius magis minusve agitati. 4. An retineant vel dimittant partem tenuiorem. 5. Majori minorive calore aut frigore si retineantur. 6. Cum vel sine accessu aeris.

IV. In humoribus concrescibilibus semper generatur grumus, in his dein & cete-

ceteris humoribus corruptio spontanea & acrimonia, quæ eo vehementior, quo plus pinguedinis continet humor, & diutius detinetur.

V. Quia omnes stagnantes humores corrumpuntur sensim in deteriorem corruptelam, tentanda est eorum ablatio, & in principio motus circulatorius in iis concitandus.

183. REFLUXUS IMPEDITUS.

I. Quantum arteriis & nervis ducitur in aliquam partem, tantum reduci debet per venas cruentas & lymphaticas, nisi pars specialis emunctorium habeat, liber ille Reditus difficilior vel impeditus ad hunc titulum pertinet.

II. Hoc fit 1. Compressione, ligatione, contusione, tumore, convulsione, decubitu, grumo in vena hærente. 2. In parte speciali per anginam, herniam, & in gravida femina per fœtum; atque ex mala consuetudine per hypochondriorum constrictionem. 3. Forsan venæ ipsæ suo motu privatæ, similes morbos pariunt.

III. Effectus & phænomena differunt. 1. Prout refluxus per venam cruentam vel lymphaticam sit impeditus. 2. Pro parte varia in vena jugulari, cava, portarum, pulmonali. 3. Et ex parte speciali in capite, pulmone, hepate, liene, utero.

IV. Generalia symptomata ex refluxu per Venam impedito, sunt tumor, livor, gravitas, frigus, varices, venarum tumor, ruptio, sanguinis collectio, vel eruptio in tunica cellulosa, cavitate corporis, aut effusio; stagnantis & collecti concretio, corruptio; anxietas; compressio adjacentium; dolor; intumescentia; hydatides; paresis, paralysis, stupor, torpor; sphacelus: si pars excretorium vas habeat, generatur evacuatio major. Refluxus autem per Lymphaticum interceptus, potius producit œdema, hydatides, hydropem.

V. Refluxus autem e Capite impeditus, in angina aliove colli tumore vel compressione, producit, præter generalia, apoplexiam, suffocationem, decubitum impossibilem, vertiginem, faciei, oculorum, labiorum, linguæ intumescentiam lividam, salivationem, lacrymationem, oris hiatum, somnolentiam, soporem, stertorem, pulsum debilem, colli pulsationem. Reditus autem hypochondriorum constrictione impeditus, producit collectionem sanguinis in vena portarum, uteri & viscerum ventris vasis; unde dolor, tumor, anxietas, mensium, lochiorumque profluvium. In corpore reliquo defectus, pallor, frigus, debilitas, syncope; atque ex stagnante in vasis his sanguine concreto, & dein corrupto, multa alia mala.

VI. Omnes tali modo producti morbi sunt incurabiles, nisi causa impediens tollatur; fallax inducitur levamen sanguinis eductione ex parte tumente; in extremis autem conducit sustentare partem & elevatam locare, donec impediens causa fuerit sublata.

184. ABSORPTIO DEFICIENS.

I. Dum naturalis exhalans in omnibus cavitatibus nostri corporis humor inde iterum non aufertur, defectus est in Absorptione, quæ potest esse parcior & omnino nulla.

II. Illa salubris absorptio minuitur & intercipitur 1. Obstructione osculorum. 2. Viscīditate, tenacitate, crassitudine & cruditate humorum. 3. Compressione venarum aut lymphaticorum, qua intercipitur reditus. 4. Motu languidiore in osculis, & vasculis venosis absorbentibus, ut & in partibus humorem urgentibus ad illa oscula.

III. Dum minus aufertur quam adducitur, necesse est ibidem generari abun-

dantiam, humiditatem, tumorem, hydropem. Humores ibidem ſtagnantes corrumpuntur.

IV. Prout in parte varia deficit Abſorptio, ita differunt morbi, qui in particularibus ſunt perſequendi. Nam in Encephalo manens humor, parit ſomnolentiam, ſoporem, apoplexiam, vertiginem, ſyncopen, incubum, & hydrocephalum internum. In Pectore & pulmonibus obtinens, generat aſthma & dyſpnœam. In Pericardio palpitationem. In Ventre inferiore aſciten. Sed in Inteſtinis alvi fluxum & lienteriam. In Oculis lacrymationem.

V. Recenſitæ cauſæ ex ſuis conjunctis phænomenis ſunt eruendæ, & ex inventis curatio deducenda: ſed ſi motus in venis & oſculis ſit languidior, is promovendus frictionibus & roborantibus ſtimulantibus.

185. ABSORPTIO MAJOR.

I. Citior humidi tenuioris, ex cavitatibus vel peripheria corporis, ablatio arguit nimiam fieri Abſorptionem.

II. Quia ſola actione venarum & vaſculorum abſorbentium abſolvitur abſorptio, horum nimia actio hujus morbi cauſa eſt.

III. Nimia hac ablatione humidi ex peripheria corporis parit cutis ſiccitatem, in ore ſalivæ defectum, difficiliorem deglutitionem; in larynge tuſſim, diſpnœam, ſputi defectum & tenacitatem; in inteſtinis alvum adſtrictam, & ſtercora dura compacta generat.

IV. In tali caſu 1. ſubpeditanda humida copioſiora & humectantia. 2. Temperandus venarum motus major laxantibus, evacuantibus ſine ſtimulo, ut venæ ſectione, & purgante refrigerante.

186. EVACUATIO MORBOSA.

I. Corpus perfecte ſanum, temperate vivens, ſolummodo humores inutiles & ſolida detrita, actione vitali, per naturalia emunctoria eliminat: femina autem menſtruans inſuper bonum ſanguinem ejicere tenetur. Sed in Morbis, & Diæta aliena, multis modis ab ordine eo recedit, quando Morboſa dicitur Evacuatio major.

II. Hæc varia præſagia præbet & indicationes ſuggerit. 1. Si fiat humore utili, inutili, vel morboſo. 2. Humore circulatorio, ſecretorio, vel excretorio. 3. Tenui, craſſa, cruda, cocta, colliquata, calida, frigida, miti, acri, coloris & odoris varii, pituitoſo, lymphatico, ichoroſo, purulento, bilioſo, melancholico, ſanguineo, gelatinoſo, albuminoſo, mucoſo, mucilaginoſo, chyloſo, ſenſibili, inſenſibili. 4. Subito ſi fiat vel ſenſim; ſtillans vel acervatim; artificialis vel naturalis; critica vel ſymptomatica; facilis vel difficilis. 5. Quibuſnam in morbis & morbi tempore fiat. 6. Locus an ſit conveniens vel non, in ſpeciali humore vel parte affecta.

III. Quæ corpora cujuſvis humoris majorem copiam emittunt, quam ſanitati competit, vel morbus exigit, eo Profluvio aut nimia Evacuatione laborant.

IV. Hoc ſi fiat 1. Majore circulatione, impetu, aut ſolidorum motu aucto, vix curatione eget, præcipue ſi abundantia præceſſerit, quum copioſa evacuatione ſimul tollatur evacuans cauſa: ſi autem nimia fiat, temperanda eſt. 2. A vaſis autem diſruptis, in vulneribus, contuſionibus, fragilitate, non niſi caſu prodeſſe poteſt, quare ſtatim cohibenda. 3. Ab impedito reditu per venas vel lymphatica, major facta ſemper mala, & cauſa comprimens auferenda. 4. In laxato tono oſculorum, pareſi, debilitate, ſuſtentaculi defectu, adhibenda roborantia cum modica ſuſtentatione. 5. Ab acribus, irritantibus, & medicamentis evacuantibus, poſt ſtimuli ablationem optime compeſcitur anodynis. 6. Semper

mala

mala si fiat ex humorum nimia tenuitate, colliquativa, hectica, quia cohiberi non debet, & non potest, nisi inspissato illo humore, quod difficile fieri potest, antisepticis incrassantibus.

V. Quoniam nimia evacuatione relinquitur humorum defectus, omnia mala ibidem (65) tradita expectamus: & multa specialia pro differentia humoris (11) emissi.

VI. In curatione 1. Ad varios humores adtendendum qui evacuantur, an retinendi vel emittendi. 2. Ad varias causas quali modo tolli possint aut debeant.

VII. Humores minori copia emissi quam pro ratione sanitatis vel morbi requiritur, vel omnino retenti, multos morbos inferunt, & increscere faciunt.

VIII. Minuta vel subpressa evacuatio 1. Ex angustia, clausura vel coalescentia, plerumque arte chirurgica curanda. 2. Emissarium autem compressum, obstructum causarum ablationem exigit. 3. Humorum tenacitas, viscititas, lentor, crassitudo, concretio, aliave ineptitudo ad transfluendum, secundum humoris naturam resolventia exigit. 4. Ex debiliori actione pellente subsistens, stimulantibus & roborantibus promovenda evacuatio. 5. Angustiora facta emissaria contractilitate, laxantibus amplianda; sed si fiat per convulsionem antispasmodica adhibenda. 6. Ex humorum influentium defectu subsistens non temere augenda; sed si proveniat ab arteria compressa, comprimens causa statim tollenda.

IX. Effectus post minutam vel subpressam evacuationem multum differunt pro natura humoris (11) retenti: quæ specialia in morbis illorum humorum sunt quærenda. In genere autem exspectamus abundantiam; evacuationem aliam majorem; æquilibrium destructum; metastasin vel metamorphosin; morbi longitudinem & periculum; corruptionem vel putredinem; multosque alios morbos ex his demum productos.

X. Curatio instituenda priusquam retenti humoris facta sit mutatio. 1. Si sit humoris utilis illa abundantia tolli potest, revocata evacuatione vel phlebotomia. 2. Humor autem inutilis per sua consueta emissaria educendus. 3. Morbosus pro natura materiæ per varia organa naturalia vel artificialia evacuandus. 4. Denique curatio dirigenda ad causas. (VIII.)

187. PERSPIRATIO MORBOSA.

I. Humor, qui invisibile, vi vitæ per peripheriam corporis, os & nares emittitur in sanis, retentus, raro enim nimia copia emittitur, præbet Perspirationem Morbosam minutam vel subpressam.

II. Quæ minor fit ob parciorem ingestionem, relinquit morbos ex defectu nutrimenti relictos, cum acrimonia detritorum humorum: illa non largiori ingestione, sed modica copia alimenti eupepti, post ablatas causas ingestionem impedientes, est promovenda.

III. Quæ alimenta cruda, tenacia, coctioni inepta producunt parciorem perspirationem, simul onerant corpus, cruditatem primarum viarum, & in toto corpore cachexiam generant: quæ alimentis eupeptis, stomachicis & roborantibus resolventibus curantur.

IV. Organum chylopoieticum debile, cruda relinquens ingesta, ipsaque circulatio languidior, in omni quiete, somno longiore, quibusdam animi pathematibus, virium debilitate, corporis refrigeratione ab interna causa, minuens perspirationem, exigit stomachica, aromatica, roborantia, diaphoretica.

V. Materia perspirabilis per aliud emunctorium eliminata, quod facile patet, indicat evacuationis diminutionem, & humoris derivationem ad cutim faciendam esse.

VI. Quæ prohibetur, frigido & humido externo, corporis nuditate, aura frigidiuscula, pinguibus adplicatis, priusquam malam induxit metamorphosin, remo-

remotis caufis, provocanda eft calore externo, & internis fudoriferis.

VII. Morbi ex prohibita vel minuta perfpiratione provenientes differunt 1. Pro natura caufarum impedientium. 2. Qui fiunt ex abundantia retenti inutilis, quod per folam cutim eliminari poteft; unde illa corporis gravitas, laffitudo, & caloris difficilis tolerantia, curatur largiore fubfequente Diaphorefi. 3. Ipfa retenta materia inutilis poft metamorphofin fæpe generat dolores, catarrhos, longam valetudinem, multos morbos chronicos, febrem ephemeram, imo fynochum fimplicem: qui morbi fenfim fuperantur largiore perfpiratione vel fudore rorido. 4. Hæc retenta materia in quodam fpeciali humore recepta, vel ad aliquam fpecialem partem depofita, varios morbos particulares inducit.

VIII. Facile videtur concitata largiore evacuatione fenfibili per fanguinis miffionem, vomitum, purgationem, urinæ & fudoris eductionem, tolli non poffe perfpirabile retentum, fed quia eft humor fpecialis, priufquam fubiit metamorphofin, non nifi fubfequente largiore perfpiratione, vel fudore rorido patitur eliminari: poft metamorphofin tandem per proprium organum eliminari fæpe negat.

188. SUDOR.

I. Humor vifibilis ex cute exhalans illæfis partibus, cutique adhærens vocatur Sudor, qui in perfecte fano & temperate vivente homine non obfervatur.

II. Sanis autem corporibus multæ caufæ fudorem provocant: ut motus mufcularis, calor externus, affumta calefacientia, animi pathemata, humidi abufus, alimenta copiofiora, fudorifera: hic nihil boni adfert nifi fit vicarius. Statim tamen non cohibendus fed fenfim.

III. In morbis autem acutis, inflammatoriis, tempore critico, peracta coctione, faluberrimus. Poft perfpirationem prohibitam, ejus materiem eliminat. Alvi fluxum fiftit derivando. In urinæ diminutione juvat, omnem tamen urinæ materiem eliminare nequit. Ex metaftafi productus laudatur. Qui autem ex morbi vehementia, debilitate virium, tenuitate humorum, colliquatione, purulentia, laxitate producitur minuendus eft; non omnino fubprimendus, dum interim recenfiti morbi curentur.

IV. In morbis cum materia per Sudorem eliminanda, fi fudor non erumpit vel exhalare cohibetur, retinet morbi materiem, morbum auget, vel novum morbum producit. Arte tunc derivatio eft facienda ad cutim ut fudor revocetur.

V. Sudor ipfe varias qualitates fæpe exhibet, quæ a Medico obfervandæ funt. 1. Calidus fudor bonum fignum, nifi perpetuo fluat. 2. Frigidus, femper malus. 3. Sic etiam Colliquativus, continuus, fœtidus, miliiformis, erumpens. 4. Colorati fudores femper mali; Sanguineus interdum vicarius obfervatus fuit. 5. Diurni, nocturni, matutini, femper recurrentes, longitudinem portendunt. 6. Ex folis partibus fuperioribus expulfus periculum portendit. 7. Sed ex parte antea arida & inflammata, morbi diminutionem denotat bonus fudor.

189. URINA.

I. Humor excretorius naturalis viventium, renum actione a communi maffa feparatus; per ureteres in veficam delatus, dein per uretram e corpore emiffus, Urina adpellatur.

II. Hic humor, ruptis renibus, ureteribus, aut vefica, in cavum ventris effufus; vel quovis modo fanguini circulanti miftus, retinet idem nomen.

III. Materiem præbent Urinæ varii humores. 1. Inutiles; 2. Utiles adventitii, circulatorii, fecretorii, nutritii; 3. Morbofi, biliofi, lymphatici, ferofi, fanguinei, chylofi, mucofi, gelatinofi: pus, ichor, melancholia, pituita, catarrhus:

rhus: humor crudus, coctus metastasin faciens, qui varia phænomena & præsagia præbent. 4. Humor urinæ viæ & generationis in utroque sexu etiam varius urinæ mistus hac via emittitur.

IV. Urinæ secretio duo morborum genera suggerit. 1. Qui pertinent ad urinæ secretionis actionem, ut Ischuria, Dysuria, Profluvium, Stillicidium, Incontinentia, Micturitio, qui specialibus titulis proponuntur. 2. Qui differentias seu varietates liquoris emissi, hoc loco tradendi, complectuntur, & Uromantia vocatur.

V. Inspicitur urina 1. Ut perpendantur inventa phænomena 2. Vel examinatur in cognito morbo, ut ex inventis petatur cognitio, vel præsagium. 3. Vel generales inde deducimus effectus.

VI. Phænomenorum examen Uromantia dictum refertur 1. Ad liquorem ipsum, 2. Ad ea quæ in hoc liquore continentur.

VII. In liquore perpendimus 1. Quantitatem, 2. Qualitatem, 3. Coctionem, 4. Cruditatem.

VIII. Quantitas urinæ, ex communi humore, qui etiam per alia emunctoria eliminari potest, constans, & speciali, solis renibus segregando, copia multum differre potest, sine sanitatis detrimento, regulariter fere dimidium assumtorum aufert. Recedere potest 1. in abundantia, quo pertinet Profluvium & Diabetes, & 2. paucitate vel defectu, quo refertur Ischuria.

IX. Copiosius evacuata 1. Post potum copiosiorem aquosorum, clara & pellucida est; prævenitur parciore ingestione; relinquit sanguinem dilutum, solidaque laxiora, & debilitatam actionem. 2. Ex abusu diureticorum infert debilitatem & siccitatem, nisi antecesserat tenuis abundantia in corpore; alias mucilaginosis, oleosis, & lactis potu curanda. 3. Ex tenuis abundantia in corpore, ut in hydropicis & leucophlegmaticis & alia evacuatione minuta, salubris. 4. Ex resolutione critica, tam in chronicis quam acutis, salubris. 5. Sed ex colliquatione in iisdem mala, quando sæpe crassa & colorata redditur, antisepticis compescenda. 6. In summa humorum tenacitate aquosa emissa mala, & resolventibus curanda. 7. Ex consensu & mobilitate inducta damnosa, antispasmodicis compescenda. 8. In puerperis & largiore hæmorrhagia salutaris. 9. Ex particulari renum motu aucto damnosa, compescenda epithematibus ad lumbos ex adstringentibus refrigerantibus. 10. Ex metastasi ab alvi fluxu salutaris.

X. Urinæ excretio interdum minuitur vel integre subprimitur. 1. Defectu potionis, copiosiore ingestione augenda. 2. Sed a sanguinis lentore in acutis, febribus, inflammatoriis, rheumatismo nata, venæ sectione, diluentibus antiphlogisticis ingestis, & lumbis adplicatis, promovenda. 3. Ob sanguinis crassitudinem vel pituitam, in chronicis, hydropicis, cachecticis & leucophlegmaticis minuta secretio, diureticis calefacientibus promovenda. 4. Ex minuta renum particulari actione, in sopore, debilitate, frigiditate, apoplexia, catoche, vel laxitate, subsistens, iisdem calefacientibus est augenda. 5. Verum ob auctam aliam evacuationem, minuta, sæpe salubris, & sponte curatur, reliquis evacuationibus temperatis. 6. Ex consensu aliarum partium dolentium, mobilitate vel contusione, minuta procedens vel subsistens, anodynis antispasmodicis curanda. 7. Materia arthritica, podagrica, scorbutica, variolosa, rheumatica, & acrimonia succi nervosi ad renes delata, subprimens vel minuens evacuationem, ad debita loca derivanda. 8. Vias urinæ comprimentes causæ in gravidis, lochiorum mensiumque subpressione, alvo adstricta, uteri, vaginæ, perinæi, prostatarum, intestinorum, & reliquarum adjacentium partium tumores, curationem eorum morborum exigunt. 9. Ut & tumores, inflammationes, contusiones, sarcomata viarum urinæ, secundum inventos morbos, curanda. 10. Calculus in his viis hærens, oleosis, mucilaginosis & diluentibus eliminandus, aut arte chirurgica tollendus. 11. Sed sanguis effusus concretus, glutinosum, mucosum, purulentum, viam obplens, resolventibus diureticis expellendum; in

vesica hærens injectio facienda ; his non procedentibus , immisso cathetere urina emittenda.

XI. Qualitatem multiplicem detegimus, 1. Visu. 2. Olfactu. 3. Gustu. 4. Sensu. 5. Consistentia. 6. Speciali qualitate. 7. Experimentis.

XII. Visu (XI, 1.) detegimus 1. colorem. 2. perspicuitatem.

XIII. Colores inveniuntur 1. magis intensi, vel 2. dilutiores, vel 3. varii.

XIV. Color naturalis proxime accedit colori corticis citri : dilutior debilibus, quiescentibus, pueris, largiore potatione : intensior robustis , operariis, adultis, parciore potu.

XV. Duplici materia constat , una colorata , altera decolore : ablatione diluentis minuitur quantitas cum incremento coloris ; aucta colorante augetur simul totius quantitas.

XVI. Retentione materiæ tingentis & copiosiore vehiculi communis dilutior fit color.

XVII. Inter varios colores posuimus urinam Albam , qui color urinæ non est naturalis : in Acutis notat exitum crudi cum retentione detriti , unde frequens ad caput metastasis : in Chronicis copiam materiæ crudæ : in Pulmonum morbis defectum præparationis : in Catarrhosis & Arthriticis exitum humoris acris : in Renum morbis muci evacuationem : in Pueris , debilibus & diæta largiore , utcunque naturalis est.

XVIII. Rubicundior fit 1. Defectu diluentis in parciore ingestione , largiore evacuatione, & nimia humidi depositione in hydropicis, quando simul parcior, ut in evaporatione. 2. Majore calore , in ardentibus , inflammatoriis , acutis , febribus , rheumatismo , aere calido , spirituosorum & calefacientium abusu , ut in urina cocta. 3. Putredine, in putridis febribus, erysipelatosis, hecticis, phthisicis, ut in urina loco calido servata. 4. Colliquatione, in cruditate , scorbuto, chronicis , catarrhosis , scabiosis , quibus sæpe pellicula supernatat, ut urina longo tempore servata. 5. Majore detritu , in aucto motu febrili & musculari , quando ejus copia simul augeri potest. 6. Subpressa sanguinis evacuatione , in mensibus, lochiis , hæmorrhoidibus & aliis , quando a mictu cruento distinguenda. 7. Colliquatum vel putrefactum cum urina emissum , cum perfecta vel imperfecta miscela, urinæ quantitatem auget, & morbi incrementum præsagit.

XIX. Color urinæ naturalis Flavus seu Citrinus 1. In morbis cum materia, retentionem designat. 2. Intensior autem talis fit color in corruptione chronica, cacochymia, & scorbuto. 3. Ex stagnantibus & putrescentibus humoribus in hecticis , tympanitide , febre lenta. 4. Ex morbis acutis, erysipelatosis , putridis , vel inflammatoriis in corruptelam abeuntibus. 5. Ex bile corrupta sanguini mista sine bilis exitu impedito. 6. Denique a bilis permistione in hepatitide & ictero , quando linteum immersum vix eluendo colore inficit. 7. Simili interdum colore tingit Rhabarbarum adsumtum.

XX. Color urinæ Viridis, Lividus aut Niger 1. Ex sanguine retento aliquomodo concreto critice sæpe emittitur. Sed 2. ex sanguine vel pinguedine putrida malum signum. 3. Ex bile corrupta ictericorum maligna. 4. Ex melancholia interdum bona , interdum mala. 5. Ex materia sphacelata mortis præsagium. 6. Sed ab absumta Cassia fistula , nullum præsagium præbet.

XXI. Radii lucis libere per totam urinæ massam transeuntes urinam Pellucidam præbent : inde partes terrestres nullæ , sed salinæ & aquosæ plerumque copiosissimæ : pinguedo, crudum, & biliosum corruptione vel colliquatione ad summam tenuitatem redacta , præbent in pellucida urina varium colorem ; ex quo dicitur splendida , flammea , lucida , nunquam bonum vel crisin præsagiens ; in quo coloris diminutio bonum indicium præbet , maxime in febribus biliosis.

XXII. Si autem libere non transeunt lucis radii per urinæ substantiam , Opaca dicitur urina : partes distinctæ simul adparentes Turbidam præbent urinam. Ex deficiente solutione terræ , olei , salis , vel materiæ morbi provenit. Frequens

quens Pulmonum & Ventriculi morbis. In Acutis cruditatem & difficilem crisin, frequentem recidivam & capitis mala portendit. In Hydropicis humoris defectum & corruptionem. In Ictericis copiam materiæ sed minorem colliquationem. In solita sanguinis evacuatione subpressa, arthriticis & podagricis, sæpe emittit critice materiem. Hæc ita persistens pertinaciorem unionem denotat, quam quæ ad fundum sedimenti forma deponit materiem.

XXIII. Olfactu detegimus specialem in sana urina Odorem ab aliorum animalium urina distinctum. Odore carens, ut infantibus, in adultis defectum virium vel retentionem materiæ denotat. Gravis odor nascitur post validam circulationem, vel diuturniorem retentionem. Alienus autem odor ex matulis receptus, nullum indicium præbet: sed ab adsumtis asparagis, terebinthina, cepis, inspiratione diuturniore odoriferorum receptus, facile decipere potest. Fœtida urina in calculosis, gonorrhœa, fluore albo, mensibus & lochiis subpressis, ulcere vesicæ, uteri vaginæ, pudendorum ab admisto humore generatur. Sed fœtida proveniens in morbis putridis, colliquativis, magnum periculum portendit. Acidus odor observatus fuit in prævalente acrimonia acida.

XXIV. Gustus pauca in urina detegere potest, & ad decipiendum utplurimum adhibetur. Insipida est recens natis, aliis indicaret materiæ urinæ retentionem. Acris, talem humorum naturam denotaret, aut stagnationem, vel admistionem, molestum exitum produceret. Dulcis est in chyli emissione, ut in diabete. Amara indicaret pinguedinis rancorem.

XXV. Transeuns urina per uretram aliquem sensum excitat. Non percipitur in delirantibus, soporosis, apoplecticis, & exstincto sensu uretræ. Dolorem movet ex muci defectu & acrimonia, atque uretra dolente: vel quando ipsa urina est acris, saponacea, biliosa, putrida, valide abstergens.

XXVI. Urinæ liquor libere transmittens radios lucis Tenuis censetur; sed difficilius transmittens, aut quando exhibet partes visibilis Crassa nominatur: minor quoque cohæsio inter partes Tenuem; sed major Crassam urinam exhibet.

XXVII. Tenuior facta urina 1. Ex copiosiore aquæ ingestione laxitatem, & debilitatem, præsagit, nisi minuatur ingestio. 2. In minuta perspiratione, prægressa hæmorrhagia, & partu, abundantiam aquosi tollit. 3. In acutis, statu morbi, ardentibus, inflammatione, phrenitide, pleuritide, lentore, catoche, capitis & pectoris morbis, materiæ retentionem arguit; quare exspectamus longitudinem, periculum, incrementum, metastasin, recidivam, abscessum, convulsionem, delirium, agrypniam, metamorphosin in pejus. 4. In chronicis, crudi retentionem designat, si simul sit colorata colliquationem & corruptelam arguit, cum principiorum unione. 5. In spasmodicis, hystericis, epilepticis, paroxysmum præsagit. 6. In biliosis, melancholicis, scorbuticis, nephriticis, morbosæ materiæ retentionem designat. 7. A diureticis adsumtis & animi pathematibus, motum particularem renum auctum esse designat.

XXVIII. Crassior redditur urinæ liquor 1. Parciore potionis ingestione, vel copiosiore perspiratione, sudore, & alvi egestione, quando simul minuitur quantitas. 2. Deficiente præparatione ingestorum in debiliori actione organi chylopoietici & respiratorii, humorumque saponaceorum minuta quantitate, vel inversa natura, vel quando nimia copia ingeruntur: inde in pueris, feminis, debilibus, morbis ventriculi & pulmonum, urina crassa diu emittitur sine levamine. 3. Detrita materia, vehementi circulatione in acutis, ardentibus, febribus continuis, intermittentibus & remittentibus, nata, in morbi principio urinam crassam faciens, magnitudinem morbi denotat. 4. In morbo autem acuto ad crisim tendente, solutionem materiæ indicans, salubrem crisim præsagit. 5. Sed in iisdem sine ratione veniens colliquationem arguit; unde periculum, metastasin, longitudinem, malaque capitis præsagit. 6. Materia pituitosa, catarrhosa, gravedinis, scorbutica, arthritica, albam & crassam præbet urinam, quod crassamentum tandem ad fundum solet deponi. Pus autem citius ad fundum colli-

 gitur,

gitur, five ex toto corpore veniat, five ex urinæ viis. 8. Mucus viarum urinę craffiorem faciens urinam, cum emiffionis difficultate reddi folet. 9. Humor biliofus, melancholicus, & fphacelatus, fuo colore a reliquis diftinguitur. 10. Humores nutrititii relaxatis tubulis renalibus, quando Diabetes vocatur, exeuntes virium debilitatem præfagiunt.

XXIX. Urinæ liquor 1. Æqualis effe debet, fi autem Inæqualis fit, vehementem turbationem indicat. 2. Conftans etiam prævalentem vim vitæ indicat; fed Inconftans aut Varia urina, vim vitæ deficere, aut morborum multitudinem, aut fpontaneam corruptionem, defignat. 3. Vifcida aut Tenax urina fimilem circulantium malam naturam denotat, nifi fiat a muco in itinere admifto. 4. Acris eft interdum ex tali fecreto humore, vel ob muci acrimoniam aut defectum. 5. Ita quoque fit putrida in morbis putridis, calculofis, ftagnatione, ulceribus viarum urinæ, aut ichore urinæ admifto. 6. Oleum aut lixivium colore & confiftentia referens, colliquationis eft indicium. Si autem aquam referat pelluciditate & tenuitate ex urina tenui (XXVII) intelligi poteft; Lactis colorem habens in colore albo (XVII) traditur.

XXX. Experimentis, affufione alcali vel acidi detegunt fubfequente effervefcentia, fi in urina Acidum vel Alcali prædominet: fed lintei immerfione tincturam flavam non facile deponentis cognofcunt Bilis admiftionem.

XXXI. Urina dicitur Cocta, quæ indicat vim vitæ prævalere, morbi materiem præparatam effe & evacuari, unde admodum differunt phænomena. 1. In Sanis, citrinus color cum levi nubecula. 2. In Acutis rubra urina cum albo fedimento. 3. In chronicis modice tincta cum levi fedimento, coctionem fignificat.

XXXII. Eadem phænomena in contrariis morbis venientia Cruditatem arguunt: ut & multa alia, quæ ob numeri magnitudinem recenferi nequeunt.

XXXIII. Quæ vifibilia (VI) in urinæ liquore continentur 1. Sunt urinæ Propria. 2. Aliena.

XXXIV. Propria 1. funt per totam maffam difperfa in urina Turbida (XXII); vel Miculas formant. 2. Vel adcrefcunt lateribus matulæ. 3. Ad fuperficiem colliguntur. 4. In medio natant. 5. Vel ad fundum deponuntur.

XXXV. Materia falina nitrofa præbet in medio refrigeratæ urinæ Cryftallos oblongas, micantes, minutiffimas, in iis, qui laborant doloribus vagis, frigidis, fcorbuto, pallore, & longa valetudine.

XXXVI. Vel Cryftalli hæ magis terreftres & rubræ, fcorbuticorum, arthriticorum, nephriticorum, podagricorum, quibus frequens eft nervorum & lumborum dolor frigidus, lateribus urofcopii adcrefcunt, in quibufdam tenaciffime ut vini tartarus, in aliis autem poft formationem præbent in fundo matulæ fabulonem vel arenulas: hæ antifcorbuticis calefacientibus, roborantibus evanefcunt.

XXXVII. Quæ ad urinæ ftagnantis fuperficiem colliguntur, reliqua maffa funt leviora, & fua natura diftincta: arguunt humoris corrupti exitum fine levamine.

XXXVIII. Spuma copiofa & perfiftens, faponaceam urinæ naturam indicans, generatur in nephriticis, purulentis, hecticis, colliquativis, & putridis tam chronicis quam acutis morbis, cum corporis emaciatione, & debilitate: non nifi longo ufu antifepticorum emendari poteft.

XXXIX. Eadem materia corrupta levis, fed tenacior, tandem refrigeratæ urinæ fuperficiem tegit Pellicula, quæ urofcopii inclinatione lateribus adhærere folet. Hæc in fcorbuticis, intermittentibus, cacochymicis, febre hectica, & colliquativa, longitudinem & pertinaciam præfagit; in acutis interdum convulfionem promittit, antifepticis refolventibus curanda.

XL. Atque in morbis colliquativis urina in fuperficie materiem pinguem, ut lac cremorem, format, cum magna corporis emaciatione.

XLI. Ma-

XLI. Materia visibilis in refrigeratæ urinæ medio instar Nubeculæ collecta, sursum vergens mala capitis portendit, deorsum vergens salubrius: inde delirii, phrenitidis, parotidum, convulsionis & rigoris præsagium. Color in nubecula ruber, albus, lividus, niger, denotat an ex materia detrita, cruda, colliquata, melancholica, aut sphacelata proveniat, unde formatur prognosis.

XLII. Materia visibilis, tandem in refrigerata & quiescente urina instar pulveris gravioris ad uroscopii fundum collecta, ex materia cruda, vel critica, vel morbosa confecta, vocatur Sedimentum: quod 1. Quantitate, 2. Colore 3. Qualitate, varium, multa in morbis præbet diagnostica & prognostica.

XLIII. Sedimentum Copiosum, multitudinem materiæ arguit: inde malum in materia cruda & morbosa; sed in critica tam acutorum quam chronicorum ægrum liberat.

XLIV. Deficiens autem vel minori copia adparens, in morbis omnibus, qui visibile sedimentum præbere solent, signum est vel retentionis, vel colliquationis: sed in aliis, ut & in pestilentialibus, neque bonum neque malum indicium præbet.

XLV. Albus in sedimento Color & constans ex materia critica morborum acutorum, & febrium, salutem portendit. Ita etiam a materia Purulenta, modo non adsit scaturigo perpetua. In Catarrhosis, arthriticis, podagricis, scorbuticis, gravedine laborantibus, crudorum exitum denotat, interdum simul acre educit. In debilibus, chronicis, cacochymicis, pueris, feminis, valetudinariis, anorexia, dyspepsia, asthmate, vel bilis defectu laborantibus, aut qui nimis larga utuntur diæta, imperfectam chyli concoctionem arguit. In morbis vesicæ & viarum urinæ, gonorrhœa, fluore albo, nephriticis, muci vel puris admistionem designat.

XLVI. Flavum sedimentum ex bile, chylo, pure, pinguedine, nutritiis humoribus corruptis, formatum, semper longitudinem & periculum portendit.

XLVII. Ruber color in acutis, febribus, & inflammatoriis morbis, majorem detritum arguit, & sæpe salutem portendit, nisi diu permaneat, vel redit post peractam crisin. In podagricis vehementiam morbi denotat. In scorbuticis ex sale tingente fit. In mensium retentione cum levamine emittitur. Hoc sedimentum a sanguine emisso est distinguendum, in nephriticis & mictu cruento.

XLVIII. Sedimentum lividum, nigrum, viride, ex sanguine, bile, pinguedine corrupta, vel ex melancholia, semper malum præsagium præbet.

XLIX. Æquale seu Læve sedimentum notat perfectam coctionem & simplicem morbi materiem, Inæquale, Asperum, Divulsum, & Turbatum redditur in imperfecta coctione, & varia materia congregata. Crassum ex partibus majoribus cohærentibus confectum cruditatem vel corruptelam arguit. Tenue autem salubrius est. Grave ex materia purulenta salubre est, sed ex bonis humoribus malum portendit. Læve autem ex nubeculis intelligitur.

L. Farinosum sedimentum imperfectam materiæ subactionem arguit, longitudinem portendit, quæ tamen aucto motu vitali curabilis est. Lateritium ex farina cum quadam rubedine interspersa quasi constans, febris intermittentis est characteristicum signum, si non adhæreat lateribus uroscopii: in scorbuticis autem instar crystallorum particulæ rubræ lateribus adcrescunt. Sputiforme, mucosum, pituitosum, viscidum, geniturale, vitri instar in fundo hærens, cui incumbit aliquid farinosum vel subrubrum sedimentosum, indicans evacuari pituitosum, vel gelatinosum, morbi longitudinem præsagit.

LI. Bonum sedimentum constans, sensimque copia ad statum morbi increscens, solutionem portendit: Inconstans autem periculum præsagit: malum sedimentum constans & inconstans nunquam bonum præsagit; melius sensim quantitate minui quam increscere.

LII. Quo citius in acutis ſedimentum indicat ſigna coctionis, eo brevior futurus morbus: plane autem in principio cruditatis abundantiæ ſignum eſt.

LIII. Quæ corpuſcula, vel partes viſibiles, ab urina diſtinctæ cum calente urina emittuntur, utplurimum propriis titulis proferuntur. Sic Calculus, Sabulo, Arenulæ, Calculi nomine veniunt. Sanguis ad Mictum cruentum refertur. Carunculæ, furfures, ſquamæ, pus, morbum viarum urinæ arguunt. Grumus, filamenta, membranæ, pili, corpuſcula oblonga vermium inſtar, ex prægreſſa concretione formantur, pus, mucus, ichor ex partibus adjacentibus.

LIV. In aliquo cognito morbo varia ætate & gravidis, ſi urina ſit examinanda, ut inde formetur præſagium, adtendendum ad phænomena expoſita, quæ comparata ad cognitam cauſam præſagium ſuggerent. In morbis autem peſtilentialibus, quia materia inviſibilis; particularibus, quia materia ad renes non venit; ſolidarum partium, quia non formatur materia, fruſtra quærimus in urina indicium.

LV. Illa autem præſagia magis generalia & certa fiunt ex multis congeſtis in urina ſignis. 1. Promittimus Sanitatem, vel morbi Brevitatem, ex nubecula alba vel ſubrubra ſenſim deorſum deſcendente, ſedimento ſimili die critico veniente, & bene colorato urinæ liquore. 2. Longitudinem ex urina intenſe rubra, cruenta in principio, tenui, diaphana; ſedimento craſſioris farinæ partes referente, grumoſo, inconſtante, inæquali, mucoſo, pellicula ſupernatante, ſpuma multa. 3. Metaſtaſin ex urina ſenſim tenuiore, inconſtante vel turbida. 4. Parotides ex urina ſenſim tenuiore cum nubecula ſurſum tendente. 5. Delirium & Phrenitidem ex iiſdem, maxime ex nubecula ſimul nigra; ſed ex urina turbida prædicuntur cephalalgia & alia capitis mala. 6. Convulſionem ex ſuſpenſione clara, ſpuma, pellicula innatante, parciore vel ſubpreſſa, aquea copioſa in chronicis. 7. Recidivam ex urina rubra cum rubro ſedimento ſero veniente; colorata tenui, poſt criſin; perturbata ſedimentum non deponente; flava cum albo ſedimento crudo. 8. Metamorphoſin ex urina inconſtanti in colore & contentis. 9. Maciem ex urina ſpumoſa, oleoſa, fœtente, craſſa, alba, copioſa. 10. Hydropem ex urina lixivioſa cum dyſpnœa; parciore, maxime in morbis pectoris & pulmonum.

190. HÆMORRHAGIA.

I. Sanguinem rubrum vel extra corpus, vel in quadam corporis cavitate effuſum, Hæmorrhagiam vocant.

II. Varias complectitur ſpecies. 1. Naturalis eſt in menſtruatione & lochiis, niſi modum excedant. 2. Tuſſiendo ex pulmonibus ejectus ſanguis, Hæmoptyſis. 3. Exſcreando ex faucibus ejectus, Sputum cruentum. 4. Vomendo ex ventriculo per os emiſſus, Vomitus cruentus. 5. Per alvum depoſitus ſine dolore, Diarrhœa cruenta, cum dolore, Dyſenteria cruenta. 6. Ex ani vaſis ſtillans Hæmorrhoides fluentes. 7. Per uretram emiſſus, mictus cruentus vocatur. 8. Ex naribus autem & reliquis partibus ſolitum Hæmorrhagiæ nomen ſervat. 9. Sanguis arte eductus ad Phlebotomiam vel Arteriotomiam refertur.

III. Maximam obſervant differentiam Practici inter Exiguam & Copioſam: Acervatam & Stillantem vel lentam: Criticam vel Symptomaticam: variis Temporibus morbi venientem, hæmorrhagiam.

IV. Generatur illa 1. Ex cauſa mechanica ſolvente vaſorum latera, in vulnere, contuſione, laceratione, quæ ſtatim ſiſtenda, niſi caſu proſit. 2. Quæ autem fit ab acrimonia interna vel corrodente adplicata, ſimul requirit corrodentis emendationem vel ablationem. 3. Ab impetu majore veniens ſe ipſam ſiſtit; abundantior autem ſiſtendus, aut ad aliam partem derivandus, ſi ex loco periculoſo fiat. 4. A refluxu impedito infidele levamen infert, ſublata remora compeſci debet. 5. Quæ fit fragilitate, laxitate, ſuſtentaculi defectu, præter auxilia his morbis propria, exigit artificialem ſuſtentationem. 6. Humorum tenuitas, in morbis

morbis endemicis, pestilentialibus, petechiis, acutis in corruptelam abeuntibus, chronicis colliquativis, scorbuto & similibus, periculosissimam hæmorrhagiam infert, antisepticis leniter adstringentibus compescendam.

V. Varia præbet præsagia 1. In diverso corporis statu & morbo. 2. Ex caussis hæmorrhagiam excitantibus. 3. Varia hæmorrhagiæ specie. 4. Præter hæc, si effundatur in nimia hæmorrhagia sanguis extra corpus, omnia mala, quæ in Defectu traduntur, veniunt. 5. Si autem fiat effusio in cava corporis, præter mala ex defectu, sanguis effusus sua mole comprimit, & tandem superveniente corruptione varios morbos producit.

VI. Sistitur hæmorrhagia si requiritur 1. Compressione. 2. Adplicatione stypticorum. 3. Minuendo generalem impetum actu frigidis, ligatione modica membri magni, imo phlebotomia in alia parte. 4. Abscissione vel ustione vasis aperti, reliqua si non juvant.

TITULUS IV.

ACTIONES FEBRILES.

Febris multiplex patitur distingui 1. *Per Paroxysmos*, 2. *Durationem*, 3. *Phænomena specialia in cute*, 4. *Morbum novum supervenientem*, *qui dicitur febris symptoma*, 5. *Causam variam febrem inducentem*, *quæ tunc dicitur febris symptomatica vel illegitima.*

191. FEBRIS.

I. Qui morbus incipit cum horripilatione, frigore corporis & pulsu debiliore ab interna causa; pergit cum majore calore, pulsu frequentiore & duriore; recedit cum calore temperatiore, pulsu sua duritie & frequentia magis ad statum sanorum accedente, atque plerumque cum erumpente sudore, habens tribus his stadiis adjunctam ægritudinem, vocatur Febris.

II. In quibusdam anomalis interdum hæc characteristica variant; ut maneat frigus obrutis viribus vitæ; vel incipit cum calore si per exercitia validiora aut calefacientium abusum nata fuerit febris; vel aliam evacuationem producens sine sudore finitur. Sed si ablit ægritudo, ut in exercitiis, vel abusu calefacientium, licet reliqua successive sequantur, non dicitur febris.

III. Variæ sunt febrium species. 1. Ex Duratione: Continua, Intermittens, Remittens, quotidiana, tertiana, quartana, semitertiana, simplex & composita, Ephemera. 2. Ex prævalente symptomate Ardens, Crymodes, Phricodes, Hectica, Dysenterica, Putrida, Typhos, Asodes, & multæ aliæ sine necessitate ab auctoribus enumeratæ. 3. Ex causa suscitante, Biliosa, Erysipelatosa, Inflammatoria, Variolosa, Morbillosa, Epidemica, Endemica, Pestilentialis, aliæque symptomaticæ in febrium causis perquirendæ.

IV. Omne alienum, quod ad organum vitale adplicatum, istud ita instigat, ut suo conamine tentet se liberare, proxima est causa febris.

V. Materia illa 1. Constans vix superanda, ac si esset mechanica, pergens irritare, donec ejiciatur, febris Continuæ præbet ideam: quare hæc caret antidoto, sed ejectione materiæ plerumque sub puris forma, desinit. 2. Quæ autem materia morbosa patitur subigi, relicto quasi malo semine in corpore, iteratis paroxysmis subigendo, antidotum admittit, & pro sua varia natura diversas Intermittentium species exhibet. 3. Scaturigo morbosæ materiæ perpetuo fundens vel interpolatis vicibus, præbet varias species febrium Remittentium, quæ semper sunt symptomaticæ, & quarum curatio est dirigenda ad detectam scaturiginem mali.

VI. Le-

VI. Legitima Continua non abit in Remittentem vel Intermittentem, nisi prius mutata natura materiæ: illegitima autem, ex materiæ intermittentis vel remittentis majori copia, sensim sponte continuæ typum relinquit.

VII. Intermittens autem, aucta copia vel pertinacia materiæ, vel minutis viribus, in remittentem & continuam illegitimam degenerat.

VIII. Symptomatica Remittens nunquam in legitimam intermittentem commutatur; sed sæpe continuæ illegitimæ formam induit, aucta copia vel malignitate materiæ, vel viribus debilitatis.

IX. Ne Intermittens prolongata vel reduplicata confundatur cum remittente aut continua vel symptomatica, sequentia sunt observanda. 1. Si prius ingruit paroxysmus febris, dein sensim nascitur prævalens symptoma. 2. Aut increscente primo paroxysmo dein augetur symptoma. 3. Aut quando quoddam symptoma ingravescit in febre latente, dum istis temporibus augebatur paroxysmus. 4. Dum in latente febre certis temporibus redditur urina cum sedimento laterítio intermittentibus legitimis proprio. 5. Ex constitutione febris epidemicæ. 6. Ex dato febrifugo si pro tempore cessarunt symptomata.

X. Legitima febris Continua & Intermittens morbus est toti corpori communis, ejus ergo materia quærenda in communi massa circulatoria vel humore arteriarum, venarum, aut nervorum. Quia vero maxima mutatio habetur in corde & arteriis, harum partium humor obliniens videtur continere noxium. Sed in Symptomaticis fomes alicubi latitare potest, aut pars irritata totum corpus in consensum trahere valet.

XI. Quæ producuntur ex febre, differunt 1. Ex natura materiæ febris continuæ, intermittentis quotidianæ, tertianæ & quartanæ: in symptomaticis autem sunt infinita. 2. Quæ producuntur ex aucto & minuto motu vitali & calore atque frigore. 3. Quæ specialia fiunt ex majore copia materiæ febrilis in quadam parte. 4. Si febris adgreditur corpus sanum vel aliquo morbo prius obsessum. 5. Si materia febrilis degenerat in aliam indolem vel alicubi deponitur.

XII. Generalis curatio febris legitimæ consistit 1. In exstinctione per antidotum. 2. Expulsione per emunctoria. 3. Coctione per vires vitæ.

XIII. In legitima Continua nullum antidotum est inventum; sed in Intermittentibus legitimis, sanum ceteroquin corpus adgredientibus, tutissimum & maxime per experientiam probatum iteratis vicibus est exhibendum.

XIV. Quia generalis massa (x) materiem febrilem continens evacuari nequit, neque venæ sectio, neque vomitorium, neque purgans legitimam curat, sed in symptomaticis hæc atque diuretica & sudorifera sæpe tollunt febrem.

XV. Methodica curatio per venæ sectionem, præparationem, & moderamen virium vitæ, quibus præparatur materia ad expulsionem, cum evacuantibus deinceps exhibitis, præstantissima est in Continuis, & Intermittentibus, quæ antidotis non auscultant.

192. EPHEMERA.

I. Ex febrium continuarum speciebus Ephemera est brevissima, & mitissima, utplurimum intra 24 horas desinens, aut levem valetudinem relinquens.

II. Causa irritans motum vitalem parva est & aucto motu vitali subigenda vel expellenda. Ut 1. in Perspiratione prohibita per susceptum frigus, tempestatem humidam, ventum, quando diaphoretico hypnotico facile superatur, ut & leni sudorifero. 2. Si autem fiat a copiosiore Ingestione, abusu calefacientium, aromatum, vini, aut spirituosorum, insolatione, calore nimio, exercitio validiore, imperanda est quies, exhibenda acescentia, diluentia, interdum vero purgante vel vomitorio expurgandæ sunt primæ viæ. 3. Cachexia, cruditas, aciditas, catarrhus, levis corruptio erysipelatosa, nidorosa, hac febre sæpe salubriter tolluntur, dum interim auxilia his morbis propria adhiberi possunt.

III. Uni-

III. Unicum paroxyſmum & non admodum gravem producit intra 24 horas deſinentem, vidi ſex horis abſolutum, horror quo incipit eſt levis, ut & frigiditas, calor non valde magnus, plerumque adeſt capitis dolor & laſſitudo totius corporis, reſpiratio frequentior, pulſus citatior non admodum durus in calore, urina poſt paroxyſmum fere ſana, ſed ſæpe ſedimentoſa, deſinit cum ſudore rorido.

IV. Quæ ex putredine, pinguedine, frequenti abundantia naſcitur, vel quæ perverſa methodo tractatur, ſæpe degenerat in ſynochum, continuam vel remittentem, & interdum hecticam.

V. Tota curatio ex cauſarum differentia deſumitur: ſi prolongata fuit, ut morbus ex mutatione inductus, curanda.

193. SYNOCHUS.

I. Inter febres continuas non admodum periculoſas ea eſt, quæ ultra viginti & quatuor horas durat, non vero ultra quatuor dies ſe extendit, unico continuato paroxyſmo, hanc vocant Synochum ſimplicem, aut non putridam, vel Ephemeram prolongatam, ut diſtinguant ab aliis Continuis diutius durantibus.

II. Cauſæ eædem ſunt, quæ in Ephemera adnumerantur, ſed quando materia retenta eſt copioſior vel tenacior; aut corporis vires ad ſubigendum & expellendum debiliores; vel quando materiæ Ephemeræ malam metamorphoſin fecit.

III. Symptomata febrilia producta graviora ſunt quam in Ephemera & diutius durantia: raro ſudore ſolo, ſed cum levi ſimul aliquo ſedimento in urina deſinit. Si autem diutius retineatur materia in corpore, vel abiit in malam metamorphoſin, relinquit longam valetudinem, vel producit febrem Continuam, quam Synochum putridam vocant.

IV. Temperandus eſt nimius febrilis calor antiphlogiſtico potu, dein refrigerante & diluente ſudorifero & diuretico materia eliminanda. Raro conducit venam ſecare niſi in plethoricis; vel alvum ducere, niſi cacochylia ſimul adſit.

194. CONTINUA FEBRIS.

I. Quæ febris unico paroxyſmo ſine intermiſſione vel remiſſione totum curſum abſolvit vocatur Continua.

II. Hæc non ultra viginti quatuor horas durans Ephemera, ad tres vel quatuor dies Synochus ſimplex, ſed diutius detinens Synochus putris & Continua vocatur. Si autem aliquomodo dimittat, ad Remittentes refertur.

III. Cauſa hujus, vel eſt conſtans donec omnino ſubacta vel expulſa fuerit; vel habet perpetuam ſcaturiginem, quæ non deſinit ſubpeditare, donec tota exhauſta fuerit.

IV. Leviſſima eſt, quæ ex materia cruda aliquomodo corrupta naſcitur, vel ex prohibita perſpiratione, cujus materia motu febrili expellitur; hæc potu largiore & aliquantulum calefaciente & diaphoretico tollitur.

V. Humores ſponte corrupti in debilibus, ſenibus, cachecticis, cacochymicis, ſcorbuticis, valetudinariis in principio interdum continuam, ſed plerumque in remittentem tranſeuntem, excitant, ſtomachicis, roborantibus, antiſepticis, & alvum laxantibus curandam.

VI. Interdum in principio conſtitutionis epidemicæ Intermittentium naſcuntur Continuæ, certis temporibus urinam cum ſedimento lateritio emittentes, quę ut veræ intermittentes curandæ. Eædem etiam ex ingraveſcentibus intermittentibus naſcuntur, ſimili modo curandæ.

VII. Legitimæ continuæ cauſa eſt materia Inflammatoria, quæ præbet conſtantem ardorem, ſiccitatem, pulſum durum & frequentem, cum urina rubra,

bra, iterata phlebotomia, antiphlogisticis, & diluentibus curanda.

VIII. Materia autem Erysipelatosa mordacem magis calorem inferens, cum pulsu celeri & minus duro, urinaque flammea, unicam venæ sectionem admittit si nimis sævit, antiphlogistica leniter adstringentia exigit.

IX. Interdum putrescentes humores stagnantes effusi, vel evacuari prohibiti Continuam, sæpius autem Remittentem inducentes, sensim evacuandi, & corruptionis progressus cohibendus antisepticis.

X. Continua ex particulari inflammatione, rheumatismo, podagra, contusione, vulnere, quæ erumpere facit variolas, morbillos & scarlatinam, censetur symptomatica, ut & illa, quæ in abscessu vel alia subpuratione venit.

XI. Continua Epidemica & Endemica ex speciali constitutionis cognitione dignosci & curari debet.

XII. Omnis continua periculosa, maxime si recidivat, transeuns in abscessum vel subpurationem, longior fit: & cum discrimine si in corruptelam abit: optime tollitur critica evacuatione. Sphacelum humoris producens utplurimum lethalis est.

195. INTERMITTENS FEBRIS.

I. Omnis febris per iteratos paroxysmos cum perfecta apyrexia intermedia, totam periodum absolvens, Intermittens vocatur.

II. Ex redeundi tempore habetur quotidiana, tertiana, quartana simplex & duplicata, atque semitertiana: addunt nonnulli quintanam &c. quandoque etiam continuæ vel erraticæ vel remittentis typum æmulatur.

III. Legitima causa imperscrutabilis, plerumque endemica vel epidemica: vernali tempore venientes faciliores & breviores, autumno graviores & pertinaciores.

IV. Sed illegitimæ, ut remittentes, proveniunt ex cachexia, cacochylia, scorbuto, corruptione, bile aliena, abscessu, subpuratione, catarrho, colliquatione, putredine, ulcere subpresso, viscidítate corrupta, scabie retropulsa, vini, pinguium, dyspeptorum abusu & nutrimenti abundantia, perspiratione & sudore subpresso, vigiliis nimiis, exercitatione validiore, dolore, acrimonia, animi pathematibus, tempestate frigida & humida.

V. Veniens in convulsione & epilepsia istos morbos sæpe sanat, cachexiam, cruditatem concoquit, obstructiones reserat, chronicum emendat, catarrhos exsiccat.

VI. Sed in sanis laudabilem humorem invertit, unde cachexia, acrimonia, corruptio, cruditas, hydrops, leucophlegmatia, œdema, putredo, colliquatio, lentor, scorbutus, grumus. 2. Caput petens delirium, syncopen, cephalalgiam, catochen, soporem, convulsionem, agrypniam, apoplexiam, auditum vel visum minutum, erysipelas bullosum. 3. In collo & pectore tonsillas, difficilem deglutitionem, anginam, respirationem molestam, tussim, pleuritidem. 4. In ventre anxietatem, inquietudinem, anorexiam, nauseam, vomitum, fastidium, ventris tumorem, indurationem, icterum, hypochondriorum obstructionem, dolorem, suffocationem. 5. In toto corpore scabiem, pustulas, maciem, atrophiam, debilitatem, rachitidem, tumores maxime pendentium, colorem luridum. 6. Interdum colliquatione facta generat diabetem, salivationem, diarrhœam, dysenteriam, choleram, hæmorrhagiam, sudorem colliquativum.

VII. Una intermittens interdum commutatur in alteram, transit in remittentem, continuam, acutam, hecticam atque morbum chronicum.

VIII. Omnino observandum in his num veniant ex legitima vel symptomatica, quantus sit calor, frigus, qualis sit pulsus, urina, sudor, debilitas, pertinacia, recrudescentia, reduplicatio, recidiva.

IX. Legitima intermittens antidoto auscultat, atque amaris cum moderata diæta

diæta ſponte evaneſcere ſolet : ſed ſymptomatica ſequitur cauſam talem febrem excitantem.

196. QUOTIDIANA FEBRIS.

I. Febris intermittens vel remittens ſingulis diebus exacerbata Quotidiana appellatur.

II. Hæc 1. producta poſt abuſum alimentorum vel potulentorum ex cacochylia, ſuperveniente vomitu vel alvi fluxu ſponte evaneſcit, & curatur abſtinentia, alvi ductione leni, & ſtomachicis. 2. In pueris, ſenibus, feminis & debilibus ex corruptione chronica, curatur ſtomachicis, antiſepticis, calefacientibus. 3. Quæ ex duplicata tertiana vel quartana venit, ut legitima, talis febris curanda additis antiſepticis ſtomachicis. 4. Ex intus latente lympha, pure vel ichore corrupto proveniens, ut illi morbi curanda.

III. Hæc utplurimum diu durans tandem in hecticam degenerat, & longam valetudinem inducit.

IV. Curatio dirigenda ad cauſas; in infantibus antacida roborantia excellunt.

197. TERTIANA FEBRIS.

I. Quæ febris alterno die novum producit paroxyſmum Tertiana dicitur ſive ſit legitima, aut ſymptomatica, ſive ſit intermittens vel remittens.

II. Quæ Tertiana intermittit cum apyrexia, ex imperſcrutabili epidemica cauſa plerumque oritur, & raro ultra ſeptem periodos extenditur.

III. Sed Tritæophyes remittens vel erratica, ex variis naſcitur cauſis, plerumque ex corrupta bile, cachexia, cacochylia, corruptione humorum, putredine, pure latente, catarrho, colliquatione & ſimilibus, poſt exercitia validiora, animi curam, æſtatem calidam, tempeſtatem humidam, vini, aromatum, pinguium, calefacientium abuſum, & lucubrationes.

IV. Legitima periculo caret, & cum puſtulis labiorum ſæpe deſinit : ſed perverſa diæta vel medicatione interdum prolongatur & duplicatur, atque in corruptelam abit. Tritæophyes vero varia ſymptomata infert pro natura cauſæ.

V. Nam ex corrupta bile proveniens inducit anxietatem, nauſeam, faſtidium, horrorem, anorexiam, inquietudinem, hypochondriorum moleſtiam, urinam flavam turbidam ſpumoſam, vomitum materiæ bilioſæ, talemque alvi egeſtionem, qua levatur, vel dyſenteriam, teneſmum, agrypniam, cachexiam, cephalalgiam, icterum; quæ non ſervat critica tempora, ſed ſanatur alvi egeſtione blioſa, vomitorio, purgante, & ſaponaceis aceſcentibus.

VI. Si vero putrefacti corrupti humores ſymptomaticam plerumque remittentem tertianam inducunt, evadit pertinax, diuturna, ſæpe recrudeſcens & recidivans, cum horrore, rigore, debilitate, & periculo, pulſu & urina varia, producit ſitim, ulcera, puſtulas, aphthas, ſalivationem, ſudorem, colliquationem, ſoporem, delirium, convulſionem, calorem mordacem.

VII. Legitima optime auſcultat antidoto, ſed & ſponte deſinit brevi tempore: ſymptomaticæ pro natura cauſæ curatio variat.

198. QUARTANA FEBRIS.

I. Quæ febris quarto quovis die paroxyſmum facit raro ultra octo vel decem horas durantem, relinquens duos intermedios dies omnino ægrum liberum a febre, vocatur Quartana pura : ſed reduplicans paroxyſmos ut eodem ſpatio temporis redeant bis aut ter, adeo ut tandem omni die habeatur paroxyſmus, vel magis prolongata, ut referat remittentem, vel continuam, Quartana prolongata vel reduplicata audit.

II. Raro nisi ex epidemica constitutione & autumnali tempore nascuntur quartanæ: quæ vero statuuntur generari ex continuis, remittentibus, erraticis & aliis intermittentibus, non fiunt ex mutata natura materiæ, sed quia initio ipsa quartana fuit protracta: neque catarrhi, scabies aut scorbutus in legitimam convertuntur, nisi ipsa prius sub illo phænomeno latuit.

III. Per se non periculosa sed longo tempore durans, si sit vehemens aut reduplicetur, abiens in continuam, remittentem, acutam febrem vel morbum chronicum, periculo non caret.

IV. Inducit præ aliis febribus in principio magnum frigus, horrorem, rigorem, tremorem, stuporem, unguium livorem, faciei pallorem; sed in calore, pulsu & sudore non multum differt ab aliis febribus; exhibet finito paroxysmo urinam cum sedimento lateritio; raro ante solstitium hyemale vel æquinoctium vernale desinit, interdum ad multos annos extenditur.

V. Diu durans, aut vehementior, vel quasdam partes præ ceteris adgrediens multa anomala infert; hydropem, leucophlegmatiam, cachexiam, maciem, atrophiam, cruditatem, debilitatem, vitiatam adpetentiam, icterum, grumum, colliquationem, hæmorrhagiam symptomaticam, rheumatismum, scorbutum, scabiem, scirrhum, syncopen, extremarum tumorem, obstructionem viscerum. Invadens cachecticos, convulsos, epilepticos, sæpe sanationem adtulit: sed gravidas adgrediens non raro abortum producit.

VI. Specifica causa quartanæ admittit antidotum, quod repetitum etiam post recessum prævenit recidivam. Maxime valet circa consuetum tempus finiendi exhibitum. Phlebotomia & purgans nihil valent neque vomitoria: sed sudoriferum instante paroxysmo exhibitum sanationem adtulit.

199. REMITTENS FEBRIS.

I. Quæ febris tali modo per paroxysmos totam absolvit periodum, ut sequens paroxysmus incipiat priusquam antecedens plane desiit, Remittens vocatur.

II. Hi paroxysmi redeuntes quotidie formant quotidianam, alterno die tritæophyen, raro quarto die exacerbantur, sed sæpius uno die unicum, altero die duos paroxysmos concitant, quando hemitritæos vocatur: hi paroxysmi sunt constantes, vel inconstantes, vel erratici.

III. Omnes hæ species inveniuntur in praxi pertinaces, diuturnæ, periculosæ, interdum malignæ & contagiosæ, raro bonam crisim facientes.

IV. Non semper eadem est harum febrium materia. 1. Materia intermittentium priusquam typum induerit, vel postquam nimis debilitaverit corpus, optimam in hoc genere speciem præbet. 2. Febris acuta, ardens, continua, inflammatoria, aut erysipelatosa, in corruptelam degenerans, pejorem speciem inducit. 3. Interdum Endemici vel Epidemici morbi in aere & regione calida & humida, ut & quidam pestilentiales statim hunc typum induunt. 4. Morbi quidam chronici, post bilem, pinguedinem, vel albuminosum, aut gelatinosum corruptum, hanc speciem inferunt, ut in cacochymicis, colliquativis, hungarico morbo. 5. Morbi purulenti, ut in subpurationibus, & abscessibus internis, atque in hecticis, si pus transeat in ichorem. 6. Denique Corruptio ventriculi, mesenterii, intestinorum, lienis, renum, omenti hujusmodi febrem induxit.

V. Unde patet varia & anomala generari symptomata vix describenda, ex variis his causis & diversis obsessis partibus: & quia hæ causæ non facile viribus vitæ superantur, & utplurimum latent, harum longitudo, periculum, & pertinacia, facile intelligitur.

VI. Ipsa febris non admittit certam curationem, quæ sequi debet detectam causam, quare ex generali curatione causarum in febribus est petenda.

200. TRI-

200. TRITÆOPHYES FEBRIS.

I. Quæ febris alterno die exacerbatur, ut perfectam apyrexiam non admittat, & plerumque inordinate, Tritæophyes vocatur.

II. Hæc si proveniat ex quacumque febre intermittente prolongata, & duplicata, ut legitima intermittens est curanda, additis quibusdam antisepticis. Sed veniens ex bile aut pinguedine putrefacta, in his alvus laxior servanda purgantibus refrigerantibus saponaceis acescentibus, donec sensim omne corruptum per alvum eductum sit.

III. Nunquam per urinam vel sudorem crisim perfectam facit; levatur alvi biliosa dejectione: ex intermittente nata majori dosi antidoti eget, antequam mitescit.

IV. Specialem non admittit curationem.

201. SEMITERTIANA FEBRIS.

I. Quæ febris uno die semel, altero die bis exacerbatur, sive remittat, sive intermittat, Semitertiana vocatur.

II. Interdum 1. est epidemica, maligna, contagiosa, autumno post tempestatem humidam & calidam invadens; regioni calidæ & juvenibus frequentior: hujus curatio ex epidemicis petenda. 2. Vel sequitur inflammationem aut erysipelas viscerum in corruptelam degenerans, aut perseverantem dysenteriam; quando omnem fere medelam respuit; curatio in antisepticis quærenda. 3. Pus, sanguis, bilis, intus putrescentia, corrupta, in phthisicis, hecticis, & febre lenta, hemitritæon producentia, hujus humoris corrupti evacuationem indicant, dum intus manentes balsamicis condiantur.

III. Periculum summum portendit 1. Frequenti redeunti paroxysmo. 2. Malignitate materiæ. 3. Latente causa. 4. Inemendabili natura materiæ.

IV. Causa varia non admittit generalem curationem, in genere antileptica refrigerantia vel neutra.

202. DUPLICATA FEBRIS.

I. Quæ febres tertianæ vel quartanæ mediis diebus novum paroxysmum faciunt, hæ Duplicatæ dicuntur. Sed quartana singulis diebus paroxysmum faciens, Triplicata potest vocari.

II. Febrilis materiæ 1. incrementum, ut novum paroxysmum formare possit; vel 2. virium defectus, non valens unico paroxysmo omnem subigere & expellere materiem; vel 3. alia nova febrilis accedens materia, Duplicatam febrem generat.

III. Semper ex duplicatis paroxysmis majus periculum imminet, & curationi præbet difficultatem, etiamsi multi ex hypothesi contrarium statuant.

IV. Curatio a simplici non differt, nisi quod coacti simus majori dosi antidoti uti, & magis continuato usu prævenire recidivam.

203. ERRATICA FEBRIS.

I. Quæ febres intermittentes vel remittentes incerto tempore exacerbantur, Erraticæ adpellantur.

II. In constitutionis febrium intermittentium principio, maxime quartanarum autumnalium, inveniuntur plerumque 1. Erroneæ, quæ pergentes verum typum intermittentis induunt. 2. Etiam intermittentes prolongatæ quandoque Erraticæ fiunt, quæ ut legitimæ curandæ. 3. Corruptio humorum varia Erraticæ

raticam febrem inducens, ut corruptio, non vero ut febris, curanda.

III. Ex conftanti erratica facta & perfeverans quia corruptelam fupervenientem indicat, periculum auget.

IV. Curatio ex cognitis caufis petenda.

204. ACUTA FEBRIS.

I. Quæ febres continuæ vel remittentes valida producunt fymptomata, & raro ultra quatuordecim dies durant, dicuntur Acutæ.

II. Nafcuntur plerumque ex inflammatione vel eryfipelate generali, alias dicuntur fymptomaticæ quæ ex fpeciali inflammatione vel eryfipelate veniunt vel interdum ex bile acri calida, vel corruptione calida.

III. Pro diverfa caufa effectus variant, fed validis iftis fymptomatibus fummam debilitatem femper inferunt.

IV. Curatio dirigi debet ad caufas; in genere phlebotomia conducit cum antiphlogifticis internis.

205. CHRONICA FEBRIS.

I. Febris plerumque remittens, leniffimis fymptomatibus vexans, ut ægri interdum dubitent fe febricitare, diu tamen detinens, magnam tandem corporis emaciationem inducens, vocatur Lenta & Chronica, a quibufdam Nervina, & Interna.

II. Senfim nafcitur in longa valetudine, debilitate, æquilibrio deftructo, animi curis & pathematibus, habitatione in regionibus paludofis, tempeftate pluviofa, evacuatione nimia: atque in cachecticis, chlorofi, fcorbuto, cruditate, leucophlegmatia, fi hi humores fponte corrumpuntur: denique relinquitur poft ardentes, acutas, intermittentes & remittentes; menftrua fubpreffa; aut latentes chronicas vifcerum obftructiones.

III. Latenter hi homines frigent, calent, & horrent; lingua pellicula plerumque tecta; membra extenuantur, quæ tamen videntur gravia & laffa fine prægreffo labore; pulfus debilis & frequens inordinatus; urina plerumque alba craffa, interdum pellucida flava; nervorum morbis fæpe fimul vexantur, quare a quibufdam nervina dicta.

IV. Obfervandum in curatione an aliqua interna latitet vifcerum obftructio vel corruptio, quæ prius curanda: fed mera debilitas virium cum humorum fpontanea corruptione curari debet roborantium, antifepticorum, & corticis peruviani longo ufu.

206. VARIOLÆ.

I. Qui morbus incipit ut omnis febris continua cum horripulatione, frigore & dein calore per quatuor dies, dein in facie primo & tunc per reliquum corpus producit ftigmata rubra fenfim magis elevata, quæ feptimo die in fe fimili ordine pus conficere incipiunt, atque undecimo die iterum incipiunt exarefcere, ut decimo quarto fere omnes in cruftulas commutatæ fint puftulæ, Variolæ dicuntur. Detegitur inftans morbus 1. conftitutione epidemica, 2. ætate conveniente, 3. contagio fufcepto, 4. fymptomatibus enarrandis, 5. tempore anni.

II. Quæ variolæ ita incipiunt circa æquinoctium vernale, & fi febris cum eruptione mitefcit, poftea autem aliquantifper exacerbatur, non multa aliena fymptomata inferentes, & finito tempore fua ftadia abfolventes dicuntur Regulares: fed citius incipientes, tempus durationis abbreviantes vel prolongantes, multa aliena fymptomata inferentes habentur Irregulares.

III. Puftulæ diftincta loca occupantes, fe mutuo non tangentes conftituunt Vario-

Variolas difcretas, fed tam copiofæ ut multæ coeant, vel fub forma maculæ aut veficulæ prodeuntes præbent Confluentes.

IV. Communis caufa variolarum eft aeris conftitutio epidemica, contagium hominis adfecti, & infitio. Sponte nafci variolas raro obfervatur.

V. Plerumque oriuntur æquinoctio vernali, intenduntur æftate, mitefcunt autumno, hyeme filent, nifi fequenti anno recrudefcant: Irregulares autem maturius oriri folent & funt maligniores.

VI. Adgrediuntur frequentiffime pueros & præcipue nunquam antea variolis correptos: fi autem adultiores corripiant & præcipue robuftos, vehementior folet effe morbus.

VII. Corpus noftrum vivens materiem alienam in fe continens, etiamfi fit mechanica, concitat in motu vitali majorem actionem, quæ conatur fubigere & expellere id alienum; & in humoribus format pus, quod alienum in fe recipit, condit & una expellitur. Si vero materia non fit pertinax fed volatilis, fola aucta circulatione abfolvitur negotium: fed pertinax vi vitæ tamen prævalente, totus morbus temporibus criticis abfolvitur: pertinacior autem materia & copiofior facit ut prolongetur morbus, vel turbat puris confectionem in ichorem, vel fuperans vim vitæ hominem interimit. Si vero variolofa materia præter ftimulum mechanicum alienam quoque qualitatem poffidet, multa anomala fiunt in motu vitali concitato & puris confectione, quæ ex irregularibus Variolis manifefta funt. Atque motus vitalis vehementior omnia pervertit, minor puris generationem retardat, & materiem non expellit.

VIII. Quoniam ex fupervenientibus fymptomatibus falutem, periculum & mortem prædicimus, atque mutamus curationem, præcipua delibabimus.

IX. Puftulæ in Variolis Regularibus, diftinctis ftigmatibus rubris aliquantifper elevatis fe produnt quarto die primo in facie, dein fenfim per reliquum corpus, feptimo die hinc inde in facie pus albicans in fe colligunt, fenfim magis flavefcens: undecimo eodem ordine exarefcere incipiunt, & fenfim fquamulas dimittentes relinqûunt maculas rubras in cute. Sed Irregulares utplurimum citius incipiunt & fub forma maculæ latæ rubræ vel veficulæ ichorofæ prodeunt; pus conficientes magis flavefcunt & nigrefcunt, & utplurimum puftulæ magis complanatæ, cum macula nigra in fummitate, magifque in omnibus ftadiis a folito ordine recedunt.

X. Quæ relinquuntur inter regulares Variolas interftitia, ea tument & rubent colore rofeo: fed in motu vitali nimis inftigato, viribus hinc exhauftis, interftitia relinquuntur flaccida & pallida non tumentia, ita moriuntur ægri cum bene elevatis & fubpuratis puftulis. Hæc interftitia fi videri poffunt in variolis confluentibus, eodem modo inveniuntur.

XI. Acre variolofum concitat febrem continuam plerumque cum capitis & lumborum dolore, quæ in regularibus variolis evanefcunt vel mitefcunt cum puftularum eruptione, fed tempore fubpurationis febris quædam fubpuratoria redire folet. Quo febris hæc vehementior, magifque continuata, eo magis confluentes & maligniores variolas præfagit, denotans abundantiam materiæ vel vehementiorem indolem. Febris hæc fi mediocris fit, permittenda; fed fi vehementior ea erit temperanda ut febris acuta, exceptis purgantibus, ne materia feratur ad interiora.

XII. Si Dolor nimis vexat caput, lumbos, aliafque partes, denotat acrimoniam materiæ variolofæ, quam temperare non valemus, nifi antiphlogifticis, fi calor fimul urgeat.

XIII. Convulfio ante eruptionem in pueris & infantibus fine periculo obfervatur, quum corpus eorum mobile ex minima caufa convelli foleat, & fponte evanefcit eruptis puftulis: fed in adultis vehementiam denotat, & aliis temporibus veniens metaftafin declarat.

XIV. In adultis & robuftis ex majore impetu ad caput fæpe fit Phrenitis,

quæ non nisi venæ sectione, alvi ductione & antiphlogisticis temperari potest: hæc tempore subpurationis veniens metastasin lethalem declarat.

XV. Humores omnes ad cutim magis delati relinquunt alvum constipatam, interdum vero in infantibus quædam portio humorum fertur ad intestina, quando talis Diarrhœa solummodo est moderanda: sed in adultis si Diarrhœa fiat propter evacuationem nimiam factam sanguinis vel regimen frigidius, vel suscepto externo frigore, adhibenda sunt cardiaca anodyna, quæ ad cutim ducunt humorem: Diarrhœa quæ nascitur ex colliquatione tempore subpurationis, mortem præsagit.

XVI. Si in variolarum principio ex impetu majore ad caput fiat Hæmorrhagia solamen adfert, sed tempore subpurationis aut exarescentiæ veniens colliquationem indicat, & mortem præsagit, etiamsi menses fluant hoc tempore in feminis. Hæmoptysis omni tempore periculosior. Sanguis plane in principio emissus perfecte sanus, sed circa eruptionem inflammmatorius.

XVII. In variolis maxime observanda facies, in ea enim prius quam alibi conspiciuntur pustulæ, & prius quoque exarescunt: hæc sola sufficit ad formandam prognosin: ejus intumescentia maxime in variolis confluentibus incipere solet 7. vel 8 die & undecimo die minuitur, & optimum est signum: si hoc tempore nulla fiat intumescentia propter diarrhœam, hæmorrhagiam, vel nimis frigidum regimen, vel nata citius evanescit, periculum est & exigit cardiacum.

XVIII. Idem fere sentiendum de manuum intumescentia, nisi quod serius veniat, & recedat, sed numerus & natura pustularum in manibus minus certa prognostica signa præbent, quam in facie.

XIX. Quamvis per salivam raro fit crisis, in Variolis confluentibus admodum necessaria observatur, incipit cum variolarum eruptione;& minuitur undecimo die, si prius cessat periculum est, nisi subpleatur manuum intumescentia, in hac diminutione narcoticum salivationem redintegrat. In principio saliva est tenuis, circa finem sæpe ita glutinosa ut vix reddi possit, quare potu largiore promovenda salivatio & collutione oris tenacitas solvenda.

XX. Ante variolarum eruptionem anxietas sæpe adest, sed valens promittit confluentes, si non cessat cum eruptione, vel redit tempore subpurationis, vel generatur post metastasin periculosissimum est symptoma, prævenitur maturo exhibito narcotico tempore subpurationis, & eodem cum cardiaco abigitur quæ fit ex metastasi.

XXI. Petechiæ, corruptionis & sphaceli signum, quo tempore veniunt semper periculum portendunt, adparentes inter variolas in interstitiis.

XXII. Pellicula rubra statim in facie adparens cum eruptione abundantiam materiæ declarat, & confluentes promittit; vesicula aut pellicula ichorosa corruptelam indicat, variolas malignas, vel earum transitum in corruptelam.

XXIII. Vigiliæ turbant coctionem, deterunt vires, & notant turbatum motum encephali, somnus tunc conciliandus hypnoticis, præcipue tempore subpurationis.

XXIV. In infantibus raro, sed adultis frequens habetur sudor copiosior erumpentibus variolis, qui tempore subpurationis sponte evanescit: si promovetur cardiacis & regimine calido, cessabit octavo die, nullo cardiaco revocandus, moritur tunc æger cum pustulis elevatis, deficiente vehiculo, quod reliquas extrudit: debet sudor autem continuari potu tepido molli largo.

XXV. In invasione & eruptione Oculi sæpe valde rubent, ardent & dolent, stillantes copiosas lachrymas, quando collyrio molli hæc mala mitiganda. In subpuratione & exarescentia utplurimum firmiter glutinantur palpebræ, quando sæpe acrimonia lachrymarum corroditur oculi bulbus; hoc ut præveniatur, bis aut ter de die palpebræ sunt aperiendæ, adplicato fotu molli, & oculus eluendus molli collyrio.

XXVI. Ex naturali virium debilitate, abundantia materiæ, vel converſione in putrilaginem, vel nimis refrigerante adhibito regimine; præcipue ſi regimen calidius præceſſerit, materia varioloſa ad interiora truditur, vix revocanda, & evaneſcit faciei & manuum intumeſcentia, & perit æger.

XXVII. Exareſcentibus variolis materia tenaciſſima, præprimis in confluentibus format cruſtam tenaciſſimam diutiſſime adhærentem, ſub qua humor ſtagnans acer cutim corrodens turpes cicatrices relinquit: hæ cruſtæ igitur finitis variolis inunctione molli malaxandæ & abſtergendæ liquore antiſeptico molli; ſi renaſcantur, eodem iterum modo procedendum.

XXVIII. Materia varioloſa toti maſſæ miſta eſt extinguenda ſuo antidoto ſed hucuſque incognito: vel imitanda natura, quæ moderata circulatione & puris confectione materiem eliminat. Ergo nimis aucta circulatio temperanda antiphlogiſticis, regimine frigidiore & venæ ſectione in principio, ſed ſubpurationis tempore hypnoticis: ſi deficiat, quod raro, lenia cardiaca & regimen calidius adhibenda, tempore ſubpurationis cardiaca hypnotica danda. Sæpe renovandus aer & integumenta, ne corruptum maneat adplicatum corpori, vel continuo inſpiretur; in his cavenda frigoris externi adplicatio, quæ materiem retropelleret. Concedendus copioſus potus nec nimis refrigerans nec calefaciens ut materiæ ſubpeditetur vehiculum, abſtineat a carnibus, quæ ſponte putreſcunt, veſcatur farinoſis & fructibus horæis maturis coctis.

207. EXANTHEMATICA FEBRIS.

I. Maculæ vel & parva tubercula rubra ſubito per totam cutim, vel ejus partem magnam oborta, ac ſi cutis effloreſceret, cum febre, Exanthemata dicuntur.

II. Hæ Maculæ vel Tubercula ſine prægreſſa vel conjuncta febre ad maculas vel puſtulas chronicas referuntur: ſi color ſit fuſcus, purpureus, lividus, aut niger ad petechias referuntur: ſi ſpecialem febrem conjunctam habent, pertinent ad variolas, morbillos ſimileſque morbos. Ipſa autem Exanthemata ſunt magis minuſque lata, cum vel ſine elevatione tuberculoſa, mali & boni moris.

III. Materia inutilis perſpiratione vel ſudore eliminanda, acrior facta in debilibus, valetudinariis, cacochymicis, bilioſis, eryſipelatoſis, in cute retenta, per ventum vel auram frigidiuſculam, cum levi febricula, Exanthemata producit, quæ nullum periculum adferunt, & lenibus diaphoreticis internis, atque abſorbentibus externis, vel & antiſepticis adplicatis facile abiguntur.

IV. Interdum cacochylia in ventriculo & inteſtinis congeſta, bilis corrupta, ingeſtio venenati mytuli, atque abuſus ſpirituoſorum, Exanthemata generant, quæ ſine purgante vel vomitorio tolli nequeunt.

V. Motus corporis validior in exercitiis, abuſu calefacientium & acrium, aeris major calor, corpora robuſta, producunt interdum Exanthemata minime periculoſa, quæ evitando cauſas, & uſu diluentium, refrigerantium, & alvo laxiore facile abiguntur.

VI. Sed ex febre præcipue epidemica nata Exanthemata, inſtigata calefacientibus, cardiacis ſtimulantibus, non carent periculo, moderatiore regimine cum antiphlogiſticis diaphoreticis ſenſim abigenda, ne metaſtaſin ad interiora faciant: quædam epidemicarum febrium materia hoc modo critice eliminatur; quando eruptio non eſt cohibenda, neque nimis augenda.

VII. Humores in corpore corrupti, uti in phthiſicis, purulentis, ichoroſis, putridis, ad cutim ſubſiſtentes, per metaſtaſim imperfectam, nihil boni adferunt, indicia ſunt corruptionis majoris: hi humores retropulſi periculoſam anxietatem inferre ſolent. Non ſunt retropellendi neque magis expellendi, ſed antiſepticis aptis ſenſim prævenienda ulterior corruptio.

VIII. Epi-

VIII. Epidemica, morbillosa, variolosa & similia Exanthemata contagiosa esse solent, quæ ex genio morbi cognito, sunt deducenda & curanda.

208. MORBILLI.

I. Qui morbus, sæpius in pueris, & vernali tempore regnans, incipit cum febre continua, & quarto utplurimum ab invasione die profert plerumque primo in facie, interdum etiam in reliquo corpore, exanthemata rubra parum elevata, quæ non subpurantur, sed brevi post exarescere incipiunt, ut octavo die epidermis sub forma furfuris desquametur, cessante febre cum eruptione, talis morbus vocatur Morbilli.

II. In prima invasione vix differunt a variolis, sed dum variolæ a quarto die ad septimum inflammari pergunt, & denique subpurantur, hi Morbilli ab eo tempore exarescere incipiunt, & circa tempus subpurationis variolarum, morbilli evanescunt, ut incauti existiment variolas retropulsas fuisse.

III. Quum generentur Morbilli utplurimum vernali tempore, adficiantque puerilem ætatem, & propagentur contagio, eorum causa in aere hærens inspirari videtur vel absorberi cute.

IV. Recepta morbillosa materia aliquid generale & speciale habet, quod ex observatis phænomenis est deducendum. 1. Acris est, suo stimulo perseverante concitat febrem continuam, horrorem, rigorem, caloris & frigoris vicissitudinem, ut reliquæ febrium causæ. 2. Magis autem naturalem spirituum indolem invertens gravitatis sensum & ægritudinem summam generat. 3. Lympham tenuem acrem producit, unde ante eruptionem urinæ profluvium, diarrhœa, tussicula, oculorum & narium stillicidium, sternutatio, vomitus, sitis cum lingua satis humida. 4. Quæ Lympha magis ad caput fertur quam ad alias partes, quia somnolentia, lachrymarum stillicidium, & oculorum inflammatio in hoc morbo frequentiora, & quoniam in facie primo & copiosius morbilli erumpere solent.

V. Postquam hæc specialis materia acris per quatuor dies recensita symptomata intulit, vis vitæ eam trudit ad cutim, ubi sub forma exanthematum rubrorum se prodit: hic natura formasset pus uti in variolis, sed hæc materia volatilior evanescens nullam purulentiam præbet. Evanescunt ideo omnia symptomata aliis in partibus corporis excitata a lympha acri nunc expulsa, & sensim quoque mitescit febris & tussis.

VI. Septimo vel octavo die materia morbillosa in cutis superficie exarescens, commutatur in furfures vel speciem farinæ, primo in facie dein in reliquo corpore, relinquens perfectam sanitatem.

VII. Curatio specifica, etiamsi haberetur, vix opus est, quum pauci ex hoc morbo moriantur vel periclitentur: methodica talis debet esse, quæ neque nimis calefacit neque refrigerat, subpeditans cibum & potum acescentem, cavendo exhalationis subpressionem admisso aere frigidiore. Neutiquam vena secanda, nisi vigeat nimius impetus; neque alvus ducenda ob derivationem ad interiora.

VIII. Dum autem materia morbillosa sit copiosior, vel acrior, vel instigata per calefacientia, aut retropulsa, sæpe anomala symptomata infert, uti peripneumoniam, febrem hecticam, convulsionem, hæmorrhagiam, quæ periculum portendunt & non facile sanantur.

209. SCARLATINA FEBRIS.

I. Macularum scarlatinus color, quæ in levi febre oboriuntur, huic morbo dedit nomen: incipiunt plerumque, in tenella ætate, tertio vel quarto die febris levioris, non diu persistunt, insensibiliter evanescunt, relictis in cute quibusdam

bufdam furfuribus: in facie inchoare folent fenfim latiores factæ maculæ, reliquum etiam interdum tegunt corpus.

II. Levis videtur biliofa corruptio, calore antecedentis æftatis in tenella ætate, motu febrili ad cutim pulfa, ubi exarefcens materia corpus relinquit fanum.

III. Hæc materia ante eruptionem oberrans generat febrem, calorem, dolorem, anxietatem, tuffim fine periculo: fed retropulfa fi fuerit, periculo non caret: dein ad cutim lata maculas fenfim latiores, dein evanefcentes inducit.

IV. Natura præmonftrante via eft fequenda, diluentibus, diaphoreticis leniffimis, abftinentia a pinguibus & nimis calefacientibus.

210. PETECHIÆ.

I. Maculæ parvæ inftar pulicum morfus, fine veftigio in medio, in vel cum febre natæ, nigræ, lividæ, purpureæ, aut fufcæ, multis in partibus corporis tectis natæ, rarius in facie, ubi etiam periculofiores, dicuntur Petechiæ.

II. Videtur fanguis fuperveniente corruptione vel fphacelo folutus ad cutis fuperficiem delatus has maculas formare fine pruritu, aut cutis elevatione.

III. In principio venientes malignitatem arguunt, ferius venientes tranfitum in corruptelam vel fphacelum indicant; redeuntes malam metaftafin præbent; permanentes critice liberare nequeunt; copiofiores majus periculum portendunt.

IV. Inde in acutis, ardentibus & continuis febribus, morbillis & variolis, notant malum tranfitum in corruptelam. In epidemicis, eryfipelatofis & putridis malignitatis indicium præbent. In gravidis & puerperis femper periculofæ.

V. Si ex Petechiarum caufa nafcitur anxietas, convulfio, hæmoptyfis vel quævis alia hæmorrhagia, fudor oleofus, alvi fluxus, pulfus debilis, mors inftat.

VI. Curare hunc morbum haud facile eft, nam inftigando augetur, refrigerando repellitur, evacuando non aufertur; igitur acidis, diaphoreticis, antifepticis, leniter adftringentibus & refrigerantibus eft tractandus, ut fiftatur progreffus putredinis.

211. SYMPTOMA FEBRILE.

I. Præter ceteros omnes morbos febris varios tam generales quam particulares producit morbos, qui vexant una cum febre, nullumque levamen adferunt, & fub quibus vigentibus febris clanculum interdum ita latet, ut vix dignofci poffit. Hi morbi Symptomata Febrilia dicuntur, quorum præcipua delibabimus.

II. Nafcuntur illa 1. Multitudine materiæ febrilis. 2. Materia febrili aliquam partem præ ceteris adficiente. 3. Parte aliqua prius debilitata, non valente fe liberare a febris materia. 4. Ex motu febrili partem aliquam in confenfum trahente. 5. Ex inducta metamorphofi materiæ febrili. 6. Denique caufa febrem excitante, fimul producente alium morbum, qui ut febris fymptomata cenfetur.

III. Utiliffimum eft in praxi detegere num fæviens morbus ex latente caufa febrili proveniat. Detegitur 1. fi præcefferit febris, quæ minui videtur fub alio morbo vehementiore vel obprimente latens, ut in hydrope, fyncope, anxietate, delirio, dyfenteria. 2. Ex increfcente novo illo morbo, quando antea increfcere folebat febris. 3. Ex figno fedimenti lateritii permanentis, dum non amplius detegitur febris paroxyfmus. 4. Ex conftitutione epidemica febrili. 5. Ex diminutione fymptomatis ad ufum antidoti.

IV. Accedentia fymptomata periculum augent; non tollunt antecedentem febrem; relinquunt aliquam partem ita vitiatam, ut curata febre fanitas reftitui poffit; intercipiunt fæpe confuetam medendi methodum; alias impediunt medicamenti adfumtionem.

V. Etiamfi fymptomata curari nequeant perfeverante febre, in curatione ta-

men febris ſimul medicamenta adhibenda novo illi morbo propria, imo in vomitu, faſtidio, alvi fluxu, prius eſt iſtud ſymptoma curandum, antequam adgredimur febris curationem. Symptomata ex conſenſu ſimul anodyna exigunt. Sed provenientia ex eadem cauſa, quæ febrem inducit, ſecundum inventam cauſam curari debent.

212. ARDENS FEBRIS.

I. Ex adurente & ſicco calore in febre continua vel remittente vocatur Cauſus vel Ardens febris.

II. Quum omnis calor major a cauſa interna natus proveniat ex motu vitali inſtigato, inde adeſſe debet alienum irritans, quod continuo agitat vitalem motum, vel quod aliquantulum ſubigitur & recrudeſcit, ut in putridis & bilioſis: vel quod tandem ita minuit vires, ut irritatæ majorem motum facere non poſſint, omni tempore.

III. Maxime vexat juvenes & viros robuſtos, poſt exercitia validiora, calefacientium abuſum, ſitim toleratam; tempore æſtivo & aere ſicco; quibus ſanguis privatur aquoſo & reliquum compingitur in lentorem; aut materia bilioſa pinguis redditur acerrima. Symptomatica fit ex inflammatione pleuræ, pulmonis, meſenterii: atque in quadam conſtitutione epidemica.

IV. Vehemens ille motus & calor omne humidum diſcutit, unde cutis, narium, oris, linguæ, oculorum, faucium, pulmonum ſumma ſiccitas; ſanguis lentus tenax, renuens cum aquoſis unionem; ſitis ſumma, reſpiratio denſa anhelosa aerem incendens; ſputum tenax faucibus adhærens; pulſus frequens admodum durus; urina pauca acris ruberrima; lac mammarum flavum, nauſeoſum amarum; deglutitio difficilis; vox clangoſa; alvus adſtricta.

V. Aliquam præ ceteris adgrediens partem producit, convulſionem, delirium, anxietatem, anginam, pleuritidem, peripneumoniam, tuſſim, phrenitidem, hepatitidem, colicam, icterum, inquietudinem.

VI. Viribus autem deficientibus generatur ſopor, paraplexia, adipſia, extremarum frigus, aurium ſonitus, viſus hebetudo, vertigo, debilitas, laſſitudo, gravitas, mors.

VII. Sed mature veniente hæmorrhagia larga, hæmorrhoidum fluxu, urina copioſa hypoſtatica, ſolvitur, vel abit in abſceſſum, parotides aut aliam metaſtaſin.

VIII. Sed tranſeuns in corruptelam aut colliquationem, generat alvi fluxum fœtentem, mictum cruentum, ptyaliſmum, ſudorem colliquativum, petechias, tympanitidem, vomitum materiæ variæ, tremores, inordinatas exacerbationes, rigores, horrores incertos, quibus pereunt.

IX. Princeps auxilium eſt venæ ſectio & iterata; purgans antiphlogiſticum; diluentia, nitroſa, refrigerantia, antiphlogiſtica, acida & aceſcentia, aquoſa, cum aere liberiore non nimis frigido, quamdiu morbus non ſubiit aliquam mutationem.

213. TYPHOS FEBRIS.

I. Febris continua vel remittens cum acri magis quam ardente calore, ſumma inquietudine, anxietate, mœſtitia, tremore, plerumque cum cardialgia, ſingultu & nauſea, vocatur Typhos.

II. Hæc fieri ſolet ab eryſipelate, vel bile putrida circa præcordia hærente.

III. Periculum portendit, quia criſin non admittit, & adfectis iſtis partibus adſumtionem impedit, atque ſua inquietudine vires deterit.

IV. Debet ut febris eryſipelatoſa curari, ſed ob partem adfectam parva copia ſimul ingerenda, & topica ad adfectum locum adplicanda. Si autem ſigna adſint putri-

putridæ bilis circa ventriculum, conducit laxam fervare alvum cum purgantibus faponaceis acefcentibus.

214. ALGIDA FEBRIS.

I. In qua febre frequentior vel perfeverans algor obfervatur, ex prævalente hoc Algida vocatur.

II. Materia febrilis 1. tam copiofa, ut vires vitæ obprimat; vel 2. exftincta aliquomodo actio vitalis, ut calorem fubfequentem producere non valeat; vel 3. Humorum metamorphofis in liquamen refrigerans, producit Algidam febrem.

III. Semper periculum portendit vel longitudinem.

IV. Quæ ex obpreffis vel minutis viribus nafcitur, vinofis, calefacientibus, & actuali calore eft curanda: fed poft metamorphofin calefacientibus antifepticis, alexipharmacis, difcutienda.

215. EPIALOS FEBRIS.

I. Epiala illa eft febris continuæ vel remittentis fpecies, in qua calor & frigus quafi permifta fentiuntur.

II. Duplex hic occurrit caufa, nempe irritans acrimonia, quæ calorem induceret cum virium debilitate, qua vis vitæ non valet calorem producere, ut fit in febris metamorphofi, dum abit in corruptelam non valde calefacientem.

III. Diu durare folet & non fine periculo, priufquam id corruptum emendatum vel expulfum fit.

IV. Adhibenda antifeptica cardiaca modice calefacientia.

216. LEIPYRIA FEBRIS.

I. Febris continua vel remittens cum incendio interno circa præcordia & frigore extremarum, vocatur Leipyria.

II. Inflammatio vel eryfipelas vifcerum bilis exitum ex veficula impediens, aut bilis acrior veficulam vellicans, ita ut omnium fpirituum fluxus inde eo verfus veluti derivetur, hanc febrem producit.

III. Inde fiunt ægri anxii, inquieti, dormire nequeunt, difficile ferunt morbum, faftidiunt, naufea vexantur, laboriofe refpirant, conqueruntur de ardore interno, dum exteriora tepent vel frigent: hi interdum ejectione bilis levantur & liberantur.

IV. Antiphlogifticis faponaceis fæpe parva copia tepide ingeftis, atque fomentis adfecto loco adplicatis, tentanda curatio; conducit etiam antiphlogiftico clyfmate eluere alvum.

217. PHRICODES FEBRIS.

I. Horror in febre frequens vel & perpetuus Horrificam febrim producit, quam Phricoden vocant.

II. Perpetua & frequens exhorrefcentia in cacochymia, biliofis, ardentibus, abfceffu, acutis, continuis, remittentibus, & debilibus, notat metamorphofin materiæ in corruptelam, colliquationem, & interdum fphacelum: critica exhorrefcentia perpetua effe nequit.

III. Omnes evacuationes per alvum & cutim, imo ipfæ hæmorrhagiæ, ut colliquationis figna, malum præfagiunt.

IV. Exhorrefcentia illa curanda antifepticis pro natura materiæ refrigerantibus vel calefacientibus, atque copiofior evacuatio temperanda, non omnino fiftenda aut promovenda.

218. HECTICA FEBRIS.

I. Febris continua vel remittens diu durans, poſt cibum quocumque tempore ſumtum increſcens, habens paulo majorem ſed mordacem & ſiccum calorem, cum pulſu frequentiore & debiliore, & emittens urinam ſpumoſam, aut cum pellicula innatante, ſummopere extenuans corpus, vocatur Hectica.

II. Subponit ſemper corruptionem ſeu putredinem in generali maſſa humorum, qua liqueſcit gelatinoſum, albuminoſum, & pinguedo, ut vel latenter exhalet, vel ſub forma colliquationis evacuetur, quæque cauſa eſt univerſalis, vel latens in quadam corporis parte ſemper ſubpeditans.

III. Poſt evacuationes omnes copioſiores, debilitatem, febrem, animi pathemata & ſtudia validiora, tempeſtates humidiores, vigilias, lucubrationes, frequentem ebrietatem, variolas, morbillos, rhachitidem, cachexiam, ſubpurationem, nutrimenti defectum, lactationem, gonorrhœam, fluorem album, menſium profluvium, commutationem crudi & viſcidi, puris majorem evacuationem, naſcitur Hectica univerſalis ex humorum defectu cum ſpontanea corruptela.

IV. In hac ſpecie nimia evacuatio boni eſt cohibenda, ſimulque antiſepticis & roborantibus vires erigendæ: exceſſus evitandus, materia morboſa relicta leniter evacuanda, & corruptio ſpontanea antiſepticis pro natura materiæ cohibenda: utatur cibo facilis digeſtionis, aere puro, cum modica exercitatione.

V. Si autem oritur poſt ulceris, fiſtulæ, hæmorrhoidum, menſium, perſpirationis ſubpreſſionem, ſcabiei, puſtularum, herpetis repulſionem, facile intelligitur revocandam illam eſſe evacuationem, & antiſepticis muniendos eſſe humores.

VI. Quæ autem poſt abſceſſum, inflammationem, eryſipelas, contuſionem, ulcus, ventriculi, inteſtinorum, pulmonum, hepatis, renum, uteri, veſicæ; vel poſt empyema, hæmoptyſin, aſthma, pleuritidem, peripneumoniam; aut poſt vitiatam pepſin & cacochyliam, oritur, latentem habet ſcaturiginem, quæ lege artis eſt curanda, & ſimul corpus muniendum & roborandum antiſepticis, roborantibus.

VII. Hectica febris ſemper producit calorem mordacem cum corporis emaciatione, debilitate & pulſu frequentiore & debiliore: interdum eliminat humores inſenſibiliter, quando totius corporis ſimul perpetua obſervatur ſiccitas: alias producit colliquativam copioſiorem evacuationem, per ſudorem, urinam, alvum, quando ſumma in humoribus obſervatur tenuitas. Inſuper accedente corruptela, varia naſcuntur ſymptomata, puſtulæ, maculæ, dolores, delirium, varia animi pathemata, nauſea, faſtidium, tuſſis, tremor, horror, facies cadaveroſa, color luridus, frigus extremarum, agrypnia, aphthæ mali ominis, ſuffocatio, vertigo, ſingultus, convulſio.

VIII. Tres ponunt gradus in hectica. Primum, qui levia & pauca ſymptomata exhibet. Secundum, qui manifeſtam febrem & emaciationem habet. Tertium, multa & periculoſiſſima continet ſymptomata, cum ſumma corporis emaciatione, quem Maraſmum vocant.

219. ASODES FEBRIS.

I. Febris continua vel remittens cum magna anxietate & faſtidio, ut inde fiat nauſea & interdum vomitus, cum corporis inquietudine, vocatur Aſodes.

II. Talem febrem inducunt putris cacochylia, bilis, pinguedo in ventriculo & per corpus diſperſa, atque ventriculi eryſipelas: vel quando putridi aut mali humores ad ventriculum metaſtaſin faciunt; & denique per conſenſum vel motum febrilem ſi ventriculus inordinate movetur.

III. Aliis febribus periculoſior, quia non concedit quietem aut ſomnum; intercipit

tercipit ingeftionem medicamentorum & alimentorum ; atque adfumta ita corrumpit , ut nihil præftare poffint.

IV. Corrupta contenta, fi fponte non redduntur, arte, maxime per alvum, blande educenda: eryfipelas compefcendum acidis gratis leniter adftringentibus; quibus etiam compefcitur putredo; materia metaftafim faciens ad debita loca derivanda; perturbatus motus & confenfus anodynis prioribus miftis compefcendus.

220. COLLIQUATIVA FEBRIS.

I. In quacunque febre frequens & copiofa fit evacuatio humoris tenuioris & interdum fœtentis, per alvum, cutim, urinam, vel alia emunctoria, illa inde vocatur Colliquativa.

II. Humores concrefcibiles calore, motu febrili, vel fpontanea metamorphofi in tenuem humorem feu liquamen converfi, per relaxata ofcula quafi fponte effluentes, hujus febris præbent ideam.

III. Ita liquati fanos etiam inficiunt, eorum naturam invertunt, ut ad functiones præftandas inepti fiant; & majore copia exeuntes, humorum defectum generant, fummamque corporis emaciationem.

IV. Corrupti humores emendari nequeunt, neque omnes fimul ejici, retenti in deteriorem corruptelam abeunt, quare moderata evacuatio eft facienda per conveniens organum; dum antifepticis ulterior progreffus prohibeatur.

221. HYDROPYRETOS.

I. Ex febrium malignarum, epidemicarum feu endemicarum genere eft Anglicus fudor, quem Hydropyreton voco, qui primo in Anglia innotuit anno 1486, & poftea per alias regiones difperfus fuit, in qua febre ingenti fudoris copia diffluebant ægri, ut intra 24. horas vel liberarentur vel perierint.

II. Maxime fæviit autumno, humores admodum erant tenues & colliquati.

III. Inde fubito nafcebatur fumma debilitas, anxietas, cardialgia, cephalalgia, cordis palpitatio, fyncope, cum pulfu debili inæquali, & fudore copiofiffimo, qui intra 24. horas febrem tollebat, eo prohibito per quodcumque frigus externum æger moriebatur.

IV. Hinc tepidus, fubacidus, diluens potus copiofus eft concedendus, ut habeatur pro materia evacuanda vehiculum, cavendum omne frigus, purgans & phlebotomia: fi fudor non fatis procedit, quædam fudorifera fimul exhibenda.

222. HELODES FEBRIS.

I. In qua febre continua vel remittente, continuo fudore ita madent ægri, ut quafi in paludibus degere videantur, Helodes vocatur.

II. Hujufmodi fudores notant colliquationem humorum bonorum cum relaxatis, ex defectu virium, poris cutaneis non amplius contrahentibus.

III. Producunt fummam humorum tenuitatem, defectum, extenuationem corporis, & virium debilitatem.

IV. Neque provocandus, neque frigore cohibendus fudor, fed temperandus: interne fimul danda refrigerantia, antifeptica, leniter adftringentia.

223. SYNCOPALIS FEBRIS.

I. Quæ febris frequens inducit animi deliquium, vel toties ac redit paroxyfmus, illa Syncopalis vocatur.

II. Hoc 1. fi fiat ex debilitate, æger gratis cardiacis vinofis eft refocillandus. 2. Sed ex renovato paroxyfmo intermittentis, quod conjicimus ex fedimento

to lateritio periodi tempore redeunte, conſtitutione epidemica, antecedenti intermittente febre, ſtatim antidoto cum cephalicis febris abigenda. 3. Ex cacochylia, vomitu ſpontaneo vel artificiali abigitur. 4. Ex ventriculi conſenſu & mobilitate antidoto addenda ſtomachica nervina.

III. Periculo non caret, quia partes encephali obprimit, pulſumque debiliorem & interdum aſphyxiam inducit, quo facile etiam in grumum ſanguinis incideret.

IV. Curatio dirigenda ad recenſitas cauſas: volatilia & calefacientia magis quam in aliis febribus conveniunt.

224. HUNGARICA FEBRIS.

I. Ex febrium malignarum & quodammodo endemicarum & contagioſarum genere eſt illa, quæ dicitur Hungaricus morbus; in quo præter generalia febrium continuarum aut remittentium ſymptomata, obſervatur Cephalalgia atque Dolor intolerabilis circa orificium ventriculi, qui locus tumet & ad adtactum dolet.

II. Naſcitur autumnali tempore, poſt tempeſtatem humidam pluvioſam, ventum auſtrum, in locis humidis, paludoſis, poſt potum aquæ corruptæ, victum pravum ſordidum. Natus morbus alios etiam per contagium adfligit, unde in caſtris & obſideone frequentior.

III. Quantum ex cauſis prægreſſis & pathognomicis ſignis colligere licet, videtur eſſe materia pinguis bilioſa acris, & putrida, circa orificium ventriculi & in veſica fellea collecta, tandem circulantibus etiam tradita, niſi per contagium compararetur.

IV. Illa in ventriculo hærens ſævire incipiens producit cardialgiam, cephalalgiam, calorem ſeu ardorem mordacem, anorexiam, anxietatem, nauſeam, ſitim inexſtinguibilem, multoſque alios ventriculi & ventris morbos cum febre continua aut remittente omni veſperi exacerbante. Si illa materia reddatur vomitu, aut alvi fluxu bilioſo liberantur: minus perfecte autem per urinam aut ſudorem. Manens vero in corpore multa mala inducit & morbum protrahit ultra acutorum tempus, generat tunc delirium, phrenitidem, agrypniam, ſoporem, reſpirationem difficilem, anginam, linguam ſordidam, ſiccam, ſurditatem, inquietudinem; ſoluto ſanguine producit ſymptomaticam hæmorrhagiam: raro critice ſolvitur abſceſſu aut parotidibus: ſed ſphaceleſcens extremis inducit ſphacelum lethalem, aut petechias.

V. Qui ex mala diæta in hunc morbum incidit cum malis ſymptomatibus circa ventriculum, huic ſtatim vomitorium diluens dandum: ſed quando accedunt ventris & capitis mala, magis conveniens eſt antiphlogiſticum purgans. Sed ex contagio natus ſine ſignis cacochyliæ, curatio abſolvenda acidis antiſepticis, cum alvo laxiore. Vinum, phlebotomia, & calefacientia morbum augere ſolebant.

225. DYSENTERICA FEBRIS.

I. Quæ febres dum ſæviunt vel exacerbantur concitant valida ventris tormina cum frequenti dejectione muci & interdum ſanguinis, dicuntur Dyſentericæ.

II. Videtur febris materia acris deponi in ſuccum primarum viarum, quem acrem & tenacem facit: ut plurimum ex conſtitutione epidemica naſcitur.

III. Irritando inteſtina infert dolorem, cum dejectione copioſa primo muci, dein etiam ſanguinis; os plerumque tegitur aphthis, ut & forſan reliquæ partes, à corrupto muco, quæ periculum augent.

IV. Curatio eſt ut in aliis epidemicis morbis; derivatio facienda ad cutim; mucus acrior & tenacior factus, blando purgante reſolvente eliminandus; & concitatus motus hypnoticis compeſcendus: quæ repetenda donec mucus fuerit ejectus, & concitatus motus ſedatus.

226. EME-

226. EMETICA FEBRIS.

I. In quacumque febre omnia ingesta, ventriculi contenta & in eum confluentia, continuo fere redduntur per os, vel in qua perpetuus est vomendi conatus, illa Emetica febris adpellatur.

II. Hic Vomitus 1. Si fiat ex perturbato motu febrili, sedatur acescentibus gratis stomachicis, anodynis. 2. Sed ex materia biliosa, corrupta, cacochylia, in ventriculo hærente, non cessat nisi eliminata sit materia, quando tumultus deinceps anodynis est sedandus. 3. In morbis putridis, metamorphosi materiæ febrilis, vomitus magis anodynis, stomachicis, acescentibus, antisepticis compescendus & materia aliunde derivanda, quam vomitoriis ad ventriculum allicere. 4. Ventriculi, hepatis, lienis inflammatio aut erysipelas, febrem & vomitum producens, parvam copiam liquoris antiphlogistici, sæpe ingestam, cum adplicatione epithematis ad ventriculi regionem exigit.

III. Molestissimum est symptoma. 1. Quia corpus privat nutrimento. 2. Ingesta reliqua corrumpit. 3. Intercipit medicamentorum usum. 4. Summam debilitatem inducit.

IV. Nisi curatio dirigatur ad causas recensitas, frustra omnis suscipitur medela.

227. SITICULOSA FEBRIS.

I. Conveniens est ut febricitantes plus sitiant sanis, sed ultra modum sitire, siticulosam febrem facit.

II. Commotio febrilis 1. sitim faciens, modica copia potus diluentis subacidi lenitur. 2. Acutæ, ardentes, inflammatoriæ, siccitatem & lentorem inducentes cum siti, largum potum diluentem acescentem exigunt. 3. Febres autem biliosæ, erysipelatosæ, postulant etiam largum potum sed acescentem & leniter adstringentem. 4. In putridis, hecticis parciori potui antiseptica addenda & acescentia in ore retinenda.

III. Ipsa sitis non multum mali inducit in febribus, nisi quod potus copiosior viam sternat ad hydropem: sed malum est signum latentis causæ.

IV. In omni fere specie copiosior potus est concedendus sed tepidus, varia autem potionis species ex recensitis causis est deducenda.

228. SYMPTOMATICA FEBRIS.

I. Omnis febris ex aliquo morbo generali vel particulari concitata, priorem morbum non minuens vel tollens, sed potius adgravans, Symptomatica dicitur.

II. Hujus causa semper est morbus antecedens dum increscit, vel malam intulit metamorphosin, frustra irritans vim vitæ ad subigendum vel expellendum noxium.

III. Judicamus febrem esse Symptomaticam 1. Si prius alius adfuit morbus, dein concitatur febris. 2. Quando accenditur febris increscente morbo. 3. Si nullum observatur latentis febris signum in urina. 4. Tempore anni vel constitutionis epidemicæ, dum reliqui homines non laborant febre. 5. Si concitata febris non obtemperat antidoto.

IV. Semper malum præsagium præbet, quare distinguenda hæc a febre superveniente, quæ sæpe critica, & ab ea, quæ in tali morbo prægreditur, expellens materiem morbosam. Sic alia febris ante variolarum eruptionem, alia quæ postea symptomatice accedit. Alia est quæ dysenteriam generat, alia quæ ex dysenteria generatur.

V. Symptomatica non admittit antidotum, neque evanescit methodica curatione, sed in ea semper ad causas excitantes curatio dirigenda.

VI. Pri-

VI. Primarias ſpecies adducemus, reliquæ ex morbis ipſis petendæ, ut in Inflammatione, Eryſipelate, Rheumatiſmo, Podagra, Variolis, & ſimilibus.

229. CACOCHYMICA FEBRIS.

I. Febris lenta, lenis, plerumque erratica, intermittens vel remittens, raro continua, poſt longam valetudinem & toleratam cruditatem humorum veniens, Cacochymica dicitur.

II. Humorum abundantia & cruditas diu tolerata, tandem mora vel accedente calore corrupta, irritando hanc febrem producit.

III. Horrent hi frequenter & multum ſudant, redduntque urinam flavam, magnam ſedimenti copiam deponentem, vel & turbidam ſtatim in principio, quæ durare ſolet donec crudum omne adtenuatum & expulſum fuerit.

IV. His conveniunt ſtomachica, alvum laxantia, & roborantia, ut materiæ ſubactio juvetur & expellatur.

230. BILIOSA FEBRIS.

I. Quæ febris ex Bile vel Bilioſo humore acri & calido generatur, Bilioſa febris vocari ſolet.

II. Abuſus pinguium, calor æſtivus major antecedens, menſe Auguſto, & cacochylia collecta diu, hanc febrem generare ſolet; maxime ſi alvus maneat adſtricta, & ſolita bilis evacuatio ſiſtatur.

III. Triplex materia bilem ſic dictam præbet 1. Pinguia ingeſta rancida facta. 2. Pinguedo corporis corrupta. 3. Bilis ipſa corrupta circulantibus miſta.

IV. Materia illa circa ventriculum & hypochondria collecta generat nauſeam, faſtidium, ſputationem, linguam ſiccam, amaram, ſitim, faciei pallorem, cardialgiam, anxietatem, anorexiam, colicam, debilitatem & laſſitudinem inſolitam: tandem per corpus diſperſa, generat horrorem, agrypniam, vel ſoporem aut delirium, cephalalgiam, ſurditatem, oculos nictitantes, tremorem, pulſum celerem & frequentem, urinam pellucidam flammeam, inquietudinem, corporis ardorem, quæ junguntur cum febre tertiana interdum remittente, raro continua.

V. Si reddant hanc materiem per vomitum vel ſeceſſum bilioſum, multo melius ſe habent: ſic ſenſim lenitur febris ſine ſedimento in urina, quæ paulatim fit pallidior. Dein omni evacuata bile corrupta, redditur urina pallidior turbida magnam copiam ſedimenti crudi deponens.

VI. Bilis illa acris eſt reddenda leni alvi ductione per ſaponacea aceſcentia, abſtinendum a venæ ſectione: temperanda eſt acrimonia per acida, ſales neutros aceſcentes, ſuccum citri: ſi ardor nimius adſit cum ſignis tenuitatis, addenda ſunt interna adſtringentia.

231. LYMPHATICA FEBRIS.

I. Quæ febres regulariter omni veſperi adgravantur cum frequenti horrore magis quam intenſo frigore, mites utplurimum ſunt & circa mediam noctem leniuntur, ſtipatæ gravedine, vel tuſſi, & ſputi copioſioris tenuioris ejectione, dicuntur Catarrhales, & Lymphaticæ.

II. Plerumque oriuntur ab omnibus cauſis perſpirationem impedientibus, denudatione corporis, expoſitione auræ frigidæ, tempeſtate humida & frigida, interdum conſtitutione epidemica.

III. Videtur humor mucoſus organi reſpiratorii acrior factus, aut continens acrimoniam, per totum corpus diſperſus.

IV. Hæc acrimonia hærens in muco organi reſpiratorii & membranæ pituitariæ inducit gravedinem, capitis dolorem, gravitatem, oculos lachrymoſos, na-

res

res rubentes, mucum ſtillantes, ſternutationem, ſtertorem, reſpirationem moleſtiorem, tuſſim, ſputum copioſius: in reliquo corpore calorem magis mordentem quam ardentem, febrem mitem ut plurimum remittentem, horrorem frequentem, gravitatis & laſſitudinis ſenſum.

V. Acre tenue concoquendum hypnoticis, condiendum reſinoſis, evacuandum diaphoreticis & diureticis.

232. SCORBUTICA FEBRIS.

I. Scorbutici (123) ſæpe vexantur febre anomala erratica, omnem fere typum febris legitimæ induente, ſed non obtemperante antidoto febrili: redditur etiam urina cum ſedimento fere lateritio, cujus tamen particulæ rubræ uroſcopio inſtar cryſtallorum adhærent non facile abluendæ, & formatur in urinæ ſuperficie pellicula, inclinatione uroſcopii lateribus adhærens. Ex his & ceteris ſcorbuti ſignis hæc febris dignoſcitur: quæ vexat ſine multo periculo: curatur ſolitis antiſcorbuticis.

233. PURULENTA FEBRIS.

I. Pus (131) duobus temporibus febrem concitat. 1. Dum generatur, quando febris eſt permittenda, ut coctum pus producat. 2. Poſt generationem ſi pus corrumpitur in abſceſſu, ſinu, phthiſi, quando febris minuenda iis, quæ puris corruptionem inhibent, & moderata quantitate per ſputum, urinam, vel morboſum emunctorium eliminant.

234. PUTRIDA FEBRIS.

I. Inter ſymptomaticas febres peſſima eſt illa, quæ ex latente Putredine (100) concitatur, quia materia emendari nequit, neque ſeorſim evacuari, ſed & ſanos humores in ſimilem naturam facile convertit. Hujus curatio in Putredine (100) & Corruptione (125) tradita eſt.

235. MALIGNA FEBRIS.

I. A præcedente non multum diſtat quæ generatur ex humore Maligno (129). Si febris Peſtilentialis, & Leipyria intelligatur per malignam febrem, cognitio & curatio ex iſtis petenda.

236. TOPICA FEBRIS.

I. Duplici ſenſu accipitur febris Topica 1. Quando morbus particularis febrem ſymptomaticam excitat, quæ cum ſymptomatica coincidit. 2. Quando febris legitima generalis in quadam ſpeciali corporis parte vehementiſſima ſymptomata producit, ac ſi omnis febris materia tali in parte contineretur: hæc ſpecies ad febris ſymptomata referri poteſt.

II. Infinitæ ſunt hujus febris ſpecies, quot enim inveniuntur morbi particulares febrem excitantes, tot variæ eſſent hujus febris ſpecies, quas omnes recenſere nimis longum foret.

LIBER IV.

ALIENA MORBOSA.

TITULUS I.

MORTUA MORBOSA.

Mortua morbosa aliena in corpore vivente nata, consistentia sunt solida vel liquida.

237. CALCULUS.

I. Orpus durum, solidum, figuratum, plerumque lapideum, non corruptibile, in quadam corporis parte concretum, vocatur Calculus: hic si absolute ponitur, intelligunt medici Calculum in viis urinæ.

II. Calculus Urinæ per analysin chemicam examinatus, præbet oleum fœtidum, spiritum urinosum, salem volatilem cum remanente terrestri calce. Sed ex Bile formatus flammam alit.

III. In multis partibus corporis formatur, aut post formationem in iis deponitur: nam inventus fuit in renibus ureteribus; vesica urinaria, uretra, perinæo, pene, testibus, capsulis renalibus: ad dentes, sub lingua, in glandulis salivalibus: in utero, tubis, vagina, ovariis: in articulis podagricorum & arthriticorum: in corde, pulmonibus, aliisque partibus, ut plurimum lapideus. In vesicula autem fellea, ductu choledocho, intestinis & ventriculo, fere semper inflammabilis detegitur.

IV. Ætas senilis & puerilis atque hereditas calculi generationi favet. Scorbutici, arthritici, podagrici, hypochondriaci, hysterici, rheumatici, quiescentes, austeris, leguminosis, vinoque austero & caseo abutentes, frequentius calculo corripiuntur.

V. Humores sani quiescentes, ut urina ad latera matulæ, in modum crystallisationis, formant calculum, maxime si alluant partem firmam muco non defensam.

VI. Mole, figura, & cohæsione differunt: nam qui admodum sunt parvi Arenulæ dicuntur, adhuc minores Sabulonem vocant. In his omnibus major & minor invenitur durities, ut quidam sint, qui digitis in pollinem vel pultem patiantur comminui.

VII. Vix aliquid generale ex Calculo præsagiri potest, quia mole, cohærentia, & loco differt. In genere tamen ubicumque hæret, producit dolorem, obstructionem, gravitatem, extensionem, stimulum, tumorem, longitudinem & pertinaciam morbi. Interdum latitat sine signo. Sæpe transeuns per canalem, eum latiorem relinquit.

VIII. Optima esset curatio si sine detrimento Calculus potuisset resolvi. Talia in Calculo urinæ dicuntur Lithontriptica. Bilis autem Calculus melius solvitur saponaceis.

IX. His non juvantibus facilitandus est exitus per Diuretica, quæ non debent

esse nimis acria, sed diluentia, obvolventia, & lubricantia. Si autem dolor urgeat, adhibenda emollientia anodyna.

X. Prævenitur calculus evitatione dictarum causarum, diæta contraria, atque usu mitissimorum diureticorum.

238. FLATUS.

I. Flatuum doctrina 1. Defectu experimentorum aerem producentium & extinguentium; 2. Similitudine aliorum morborum, qui ab aere non generantur; & 3. Aliena hypothesi motus aeris, admodum obscura & præpostera fuit habita.

II. Quoties enim observatur intumescentia levis & renitens, aeris ejectio frequens, murmura oberrantia, dolores, qui aeris eructatione levantur, vel qui subito locum mutant, vel qui ex aere frigido adplicato, vel a vento concitantur, omnes hi morbi, quacumque in parte corporis nati, flatibus adscribuntur.

III. Propria materia Flatuum est Aer elasticus, qui tamen omnis non est aptus ad vitam sustentandam in animalibus: reperitur frequentissime in ventriculo, intestinis, cavo ventris, & interdum etiam in aliis cavitatibus. Alia materia quoque acris cum succo nervoso, ad varias partes propulsa, flatuum nomine traditur, ex analogia symptomatum in corporibus viventibus.

IV. Ut est hujus morbi materia duplex, nempe Aerea & Humida, ita etiam differt generatio: Nam ex massa, quæ ad experimenta nullum indicium aeris elastici præbebat, fermentatione, effervescentia, putredine, coctione & combustione, multum aeris elastici elicitur, in quo tamen animalia vitam continuare nequeunt: atque in nobis viventibus Motus vitalis vel particularis turbatus, multum aeris elastici producit. Altera autem materia humida in succo nervoso oberrans, vel ita acris generatur in corpore & non exhalat, vel inutilis humor, per insensibilem perspirationem evacuandus, retentus, talem acrimoniam inducit.

V. Viventia animalia sana multum aeris elastici consumunt, seu uniunt aliis liquoribus. 1. Aer igitur cum alimentis deglutitus, & deficiente actione non consumtus, aeris collectionem producit. 2. Adsumta alimenta facile Fermentantia, si non cohibentur actione ventriculi & intestinorum, fermentando multum aeris in primis viis generant. 3. Eodem modo Putrescentia, nisi quod hoc etiam fieri possit in nostris humoribus per totum corpus dispersis. 4. Denique Motus Vitalis & Particularis, qui ordinatus multum aeris consumit, inordinatus factus, multum aeris ab humoribus segregat, & ita aerem elasticum in istis partibus producit, ut patet in veneno adsumto. Ustio autem & Ebullitio, quia in viventibus non fit, ut causa flatuum adsignari nequit.

VI. Causæ quæ acrimoniam flatulentam seu oberrantem in succo nervoso producunt, a præcedentibus multum differunt. Eam subpeditant cacochymici, cachectici, catarrhosi, cruditatibus laborantes, debiles, & quibus prohibetur perspiratio insensibilis.

VII. Præcipuum phænomenon aeris latentis est 1. Sonitus, seu Murmur, & Strepitus, qui raro nisi in ventre inferiore auditur, quando aer contentus valide movetur, quum aer ipse nullam potentiam movendi habeat.

VIII. Aer 2. in loco clauso retentus, valide ab ambiente parte agitatus, quantitate increscit novo addito per motum inordinatum, distendendo fibras Dolorem tensivum vel Anxietatem infert.

IX. Quamprimum vero 3. minuta fibrarum constrictura alicubi aperitur orificium, ita compressus aer erumpit plerumque cum sonitu, & levatur dolore & anxietate æger, & minuitur tumor. Si tunc cessat simul causa aerem producens, curatus est æger: sed si manet causa prægressa, æger vexatur continua aeris emissione sine levamine.

X. Quia 4. aer natus fuit motu inordinato, is disparet sine emissione, quum

motus vitalis & particularis ordinatus eum sic factum aerem unit humoribus, quod tunc sanitati magis conducit quam aeris emissio.

XI. Quum aer a superveniente frigore in minus spatium contrahatur, nunquam vero uniatur ita humoribus vel aliis corporibus, ut amittat vim elasticam; aqua vero in vaporem elevata per frigus non solum contrahatur, verum etiam convertatur in liquorem non elasticum, magna differentia inter Flatus & Vapores est statuenda.

XII. Dum ita compressus aer emittitur, sentiendum est huic aeri etiam vapores adtenuatos permistos esse, qui suis criteriis declarant latentem causam, quæ eum aerem producit, quum aer natus ex fermentatione, putredine, vel solo motu vitali turbato productus, per suum odorem satis declaret ex qua actione generatur ille aer. Qui quoque erumpit cum moderato impetu, notat satis valere adhuc actionem in iis partibus. Qui vero sine sono exit, & maxime si fœtorem spirat, declarat simul exstinctam esse istius partis actionem. Qui cum ingenti vi extruditur aliquid convulsificum denotat.

XIII. Dolores autem Flatulenti, ita nominati, qui per varias corporis partes vagantur secundum nervorum cursum plerumque, quia non continent materiem aeream elasticam, flatuum emissione leniri nequeunt, ut multi experiuntur Colici & Dysenterici, sed plerumque facta largiore perspiratione liberantur.

XIV. Non solum causæ & curationes differunt in flatibus & doloribus flatulentis, qui morbi perperam confunduntur, verum Flatuum etiam causæ & curationes differunt, quare speciatim de omnibus est agendum.

XV. Flatuum generatio ex Motu inordinato, in iis qui Mobilitate, adfectione Hysterica & Hypochondriaca laborant, aliisque morbis Convulsivis, quia non habent materiem evacuandam, sive tunc flatus contineantur, ut in Colicis & Cardialgicis, sive emittantur perpetuo sursum & deorsum, non cessabunt flatus, nisi curato motu turbato illo Anodynis antispasmodicis.

XVI. Causæ Acidum producentes & nata Aciditas flatus producunt: nam deficiens ventriculi & intestinorum actio permittit, ut ingesta farinosa, fructus horæi, aliaque vegetabilia concipiant fermentationem, multum aeris producentem, quæ in acidum degenerat: atque Acidum natum stimulando has partes motum inordinatum producit. Detecta hæc causa exigit vomitorium & purgans si materia abundat, & medicamenta roborantia, antacida, aromatica, quæ novum proventum acidi intercipiunt, qua curata sponte evanescunt flatus.

XVII. Quæcumque ingesta, sive copia majore actiones superantia, sive tenaciora, sive defectu virium non subacta, subeunt spontaneam Corruptelam, aerem elasticum producentem, vario odore & etiam sapore inquinatum, atque ipsa relicta massa simul fit acris, partes continentes in motum inordinatum instigans, unde Flatus occlusi frequentes, anxietatem & dolorem inferentes, emissi varios odores, speciem corruptionis referentes, generant. Crudum hoc vomitorio aut purgantibus lenioribus cum aromaticis & stomachicis est expellendum, dein stomachicis roborantibus nova generatio est prævenienda: si autem corruptela abierit in viscosum, stomachica resolventia & roborantia sunt adhibenda.

XVIII. Omnium pessimi flatus ex Putredine formantur, præprimis si non solum in ventriculo & intestinis, verum etiam in aliis cavitatibus corporis generantur, quum putrefactum emendari nequeat. Corruptus humor est evacuandus si fieri possit, locus depurandus, & antisepticis progressus putredinis cohibendus.

XIX. Omnis flatus per Consensum alterius partis adfectæ, quæ motum inordinatum concitat, natus, ut ex animi pathemate, apoplexia, febre, lumborum dolore, catameniorum perturbatione, podagra, solis anodynis compescuntur, dum præterea dicti morbi secundum artem curentur.

XX. Quibusdam tam mobilis est idiosyncrasia, ut a quovis dato vomitorio

vel

vel purgante multi generentur flatus, qui præveniuntur si medicamentis his addantur aromatica & præprimis anodyna.

XXI. Quamvis experimenta demonstrant effervescendo multum aeris generari, in nobis tamen raro obtinet, quia caremus humoribus, qui sua permistione effervescunt: sed, quando abundat in nobis acidum, vel acida prius fuere adsumta, per ingesta alcalina & ad alcali accedentia, effervescentia sæpe nascitur cum multis flatibus, qui brevi tempore sponte evanescunt.

XXII. Quum ventus subito de uno loco feratur in alium locum, & flatus in nobis inferens dolores sæpe locum mutantes, existimarunt omnem dolorem versatilem a flatibus generari: sed quia in partibus carnosis, nervosis, & membranosis, nullus detegatur aer elasticus, neque ibidem pateat via pro aeris transitu, aer hujus doloris non est causa, sed acrimonia in succo nervoso, qui vagina nervi coarcitus sequitur nervorum cursum; vel id acre ab una fibra nervosa sentiente ad adjacentem fibram delata, in parva ea loci mutatione, magnæ partis translationem sæpe quoad sensum refert. Hoc acre quia est Catarrhosum, istius morbi curationem exigit.

TITULUS II.

VIVENTIA MORBOSA.

Quoniam animalia perfecta nunquam nascuntur in nostro corpore, cuncta, quæ inveniuntur morbosa, Insectorum titulo complecti possunt.

239. INSECTA.

I. Animalcula parva, sanguine carentia, corpori nostro viventi infesta, ad Insecta referenda sunt.

II. Cuti insident & pruritum inferunt Pediculi, Pedicelli, Lendes, Pulices, Cimices, & Plactulæ.

III. In cutis cryptis vel tunica cellulosa, nascuntur Comedones & Dracunculi.

IV. In intestinis, ventriculo aliisque cavitatibus latitant Vermes, Tæniæ & Ascarides.

V. Nascuntur hæc in stagnantibus & corrumpentibus humoribus, quibus ovula eorum excluduntur, vel talia viventia corpori communicantur.

VI. Genita hæc animalcula pruritum & dolorem inferunt; corporis nutrimentum auferunt; cachexiam, maciem, vertiginem, nauseam, anxietatem, palpitationem, tenesmum, vomitum, convulsionem & multa alia generant.

VII. Absterfione, ablutione, vomitorio aut purgante sunt auferenda: pabulum detrahendum amaris, antisepticis: prævenienda stagnatio humorum: denique his non cedentibus mercurialibus aliisque acribus exstinguenda.

LIBER

LIBER V.

CAUSÆ MORBUM INFERENTES.

TITULUS I.

INTERNA MORBUM GENERANTIA.

Interna, quæ a multis Geſta dicuntur, varios morbos iuducunt Generatione, Increſcente ætate, Actione vitali & automatica.

240. HEREDITARIUS.

I. Arentum morbi, ſtatim poſt nativitatem, vel etiam poſtea in pueris vel nepotibus, nati, dicuntur Hereditarii.

II. Corporis qualiſcumque deformitas, ut Gibbus, Valgus, Claudus, Strabo, Luſcus, Labium leporinum, ſtatim ſi cum nativitate invenitur, difficilem vel impoſſibilem curationem promittit.

III. Alii autem morbi etiam Hereditarii denique procedente ætate oriuntur; ut Rhachitis, Aſthma, Podagra, Hæmoptyſis, Phthiſis, Epilepſia, Delirium, Arthritis, Calculus, Nephritis, Fluor albus, Mobilitas, Melancholia. Hi omnes tunc curatu difficiliores ſunt, quam ſi iidem venirent ſine labe hereditaria, & monent prudentem eſſe adhibendam diætam, ut hos evitent.

241. CONNATUS.

I. Similis Deformitas, ut & Nævi aliæve Maculæ, matris valida imaginatione, ut nonnulli putant, contuſione externa, aut difficili partu nata, Connatus dictus morbus, difficilius, quam poſtea idem veniens, curatur.

242. ÆTAS.

I. Ætatis initium cum nativitate incipiens diſtingui poteſt 1. in Incrementum, quo tempore ſimul ſenſim augetur Cohærentia in ſolidis & Actio movens. 2. Vigorem, quo pergit increſcere cohærendi potentia, ſed Actio movens perſiſtit. 3. Decrementum, in quo cohærentia augeri pergit, ſed vires moventes debilitantur.

II. A nativitate ad ſeptimum diem jamjam nati dicti, colon meconio, ventriculum, inteſtina, & pulmones mucoſo obpletum habent, quod ſenſim reddere debent: his venter minus quam antea ſuſtentatus, mutataque admodum circulatio; chyli organi debilis actio; ſolida molliſſima, flexibilia, vix cohærentia, valde mobilia ſomno longiore egent: vix ferunt jejunium aut alimenta tenaciora. Ex his multi ſponte naſcuntur morbi, niſi præveniantur educto meconio per coloſtrum, & novo adhibito ſuſtentaculo.

III. Ab hoc tempore ad quartum annum Infantes ablactantur, dentitione vexantur, vario genere ciborum eorum corpora adhuc laxa & debilia, nutrita, ſæpe incidunt in cruditatem, ventris infarctionem, acrimoniam acidam, rhachi-

tidem,

tidem, convulſionem, herniam, & procidentiam. Hæc mala præveniuntur diæta ex eupeptis, corporis exercitatione in aere ſicco, medicamentis antacidis, antiſepticis, roborantibus.

IV. Pueri ad decimum quartum ætatis annum, variis generibus alimentorum utentes, multos etiam in infantia natos morbos, & deformitatem ex rhachitide relictam ſervant, corripiunturque vermibus, calculo, & variolis, qui ſpeciali titulo deſcribi ſolent.

V. In Puberibus poſt decimum quartum annum, Adoleſcentibus & principio Juventutis, quando magis increvit movens actio, quam cohærendi potentia in partibus firmis cum accedente plethora, omnia genera hæmorrhagiarum, & maxime hæmoptyſis generatur, quæ prævenitur vita temperata, abſtinentia ab omnibus calefacientibus & ſpirituoſis: ſed nata ſiſtitur iterata venæ ſectione.

VI. Virilis ætas viribus pollens, & confirmata habens ſolida, facile fert omnia laborum genera; ſed morbis acutis correpta periculum portendit, niſi temperetur refrigerantibus, alvi ductione & phlebotomia.

VII. Poſt 50. vel 60. annum in Senibus ſolida ſenſim tenaciora & rigidiora facta cum debiliore actione movente, ſenſim generantur morbi ex cruditate, pituita, rigiditate, curatu difficiles, quique cum increſcente ætate quoque increſcunt, donec debilior vitæ actio non amplius valeat rigidiora movere ſolida, placida mors ſenilis vitæ finem faciat.

243. ANIMI ACTIO.

I. Mentis humanæ actiones puræ, ut Studium, profundæ Cogitationes & Meditationes: etiamſi neque moveant ſenſus externos, neque motum animalem, vitalem aut particularem, ſpiritus tamen ad has actiones peragendas deſtinatos conſumunt: atque quieſcente ſimul motu animali humores crudiores relinquunt. Unde debilitas, cruditas, & morbi ex his provenientes, qui ſenſim ſuperantur omiſſis cauſis per corporis moderata exercitia cum cibo eupepto.

244. ANIMI PATHEMATA.

I. Animi pathemata validiora non ſolum ſpiritus conſumunt, ſed & actiones animales, vitales & particulares in conſenſum trahunt, eaſque turbant. Ira & profuſum Gaudium nimis exagitant. Timor, Triſtitia & perſeverans Cura, actiones minuunt. Terror turbat & interdum ſiſtit actiones, ut ſanguinis miſſione levari debeant. Subito ex ſomno ſuſcitatus ſimiles fere patitur mutationes, quæ in levi terrore obſervantur.

245. EXERCITIUM.

I. Ut animalis motus moderatus ſaluberrimus eſt, ita diuturnior vel validior, in Labore, Ambulatione, Curſu, Elevatione ponderis vel alio conamine, multa mala inducit: ſic quoque tuſſis, ſternutatio, vox, vomitus, clamor, & maxime ſaltus.

II. Nam Solida diſrumpit, aut nimis cito rigida facit, herniam & procidentiam producit, ſanguinem erumpere facit, fibras ligamentorum, tendinum & muſculorum abrumpit; humores compingit, tenue expellit, in acrimoniam alcalinam, & corruptelam diſponit; vires exhaurit; relinquit laſſitudinem, defatigationem; pulſum & calorem auget; ſudorem exprimit; urinam colore rubro tingit; reſpirationem & pulſum frequentiorem & majorem facit: derepente excitatum non raro ſuffocat, & apoplexiam inducit; alimenta nimis cito digerit, conſumit; in gravidis non raro abortum producit.

246. QUIES.

I. Minor animalis motus, quam ſanis convenit, ut Otium, aut ſolitum exercitium omiſſum ſolida laxat, humectat, tandem inepta ad motum facit; humores adcumulat, inviſcat, iſtis ſpontaneam concedit corruptelam; pulſum, reſpirationem, circulationem & perſpirationem minuit; ſanguinem minus præparat; cruditatem producit. Inde leucophlegmatia, hydrops, cacochymia, rhachitis.

247. SOMNUS.

I. Qui homo ſanus fruitur quiete perfecta omnis motus animalis, nullaque ſenſuum internorum & externorum perceptione, ex naturali cauſa, qui tamen a paulo majore irritamento ad ſe redit, & omnes actiones iſtas exercere poteſt, placide dormire dicitur.

II. Quia variæ ſomni inveniuntur ſpecies, ſecundum iſtas effectus ſunt deducendi. Placidus, & moderatus, poſt prægreſſas vigilias concoquit humores, reſtaurat ſpiritus, & vires, in morbis præſagit bonam criſim. Turbulentus vero caret iſtis bonis & alia mala ex turbante cauſa producit. Brevior generat mala in vigiliis tradita. Longior & nimius, laxat ſolida, lentos producit humores, iſtoſque in vaſis lateralibus & tunica celluloſa colligit, motum languidiorem, & ſenſum hebetiorem inducit, caput obplet, cruditatem humorum inducit, minus evacuat, corpus adgravat, & tandem humores corruptioni ſpontaneæ exponit. Magis autem conducit ſanitati in pueris, ſenibus, hyemali tempore, quam ætati mediæ & loco atque tempeſtati calidiori: minori eget alimentorum copia.

III. Morbi ex minori ſomno curantur ablata cauſa impediente, corporis quiete, ſomno ſubſequente longiore naturali, vel hypnoticis inducto. Qui ex longiori ſomno generantur, exercitiis moderatis & perſeverantibus ſuperantur.

248. VIGILIA.

I. Sanus homo, qui ſenſus externos & internos atque motum animalem exercet, vel exercere poteſt, Vigilare dicitur.

II. Vigilia autem ex voluntate protracta, majorem copiam ſpirituum conſumit, quam vitalis & particularis viventis corporis actio reſarcire valet: unde debilitas, laſſitudo, gravitatis ſenſus, tremor, mentis ineptitudo; humorum & maxime pinguedinis conſumtio, unde ſiccitas, macies; major exhalatio ſed minor fit maceratio & coctio quam in naturali ſomno, unde humorum cruditas, cachexia, alvus ſiccior; retenti crudi humores in acrimoniam & corruptelam degenerant, quibus producitur ſæpe ephemera vel ſynochus ſimplex, quæ ſubſequente ſomno & largiore inde facta diaphoreſi ut plurimum tollitur. Pinguedo autem degenerata in климbilioſum vel melancholicum, diuturniorem valetudinem inducit.

III. Quia nullæ ſubponuntur morboſæ cauſæ vigiliam inducentes, quæ in Agrypnia traditæ ſunt, ſomnus duntaxat longior eſt concedendus, aut conciliandus hypnoticis.

249. NATURA.

I. Specialis hominis viventis diſpoſitio, multis tamen communis, quamobrem facile vel difficile ferunt purgantia, vomitoria, evacuantia, pinguia, æſtatem, hyemem, exercitium, quietem, hoc vel iſtud genus medicamenti vel nutrimenti, majorem minoremque copiam, hoc vel iſtud genus morbi, majore minoreve

ve periculo, Natura vocatur, a quibusdam Diathesis, quam Medici tenentur observare in curatione, eamque sequi si salutarem directionem faciat.

250. IDIOSYNCRASIA.

I. Specialis constitutio in quodam homine singulari, ut lædatur a quibusdam, quæ reliqui homines facile ferunt, hæc Idiosyncrasia vocatur, solis experimentis detegenda.

II. Hæc detecta, vel ex ægri relatione intellecta, monet ista esse evitanda, etiamsi indicatio curativa talia exigeret.

251. TEMPERAMENTUM.

I. Qui homines ceteroquin sani in se generant copiosiorem sanguinem, bilem, melancholiam vel pituitam, dicuntur Sanguinei, Biliosi, Melancholici, Pituitosi temperamenti. Ex majori vel minori humoris copia vocantur Humidi vel Sicci temperamenti. Ex vitali calore majore vel minore habentur Calidi & Frigidi temperamenti. His chemici addunt Salinum, Sulphureum, Aquosum, & Terrestre.

II. Has omnes species distinguunt auctores in simplices & compositas, unde novus catalogus temperamentorum. His adjiciunt Eucrasiam & Dyscrasiam seu Intemperiem. Quas differentias tribuunt corpori toti, vel cuidam parti, aut humori.

III. Unaquæque species sua propria præbet phænomena, & morbos speciales tandem infert: atque specialem curationem & medicamenta exigit, quod nimis longum foret persequi.

252. CONSUETUDO.

I. Corpora viventia, longa Consuetudine tandem facile ferunt noxia, & a bonis insuetis læduntur.

II. Constans eadem temperata diæta periculosior, si semper servari nequit, quam interdum mutata. Intemperata, & noxia semper vitanda.

III. Mala & bona consuetudo sensim, nunquam subito mutanda.

253. RETENTA.

I. Sanum corpus, sua tamen actione non omnia ingesta alimenta in suam naturam convertere potens, confectosque humores & partes firmas sensim inutiles faciens & deterens, evacuatione eget, ex quibus Retentis (186, VII.) multi nascuntur morbi ex abundantia (53). Et eo majores, si hi humores sint morbosi. Speciales autem morbi ex propriis humoribus retentis sunt petendi.

254. EXCRETA.

I. Quod inutile est factum in sanis corporibus eliminari debet: quoties ergo copiosior generatur evacuatio, id ex bonis desumitur (186, III.) & morbos ex humorum defectu (65) inducit. Speciales autem morbi ex propriis excretis humoribus sunt petendi.

255. AUTOMATICA.

I. Qui motus seu actio in quiescente massa mortua sponte sine externa causa movente incipit, Automaticus vocatur, quo distinguitur a motu physico & vitali.

 II. Illa

II. Illa actio obfervatur in Corruptione, Putredine, Fermentatione, Maceratione: quibus nonnulli addunt Effervefcentiam ab obpofitis miftis, Cryftallifationem, Coagulationem, Colliquationem & Præcipitationem, ex majori minoreve cohærentia inductam.

III. Præter fpecialia in fingulari fpecie automaticæ actionis, generale eft in omni vera automatica actione, quod moles rarefcat, & multum aeris elaftici producatur: unde in corpore generatur Intumefcentia & multi Flatus.

IV. Quia motus vitalis automaticam actionem coarcet, ille eft confervandus, ut debito modo fiat, fimulque adhibenda, quæ in fingulari fpecie propofita funt.

256. FERMENTATIO.

I. Motus inteftinus in quadam maffa liquida vel molli fponte natus, qui producit vinofum, vel acidum, vel rancidum, vocatur Fermentatio. Quæ eft perfecta, vel imperfecta, feu in medio operationis exftincta, vel cohibita.

II. Mutatio hæc inducta exftinguitur vel fiftitur motu vitali, actione ignis, putredine: Rancor autem difficilius inhibetur.

III. Succi vegetabiles, & farinofa, præbent materiem: promovetur addita faliva vel fucco pancreatico: fed pinguia & gelatinofa præbent rancorem: fanguis autem reliquique humores fecretorii & excretorii fermentationi inepti.

IV. Differt ergo hæc actio ab effervefcentia, putredine, corruptione, ebullitione, coctione, pepfi, pepafmo, maceratione, fubpuratione, maturatione, actione vitali, & particulari.

V. Promovetur præfentia aeris retenti, calore modico, quiete in ambientibus, modica permiftione falis, pinguedinis, terræ, & humidi; concitatur citius addito fermento.

VI. Prævenitur & fiftitur aeris privatione, abfentia, frequentiore renovatione, frigore nimio, motu maffæ, defectu falis, pinguedinis, humidi.

VII. Fermentatio in tota maffa auget calorem, & maffam expandit. Effentiam fpecificam non multum mutat; oleum & pinguedinem volatilifat, aquæ mifcibilia facit; falem neutrum in acidum convertit; multum aeris elaftici generat; acrimoniam acidam & rancidam producit: unde flatus, ructus, crepitus, inflatio, tumor, dolor.

VIII. Fruftra inde deduxerunt cordis actionem, circulationem, fecretionem, evacuationem, menftruationem, calorem naturalem, & febrilem, pepfin & præparationem humorum.

IX. Fermentatio in nobis facile exftinguitur aucto motu vitali & particulari, addito fpirituofo vel aromatico: mala autem nata ex propriis titulis petenda.

257. EFFERVESCENTIA.

I. In maffa liquida, ab alio liquore adfufo, vel immiffo quodam corpore folido, fi generetur fubito vehemens motus inteftinus, quo finito obpofita mifta utraque amittunt priorem naturam, hæc actio vocatur Effervefcentia.

II. Omnis fere Effervefcentia concitat calorem & producit aerem; interdum vero frigus, ut fal tartari cum fpiritu vitrioli; & aeris confumtionem, ut fuccus limonum cum fale volatili cornu cervi.

III. Sani humores cum nullo cognito obpofito effervefcunt: Putrefacti effervefcunt cum acidis: Acidi primarum viarum effervefcunt cum alcalinis & multis terreftribus.

IV. In folis ergo primis viis ex prægrediente caufa, ingerendo alcalia vel terreftria, generatur molefta commotio cum aeris productione, quo hæ partes valide diftenduntur. Reliqua ab auctoribus notata hypothetica inutilia funt.

V. Quia poft effervefcentiam exftincta invenitur caufa, utilis cenfetur; cavendum vero ne nimis copiofa ingeftione validior, quam ferri poteft, concitetur.

258. PRÆCIPITATIO.

I. Maſſa liquida heterogenea gravioribus & levioribus partibus conſtans, ob aliquam cauſam graviores partes ad fundum dimittens, illa actio Præcipitatio vocatur.

II. Requiritur 1. quies. 2. vis adtractrix major inter vehiculum & partes graviores, quam eſt ponderis potentia.

III. Promovetur & generatur Præcipitatio 1. Perfecta quiete. 2. Diminutione vehiculi. 3. Exſtincta vel mutata adtractione, adfuſa aqua in reſinoſis, addito alcali in acidis, aut novo alio metallo &c., ut in aqua forti ſolutum argentum, addito cupro, ferro, ſale alcalino ſucceſſive.

IV. Quoniam in corpore vivente nulla perfecta quies, neque alieni admiſtio, invenitur, perperam a multis hæc cauſa adducta fuit ad humorum præparationem, & morboſi ſeparationem.

259. MACERATIO.

I. Senſim inducta minor cohærendi potentia in partibus ſolidis vel cohærentibus humoribus, per teporem, & humiditatem, Medicis dicitur Maceratio.

II. Semper requiritur longum tempus, nimius calor perturbat, frigus retardat, ablatio humidi ſiſtit, motus perpetuus in maſſa impedit Macerationem.

III. Moderata Maceratio in partibus ſolidis prodeſt ad facilitandam ruptionem in abſceſſu, alias periculoſam inducit fragilitatem. Humores tenaciores diſponit ad evacuationem; eamque promovet: ſed continuata Corruptionem inducit.

IV. Ad cohibenda mala, promte tollenda eſt humiditas, temperandus calor, & ſtagnatio prævenienda.

260. CRYSTALLISATIO.

I. Particulæ ſalinæ, ut & terreſtres inviſibiles, in quadam maſſa natantes, ſponte concreſcentes in corpuſcula majora aut minora, figuræ variæ, Cryſtallos producunt.

II. Requiritur 1. Humor hujuſmodi particulis ſaturus, ut in nephriticis, ſcorbuticis, podagricis, arthriticis. 2. Stagnatio perfecta aliquamdiu. 3. Ablatio vehiculi communis. 4. Et promovetur addito corpore ſolido, ad quod Cryſtalli colligi poſſunt.

III. Quæ ex natis Cryſtallis naſcuntur, in Calculi deſcriptione inveniri poſſunt.

IV. Ad præveniendas has cryſtallos conducit emendare ſcorbuticum, arthriticum & podagricum; corpus multum movere, ne nullum fere cryſtalliſationi remaneat tempus. Corpuſcula cryſtalliſatione nata ut Calculus curanda.

TITULUS II.

EXTERNA MORBUM PRODUCENTIA.

Externa morbum generant, causa quadam mechanica, vel quantitate, vel qualitate, vel abusu eorum, quæ corpori viventi inservire deberent.

261. MECHANICA.

I. Quæ physica actione aliquam corpori viventi mutationem inducunt ad Mechanica referuntur.

II. Mechanica morbum inferentia ad hæc tria referri possunt. 1. Quæ solida destruunt, ut Vulnus (4), Contusio (5), Punctura (6), Morsus (7), Laceratio (8), & Adtritus (27). 2. Quæ solida mutant, ut Compressio (30), Extensio (31), Elongatio (32), Adductio (29) & Sustentaculi defectus. 3. Quæ movent, ut Vectio & Scalptura, hoc loco tradenda.

262. VECTIO.

I. Omnem corporis translationem per causas externas sine musculari motu, ut navigatio, equitatio, oscillatio, circumactio, ad hunc titulum refero. Quæ consueta salubris observatur, inconsueta & validior varia mala inducit.

II. Inde enim generatur nausea, fastidium, vomitus, vertigo, abortus, ruptio, hernia, procidentia, adtritus, hæmorrhagia, mictus cruentus.

III. Omnia hæc mala brevi cessant ablata commotione, modo non aliqua solidorum ruptio sit producta. Si autem quædam turbatio restet, anodyno, vinoso acido grato exhibito compescitur.

263. SCALPTURA.

I. Frictio fortior unguibus, aut corpore aliquo scabro Scalptura dicta, plerumque pruritu instigata, crustam adhærentem, pustulas, & vesiculas abradit, epidermidem sæpe tollit, subjectam cutim, vasculaque minima divellit, stimulat, humores allicit, erumpere facit, parsque rubet, calet, dolet, & nuda relicta magis exulceratur, atque nova tegitur crusta, quare semper evitanda, & instigans causa, scilicet pruritus est exstinguendus & curandus.

264. ABUNDANTIA.

I. Major copia, quam ad vitam & sanitatem conservandam requiritur, Abundantia dicta, refertur 1. ad Ingesta Alimenta vel Medicamenta; 2. Retentos in corpore humores; 3. Evacuationes. Hæc omnia in propriis titulis tradenda sunt.

265. DEFECTUS.

I. Ad vitam & sanitatem conservandam requiruntur organa, humores & actiones, quorum defectus propriis locis tradendus. Multos morbos & mortem infert 1. Actio enim vitalis ne per momentum sine alterna adsumtione & emissione aeris persistere potest: unde hujus defectu cum inexplicabili anxietate sequitur brevi tempore mors. 2. Diutius autem potionis defectum ferre potest cum sensim increscente siti intolerabili; neque longum tempus carere potest humidi eva-

evacuatione. 3. Longiſſime autem fert Cibi defectum cum increſcente fame, quæ tandem etiam extinguitur ante mortem; ſed craſſorum evacuationis defectum per alvum diu tolerare poteſt.

266. CALIDA.

I. Calor actualis, thermometro & ſenſu tactus detectus, varia producit in diverſis partibus, humoribus, actionibus, & morbis.

II. Et variat vehementia. Tepor vocari poteſt ad gradum 60. vel 70. Mediocris autem Calor hominis ſani ad 94. continetur. Major calor ad 120. qui Ardor dici poteſt, animalia necat & humores coagulat. Hunc gradum ſuperans ad Uſtionem referri poteſt. Qui ſenſim increſcens conſuetis minus damnoſus eſt, quam repente veniens.

III. Nimius calor 1. In Solidis minuit cohærendi potentiam & tonum, unde laxitas, fragilitas, & facilis ſanguinis eruptio. 2. In Humoribus conciliat fluorem, tenuitatem, corruptionem, putredinem: lympham, ſpiritus, reliquoſque humores volatiles aufert; ſudorem & perſpirationem auget; ſitim, ſiccitatem & tenuioris defectum inducit, alvum ſiccat, urinæ copiam minuit: Partes fixiores compingit: Sales in alcali volatile convertit: Pinguedinem corrumpit: liquamen & glutinoſum, & acrimoniam fœtentem producit. 3. Actiones omnes enervat, unde laſſitudo, debilitas, ſomnolentia, pareſis, anorexia, dyſpepſia, animi torpor, ſyncope, reſpiratio difficilior, pulſus debilis. 4. In Morbis tolerabilis calor multa bona & mala infert. Nimius calor ſemper malus. Vehemens comburit.

IV. Periculoſiſſimum eſt nimium calorem exſtinguere frigore adlato, ſed ſenſim corpora ægrotantium ad 94. gradum reducenda, ne ſolida nimis contrahantur, humores concreſcant, evacuandi retropellantur, & debilitatæ vires omnino extinguantur.

267. FRIGIDA.

I. Noſtrum corpus ex actione vitali calens a rebus ambientibus & ingeſtis frigidis in temperato calore ſervatum, ſi intenſiori frigore adficiatur, inde patitur moleſtiam, & in varios morbos incidit.

II. In robuſtis, conſuetis, partibus externis, facile toleratur intenſius frigus; ſed in debilibus, inſuetis, partibus internis, cerebro, medulla ſpinali, nervis, oſſibus, pectore, pulmonibus, mammis, inteſtinis, viſceribus ventris, pudendis, glandulis, earum actiones minuit & ſæpe exſtinguit; damnoſum gravidis, menſtruantibus, puerperis, lactantibus, pueris & ſenibus, & omnibus quibus debilior eſt vitæ actio.

III. Firmarum partium contractilitatem & tenacitatem auget, unde anguſtia, colica, durities, rigiditas. In Humoribus producit majorem cohæſionem, coagulationem, craſſitudinem, denſitatem, obſtructionem, viſciditatem. Evacuationes menſium, lochiorum, ſudoris, perſpirationis, ſputi, ſalivæ, ſubprimit, humores repellit, motum ſiſtit. Unde apoplexia, ſyncope, vertigo, tuſſis, rheumatiſmus, nigrores, ſtupor, paralyſis, tremor, horror, rigor, tetanus, convulſio, gravedo, catarrhus, raucedo, angina, peripneumonia, pleuritis, arthritis, dolor, ſcirrhus, ſomnolentia.

IV. Corpus vel pars ejus aliqua refrigerata ſubito calefieri non debet, ſed ſenſim actu calidis adplicatis, atque calefacientibus, niſi expectemus nimium morboſum calorem, ut in quibuſdam febribus. Si autem a frigore congelata fuit, ſpeciali loco traditur. (10.)

268. HUMIDA.

I. Quæ majorem copiam humidi conciliant partibus solidis, concrescibilibus & crassis humoribus, addita materia, Humida dicuntur: sed si idem faciunt quadam alia facultate, potius vocantur Humectantia.

II. Subpeditant humiditatem 1. Ingesta aquosa, adplicata humida, forma fotus, cataplasmatis, epithematis, vaporis, & auxilio aeris inspirati & adplicati. 2. Minuta evacuatio præcipue per diaphoresin. 3. Promovetur minuta corporis actione, in quiete, motu languidiore, debilitate, alvi ductione, phlebotomia: usu diluentium, fructuum horæorum, acescentium, saponaceorum, nitrosorum, opiatorum, laxantium; maxime si tepida adhibentur.

III. Horum copiosior & frequentior usus in sanis corporibus inducit solidorum humiditatem, frigiditatem, laxitatem, atoniam; humorum tenuitatem, pallorem, collectionem, hydropem, œdema, leucophlegmatiam, gravitatem, cruditatem, tumores frigidos, corruptionem spontaneam; actiones languidiores, debiliores, turbatas, mobilitatem, convulsionem, rhachitidem, vertiginem, syncopen, frigiditatem, anorexiam, & dispepsiam. In aere semper hærens disponit ad morbos endemicos & epidemicos. Si autem simul fiat evacuatio tenuioris major, hæc fere mala omnia evitantur.

IV. In curatione recensitæ causæ evitandæ vel emendandæ; simul adhibenda quæ siccitatem producunt.

269. SICCA.

I. Quæ absorbendo, evacuando, discutiendo, tenue tollunt, relicto crassiore, aut parcius subpeditant, morbosam Siccitatem inferre possunt.

II. Hæc in sanis solidorum tonum augent, fragilitatem, siccitatem, rigiditatem, duritiem, & dolorem inferunt. Humores crassiores, tenaciores, concrescentes, & facile obstruentes producunt. Actiones impediunt, turbant, exstinguunt: evacuationes minuunt, sistunt. In morbis autem ex nimia humiditate egregiam medelam præbent.

III. Sublatis causis siccitatem inducentibus, adplicanda & ingerenda humida & humectantia, parva copia simul cum tepore, simulque specialis exsiccata pars tegenda.

270. AER.

I. Aer purus, sæpe renovatus, modice calidus, siccus, gravis, elasticus, & naturalis, ad vitam & sanitatem conservandam tam necessarius est, ut homo ex ejus defectu protinus moriatur. Hic actione vitali consumitur, motu autem automatico, & combustione regeneratur, non tamen omnis ille ad vitam sustentandam idoneus.

II. Ille autem Humidior vel Siccior; Calidior vel Frigidior, morbos producit in istis causis recensitos. Gravior raro peccat in telluris superficie; sed Levior in altis montibus, minuens sustentaculum, hujus causæ morbos infert.

III. Aer ab homine vivente adtractus inspiratus & emissus non solum minuitur, sed & qui remanet ad vitam sustentandam redditur inutilis.

IV. Sæpe inficitur Exhalationibus, Vaporibus, Meteoris, Pluvia, Nive, Nubibus, Fumo, Rore, Tonitru, Gas sylvestri, influxu Solis, Lunæ & Astrorum, Contagio volatili & similibus; unde Habitatio in variis Regionibus circa Mare, Flumina, Lacus, Paludes, Montes, Silvas tam varios pariunt morbos Epidemicos, Endemicos & Pestilentiales, atque in quibusdam hominibus mortem inexspectatam. Qui morbi præveniuntur evitatione hujus aeris, frequenti reno-

renovatione, accensione flammæ, fumo vel vapore concitato ex antidotis cognitis producto.

V. Nimius aeris Motus in Vento & Tempestate, ut & Aura frigidiuscula, auferendo calidam Atmosphæram similes fere ut aer frigidior morbos infert. Sonus, Lux & Tenebræ majore minoreve agitatione organi sensus morbos inferunt, qui evitando facile præveniuntur.

271. TEMPORA ANNI.

I. Tempora anni varios inferunt morbos. 1. Mutatione aeris calidi vel humidi in obpositam qualitatem. 2. Corporis largiore & parciore perspiratione. 3. Vario victus genere. 4. Varia mutatione iisdem temporibus.

II. Antecedens hyemis humiditas & frigiditas, cum parciore perspiratione, victuque duro, commutata vernali tempore in teporem & largiorem perspirationem, sanitati conducere solet: ea autem impedita humoresque præcedente hyeme adcumulati, nunc magis agitati, inferunt anginam, podagram, ophthalmiam, gravedinem, tussim, febres intermittentes non valde pertinaces, abundantiam, catarrhum, pustulas, melancholiam, delirium, dysenteriam, hæmorrhagiam, lassitudinem, somnolentiam: quæ largiore evacuatione naturali vel artificiali præveniuntur & curantur.

III. Aer Æstivus calidior & siccior retentos Vernali tempore humores in corruptelam convertit, pinguedinem liquefacit, atque in acre liquamen convertit: unde morbi biliosi, ardentes, acuti, alvi fluxus, cholera, dysenteria, erysipelas, endemicorum & epidemicorum initium, lassitudo, leipyria, multique morbi putridi.

IV. In Autumno aer frigidior & humidior, atque exhalationibus putrefactorum inquinatus, frequentes & pertinaces generat morbos endemicos, epidemicos, contagiosos, febres erraticas, quartanas & intermittentes acutas pertinaces, putridas, sæpe recidivantes, lienterias, hydropem, phthisin, melancholiam, raucedinem, tussim, rhachitidem, asthma, aphthas, gravedines. Hi morbi evitantur mature indutis vestimentis, evitatione aeris vespertini & nocturni, & largiore perspiratione. Difficile curantur ob hyemem frigidiorem subsequentem.

V. Naturali aeris frigiditate & humiditate Hyems autumnales morbos protrahit, retentos humores sensim magis corrumpit, unde febres quartanæ sensim in acutas degenerant: accedit peripneumonia, pleuritis, cephalalgia, apoplexia, lumborum & ventris dolor, vertigo, hydrops, leucophlegmatia, gravedo, tussis, catarrhus, qui morbi plerumque ad ver protrahuntur. Hi morbi ut autumnales præveniuntur & curantur.

VI. Ex antecedentibus etiam deducuntur morbi Solstitiales, Æquinoctiales & Caniculares.

272. CONTAGIUM.

I. Qui morbi in alio corpore sano similem inferunt morbum dicuntur Contagiosi. Noxium vero communicatum, visum fugiens, morbum inferens, qui deinceps in aliis similem morbum concitare potest, dicitur Contagium.

II. Contagiosum miscetur nostris humoribus 1. Deglutitione cum saliva. 2. Inspiratione cum adtracto aere. 3. Morsu ut a venenatis animalibus, vel ictu ab instrumentis infectis. 4. Simplici adplicatione ad cutim externam.

III. Quædam species sunt volatiles aeri miscibiles, ut in peste, dysenteria, epidemicis, endemicis, malignis, aere infecto, exhalationibus, vaporibus, variolis, morbillis, petechiis, scarlatina: aliæ magis fixæ, quæ sine adtactu non adficiunt, ut lues venerea, tarantula, hydrophobia, morsus animalium venenatorum, arthritis, podagra, pruritus, pustulæ, scabies, febris, phthisis, cancer, ichor.

IV. Ut

IV. Ut varia ſunt Contagia, ita etiam differunt ſymptomata, quæ ex ſpeciali ſunt petenda: generalia autem ſunt 1. Colliquatio & corruptio humorum, unde evacuationes ſubito copioſæ, ſæpe fœtidæ, quæ emittuntur per alvum, ſudorem, ſalivam, raro per urinam. 2. Interdum in cute ſubſiſtunt, unde exanthemata, maculæ, puſtulæ, anthraces, bubones. 3. Quandoque irritando inferunt febres, dolores, anxietates, ardores, convulſiones. 4. Aut vires extinguunt, unde ſumma debilitas, ſyncope, circulatio minor, frigiditas.

V. Curatio ſpecialis per Antidota ex ſpeciali contagio eſt petenda. Generalis autem conſiſtit 1. In evitatione contagii. 2. Ablatione recepti per ablutionem, ſuctionem, expulſionem. 3. Exſtinctione per uſtionem.

273. ENDEMICUS.

I. Qui morbus conſtanter, vel certo anni tempore rediens, ſpeciali in loco regnat, Endemicus vocatur.

II. Cauſa hujus plerumque quærenda in aere infecto per exhalationes, vapores, ex paludibus, vel ſtagnis exhalantes, maxime poſt æſtum antecedentem, vel terræ motum. Aut deducendus ex corrupta aqua, aut certo victus genere, huic populo ſpeciali.

III. Inde Hungaris, Anglis, Zelandis ſpeciale febrium genus; Plica Polonis; Strumæ & bronchocele Alpium incolis; Scorbutus Septentrionalibus; Elephantiaſis Græcis; Mentagra Romanis.

IV. Ægri in eodem loco degentes, eodemque utentes nutrimento difficile curantur; tandem vero adſueti, cauſam endemicam ferunt ſine damno. Generalis curatio eſt mutare locum & nutrimentum, adhibere generalia antiſeptica, cum leni & continuata evacuatione majore. Specialis autem curatio quærenda eſt in antidoto, ſi detectum ſit, atque methodica curatione, pro natura morbi.

274. EPIDEMIUS.

I. Morbus multos homines ſimul vel ſucceſſive adgrediens in quadam regione, demum iterum evaneſcens, Epidemius dicitur: ſi omnes fere moriuntur, ad Peſtem refertur.

II. Accedens cauſa univerſalis debet eſſe, etiamſi ſit inviſibilis, propaganda per adtactum, vel aerem, cibum aut potum, vel impediendo inutilium evacuationem. Prædiſponens quærenda in corpore ipſo, unde interdum duntaxat in certa ætate & ſexu, otioſis aut exercitatis magis infeſtus, atque gravidis, lactantibus & puerperis: Inde nimis calida & humida antecedens æſtas, vel autumnus corruptelam aut putredinem inducens, cum ſubſequente aere frigidiore, toties hujus morbi cauſa. Quandoque ſolum ſubito ſuperveniens frigus, prohibendo perſpirationem, minus malignum morbum epidemicum inducit. Incognitum autem contagium aut malignitas epidemicum periculoſum infert.

III. Inficiens Epidemicum ſpeciale producit morbum, Catarrhalem, Eryſipelatoſum, Inflammatorium, Rheumaticum, Colliquativum, Corruptum, Putridum, Malignum, Varioloſum, Morbilloſum, Febrilem, Lenticularem, Petechialem, Dyſentericum, pro natura inficientis.

IV. Ex diverſa hâc materia aliquam partem magis adgrediente, varii fiunt ſpeciales morbi, in quibus præcedentes generales ſunt perpendendi.

V. Inde in capite vertigo, parotis, paraplegia, phrenitis, cephalalgia, agrypnia, ſomnolentia, ſopor, gravedo.

VI. In collo vero, faucium rubedo, tumor, angina, ſputum copioſum tenax, vocis raucedo.

VII. Sæpe adgreditur pectus & pulmones, unde peripneumonia, pleuritis, dyſpnœa, hæmoptyſis.

VIII. Sed

VIII. Sed chyli organum adficiens, parit vomitum, nauſeam, faſtidium, alvi fluxum, choleram, dyſenteriam, volvulum.

IX. In reliquo corpore, dolores, debilitates, laſſitudines, ſudorem copioſum, maculas, exanthemata, extremarum, dorſi, lumborum dolores, pulſum & urinam variam, circulationem majorem, minorem & turbatam.

X. Vix valemus generalem exhibere curationem, quoniam dirigi debet ad morbos (111) quibus proxime accedit: frequentiſſime, acida, refrigerantia, adſtringentia maximi ſunt uſus, ad exſtinguendum contagioſum: aut ſi fieri poſſit, larga diaphoreſi eſt expellendum inficiens.

275. PESTIS.

I. Morbus epidemicus, contagioſus, malignus, multos homines, latente cauſa interimens, vocatur Peſtis.

II. Materia toxica aeri miſta, & cum eo delata, adplicatione, inſpiratione, deglutitione corpori communicata, vento aliiſque rebus translata, pro diverſa ſua natura variam ſpeciem & ſymptomata inducit.

III. Quoniam experimur certæ interdum ætati, & ſpeciali animalium generi infeſtam eſſe, præter miaſma, alia accedere etiam debet prædiſponens cauſa.

IV. Quia circa paludes in regionibus calidioribus, poſt tempeſtatem humidam & calidam frequentius generatur, ad naturam corruptionis maxime accedere videtur: interdum etiam ſine ulla perſcrutabili cauſa incipit & ſævit. Quare materiæ natura plane incognita eſt, & non ſemper ſibi ſimilis.

V. Pro diverſa natura varia inducit ſymptomata. 1. Inſtar toxici partis vitam extinguit, unde bubones, anthraces, parotides, eſcharæ, maculæ purpureæ, nigrores variis in partibus, cum ſumma debilitate, frigiditate, & ſyncope, atque urina ſana. 2. Vel humores in liquamen convertit, unde ſudores colliquativi, alvi fluxus, hæmorrhagia, mictus cruentus, abortus. 3. Vel naturam inflammationis, ſeu potius eryſipelatis & putredinis æmulatur, unde anxietas, bilis plerumque corrupta, vomitus, nauſea, horror, rigor, febris, exanthemata, corporis ardor, qui interdum in cadavere poſt aliquot dies manſit ſuperſtes.

VI. Curatio prohylactica ſemper inſtituenda 1. Cohibendo omne commercium cum aere infecto, capeſſendo fugam, ſepeliendo corpora infecta in loco remoto, alte ſub terra. 2. Corrigendo aerem infectum flamma, fumo & vapore aceti, nitri, ſulphuris, pulveris pyrii, nicotianæ. 3. Muniendo corpus perſpiratione largiore, alvo modice laxa, diæta tenui & modica, habitando loco puro, perflato, ſeptentrioni expoſito.

VII. Suſceptum miaſma ſtatim in principio 1. Expellendum ſudorifero & diaphoretico veneni naturæ (v) contrario. 2. Exſtinguendum antidoto, ſi inventum ſit, pro varia natura miaſmatis. 3. Symptomatibus ſuccurrendum ut ſuis in locis traditur.

276. VENEREA LUES.

I. Morbus contagioſus per adtactum, pertinax, ſponte non ceſſans in parte infecta ſe ut plurimum prodeuns, poſt annum 1463. in regno Neapolitano detectus, dein per alias regiones propagatus, ſine infectione non incipiens, ſub forma puſtulæ ſubalbidæ ulceroſæ mucoſæ pertinaciſſimæ, vel fluoris albi, aut gonorrhœę prodeuns, vocatur Venerea Lues.

II. Detegitur 1. Relatione ægri vel ægræ, ſi rem habuerit cum infecto vel infecta. 2. Morbis inſolitis genitalium pertinacibus. 3. Maculis cutaneis in locis tectis, puſtulis duris calloſis, ſiccis, cruſtoſis, fiſſuris, pilorum defluvio. 4. Dolore oſteocopo aliiſque oſſium morbis ſponte venientibus. 5. Ulceribus oris, faucium, narium ſolitis medicamentis non obtemperantibus.

III. Semper virus venereum per contactum inficit alterum. nunquam generatur ex aliis caufis, inde concubitu, lactatu, bafiatione, decubitu, contrectatione, hæreditate propagatur.

IV. Materia hæc eft fixa, actione vitæ non fubigenda, diu latitare potens, ex bonis humoribus fibi fimilem præparare valens, humores fubpingues & optimos in glutinofum corrofivum commutans, acris, aliquomodo inflammatoria.

V. Si ex impuro concubitu receptum fuit virus, iftud nidulabitur 1. In liquore genitali. 2. Mucofo cryptarum cutanearum. 3. Muco membranæ fchneiderianæ & faucium. 4. Synovia articulorum, tendinum & ligamentorum, & fucco nervofo. 5. Medulla offium & pinguedine. 6. Denique lympha, fanguine & reliquis humoribus.

VI. Ex materia hac & inde corruptis humoribus ad varias partes delatis multa fiunt fymptomata.

VII. In pene, uretra, & præputio fæviens parit gonorrhœam, phimofin, paraphimofin, criftam, carunculam, ftranguriam, dyfuriam, ifchuriam, fterilitatem, chordam, bullas cryftallinas, penis inflationem, incurvationem, ulcera, puftulas.

VIII. Teftes adfecti tumere & indurefcere incipiunt, atque funiculus fpermaticus adfectus farcocelen exhibet.

IX. In vulva mulierum fimilia fiunt puftulæ, & ulcera mucum & faniem plorantia, rarius autem adficiuntur uretra & proftatæ glandulæ quam in viris, fed loco harum partium adficiuntur vagina, uterus, ovaria, & producitur fluor albus.

X. In utroque fexu inguines tandem bubone turgent.

XI. Demum etiam invadit os, linguam, labia, gingivas, tonfillas, fauces, quas tumere & exulcerare facit, dentefque vacillant, atque palatum corrodit, uvulam confumit, raucedinem inducit.

XII. Pituitariam membranam adgrediens, nares confumit & cadere facit, inducitque ozœnam.

XIII. In cute parit maculas, puftulas, ulcera, condylomata, porrum, pilorum defluvium, fcabiem, farcoma, colorem luridum, fiffuras, impetiginem, tubercula, verrucas.

XIV. Offa tandem adgrediens miram tragœdiam agit, producit enim fragilitatem, cariem, facilem fracturam, ofteofarcofin, exoftofin, ancylofin, dolorem ofteocopum, nodos, tophos.

XV. Per totum corpus, debilitas, cachexia, dolor noctu ingravefcens, febricula, hectica, emaciatio, laffitudo, phlogofis, phthifis generatur.

XVI. In infantibus & fenibus periculofior & curatu difficilior quam in ætate media. 2. In debilibus, chronicis & acutis, oris ulceribus, ftrumofis, epilepticis, vetat hydrargyrofin. 3. In gravidis fæpe parit abortum, lactantes infectæ inficiunt etiam infantes. 4. In feminis facilius toleratur quam in viris.

XVII. Quia virus venereum folo adtactu inficit, primaria præcautio eft fugere contactum: fi autem contactus fit factus, conducit fedulo & fæpe abluere & abftergere partem. Quæ prædicuntur de adfumtis medicamentis inania funt.

XVIII. Lues perfecta non permittit fecuram curationem fine hydrargyrofi: dum quædam fimul topica adfunt mala, ex lue provenientia, mercurialia quoque fimul ad iftas partes funt adplicanda: fingula fymptomata fuis titulis proponuntur.

277. HY-

277. HYDROPHOBIA.

I. Illa Delirii ſpecies, in qua horrent & timent ad aquæ adſpectum; eamque deglutire nequeunt, dum tamen ſatis facile bolum ſiccum deglutire poſſunt, vocatur Hydrophobia.
II. Raro ſponte naſcitur in homine, ut plurimum per contagium & maxime Canis rabidi, communicatur morſu, lambitu, & nudo adtactu.
III. Interdum virus diu latitat, & dein ſe manifeſtat aquæ timore; pergente malo multa alia accedunt nervorum & chyli organi ſymptomata, in quibus tres gradus incrementi obſervant, poſt quos demum certa mors.
IV. Si certum eſſet detectum antidotum, id ſtatim eſſet adplicandum & ingerendum. Eo deficiente contagium adplicatum eſt auferendum ablutione cum aceto & ſale marino, vel aqua ſalſa; adplicandæ cucurbitæ extrahentes, atque veſicatoria. Dein pars urenda ferro ignito vel cauſtico potentiali, cum frequenti ablutione, quamdiu contagium in parte hæret. Si circulantibus miſtum ſit, iterata venæ ſectione, & alvi ductione forti, atque multo potu antiphlogiſtico contagium eſt ejiciendum, inducendus terror dimerſione in aqua ex improviſo.

278. TARANTISMUS.

I. Qui ſpeciali delirii genere, in quo muſica hominem quaſi ſenſibus privatum, admodum anxium ad ſaltandum inſtigat, ictu Tarantulæ, in Apulia ut plurimum natæ, inducto, laborat, ſingulis fere annis æſtivo tempore, redeunte, is, Tarantiſmo correptus dicitur.
II. Pars ictu Tarantulæ læſa tuberculum inflammatorium, ut fere ab aliis infectis venenatis, generat: æger dein inſtar ebriorum delirat, anxietate cordis, & ſenſuum privatione corripitur, ad auditam autem muſicam membra movere incipit, & ſaltat, quo ſummopere levatur, continuata, & repetita ſaltatione, tandem curatur, niſi quod ſequenti anno redire ſoleat.
III. Generalis curatio a communi Contagio (272) non differt, ſi ſtatim adhibeatur: Contagium autem per corpus diſperſum ſi fuerit, repetita ſaltatione virus ſubigendum & expellendum, dum ſimul ablutione, ſuctione, & adplicatione acidorum, locus læſus depuratur.

279. ABUSUS.

I. Utitur corpus vivens ad injurias externas munimentis externis; ad conſervandam vitam nutrimentis; ad morbos curandos medicamentis & auxiliis, quorum ſingulorum abuſus ſeorſim exponendus eſt propriis ſuis titulis.

280. INTEGUMENTA.

I. Corpus noſtrum vivens maxime in frigidioribus regionibus munimentis externis, veſtimentis ſcilicet & ſtragulis ad externas injurias eſt defendendum: ſed nudum & integumentis onuſtum ad morbos concipiendos diſponitur.
II. Copioſior autem adplicatio Integumentorum, quia intercipit refrigerium externum, ſimiles morbos inferre poteſt, qui in Calidis (266) expoſiti ſunt: corpus tamen his diu adſuetum (252) non niſi lente ad debitum amictum reducendum.
III. Quia vero veſtimenta vel ſtragula parciora nimis admittunt refrigerium, morbi inde naſcuntur, qui in Frigidis (267) traditi ſunt. Corpus autem his adſuetum minori damno ferre poteſt mutationem.
IV. Corpora viventia in noſtro climate non ferunt omnem integumentorum

privationem, nisi in quibusdam partibus, sine damno ex nimio frigore exspectando, quare non temere nuditas concedenda, maxime si corpus non sit consuetum.

281. NUTRIMENTUM.

I. Corpus vivens sua actione vitali & animali sensim deterens solida, mutans & expellens humores, subplemento, quod actione particulari organi chylopoietici est adaptatum, eget, quæ ingesta hanc materiem præbent, Nutrimentum & Alimentum dicuntur, atque Cibi Potusque nomine veniunt.

II. Hæc differre debent in ætate, statu corporis, gravidis, lactantibus, robustis, debilibus, otiosis, exercitatis, anni temporibus, sanis, ægrotantibus & convalescentibus.

III. Copiosiora alimenta ventriculum nimis distendunt, onerant, anxietatem, dolorem, compressionem adjacentium, fastidium, nauseam, vomitum, alvi fluorem inferunt. Cruda manent & dein corrumpuntur. Sic tradita circulantibus generant cacochymiam, humorum cruditatem & corruptelam, atque virium debilitatem. In principio omnia illa mala facile præveniuntur vomitu, largiore alvi egestione, & parciore diæta: mala deinceps nata, modica cibi ingestione, corporis exercitatione & medicamentis stomachicis facile curantur.

IV. Minus subpeditatum de alimentis quam requiritur, famem in principio intolerabilem inducit, quæ tandem sponte omnino deletur. Sitis autem inducta sensim intenditur. Generatur inde humidi defectus, retentio inutilium, unde massa inepta ad spiritus ceterosque humores subpeditandos: hinc summa tandem debilitas, & mors. Corpora ita debilitata sensim sunt reficienda alimentis eupeptis parva copia simul. Succurrendum adplicatione & injectione nutrientium.

V. Alimenta tenacia, fumo saleve condita, pinguia, glutinosa, non facile solvenda actione ventriculi & intestinorum, atque saponacitate adfluentium humorum, crudum & alienum præbent chylum, reliquosque humores, chyli organa onerant, multosque morbos, aliena sua natura & suscepta corruptione inferunt, fastidium, sodam, cardialgiam, anxietatem, somnum turbulentum, singultum, ructum, rancorem, alvi fluorem, choleram & multa alia. Hæc sedulo evitanda, eupepta subpeditanda, collecta in primis viis per alvum laxantia saponacea ejicienda, dein stomachicis & saponaceis tonus ventriculi, & naturalis adfluentium humorum saponacitas restituenda.

VI. Magis sanitati conducit frequentius quam rarius ingerere Nutrimentum, modo non nimis ingeratur. Exercitium statim a cibo, crudum tradit sanguini. Ventriculus cibo onustus somnum inquietum inducit.

VII. Non omnia alimentorum genera vel species idem genus morborum inferunt. Matura semper adsumenda. Immatura utpote dyspepta, & nutritioni aliena, fugienda. Cruda tenaciora sine prævia coctione vel assatione chyli organa obplent & dyspepta sunt. Consueta & Grata facilius tolerantur etsi deteriora quam Insueta & Ingrata. Sale fumove condita semper magis dyspepta. Coctione indurata vel nutritio privata, atque Assatione nidorosa facta, evitanda. Euchyma semper bona; Aliena & Prava autem quæ non sunt esui, semper damnosa. Eupepta nimis facile deterenda operariis & robustis defectum nimis cito præbent.

VIII. Farinosa, Leguminosa, Mucilaginosa, nimis ingesta, pituitam generant cum acore, multosque flatus & ventris infarctionem, quæ alcalicis resolventibus curanda & leni alvi ductione evacuanda retenta. Fructus Acescentes Saponacei facile in primis viis fermentantes generant flatus, aciditatem, colicam, alvi fluorem, quæ facile sedantur spirituosis, aromaticis, & acidum absorbentibus. Oleosa, Pinguia in rancorem, & acorem degenerata, cardialgiam, colicam, sodam, alvi fluorem biliosum inducentia, purgante saponaceo acescente

fcente educenda, acidifque faponaceis folvenda & temperanda. Animalium & Pifcium Caro, Ova, Jurulenta in nidorem converfa, ructum & alvi fluorem fœtentem, cum humoris colliquatione inducentia, acefcentibus vinofis temperanda. Vinofa, Spirituofa temulentiam & tandem tremorem inducentia, fenfim omittenda, nimia autem copia ingefta acidis temperanda. Dulcia, Saccharata, Mellita, Cerevifia recens, Muftum, facile fermentantia & in acidum degenerantia, multos flatus, aciditatem, morbofque nervorum inferunt, qui alcalicis, aromaticis, refinofis, & roborantibus funt curandi. Aquofa præcipue tepida, nimia copia ingefta, ventriculi tonum enervant, corpori inferunt laxitatem, pallorem, frigiditatem, tremorem, debilitatem, atque humoris nimiam tenuitatem, qui morbi facile curantur temperatiore ufu, & medicamentis ftomachicis roborantibus.

282. MEDICAMENTA.

I. Quæcumque ad præveniendos, curandos vel palliandos morbos ingerendo vel adplicando adhibentur, Medicamenti nomine accepimus. Mechanica ex his ad Chirurgicas operationes vel Auxilia referuntur, reliqua funt externa vel interna.

II. Tam magnus horum eft numerus, ut hoc loco pertractari nequeant, fed ex propriis titulis fint petenda, qui proponunt genera, & fimplices fpecies.

III. Horum generalis abufus confiftit 1. In nimia quantitate. 2. Qualitate omnino aliena, quando veneni merentur nomen. 3. Virtute naturæ ægri vel morbi omnino aliena.

283. VENENUM.

I. Adfumta, vel corpori viventi quovis modo adplicata, quæ vitalem actionem extinguunt, vel partes firmas & fluentes ad vitam continuandam ineptas faciunt, Venena cenfentur. Multa quoque innoxia majore copia vitæ actionem impedientia vel obruentia, in hoc fenfu ad venena referri poffunt.

II. Acria, mechanica, lædentia, quæ deftruendo partes firmas mortem minantur, intus adfumta, multo pingui ingefto obvoluta funt prius educenda.

III. Quæ fortiter coagulando humores intercipiunt circulationem, aquofis faponaceis funt diluenda, & cognita coaguli natura antidoto exftinguenda.

IV. Quæ autem exftinguunt cohærentiam in partibus folidis & humoribus periculofiffima funt, acidis & leniter adftringentibus funt temperanda.

V. Quædam deleteria in rerum natura inveniuntur incomprehenfibilia in pefte aliifque venenis, quæ folam vitæ actionem exftinguere videntur, & emendari ratione nequeunt, fed folo antidoto experimentis detecto.

VI. Similia quoque deteguntur, quæ aeris naturam ita invertunt, ut aer ad vitam fuftentandam ineptus fit. Sic fumus carbonum, fulphuris, liquoris fermentantis, gas fylveftre; quæ funt evitanda, emendanda flamma, vel vapore alio obpofito.

284. MAGIA.

I. Quæ morborum phænomena vel curationes ex caufis cognitis non fatis facile deduci poffunt, ab indoctis & credulis ad artes Magicas vel Diabolicas ut plurimum referuntur: fed quoniam fpirituum bonorum & malorum imperium in corpus noftrum & animam, nos latet, & nullis experimentis conftat animum vel corpus malevoli in noftrum corpus vel animum agere poffe, nifi id Deus permittat, multaque illa latentia & magica ex veris medicinæ principiis, quæ indoctum vulgus latent, demonftrata funt, & confueta methodo & medica-

dicamentis sublata fuerunt, tota illa doctrina, cum omnibus narratiunculis Incantationis, Fascinationis & similium, quæ a mulierculis, & simplicibus de facili circunfertur est repudianda.

FINIS PRIMÆ PARTIS.

PARS

PARS SECUNDA

LIBER I.

MORBI PARTICULARES.

CAPITIS MORBI.

R*Eferuntur Capitis morbi*. 1. *Ad partes externas*, *ut Cranium* (*Ch*. 301.) *quod complectitur Frontem*, *Verticem*, *Sinciput*, *Occiput*, *Fontanellam*, *Tempora* & *Pericranium*. 2. *Ad Faciem*, *quæ constat Genis*, *Buccis*, *Mento*, *Labiis*. 3. *Ad Organa*, *quæ vocantur Oculus*, (*Ch*. 1082.) *Auris*, (*Ch*. 979.) *Nasus*, (*Ch*. 876.) *Os*, (*Ch*. 905.) *in quo Dentes*, (*Ch*. 914.) & *Lingua*. 4. *Ad partes internas Capitis*, *in quibus distinguunt Cerebrum*, (*Ch*. 738.) *Cerebellum*, (*Ch*. 744.) *Meninges*, (*Ch*. 732.) *Sinus*, (*Ch*. 733.) *Ventriculos*, (*Ch*. 742.) & *multas alias partes*. 5. *Ad Humores Internos*, *ut Spiritus*, (*Ch*. 766.) *Succus*, (*Ch*. 770.) *qui hic loci sæpe muci vel pituitæ nomine venit*. 6. *Ad Humores Externos*, *ut sunt Lachrymæ*, (*Ch*. 1115.) *Saliva*, *Mucus*, *Cerumen*. 7. *Ad Actiones externas*, *ut Odoratus*, (*Ch*. 849.) *Auditus*, (*Ch*. 963.) *Visus*, (*Ch*. 1064.) *Saporis*, (*Ch*. 904.) & *Manducationis*. 8. *Ad Actiones internas*, *ut Animi Actio*, *Passio* & *Aberratio*.

Omnes fere morbi, *qui ab auctoribus ad Capitis morbos referuntur*, *ut Apoplexia* (143.) *Sopor* (152.) *Somnolentia* (151.) *Stupor* (150.) *Torpor* (178.) *Syncope* (145.) *Insomnium* (153.) *Incubus* (149.) *Agrypnia* (150.) *Anodynia* (141.) *Catoche* (144.) *Phrenitis* (155.) *Convulsio* (161.) *Epilepsia* (162.) *Hydrophobia* (277.) *Melancholia* (132.) *Paralysis* (169.) *Lassitudo* (167.) *Tarantismus* (278.) *Delirium* (154.) *in priore parte Systematis traditi sunt*. *Hos morbos*, & *quos in Chirurgia Repurgata exposuimus non adtingemus*, *qui vero supersunt exposituri sumus*.

285. GENERALES MORBI CAPUT INFESTANTES.

I. Orbi aliarum etiam partium, caput vero adficientes, ut Vulnus (4,) Contusio (5,) Ustio (9,) Ulcus (15,) & Fistula (16,) hoc speciale habent, quod promtius sanentur, sed latens sæpe habeant periculum. Deformitas (43,) statim a nativitate sustentaculo emendanda.

II. In capite humorum Abundantia (53,) Intumescentia (54,) Plethora (55,) exigit elevatiorem decubitum: si fiat a majore impetu (180. VI.) sanguinis & alvi ductio est facienda. Humorum Defectus (65,) si non fiat a grumo, (81,) frictione, abdominis sustentatione, volatilibus, spirituosis, aromaticis adhibitis, supplendus.

III. Capitis Pituita (74,) Mucor (75,) sternutatoriis, epithematibus, calefacientibus resolvendus, & alvi ductione derivandus. Tenuis autem Lymphæ (89,) & Ichoris (88,) Evacuatio promovenda, absorbenda, vel derivanda ad alvum. Hoc etiam, præter generalem curationem, faciendum in Acrimonia (94,) humorum capitis.

IV. Collecti (114) in capite humores, Sanguis, Pus, Serum, Lympha, periculum portendunt, nisi sponte vel arte evacuentur. Sed Ecchymosis (116,) & Empneumatosis (118,) ut in aliis locis curatur. Metastasis (119,) periculosior quam in aliis partibus.

V. Materia Arthritica (135,) Catarrhosa (136,) Podagrica (137,) Rheumatica (138,) cum periculo summo in capite deponitur: conducit ad solita loca ducere istos humores.

VI. Capitis Pulsatio (157,) Ardor (158,) Impetus major (180,) superveniente hæmorrhagia, vel adhibita phlebotomia, purgante antiphlogistico & refrigerantibus topicis, temperatur. Reditus autem impeditus (183) curari nequit nisi sublata in collo causa. Circulatio minor (181,) ab actione languidiore volatilibus & frictionibus promovenda; sed ex collecto alicubi sanguine, pars colligens sustentanda; post evacuationem largiorem, corpus horizontali situ locandum. Sudor copiosior (188,) circa solum caput malum præsagium præbet. Febris (192) ad caput faciens metastasin (119,) vel caput in consensum (142) trahens, periculum auget.

VII. Morbi generales integumentorum (Ch. 1186.) Glandularum (Ch. 1453.,) specialem curationem non requirunt.

286. CEPHALALGIA.

I. Dum æger conqueritur se sentire in interioribus capitis dolorem, qui ad adtactum non intenditur, sed compressione aliquomodo videtur levari, ille morbus Cephalalgia vocatur, sed diu permanens Cephalæa: hic dolor dimidiam capitis partem obsidens Hemicrania, sed in exiguo puncto sæviens Clavus hystericus adpellatur. Præterea dolorem distinguunt in anteriorem, posteriorem, vel lateralem partem obsidentem.

II. Differentia est statuenda in causis variis dolorem inferentibus, & in doloris speciebus; estque Idiopathicus vel Sympathicus.

III. In morbis acutis, circulatione aucta, febre continua, ardente, Cephalalgia semper mala, nisi hæmorrhagiam præsagiat, quod cognoscimus ex signis motus sanguinis majoris ad caput (180, VI.). Nam si veniat illa ex materia biliosa huc delata, inflammatione, aut metastasi acutorum, delirium præsagit, nisi præveniatur alvi ductione refrigerante, epithematibus refrigerantibus, & potu antiphlogistico: si simul adsunt signa plethoræ (55, 111,) conducit venam secare. Ex paroxysmo febrili nata iisdem compescitur sine sanguinis missione.

IV. Dum

IV. Dum materia inutilis præprimis perfpirationis infenfibilis prohibitæ, vel utilis non fatis præparata defectu virium, corrupta in debilibus, fcorbuticis, hyftericis, & catarrhofis, aliifque morbis chronicis, puellis chlorofi aut cruditate laborantibus, feratur ad interiora capitis, diu permanentem dolorem infert. Hic humor fonticulis, fetaceis, & veficatoriis eft evocandus, adplicanda anodyna fpirituofa topica. Interne autem antifeptica diaphoretica. Si alvus fit conftipatior, purgans gummofum exhibendum.

V. Sæpe ex vitiata Ventriculi concoctione nafcitur Cephalalgia, quæ toties augetur ac cibus adfumtus incipit digeri, atque naufea, faftidio aliifque ventriculi morbis ftipata eft. Conducit in hoc cafu leni vomitorio vel purgante eliminare faburram, & dein ftomachicis cephalicis reliquum morbum curare.

VI. Dum vero in menftruantibus, menfium fubpreffione, hyftericis aliifque uteri morbis, caput condoleat, uti in chlorofi, medicamenta uterina cephalicis funt jungenda. Si inde nafcatur Clavus hyftericus, capiti adplicanda topica anodyna.

VII. Si vero ex diuturnitate doloris, intumefcentia faciei & oculorum, atque ex incremento doloris in vario capitis fitu, conjicere valemus humorem hærere in encephalo dolorem inferentem, is derivandus eft ad alvum per purgantia, vel ad alia loca per fetacea aut fonticulos, adplicanda fimul ad caput difcutientia. Interdum emittitur humor per aures, nares, vel fauces, quæ evacuationes funt promovendæ, & partes muniendæ ne corrodantur. Si poft contufionem cranii fiat, interdum terebra effufus fanguis educendus eft.

287. CAREBARIA.

I. Capitis morbofa gravitas ad fenfum, frequens occurrens in praxi morbus, fpeciali titulo raro defcriptus, Carebaria dictus, a multis oritur caufis, quæ fpecialia figna proferunt, prognofin præbent, & curationem exigunt.

II. Nam quæ ex adfumtorum abundantia, opii, vel fpirituoforum abufu nafcitur, fponte evanefcit.

III. Ex ventriculi cruditate, dyfpepfia, cacochylia, cacochymia, & chronicis, valetudinariis proveniens, cum adfumto cibo increfcens, alvi ductione & ftomachicis curatur.

IV. Poft hæmorrhagias vel menfes fubpreffos, in opipare viventibus, juvenili ætate, & plethoricis nata, promte tollitur phlebotomia, & fervata alvo laxiore.

V. In morbis acutis, inflammatoriis, & febre, cum fignis majoris impetus ad caput, delirium, phrenitidem, convulfionem, foporem præfagiens, fuperveniente hæmorrhagia larga, vel alvi fluxu, levatur, fimilibufque auxiliis & refrigerantibus adplicatis, curatur.

VI. Ex prohibita perfpiratione, vento, infolita capitis nuditate, vel adplicatis frigidis, proveniens, capillorum abrafione, frictione cum calefacientibus, fuffitu, epithematibus aromaticis, fpirituofis, cum fufcitata diaphorefi & actuali calore curatur: qualia quoque conveniunt fi ex Pituita oriatur.

VII. Quæ vero oritur ex catarrho, gravedine, hydrocephalo, melancholia, corruptione humorum, fecundum iftos morbos curari debet. Sed a grumo in cerebri vafis, vel impedito reditu per jugulares, periculofam, & raro medicabilem morbum producit.

288. HYDROCEPHALON.

I. Lymphæ vel Pituitæ collectio in partibus externis capitis, cum vifibili tumore œdematofo, Externum; fed eadem collectio in partibus encephali, Internum Hydrocephalon, vocatur.

II. Collectus humor externe in cutis substantia, eam facit crassiorem, frigidiorem, pallidiorem, & pellucidam. Sed in tunica cellulosa sola hærens relinquit naturalem colorem & crassitudinem cutis.

III. In encephalo, ut varias partes occupare potest, ita etiam multa & varia anomala cerebri, cerebelli & nervorum symptomata infert.

IV. Ob signorum similitudinem Ecchymosis post contusionem, a sanguine, sero, collecto vel corrupto; atque Empneumatosis, ab aere inflato vel putredine nato; & denique per injectionem aquæ in tunica cellulosa sub cute capitis, tumores nati, a multis cum hydrocephalo confunduntur.

V. Hydrocephalon infantibus & recens natis frequentius, maxime ex valetudinariis natis; in locis humidis & paludosis habitantibus, ob laxitatem & motum languidiorem in his partibus; post abusum aquæ & humectantium; vel ex contusione capitis, duriore obstetricis pertractatione vel partu difficiliori.

VI. Externum Hydrocephalon non multum periculi portendit; sed Internum ob cerebri, cerebelli & nervorum compressionem, inducit sæpe somnolentiam, soporem, stuporem, oblivium, paralysin, vertiginem, surditatem, sonitum aurium, cæcitatem, apoplexiam, carebariam, hebetudinem, frigiditatem; quandoque delirium melancholicum, vomitum; & externe oculorum, palpebrarum, & faciei intumescentiam, mollitudinem, pallorem; lachrymas copiosas: in infantibus interdum suturæ dehiscunt. Caput ante partum mole auctum difficilem partum promittit.

VII. Humor in capite abundans est discutiendus, movendus, calefaciendus & exsiccandus, sustentando simul partes externe: interim purgantibus derivandus per alvum. Si ita obtineri nequit, suadent ustionem, puncturam, & adplicationem vesicantium, ut evacuetur.

289. GRAVEDO.

I. Muci narium copiosior generatio & morbosa mutatio, plerumque in humorem tenuem & acrem, interdum crassiorem, plerumque cum gravitate narium, capitis, atque totius corporis, & levi sæpe febricula, dicitur Gravedo.

II. Materia insensibilis perspirationis retenta & ad hanc membranam deposita, videtur suppeditare hujus humoris copiosiorem proventum.

III. Inde 1. Omnes causæ impedientes insensibilem perspirationem subito gravedinem generant, præcipue si calore vel motu corporis acrior sit facta, dein per frigus superveniens exhalare impeditur: unde quibusdam anni temporibus, & venti mutationibus, corporisque denudatione toties Gravedo. 2. Naturalis debilitas in hac membrana, ex ætate, vel inspiratio aeris frigidioris, hunc humorem hic colligit. 3. Abusus sternutatoriorum eo humorem derivat.

IV. Quo humor effluens tenuior, copiosior, calidior, diuturnior, eo pejor. Epidemica sine manifesta mutatione qualitatis aeris periculosior. Ex naturali debilitate longitudinem promittit.

V. Secretio hic copiosior facta præbet 1. Mucum & sputum abundantius, exstinguit odoratum, parit difficilem respirationem per nares, gravitatis sensum ad radicem narium & anteriora capitis, baruecoiam, somnolentiam, & carebariam. 2. Sua Acrimonia inducit sternutationem, tussim, narium rubedinem, excoriationem, oculorum rubedinem cum lachrymis copiosioribus, interdum ozænam, polypum, cephalalgiam. 3. Descendens in ventriculum destruit famem & cibi coctionem. 4. Denique toti corpori tradita materia generat febrem, cachexiam, pallorem.

VI. In curatione humor ille derivandus ad cutim per diaphoretica & sudorifera: in topicis attendendum an humectantia, obvolventia, calefacientia, vel antiseptica sint adhibenda, pro differentia materiæ: conducit sæpe hypnoticum ad coctionem hujus materiæ promovendam.

290. FA-

290. FACIEI MORBI.

I. Facies variis partibus conſtans, viſui patens, multa ſuggerit in morbis indicia, ab omnibus fere laudata & inculcata, raro autem deſcripta, niſi ſparſim.

II. Referri hæc poſſunt ad varios morbos, ſed nimis longum foret in ſingulis morbis, omnia faciei phænomena enumerare. Satius igitur erit præcipua delibare, quæ dein ad varios morbos adplicari poſſunt.

III. Viſui maxime patent faciei Colores (102. 108.) Naturalis color candidus & roſeus, notat morbi materiem circulantibus miſtam non eſſe. Pallidus (104.) ſemper ſuſpectus. Niger (105.) materiem melancholicam, bilem corruptam, vel ſphacelum ſignificat. Ruber & conſtans (106.) majorem ſanguinis impetum ad caput indicat; fugax vero, Phlogoſis dicta, ſcorbuticis, chronicis, & cacochymicis frequens, purulentis & phthiſicis mala. Lividus color (107.) a ſanguinis reditu impedito, ſtagnatione vel corruptione periculum portendit. Circulus lividus ſub oculis cacochymicis, gravidis, menſium ſubpreſſione vel fluore albo laborantibus frequens. Flavus color (108.) icteri vel cacochymiæ ſignum. Coloris frequens mutatio in convulſivis. Maculæ (Ch. 1358.) pro differentia coloris varia indicia præbent.

IV. Facies cadaveroſa, quam multi Hippocraticam vocant, his verbis depingitur. Oculi concavi, naſus acutus, tempora collapſa, aures frigidæ & contractæ, cutis dura, color pallidus aut niger, liveſcens palpebra, labium & naſus, limbus orbitæ oculi eminentior, circa oculos ſordes, languidus palpebrarum motus, oculi ſemiclauſi, pupilla corrugata, imaginem non reddens, ſemper periculum portendit, minus autem ſi ex alvi fluxu talis fiat. Notat ſummam debilitatem, ſubſiſtentem circulationem, pinguedinis & bonorum humorum colliquationem, corruptionem, & defectum.

V. Faciei Convulſio & Paralyſis, & inde natus Cynicus ſpaſmus, Tortura oris, Triſmos, Tremor & ſimilia, ob adfectos ex encephalo venientes nervos ceteris ſpeciebus periculoſior: & topica nervina capiti & naribus adhibenda exigit.

VI. Faciei Intumeſcentia varia præbet præſagia. Nam a majore impetu, quando facies Vultuoſa dicitur, in acutis promittit delirium, phrenitidem, convulſionem, parotides, hæmorrhagiam. In Anginoſis mala. In Variolis ut plurimum bonum ſignum. In chronicis, pituitoſis, hydropicis, incrementum morbi. In tuſſientibus & vomentibus periculum portendit. Detumeſcentia ex minuta cauſa, bonum, ſed defectu virium vel metaſtaſi ad interiora malum ſignum eſt.

VII. Faciei vulnera vetant ſuturam cruentam, in his uti etiam in combuſtione, & variolis, pulchritudini vulneris præ ceteris ſtudendum.

VIII. Puſtulæ, rubeolæ, herpetes, in curatione a reliquis non differunt. Sudor autem copioſus circa ſolam faciem, tam frigidus, quam calidus, periculum portendit.

IX. Faciei mutatio a variis animi pathematibus, prognoſin eorum præbet.

291. OPHTHALMIA.

I. Oculorum dolens intumeſcentia rubra, cum vel ſine pruritu, ſorditate vel lachrymis dicitur Ophthalmia.

II. Si oculi tunica adnata admodum ſenſilis irritata fuit ab alienis illapſis, vel adplicatis acribus, calce, nicotiana, formicis, erucis, cantharidibus, fumo, frictione, contuſione, punctione, molli collyrio oculus eluendus & depurandus, dein fovendus molli aliquo fotu.

III. Palpebræ autem fundentes ſmegma acre, bulbum irritans, quod conſpectu & oculorum ſorditate patet, exigunt oculare unguentum, quod ſmegma e-

 mendat

mendat & subplet; dum simul eluatur oculus lavamento molli abstergente, & tegatur epithemate.

IV. Lachrymæ acriores bulbum & palpebras irritantes, ab humore catarrhoso aut bilioso, derivandæ ad alvum purgantibus, setaceis, fonticulis, & vesicatoriis, ad collum vel brachia; & fluxus sistendus in biliosis adstringentibus refrigerantibus; in catarrhosis frigidis adstringentibus calefacientibus adplicatis supra oculos, vel iis inditis.

V. Dum ex hæmorrhagiis subpressis, impetu majore ad caput, morbo acuto, febre, calefacientium & spirituosorum abusu nascitur, statim vena secanda, & alvus ducenda antiphlogisticis, danda antiphlogistica interna; similia oculis, fronti & temporibus adplicanda topica.

VI. Ad oculos facta metastasis, pro natura acrimoniæ, catarrhosæ, biliosæ, erysipelatosæ, ichorosæ, scorbuticæ, venereæ, pustulosæ, prurientis, perspirabilis retenti, anni tempestatibus & regione huic faventi; ulceris subpressi, alvi adstrictæ, varianda interna & externa medicamenta; semper simul tentanda derivatio, ut in lachrymis dictum est (IV.)

VII. Si bulbus ipse inflammationem vel erysipelas contraxerit, vena secanda & alvus ducenda, donec temperetur localis morbus, atque danda & adplicanda quæ inflammationi aut erysipelati propria sunt, & in morbis oculorum adhiberi solent.

292. CÆCITAS.

I. Visus perceptio omnino exstincta, vel & multo minor quam sanis competit, sola magnitudine causarum differens, huc pertinet.

II. Omnes bulbi morbi, ut ophthalmia, cataracta, pterygium, cicatrix, pustulæ, ruptio, vulnus, ulcus, deficiens humorum pelluciditas, qui morbi visibilia signa præbent, ex aliis titulis cognoscendi & curandi.

III. Tumores autem in encephalo latitantes, opticos comprimentes, ut exostosis, varices, aneurysmata, scirrhus in pituitaria glandula, incurabilem amaurosin inferunt.

IV. Sed humores effusi in encephalo, post contusionem vel vulnera capitis, opticos comprimentes, quali modo abigantur tradunt Chirurgi. Verum pituita aut mucus, sensim in encephalo collectus, in somnolentis, soporosis, apoplecticis, hydrocephalo interno, cerebri sic dicta frigiditate, & motu minore, abigendus discutientibus, resolventibus, epispasticis, sternutatoriis, volatilibus, purgantibus.

V. In incremento morbi acuti, febris, abundantia sanguinis, impetu majore ad caput, phreniticis, ardentibus, capitis dolore pulsatorio, minuendus est motus & copia sanguinis, phlebotomia, purgantibus, antiphlogisticis internis & epithematibus refrigerantibus capiti admotis.

VI. Si spiritus autem deficientes, ut post copiosiores quascumque evacuationes, amaurosin inferunt, sensim recuperabitur visus compescita evacuatione, per continuatum usum roborantium.

VII. Motus debilior spirituum ut in senectute, morbis longis, scorbuto, syncopticis, spirituum fermentatorum, mercurii, plumbi abusu, debilitate virium, exigit stimulantia, roborantia, cephalica.

VIII. Dum ex ulcere subpresso, scabie vel herpete retropulsa, aliave morbosa materia metastasin ad encephalon faciente, Cæcitas nascatur, communi metastasis curatione, tollenda.

293. VERTIGO.

I. Si omnia corpora etiam quiescentia videntur nobis in gyrum agi, vel inordinate

dinate moveri, hoc morbosum phænomenon vocatur Vertigo; sed cum visus obscuratione Scotomia dicitur.

II. Nascitur hæc a variis causis, quæ ordine recensendæ, ut ex istis deducatur curatio.

III. Facillima est, quæ provenit ex plethora, post hæmorrhagias subpressas, quia facta sanguinis missione evanescit: sed ex menstruis, lochiis & hæmorrhoidibus subpressis, melius erit per eandem viam facere evacuationem: quæ fit ex abdominis compressione vel decliviori in situ capitis detentione, momentanea est: ex superveniente calore nata evanescit adducto refrigerio, vel & largiore aliqua evacuatione.

IV. Materia insensibilis perspirationis retenta, hyeme, in aura frigidiuscula, aut vento, ad encephalon delata, exigit derivationem lenem per diaphoretica: sed ab urina subpressa vel parcius prodeunte nata, non cedit sine sublata subpressionis causa: ab alvo constipata, auscultat alvum laxantibus.

V. Quæcumque spiritibus nostris aliena, vel nimis copiose ingesta, ut spiritus fermentati, terebinthina, nicotianæ fumus, inferunt Vertiginem, illa viribus vitæ sensim emendantur. Opium tunc exigit corporis quietem: sed Mercurialia, putrida, venena quædam, cantharides, pertinacem Vertiginem inferunt.

VI. Multi morbosi humores, aut invertendo naturam, aut turbando spirituum fluxum, sive per corpus dispersi, sive per metastasin ad encephalon delati, uti multæ species acrimoniarum, aciditas, putrefactum, biliosum, cacochymia, melancholia, crudum, catarrhus, ichoris aut puris evacuationis subpressio, materia epidemica, febrilis, maligna, Vertiginem inducentia, exigunt emendationem & derivationem a capite.

VII. Humores autem pituitosi, viscosi, mucosi atque crassi, præter derivationem sunt resolvendi: sed Lentor temperatiorem motum exigit: Grumus longam vertiginem inducens sensim est solvendus.

VIII. Sæpe etiam post hæmorrhagias profusas, mensium lochiorumve profluvium, alvi fluxum, diabetem, longum jejunium ex defectu materiæ nascitur, quæ minuta evacuatione, analepticis & roborantibus est curanda.

IX. Consumta autem magis materia spirituum, in studio severiore, cogitatione profunda, vigiliis protractis, aliisque animi curis, restauratur rerum varietate: sed ex pollutione vel veneris abusu, minorem spermatis evacuationem exigit.

X. Si ex debilitate, laxitate, humiditate, longa valetudine adversa, ætate senili, sexuque femineo, conjicere possumus spirituum fieri tardiorem motum; stimulantibus, volatilibus & roborantibus ille motus est augendus.

XI. Sed morbi acuti, inflammatorii, erysipelatosi, febriles, maxime si simul faciant majorem impetum ad caput, vertiginem inducentes sanguinis missionem & alvi ductionem exigunt, sedato simul impetu refrigerantibus, antiphlogisticis.

XII. Nata autem ex navigatione, vectione adversa, actioneve in gyrum, vel adspectu præcipitii, aliisque insuetis, quiete corporis sponte evanescit. Sed in mobilitate, passione hysterica, hypochondriaca, menstruantibus, gravidis, nervinis, anodynis, & antispasmodicis sedanda. Per consensum in morbis mammarum, uteri, ventriculi, nervorum, vermibus, nata, non cedit nisi sublatis istis morbis, auscultat autem antispasmodicis anodynis.

XIII. Quæ autem oritur ex humore collecto in encephalo, comprimente & agitante nervum opticum, sive fiat per externam concussionem, sive reditum impeditum, vel retentionem humoris, periculosissima est, sæpe superveniente evacuatione per aures vel nares tollitur, aut derivatione facta ad alvum, cum adplicatis ad caput cephalicis.

XIV. Præsagit Vertigo sæpe syncopen, apoplexiam, convulsionem; ex consensu

ſenſu nauſeam & vomitum; ex cauſa hæmorrhagiam, parotides, evacuationem per aures & nares, quæ ut plurimum levat.

XV. Quoniam eſt morbus ex variis cauſis proveniens, non admittit generalem curationem.

294. OTALGIA.

I. Omnis aurium dolor Otalgia vocari poteſt, ſed maxime ſi auris interne vehementer doleat.

II. Auris interne ex inflammatione dolens periculum portendit; lenitur hæmorrhagia & phlebotomia, & poſtea puris evacuatione: adplicanda mollia antiphlogiſtica, & alvus ducenda.

III. Eryſipelas autem exſiccandum abſorbentibus ſiccis, leniter adſtringentibus, adplicatis.

IV. Ex catarrho & adfluxu humoris tenuis & acris dolens auris, molli lavamento eluenda, & materia veſicatoriis, cucurbitulis, & alvi ductione aliunde derivanda.

295. STERNUTATIO.

I. Aer pulmonibus prius receptus, magna vi ob irritationem in naribus factam, surſum ad baſin cranii pulſus, totamque membranam pituitariam concutiens, & per nares atque os extruſus cum ſono, vocatur Sternutatio.

II. Omni mechanica irritatione, uti per plumam, evulſionem vibriſſarum, vel acria naribus adtracta, membranæ internæ narium adplicata, ſternutatio excuſſo irritamento ceſſat ſponte concitata; ſi autem remaneant aliena, eluendæ nares molli diluente errhino.

III. Polypus, ulcus, ozæna, cancer, puſtulæ, ſarcoma, carcinodes, inflammatio, eryſipelas, in naribus irritantia ut generetur Sternutatio, illa malum augent, quare compeſcenda ablutione, fotu, inunctione, ex quibus pro morbi natura ſelectus debet fieri.

IV. Humores acres catarrhoſi, & gravedinis, ex encephalo, pituitaria membrana, & oculis, in nares confluentes, irritantes, præter ſpeciales curationes exigunt abluentia mollia, mucilaginoſa, aut ſi tenuiores ſint adhibendi vapores ſicci.

V. In epidemicis, morbillis, variolis, febre continua & intermittente, malignis & aliis metaſtaſin ad nares facientibus, Sternutatio nihil levaminis adfert; ſed in cephalalgia & ſingultu bonam metaſtaſin indicat; in aucta circulatione hæmorrhagiam præſagit, qua levatur ſæpe morbus.

VI. Ex conſenſu nata in mobilitate, hyſteria, epilepſia, aſthmate, angina, oculorum, pectoris & pulmonum morbis, malum auget, & ut alii morbi ex conſenſu nati debet curari.

VII. In apoplecticis, ſoporoſis, hebetudine, evigilantibus vel cerebri obpreſſione, juvat muci eductionem. Sed in gravidis abortum parit. Plethoricis hæmorrhagiam. In parturientibus & puerperis fœtum & ſecundinas extrudit. In hernioſis & hæmoptoicis morbum provocat.

VIII. Nam 1. valida corporis agitatione debilitat, abortum parit, herniam, menſes & lochia extrudit, vaſa rumpit. 2. In Pectore pulmones nimis exagitat, hæmoptyſin provocat. 3. In Capite generat cephalalgiam, cerebri commotionem; ex encephalo humorem elicit. 4. Fauces & Nares expurgat, vel hæmorrhagiam producit, olfactum reddit. Quare bona & mala ex ſternutatione exſpectanda.

IX. Si bonum effectum exſpectamus, permittenda eſt, ſed ſi damna imminent, ſecundum allegatas cauſas curanda.

296. ODONTALGIA.

I. Dentium dolor Odontalgia dictus ex variis oritur causis, quæ varia curatione egent.

II. Nam ex dentis renovatione nata optime sanatur evulsione præcedentis.

III. Dens carie ita consumtus ut interna cavitas pateat & alienis impleatur, quæ corrupta dolorem inferunt, in quibus interdum vermiculi, omnem medelam respuit, evulsione tollitur, palliatur facta depuratione per turundam balsamicam inditam, lenitur indito opio.

IV. Quando cingens radices dentium membrana ex inflammatione aut erysipelate dolet, in ore retinenda & externe adplicanda laxantia.

V. In Odontalgia ex acrimonia, catarrho, scorbuto, nervum adficiente præter generalia interna, adplicanda spirituosa oleosis mista.

VI. Inde gingivarum parulis vel epulis, salivæ copiosior effluxus, maxillæ caries, faciei tumor, & reliqua mala per totum corpus, quæ ex perseverante dolore fieri solent.

297. APHTHÆ.

I. Crusta densa, lenta, sordida, coloris interdum varii, partem aliquam vel totam superficiem organi chyli, & quandoque respirationis, maxime autem oris interni, obsidens, & adhærens, Aphthæ dicitur.

II. Hæ differunt 1. Colore, Copia, Tenacitate, Densitate, Duratione, & Recidiva. 2. Ex parte quam occupant. 3. Si oris siccitatem vel salivationem inducant. 4. Si ante vel post febrem nascuntur. 5. Denique Malignæ an Benignæ sint.

III. Generantur 1. Spontanea degeneratione in Vappam (93) ut recens natis infantibus; quando simplici lambitivo leniter abstergente auferuntur. 2. Mucore (75) vel Pituita (74) corrupta, in chronicis, febre lenta, debilitate chronica, alvi fluxu, aliisque copiosioribus evacuationibus, cacochymia & cacochylia; os & fauces tunc colluendæ abstergente antiseptico, cum internis medicamentis morbo cognito adpropriatis simul exhibitis. 3. Materia febris intermittentis, remittentis, hecticæ in Viscidum (78) degenerata pertinaciores, sæpe cum ptyalismo, aphthas infert, quæ sæpe abeunt & redeunt, non cedentes, nisi illi morbi curati fuerint. 4. Morbi Putridi (100) ipsi vel ex acutis & ardentibus nati, periculosissimas Aphthas producunt, acescentibus abstergentibus curandas. 5. Morbi ardentes, acuti, inflammatorii Phlegma (77) producentes, pertinaces & periculosas generant, quæ abstergentibus, diluentibus sunt separandæ.

IV. Varia metamorphosis humorum Aphthas inferens, simul multa alia symptomata producit, quæ perperam Aphthis adscribuntur. Sed pars aphthis obsessa impeditur evacuare & absorbere; humor sub crusta stagnans corrumpitur; post separationem pars nuda relicta ab omni adtactu irritatur; ipsa crusta deposita corrumpitur si non satis cito evacuetur.

V. Aphthæ secundum varias causas 1. Sunt separandæ, donec sponte secedant. 2. Crusta separata eliminanda lenissimo purgante, si sponte non deponitur. 3. Partes nudatæ molli obvolvente tegendæ.

298. LINGUÆ MORBI.

I. Sana Lingua pura est, æqualis, humida, calida, mollis, carnei coloris, ad voluntatem mobilis, tactum & gustum exercere potens, & mediocris magnitudinis.

II. Mucosa, sordida, pellicula tecta, vel pituitosa, notat salivam & mucum oris induxisse corruptelam tenacem.

III. Aspe-

III. Aſpera autem, fiſſuras contrahens, defectum humidi declarat, interdum ex eadem cauſa conſpicitur glabra & quaſi exuſta.

IV. Humida bona, ſicca mala, maxime ſi talis fiat ore clauſo.

V. Ardens, diſpoſitionem phlogiſticam validam indicat, frigida autem defectum motus vitalis.

VI. Naturalis mollitudo in duritiem converſa hujus partis inflammationem ut plurimum indicat.

VII. Color ab adſumtis vel adplicatis inductus, nullum in morbis præbet indicium. Sed ſine his color albus & pallidus notat ſanguinis rubri defectum; flavus citrinus & biliofus plerumque ex humorum corruptione; cruentus conſpicitur in putridis eryſipelatoſis; lividus, viridis, & niger ex majore corruptione vel ſphacelo humorum, generari ſolet.

VIII. Linguæ tremor, convulſio, paralyſis, apoplexia, vel rigida, contracta, exſerta, mala ſunt ſigna quæ encephali morbos denunciant.

IX. Stupor & torpor ab altioribus in nervis cauſis naſcuntur & malum portendunt; dolor plerumque cauſam in lingua latentem habet: alienus ſapor vitia ſalivæ ut plurimum denotat.

X. Contuſio, ulcus, uſtio & vulnus manducationi, deglutitioni & loquelæ ſunt impedimenta, ut eſt ejus major tumor, defectus, inflammatio, eryſipelas & corruptio, vetantque conſueta adhibere medicamenta: Inde quoque ejus cancer, ſarcoma, puſtulæ, hydatides, lithiaſis, & alia tubercula difficilius curantur, in quibus omnibus leniter adſtringentia præferuntur & quæ tuto deglutiri poſſunt. Ejus concretio per frenulum facile ſolvitur ſectione per volſellam, ne tangantur orificia ſalivalium.

299. MANDUCATIONIS MORBI.

I. Impeditur Manducatio defectu Dentium; Maxillæ inferioris luxatione, fractura; Muſculorum temporalium & maſſeterum convulſione, vel paralyſi, in ſpaſmo cynico & tortura oris, aut eorum muſculorum valido vulnere aut contuſione; denique Buccarum, linguæ, & labiorum morbis, motum non concedentibus; aut quando epulis aut parulis gingivarum maxillæ motum impedit. Qui omnes morbi ſuo ſpeciali modo ſunt curandi.

300. SITIS MORBOSA.

I. Majus bibendi deſiderium, quam ad reſtaurandum amiſſum tenue ex cauſis ſanitatis, requiritur, Sitis dicitur morboſa.

II. Cauſæ & morbi auferentes humidum aquoſum ex corpore Sitim inferunt, ut alvi fluxus, diabetes, evacuationes copioſiores, corporis exercitium in aere ſicco & calido, medicamenta evacuantia, febris ardens, inflammatoria, acuta; in quibus omnibus conducit aquoſis tepidis, parva copia ſimul datis, adplicatis & injectis, reſarcire quod amiſſum eſt: ſed ſi ſimul colligitur aquoſum in cavis corporis vel tunica celluloſa, uti in hydropicis, præſtantius eſt ſitim fallere.

III. Senſus autem ſitis intolerabilis ex putrefacto calido, uti in febribus putridis, bilioſis, eryſipelatoſis, ichoroſis, pinguedine & oleoſo rancido, minori potionis copia eſt placandus, ſed temperandus ſaponaceis, acidis, antiſepticis.

IV. In multis morbis chronicis, catarrhoſis, cacochymia, cachexia, ſcorbuto, acrimonia ammoniacali, & muriatica, interdum cum humidi abundantia naſcitur ſitis, quæ melius ſpirituoſis antiſepticis curatur, quam potu largiore.

V. In puris generatione & corruptione ſitis vexare ſolet, uti in empyemate, phthiſi, ſubpuratione, varioliſ, ulcere, abſceſſu, quæ antiſepticis vinoſis eſt curanda.

VI. Ex

VI. Ex Bile corrupta, retenta, ut in ictericis, alvo conſtipata, ſitis major purgante antiphlogiſtico eſt curanda.

VII. Si autem conjicere poſſumus ægrum ex cauſis prægreſſis, vel ſignis præſentibus ſitire debere, ſed tamen experimur eum non expoſcere potum, neque conqueri de ſiti, talis æger Adipſia laborare dicitur.

VIII. Conveniens eſt, ut æger non ſitiat in hydrope, acida acrimonia, cruditate, viſciditate, leucophlegmatia, & morbis fere omnibus chronicis.

IX. Non vero ſitire in febribus ardentibus, acutis, inflammatoriis, lentore, corporis, linguæ & oris ſiccitate, variolis, dyſenteria, delirio, phrenitide, eryſipelate, eſt ſine ratione, & notat vel mentem non conſtare, vel organum ſitim percipiens ſenſum amiſiſſe.

X. Modica autem ſitis in his, vel quæ minuitur poſt criſin, vel ceſſantibus his morbis, ſalutare ſignum eſt.

XI. Ex his patet auctam, exſtinctam & modicam ſitim, variam præbere prognoſin, & curationem poſtulare.

301. SAPOR ALIENUS.

I. Alius, in ſaliva, muco, eructatis, vomitu rejectis, ſputo, ſanguine, urina, alvi excrementis, lacte, vel aliis humoribus, qui deguſtari poſſunt, detectus Sapor quam in ſanis obſervari ſolet, huc pertinet.

II. Amarus ſapor generatur ut plurimum a bile vel pinguitudine corrupta; quæ vomitu reddenda, & antiſepticis acidis infringenda.

III. Salſus, in acrimonia ſalſa & catarrhis frequens, in chronicis longitudinem, in acutis brevitatem portendit: perſeverans ut acrimonia ſalſa curatur.

IV. Urinoſus ſapor putredinis indicium, & ut ille morbus curandus.

V. Dulcis in ore ſæpe hæmoptiſis præſagium.

VI. Acidus præcipuum acoris ventriculi & acrimoniæ acidæ ſignum, & ut talis morbus curandus.

302. ENCEPHALI HUMOR MORBOSUS.

I. Humor blandus inter meninges, in cerebri ventriculis, circa medullam oblongatam, mediocri copia, & ſpeciali indole hærens, (Ch. 770.) variis modis morbos infert.

II. Nam majore copia collectus partes encephali comprimit, unde apoplexia, catoche, ſopor, paraplegia, hemiplegia, incubus, ſomnolentia, vertigo, ſurditas, amauroſis, carebaria: qui tolli debet ſternutatoriis, volatilibus naribus adtractis, epithematibus, & frictionibus capiti adplicatis, abraſione capillorum, fonticulis, ſetaceis, & alvi ductione evacuandus & derivandus, ut patet in hydrocephali interni (288) curatione.

III. Hujus autem humoris defectu, aridiores hæ partes relictæ ad ſenſum & motum peragendum ineptiores fiunt; fotu humido & calido adplicato defectus ſubplendus.

IV. Ejus autem Craſſitudo, Tenacitas, & Pituitoſa indoles, quia difficilius abſorberi & reduci poteſt, majori copia hic colligitur, quando dicitur cerebri frigiditas: producit ſomnolentiam, languorem, ſtuporem, carebariam, & denique omnia, quæ in Abundantia (11) tradita ſunt. Hæc ſolvenda artificiali calore & calefacientibus & moventibus, ſoluta craſſitudo ut abundantia debet tolli.

V. Hic humor tenuior, aquoſus, lymphaticus, vappidus, quoniam experimenta docent injectam aquam leves inducere convulſiones, cauſa videtur mobilitatis, convulſionis hyſtericæ & hypochondriacæ, atque deſipientiæ, poſt morbos chronicos & copioſiores evacuationes. Tenuitas hæc inſpiſſanda roborantibus, & antiſepticis calidis, parva copia longo tempore adhibitis.

VI. Ut omnes humores per ſe acres fieri poſſunt. vel Acrimoniam variam (94) in ſe recipere, ita etiam hic encephali ſuccus, unde, quia immediate nervos tangit, mirabilia profert in corpore phænomena, ut dolores cito in aliam partem tranſeuntes, convulſiones, phlogoſes, fluxiones, catarrhos acres, vertiginem, agrypniam, delirium, cephalalgiam, aurium tinnitum, ſputationem lymphæ acris, pleuritidem, aſthma, tuſſim, raucedinem, cordis palpitationem, & infinita alia mala, quorum cauſa ut plurimum abſcondita eſt. Detecta acrimoniæ ſpecies ſuis adpropriatis emendanda, derivanda ad alvum eccoproticis nervinis, vel fonticuli concitandi, qui quodvis genus acrimoniæ emittunt.

303. SALIVÆ MORBI.

I. Saliva copioſius confluit in os 1. Manducatione, ſuctione, & oſcitatione, quod ſanis competit. 2. Medicamentis, ut mercurio, maſtiche, nicotiana, jalapa, mechoacanna, antimoniatis, prolicita & rejecta, niſi fiat ad alicujus morbi curationem, corpus privat naturali humore ſaponaceo, & chyli confectionem remoratur. 3. Ex reditu autem impedito per jugulares in angina, bronchocele, aliiſque tumoribus faucium, copioſius emiſſa, præter dicta mala, periculum portendit, non præveniendum niſi ſublata comprimente cauſa. 4. Ex ſtimulo oris, dentitione, odontalgia, raro levat, & dein mala ex defectu inducit. 5. In anorexia, nauſea, aliiſque ventriculi morbis, cacochyliæ ſignum eſt, ſtomachicis moderanda, educta cacochylia. 6. In hypochondriacis, hyſtericis, convulſivis inſtantem ſæpe paroxyſmum monet. 7. In ſcorbuto, catarrho, & morbis ex acrimonia humorum ut plurimum colliquationis ſignum ſine levamine. 8. Variolis ſalubris, intermittentibus autem ſæpe ſymptomatica.

II. Parcior confluens Saliva in os producit ſiccitatem & ſorditatem oris, difficilem deglutitionem, & pepſin, ſitim nimiam; quæ mala potu largiore acidulo, parum vinoſo lenienda, & in acutis nitroſa addenda.

III. Saliva autem craſſior, tenacior, glutinoſa, ſpumans, humidi tenuioris defectum arguit, reſolventibus, diluentibus internis, & collutione frequenti adtenuanda. Tenuior fit raro in morbis niſi colliquativis.

IV. Acris, corrupta, fœtida, acida, amara, ſalſa, dulcis ex notis iſtis humoribus exigit curationem.

V. Pus vel vermiculos emittens adjacentem cloacam latentem ſignificat, quæ depuranda eſt.

304. MUCI MORBI.

I. Mucus in cavis narium, ſinubus frontalibus, anthris higmori ſecretus mitis, tenax, craſſiuſculus, ad humectandas has partes & defendendas, depoſitus, variis modis a ſanitate recedit.

II. Nam Abundantior olfactum hebetiorem facit, naribuſque cum turpi adſpectu exſtillat; vapore ſiccante aromatico moderanda generatio. Deficiens vero, quia in ſinubus retinetur, corruptelam præſagit, errhinis & turunda naribus indita provocandus.

III. Color naturalis in pallorem vel nigredinem, aut flavedinem mutatus, ſigna & curationem his coloribus propria habet.

IV. Odore alieno vel fœtore infectus, ſtagnantis corruptionem, ulcus latens, & ſæpe cariem oſſiculorum denotat, quæ injectione antiſeptici & immiſſa turunda balſamica curari debet.

V. Sæpe in humorem tenuem, acrem, catarrhoſum convertitur, unde narium pruritus, rubedo, ſternutatio, dolor, lavamento molli, & vapore antiſeptico adtracto temperanda.

VI. Mucus concretus Tophos generat, qui eximendi, ſed Grumus poſt hæmor-

morrhagiam relictus, aliquamdiu retinendus. Insecta cum muco exeuntia notant ova insectorum cum aere adtracta fuisse, quæ ulterius sternutatoriis expellenda sunt.

VII. Nimia muci tenacitas, & tenuitas ex gravedine (289) intelligitur.

305. CERUMINIS MORBI.

I. Humor lentus, tenax, flavus, amarus, in auris meatu secretus ad defendendas has partes, variis morbis morbosus fit.

II. Sæpe enim concrescit circa membranam tympani, quando aurium susurrum & surditatem infert, injectione repetita diluentis saponacei, tepidi, facile educendum. Ejus autem tenuitas si acrimonia caret facile ab indito flocculo absorbente recipitur.

III. Sed acrimoniam habens pruritum & otalgiam infert: superveniente corruptela, vel quia ulcus latet, aut ex encephalo per meatum exoneratur humor, fœtorem, & varium colorem exhibet. Quæ mala, injectione antiseptici mollis, & inditis turundis balsamicis, sunt curanda.

LIBER II.

MORBI PARTICULARES.

COLLI MORBI.

Corporis humani pars a Capite ad Pectus Colli nomine veniens complectitur, 1. partes exteriores & posteriores, quæ Cervix adpellantur, 2. partes interiores & anteriores, quæ simul sumtæ Fauces dicuntur, in quibus distinctæ proponuntur, Uvula, Tonsillæ, Larynx, Pharinx, Tracheæ & Oesophagi superior pars cum incumbente Thyroidea glandula. In his partibus perpenduntur humores, qui Sputi nomine veniunt; & observantur actiones Vocis, Deglutitionis, Screatus & Tussis. Denique huc referuntur quidam morbi speciali nomine donati, ut Bronchocele & Angina.

306. GENERALES MORBI COLLUM INFESTANTES.

I. COlli externa integumenta, vertebræ, musculi, & vasa varios patiuntur morbos.

II. Vertebrarum Colli Luxatio, ob contentam medullam spinalem & adjacentem laryngem, pharyngem & vasa, periculosissima est, prudentem, citam & artificiosam repositionem exigit.

III. Intumescentiæ & tumores inflammatorii, erysipelatosi, œdematosi, hydropici, strumosi, scirrhosi, & abscessus in his partibus, non multum periculi portendunt, si interiora non comprimant: Aneurysmata & Varices in his partibus neque aperienda, neque comprimenda, sed sustentanda.

IV. Color ruber, lividus, niger consuetos morbos indicant, & topica exigunt; per Metastasin ab interioribus venientes plerumque bonum præsagium debent.

V. Carotidum in collo Pulsatio visibilis sæpe, & validior, in acutis & febribus cephalalgiam, delirium, phrenitidem, vel convulsionem præsagit, nisi præveniatur hæmorrhagia vel aptis auxiliis motum temperantibus. In Chronicis ut plurimum a sanguinis tenacitate. In Angina aliisque morbis colli vel faucium liberum transitum sanguinis impeditum significat.

VI. Colli Dolores mala capitis & parotides præsagiunt in acutis; in melancholicis instans delirium, qui curandi ex cognita causa.

VII. In acutis Colli inversio periculum portendit; ex convulsione aut paralysi intorqueri causam in encephalo latere significat. Sed ex rigidis proveniens musculis linimento laxante & extensione partis contractæ curari debet. Ex mala figura vertebrarum veniens sustentaculo in principio prævenienda, postea medelam non admittit.

VIII. Sudor præcipue frigidus circa collum solum, periculum vel longitudinem præsagit in acutis.

IX. Vulnera colli ceteris in partibus periculosiora, ob multa hic conjuncta vasa & organa, & locum ad comprimenda & liganda vasa ineptum.

X. Gracile collum habentes facilius in hæmoptysin incidunt, sed collum crassum habentes sæpe corripiuntur apoplexia & morbo soporoso.

307. FAUCIUM MORBI.

I. Pars poſterior oris, Tonſillis, Uvula, & Larynge conſtans, multiſque muſculis mobilis, & cryptis mucoſis donata, fauces dicta, multos patitur morbos.

II. In corporibus robuſtis & præcipue excalefactis, ſi bibant potum frigidum, vel ſe exponat aeri frigido, ſæpe ſubito deponitur ad fauces materia Rheumatica, calida, doloroſa, diu perſiſtens, collum immobile reddens, ſine viſibili tumore, non abeuns in ſubpurationem, ſed præbens multum muci tenacioris, quæ ulterius per tracheam deſcendens, ſæpe ſubito ſuffocat. Statim repetita eſt inſtituenda venæ ſectio, alvus ducenda antiphlogiſtico, & omnia adhibenda topica, quæ in rheumatiſmo (138) tradita ſunt.

III. Sed in debilibus, valetudinariis, tempeſtate frigida & humida, humor tenuis, acer, interdum cum levi febricula deponitur ad fauces, quæ inde parum tument, ſed ſæpe multum humoris frigidi vel calidi emittunt. Materia hæc anodynis calefacientibus concoquenda, diaphoreticis expellenda.

IV. Si fauces cruſta varioloſa vel aphthoſa obſeſſæ ſunt, quia ſuffocationis periculum imminet, collum externe fotu vel cataplaſmate molli & calido tegendum, interne fauces colluendæ liquore molli abſtergente calido.

V. Faucium Tumor, qui inſpectione, & ſæpe externo adtactu cognoſci poteſt, pro varia natura tumoris curationem exigit: nam ex abuſu Mercurii abſtinentia & collutione molli ſponte evaneſcit. Tumor pallidus frigidus, œdematoſus reſolventibus topicis abigendus. Calidus rubens & dolens inflammatorius vel eryſipelatoſus, promta ob metum ſuffocationis, horum morborum auxilia exigit, juvat ſi externe ad collum feratur.

VI. Fauces dolentes & graciles cum ſalivæ exſpuitione multa, quia notant partem non viſibilem adfectam eſſe, periculum denuntiant: aut quando fauces detumeſcunt perſeverante morbo, quia notant materiem ad interiora ferri.

VII. Sanguis ſine læſione ex faucibus ſtillans, ſcreatu ejectus, quando etiam Sputum cruentum vocatur, ſine multo periculo eſt, & adſtringenti collutione curatur. Illud ſi fiat ex Ulcere aut Excoriatione, quædam addenda ſimul conſolidantia.

308. UVULÆ MORBI.

I. Pars mollis, carnoſa, inverſe conica, pendula, raro bifida, in medio iſthmi faucium hærens: propriis muſculis moventibus, arteriis, venis, & nervis inſtructa, variis adficitur morbis.

II. Tumens illa a tumore inflammatorio vel eryſipelatoſo, collutione molli antiphlogiſtica ſubadſtringente minuenda. Sed ſi ſit tumor frigidus pallidus diu perſiſtens, œdematoſus, quædam lenia calefacientia, reſolventia & roborantia uvulæ adplicanda.

III. Humor tenuis acer catarrhoſus, multum ſtillans, tuſſim inferens, inſperſione pulveris, & collutione roborante, atque ſimili lambitivo & manducatorio eſt minuendus, adhibitis ſimul externe ſiccantibus epithematibus.

IV. Uvulæ nimia relaxatio, & longitudo, quam Caſum uvulæ vocant, roborantibus adplicatis eſt adcurtanda; fruſtra ſuperſtitioſi elevatione capillorum adtollere conantur: ſed ſi adcurtari tali modo denegat & moleſtiam præbet, apto inſtrumento ejus pars eſt liganda, vel amputanda: ſiſtenda hæmorrhagia, ſi fiat, ſtiptico cum ſpatula admoto.

V. Deficit ſæpe in lue venerea; paralytice interdum propendet; vel convellitur, ex adfecto cerebro; raro vulneratur.

VI. Ita

VI. Ita tumens impedit deglutitionem, liberam respirationem, vitiat vocem: prolongata sæpe producit nauseam & tussim.

309. TONSILLARUM MORBI.

I. Corpuscula, mollia, carnosa, spongiosa, in cavo oris, ad utrumque latus isthmi faucium hærentia, Tonsillæ dicta, varios patiuntur morbos.

II. Hæ si doleant sine tumore a materia acri catarrhosa, frequenti retentione collutorii tepidi in faucibus, & adplicatione epithematis discutientis externi, curandæ.

III. Tumentes autem frigidæ & pallentes, difficiliorem deglutitionem & gravem auditum præbentes, a muco vel pituita tenaci impletæ, inspersione pulveris, vel collutoriis, atque externis epithematibus resolventibus minuendæ.

IV. Sed tumentes cum dolore, rubore & ardore ab inflammatione vel erysipelate, cataplasmate vel fotu externo atque frequenti collutione interna emolliente antiphlogistica, curandæ.

V. Si vero Ulcus contraxerint fauces, sæpe colluendæ liquore tepido abstergente & consolidante; hoc si fiat ex lue venerea, frustra solis topicis suscipitur curatio. Cavendum ne pro ulcere habeatur mucus in earum lacunis concretus hærens, qui abstergente collutorio est resolvendus.

VI. Induratæ a tumore strumoso, diaclysmate in faucibus & adplicatis externis resolventibus emolliendæ.

VII. Alienum inter deglutiendum in earum lacunis subsistens, vel calculus in iis concretus, eximendus apto instrumento, vel abstergente gargarismate eluendus.

VIII. Ita adfectæ Tonsillæ difficiliorem deglutitionem præbent, interdum auditum gravem, difficiliorem respirationem, raucam vocem, & leviorem anginæ speciem inferunt.

310. LARYNGIS MORBI.

I. Pars superior Tracheæ in anteriore colli parte, sub mento visibilis, cartilaginibus mobilibus, multisque musculis constans, interne vestita membrana admodum sensibili glandulisque multum muci subpeditantibus, atque duabus sacculis sub epiglottide instructa, quos ventriculos vocant, variis & periculosis adficitur morbis.

II. Nam membrana ex inflammatione tumens, nullum externum præbet tumorem, sed dolorem & ardorem in parte interna Laryngis intolerabilem, cum tussi molestissima suffocativa, respirationem difficillimam maxime in inspiratione, vocem acutam dolorosam vel aphoniam, anxietatem intolerabilem, febrem acutam, cum pulsu molli frequenti, parvo, vacillante, mortem paucis diebus vel horis, inducit. Quare omnia auxilia inflammationis cum vapore humido molli promte adhibenda. Eadem si fiat in partibus exterioribus, manifesta & minus periculosa præbet signa. Si propagetur per Tracheæ membranam, vel abeat in subpurationem, ut plurimum suffocat.

III. Erysipelas interiora occupans similia fere producit signa, sed velocius invadit, magisque fugax est: externe autem videri solent rubores fugaces: similia sunt agenda cum parciore venæ sectione.

IV. Intumescentia hydropica vel œdematosa in membrana interna, sensim difficiliorem respirationem, cum anxietate, pulsu molli & debili, atque refrigeratione totius corporis inducit, sine tumore externo in collo, quæ adplicatis & forma vaporis haustis resolventibus & adplicatis vesicatoriis, cum alvi ductione, est abigenda. Eadem in parte externa visibilia præbet signa & minus periculosa.

V. In-

V. Interna membrana nimis exficcata aperturam minuens & partem irritans, difficilem refpirationem, & tuffim inanem inducit, quæ potu multo calido & vapore haufto curanda eft. Quod etiam in aphthis hujus partis eft agendum.

VI. Concretus mucus, calculus vel grumus in ventriculis laryngis vel lacunis hærens, tuffis frequentiffimæ eft caufa, five ejiciantur, five maneant, nifi molli refolvente & confolidante locus denudatus depuretur & confolidetur. Simili quoque modo curantur aliena illapfa.

VII. Humor tenuis acer, catarrhofus internam membranam irritans, decocto & vapore molli pectorali eft temperandus, derivandus ad cutim, & anodynis ad coctionem reducendus.

VIII. Muci vel pituitæ copia laryngem obplens, refolventibus, calefacientibus, pectoralibus eft refolvenda & ejicienda.

IX. Hujus partis Vulnera periculofiffima funt; Luxatio & fracturæ cartilaginum vix reponi poffunt; Offificatio, & Rigiditas medelam refpuit; Paralyfis aphoniam inducens, & Convulfio fuffocans, vitium in encephalo hærere fignificat, qui morbi confuetis auxiliis curantur.

311. PHARYNGIS MORBI.

I. Tota pofterior faucium cavitas vertebris colli incumbens, externe adcumbentes arterias carotides, venas jugulares, & nervorum par fextum, habens, interne mucofa membrana tecta, multis mufculis mobilis, in œfophagum definens, deglutitioni deftinata Pharynx dicta, variis adficitur morbis.

II. Membrana hæc tumens ex inflammatione, eryfipelate vel hydrope fuis propriis fignis cognofcendis, deglutitionem dolorofam vel impoffibilem reddit, adfumta per nares retrudit, ex ore effluit faliva & mucus; comprimens adjacentem laryngem & reliqua vafa multa anomala fymptomata infert, qui morbus adpropriatis medicamentis & huic parti adaptatis curandus eft.

III. Cavitas hæc fi obpleta fit a deglutito bolo, ille eft eximendus, protrudendus, vel pharyngotomia facta auferendus; fed mucus concretus, pituita, grumus, aphthæ, pharyngem implentia, collutione folvenda, & fcreatu rejicienda; polypus implens artificiofe tollendus.

IV. Naturalis Anguftia medelam refpuit; fed ex convulfione antifpafmodicis curatur; compreffione externa ad caufam comprimentem dirigenda curatio.

V. Pharyngis Afperitas, Siccitas & Excoriatio molli lambitivo curanda. Ulcera, Vulnera & Ruptio, confolidantibus parva copia deglutitis fananda, cavendum ab omni duriore & copiofiore deglutitione. Paralyfis mufculorum, plerumque in encephalo latentem habet caufam. Metaftafis ad hanc partem femper mala. Acrimonia catarrhofa, molli diaclyfmate fæpe eluenda, & mucilaginofo lambitivo obvolvenda.

312. ŒSOPHAGI MORBI.

I. Canalis membranaceus, robuftus, mufcularis; intus muco lubricus, a faucibus incipiens, in ventriculum definens, tranfmittens deglutienda vel evomenda, Œfophagus dictus, multos patitur morbos.

II. Nam humoris Defectus parit ficcitatem, & difficiliorem deglutitionem, mucilaginofi & humidi frequenti ufu curandam. Hujus autem Acrimonia, tam ex deglutitis acribus, quam muco ipfo acriori, fingultum inferens, vel pectoris anxietatem, frequenti deglutitione medicamenti mollis balfamici, mitiganda. Muci autem abundantia fcreatu rejicienda, & deglutitis abftergentibus curanda. Aphthæ Œfophagum obfidentes, fuis adpropriatis medicamentis deglutitis tollendæ

III. Corrofione, Detritu, vel Excoriatione ablatum epithelium, difficilem & dolo-

dolorosam parit deglutitionem: si fiat a deglutitis asperioribus, lenibus mucilaginosis lambendo adhibitis, facile sanatur: sed a Muco acriori si fiat, antiseptica simul admiscenda. Inde natum Ulcus balsamica simul exigit cum abstinentia ab omni duriore deglutito.

IV. Œsophagus vehementi vomitu, valida deglutitione boli, vel imprudenti protrusione ruptus; aut ulcere vel vulnere separatus, fundens in cavum pectoris deglutita, omnem medelam respuit.

V. Latus œsophagi dilatatum, quasi alterum superiorem ventriculum formans, in medio deglutita veluti subsistere facit, exigit longo tempore alimenta tenuia deglutienda, & medicamenta subadstringentia lambendo adhibita. Eodem quoque modo est curanda œsophagi laxitas.

VI. Œsophagus autem rigidior, callosus vel cartilagineus factus, ex pertinaci difficiliori deglutitione, increscente ætate, aliisque rigidis partibus desumenda, fotu molli, collutione, & frequenti deglutitione emollientium, relaxandus, si fieri possit.

VII. Paralysis in fibris œsophagi periculosissimus est morbus, ratione originis nervorum, functionis læsæ, & difficultatis curationis: solitis medicamentis antiparalyticis adplicatis, gargarisatis, & deglutitis tentanda curatio.

VIII. Spasmodica adfectione, in hystericis, hypochondriacis, animi pathematibus correptis, œsophagus per intervalla contractus, localia vix exigit medicamina, sed in generali convulsione curatio quærenda.

IX. Tumens autem œsophagus tumore œdematoso, inflammatorio, erysipelatoso, ex propriis signis detegi debet, & suis propriis auxiliis curandus, in forma epithematis, collutionis, cataplasmatis aut emplastri.

X. Compressus œsophagus a tumore folliculoso, scirrho, struma, sarcomate, bronchocele, varice, aneurysmate, deglutitionem impediens, his morbis adpropriatis auxiliis curari debet.

XI. Aliena deglutita subsistentia, potu molli, pingui, mucilaginoso promovenda, vel apto instrumento prudenter protrudenda: sectione hic loci eximi nequeunt.

313. DEGLUTITIONIS MORBI.

I. Magna vi & subito adsumta alimenta, quia convulsionis, delirii aut phrenitidis est signum, deglutita, malum præsagium præbent, & auxiliis his morbis propriis curanda.

II. In excoriatione faucium dolorosa Deglutitio nata lambitivo molli lenienda; quæ causæ simul Deglutiendi difficultatem præbent in sequentibus traduntur.

III. Difficilis & impedita Deglutitio 1. si generetur ex salivæ, vel muci defectu, potu molli & lambitivo subvenitur. 2. A partibus contractis & convulsis in hystericis, hypochondriacis, mobilitate & animi pathematibus redditur facilior antispasmodicis. 3. In alvi fluxu & dysenteria notans morbi propagationem periculosa est, anodynis antiphlogisticis facilitanda. 4. Ex metastasi acutorum, febrium continuarum, & intermittentium periculosa est, & indicat simul adhibenda esse topica antiphlogistica. 5. In Hydrophobia mortem instare denotat. 6. A tumentibus tonsillis, uvula, palato, faucibus, lingua, larynge, pharynge, præsagium & curatio ex propriis locis quærenda, ut & in varia specie anginæ. 7. A Paralysi in deglutitionis organo malum signum & prognosin præbet cum difficili curatione. 8. Ab harum partium rigiditate, ossificatione, curari nequit. 9. Ab ulcere, variolis & aphthis, collutione abstergente molli est facilitanda. 10. Aliena in faucibus hærentia eximenda vel protrudenda.

IV. Diu persistens difficilis deglutitio omnia producit, quæ in nutrimenti defectu traduntur.

314. VOCIS MORBI.

I. Aer pulmonibus receptus compreſſione pectoris truſus per modice anguſtatam laryngis rimam, ſonum format, qui dein modulatione linguæ & partium oris, vocem & varium ſermonem præbet. Quia vero 1. multæ ad vocem formandam occurrunt partes, pectus, diaphragma, pulmo, larynx, fauces, uvula, palatum, lingua, & mucus has partes obtegens: 2. Multique morbi generales acuti & chronici, atque particulares, iſtas partes adficiunt, nimis longum foret omnia hæc ſpeciatim percurrere, delibabimus præcipua. Vocis & loquelæ vitia ex nativitate, quia curationem non admittunt, hoc loco non attingemus.

II. In morbis Acutis & febribus vox deficiens, debilis, acuta, quia ſignificat aut defectum virium, aut metaſtaſin ad vocis organa, aut denique ſpaſmodicam conſtrictionem, ſemper malum portendit.

III. In morbis Chronicis, convulſione, hyſteria, mobilitate, ſpaſmodicam conſtrictionem arguit, & ut talis morbus curanda.

IV. Sed in Pituitoſis, hydropicis, debilitate, ſoporoſis, torpidis, catoche, & apoplecticis, ex pituitoſa encephali compreſſione veniens, longitudinem & periculum præſagit, atque reſolventibus topicis ad caput, & derivantibus curanda aphonia.

V. In cephalalgia, delirio, phrenitide obpreſſionem cerebri denotans periculum auget, ſed ſpecialem curationem non exigit.

VI. Aphonia in peripneumonia, pleuritide, empyemate, pectoris hydrope, aſthmate humoroſo, impletionem, vel obpreſſionem pulmonis indicans, malum ſignum præbet, evacuatione vel derivatione hujus materiæ curanda.

VII. Palati, uvulæ, linguæ, laryngis intumeſcentia inflammatoria, eryſipelatoſa, œdematoſa, catarrhoſa vocem intercipiens, ut & aphthæ, & cruſtæ varioloſæ, præter generalia his morbis propria, exigunt topica faucibus interne & collo externe adhibenda, ut in anginoſis.

315. ANGINA.

I. Ex difficili, doloroſa, vel & impedita Deglutitione, Reſpiratione, aut utriſque ſimul, a cauſa morboſa hærente ad Laryngem vel Pharingem, Anginæ obtinuit nomen hic morbus.

II. Cauſa illa hærens in Larynge ſine ſignis externis Cynanche; ſed eadem in Pharynge Synanche vocatur. Quæ ſpecies cum ſignis externis Paracynanche & Paraſynanche, dicuntur. Hæ ſpecies omnes plerumque conjunctæ inveniuntur, quando ex prævalentiore deſumitur denominatio: interdum hæc diſtinctio non ſatis obſervatur ab auctoribus; ſubtilitas hæc utilior ad formandam prognoſin quam ad indicationem curativam: partes enim interiores majus periculum portendunt quam exteriores; ſed exteriores & interiores ſimul adfectæ non minuunt periculum. Curatio autem magis dirigenda ad cauſas varias, niſi in Broncotomia, quæ in Cynanche & Paracynanche ſola inſtitui ſolet.

III. Quia in omni angina adeſſe debet Difficilis Reſpiratio vel Deglutitio a cauſa hærente ad partes externas vel internas Laryngis vel Pharyngis, reliqua phænomena adeſſe & abeſſe poſſunt, ſed adduntur vel ad prognoſin formandam vel cauſam detegendam. Deglutitio vel Reſpiratio difficilior a cauſa ſupra laryngem & pharyngem hærente, ut in linguæ, palati, uvulæ, tonſillarum tumore, vel polypo narium: aut infra has partes in pulmonibus, ut in pulmonis inflammatione, vomica, ſuppuratione, aſthmate, impedita circulatione, phthiſi, vel in œſophago aut ventriculo, non refertur ad Anginam. Verum apud multos Angina cum febre habetur Vera, ſine febre Spuria.

IV. Ad veram ergo anginam pertinet Inflammatoria, quæ prout partes interiores vel exteriores Pharyngis vel Laryngis occupat, diverſa præbet ſigna & præſagia.

V. Inflammatio si occupat internam Laryngis membranam solam, illa tumens & dolens, minuit aperturam sine tumore visibili: hinc Respiratio parva, anhelosa, dolorosa, cum anxietate; inspiratio fere impossibilis. Vox acuta stridula, vel omnino nulla, vel admodum dolorosa. Tussis frequens molestissima & fere suffocans. Pulsus mollis, parvus, vacillans. Anxietas summa: febris acuta; cita mors.

VI. Pharyngem autem occupans, eum constringit, omnem transitum intercipit, deglutienda per nares redeunt, cum summo dolore: incidentia in laryngem tussim molestissimam pariunt: saliva mucosa ex ore effluit: fauces interne tument & rubent, dolent ad externum adtactum: respiratio satis libera. Priore diutius durare potest: & minori febre vexatur.

VII. Solæ partes externæ inflammatione adfectæ, generalia inflammationis signa præbent. Æger collum vix vertere potest; accedit febris acuta continua; partes cum rubedine tument, & tangi recusant; screatio frequens muci copiosi; strepitus aurium vel hypocophosis. Ex compressa vena jugulari vel arteria carotide, vel nervis; ex larynge vel pharynge magis adfecto; ex consensu vel metastasi vel propagatione; & denique ex metamorphosi inflammationis, multa alia fiunt symptomata.

VIII. Præter generales causas inflammationis sequentes sæpius hanc speciem anginæ inferunt: Cantus, clamor, fistularum inflatio; ambulatio & equitatio vento adverso; ætas juvenilis; plethora; corporis calefacti expositio aeri frigidiori; mutatio aeris subitanea, præcipue vernali & autumnali tempore; inspiratio, deglutitio & adplicatio acrium.

IX. Hæ species omnes solvuntur hæmorrhagia larga superveniente, vel sputo cocto copioso, metastasi facta ad exteriora: sed si fiat ad interiora vel ad caput vel pulmones plerumque moriuntur: transeunt etiam in suppurationem, corruptelam & sphacelum.

X. Statim in hac specie larga & repetita est instituenda phlebotomia. Dandum purgans antiphlogisticum, si deglutiri possit. Sæpe injiciendum clysma. Potandus potus calidus sed refrigerans. Collo adplicanda fomenta & cataplasmata tepida. Os colluendum sine gargarizatione liquore refrigerante. Ore aperto hauriendus vapor mollis aquosus.

XI. Si præcedens morbus inflammatorius perseverat sine bona crisi ultra septem dies, & tunc febris remittere incipit, cum horrore vago, judicandum est abiisse in suppurationem. Abstinendum tunc a venæ sectione & purgante: sed adplicanda suppurantia & interna magis calefacientia antiseptica. Os sæpe colluendum abstergente liquore similique lincto. Si sponte non rumpitur, & tonsillæ continent pus, pertusio facienda lanceola cannula occlusa & elatere prædita, ne tumor occludat fauces, vel pus in vicinia effusum premat œsophagum, vel descendat in ventriculum. Si autem in larynge hæreat, raro superstites manent, nisi bronchotomia facta servetur respiratio. Eadem suppuratio ex metastasi facta post febrem inflammatoriam eodem modo tractanda.

XII. Erysipelas easdem partes occupare potest, calor tunc & febris fere eadem, sed subito occupat, minus tumet, plerumque in facie collo & pectore conspiciuntur tumores fugaces, frequentem metastasin facit: sanguis missus non concrescit. Semel vena secanda, alvus ducenda antiphlogisticis, adplicata & ingesta medicamenta, magis refrigerantia & adstringentia esse debent.

XIII. Angina ex Rheumatica materia etiam cum febre incipit, vel febris paulo post sequitur. Videtur materia perspirabilis motu vel calore prægresso acrior facta, a subito superveniente frigore aeris vel potionis, præprimis in corporibus robustis, retenta, ad fauces collecta, quæ hanc speciem dolorosam, & diu durantem infert: vix aliquem tumorem producit, sed os muco tenaci redditur plenum, collum fit immobile præ dolore, non abit in suppurationem, sed abigitur muci tenacis evacuatione. Ad pulmones descendens subito suffocat. Statim instituen-

tuenda Phlebotomia & repetenda ſi opus, alvus ducenda antiphlogiſticis ; interne danda antiphlogiſtica anodyna : externe in ore & ad collum adhibenda laxantia abſtergentia.

XIV. Si vero febris primo ingruit & dein oboritur angina, ut febris ſymptoma eſt habenda & tractanda, tam in febre continua quam intermittente : niſi fiat ex metaſtaſi materiæ febrilis, quando medela metaſtaſis eſt in hoc loco ſtrictiſſime obſervanda.

XV. Ex perceptibili aeris calidi vel humidi mutatione, vel incognita qualitate, non raro naſcuntur Anginæ ut alii morbi epidemici, quarum prognoſis & curatio ex natura conſtitutionis epidemicæ eſt deducenda.

XVI. Materia Catarrhoſa inſtar coryzæ ſine vel cum levi febricula, ut plurimum, tempeſtate humida & frigida, in membranam pituitariam, faucium & laryngis, depoſita, multum humoris tenuis acrioris fundens, branchum & tuſſim inducens, exigit derivationem ad alia loca ob partis periculum, per veſicatoria. Si frigus majus adſit topica calefacientia ; ſed ſi calor magis urgeat abſorbentia refrigerantia ſunt adplicanda. Conducit ſimul adpropriato ſudorifero materiem ducere ad cutim.

XVII. Si interiora vel exteriora faucium, laryngis vel pharyngis, tumore albo, frigido, molli, aquoſo, ſine febre, ita tument, ut difficilem faciant deglutitionem vel reſpirationem, Angina hydropica meretur vocari : quæ naſcitur compreſſa vena cruenta vel lymphatica, motu languidiore in abſorbentibus & venoſis, frigore externo adplicato, & laxitate in his partibus. Humor inde derivandus ne ſuffocationem inducat, purgantibus, diureticis, veſicatoriis, fonticulis, ſetaceis : & abigendus reſolventibus, diſcutientibus, apophlegmatizontis.

XVIII. Eædem partes impletæ tumentes tumore albo, molli, indolente, frigido ſenſim nato, permanente, laxo, veſtigium impreſſum diu retinente, continente humorem tenacem generant Anginam œdematoſam, quæ fere ex iiſdem cauſis naſcitur, quibus hydropica, maxime autem ex laxitate & motu languidiore. Diuturnitatem præſagit, & medicamenta magis moventia & roborantia exigit.

XIX. Interdum naſcitur angina poſt morbos diu toleratos, præcipue magnas evacuationes paſſas : conſpiciuntur fauces graciles, pallentes ; facies & oculi extenuati, collapſi ; vix reſpirant, non vel tarde & difficile loquuntur : quæ arguunt motum particularem deglutitionis & reſpirationis fere exſtinctum eſſe. Abſtinendum a venæ ſectione vel alvi ductione, ſed corporis vires ſunt erigendæ: adplicanda calefacientia, ſtimulantia in omni forma.

XX. Convulſiva angina frequens eſt hyſtericis, hypochondriacis, & mobilitate laborantibus, ſubito invadit & ſæpe redit, evaneſcit iterum ſine ratione ; curatur antiſpaſmodicis, & ſublata exigit nervina, quæ reditum præveniunt.

XXI. Quia muſculi voluntarii in collo non inſerviunt reſpirationi ſed deglutitioni, inde ex Paralyſi deglutitioni inſervientium muſculorum naſcitur illa ſpecies anginæ, in qua ſola deglutitio eſt impedita & interdum cum aphonia. Sed ſi paralyſis invadit fibras motrices pulmonum, naſcitur quidem impedita reſpiratio, ſed tunc refertur vel ad aſthma vel catarrhum ſuffocativum. Hoc malum ſi occupat pharyngem diu tolerari poteſt, & ſolita antiparalytica omni forma adhibita exigit : ſed ſi invadit fibras pulmonis ſubito interficit. Si autem illa paralyſis naſcatur a luxatione vel exoſtoſi vertebrarum colli infantibus, vix capit medelam.

XXII. Dum tumere incipiunt Variolæ & tandem ſuppurari, præcipue in confluentibus, fauces interne & externe ita tument, ut impediatur deglutitio & interdum reſpiratio, magnaque copia muci fauces implet ; os & fauces colluendæ molli abſtergente gargariſmate, & externe adplicanda ſimilia fomenta vel cataplaſmata, donec ceſſantibus variolis, ſponte hic tumor evaneſcat.

XXIII. Sæpe Aphthoſa cruſta ita obplet fauces, ut omnis impediatur deglutitio,

titio, & ſæpe difficilis inducatur reſpiratio: ad levandam hanc anginam fauces ſæpe colluendæ abſtergente molli, ſimileque lambitivum adhibendum, donec ſecedat cruſta.

XXIV. Menſium, hæmorrhoidum, ulcerum, hæmorrhagiarum conſueta evacuatione ſubpreſſa, ſæpe naſcitur Angina; quæ exigit venæ ſectionem, revocationem humoris ſubpreſſi ad debita loca, vel derivationem ad partes minus neceſſarias.

XXV. Mercurius reliquaque ſialagoga id ſpeciale habent, quod petant organa ſalivæ, & fauces ita tumefaciant, ut æger in periculum ſuffocationis inducatur: omittendus ſtatim eſt eorum uſus, cavendus aer frigidior, os colluendum liquore molli, multum potandum, & alvus ducenda.

XXVI. Scirrhus vel ſtruma in faucium partibus ita hærens, ut impediat deglutitionem vel reſpirationem, & videri poſſit, non cancroſus, reſolvendus, corrodendus, exſcindendus. Sarcoma perſcindendum & dein urendum. Si autem tumor talis hæreat inter œſophagum & laryngem, vel ipſum œſophagum aut laryngem occupat, omnem curationem reſpuit.

XXVII. Si polypus increſcens impediat deglutitionem vel reſpirationem, ille artificioſe (Ch. 880.) tollendus.

316. BRONCHOCELE.

I. Tumor mollis prominens ad anteriorem colli partem, ſupra laryngem & tracheam hærens, quaſi eſſet herniæ ſpecies, Bronchocele vocatur. Tyrolenſibus & Carneolæ incolis ſæpe endemicus. Hic tumor ſi pendulus ſit Bocium dicitur.

II. Glandula thiroidea tumens tumore ſtrumoſo, ſcirrhoſo, œdematoſo hunc morbum inducit, quidam addunt tumorem folliculoſum, & carnoſum. Similes tumores in tracheæ glandulis Goſſo vocant.

III. Tumentibus his partibus difficilior redditur reſpiratio, & ex compreſſa jugulari vena intercipitur ſæpe refluxus ſanguinis a capite.

IV. Quia varius eſt tumor ſpecialis, nulla eſt generalis curatio, ſed dirigi debet ad ſpeciem tumoris, qui plerumque ſtrumoſus eſt.

317. RAUCEDO.

I. Vox obſcurior & rauca, propter glottidis inæqualitatem, humiditatem, ſiccitatem aut viſcoſitatem, vocatur Raucedo & Branchus.

II. Ita redditur morbis multis mutantibus glottidem, uti in morbis faucium, laryngis, tonſillarum, palati, pulmonum, tracheæ, & bronchiorum, quibus vitiatur ipſa glottis vel huc confluens humor, ut & in anginoſis.

III. In vociferatione, clamore, cantu, tuſſi, vomitu, ſi auferatur mucus, ſponte evaneſcere ſolet Raucedo, aut curatur facile mucilaginoſis ſæpe deglutitis vel in ore retentis.

IV. Aeris & tempeſtatis frequens mutatio, variis anni temporibus, vel frigus, vapor, fumus hunc humorem immutans, Raucedinem interdum inducit, quæ non tam facile tollitur, quia ut plurimum membranam inveſtientem ſimul adficit. Conducit molli abſtergente tollere alienum, & dein mucilaginoſis has partes oblinire.

V. Humor acris, ſalſus, catarrhoſus, cum ſputo copioſiore, mutans oblinientis humoris conſiſtentiam, producit Raucedinem, quæ generalem horum morborum curationem ſequitur: quæ ex acri venereo aut inde nata exulceratione provenit difficile curatur, manens ſæpe ſublato morbo venereo.

VI. Quæ oboritur in febribus, acutis, inflammatoriis, continuis, ob nimiam ſiccitatem vel lentorem in vocis organis, non caret periculo; præter generalem

horum morborum curationem, exigit frequentem & multum potum, atque vaporem ex diluentibus antiphlogiſticis.

VII. Sed in Eryſipelatoſis & putridis morbis acutis & ictero, atque bile corrupta, medicamentis antiphlogiſticis adjicienda quædam adſtrigentia antiſeptica.

VIII. In omni morbo colliquativo, alvi fluxu fœtido, fluxu hepatico, febre longa, hectica, phthiſi, empyemate, hæmoptyſi prægreſſa, periculoſa eſt, & antiſepticis pectoralibus curanda.

318. SCREATUS.

I. Aeris voluntaria ex pulmonibus preſſio, ut cum ſono concutiat fauces, ibidemque elidere conetur hærentem humorem, Screatus dicitur.

II. Omne irritamentum faucium ad Screationem inſtigat. 1. Si ſit alienum aliquid, vel mucus aut pituita ſcreando elicitur & juvat. 2. Sed conſentiens in melancholia, delirantibus, phrenitide, cardialgia, frequenti vomitu, malum auget, & ut morbus ex conſenſu curandus.

319. TUSSIS.

I. Reciproca, violenta, convulſiva, involuntaria aeris cum ſono expulſio e pulmonibus per laryngem vocatur Tuſſis.

II. Diſtinguitur ab auctoribus 1. ex ſputi præſentia & abſentia in Humidam & Siccam. 2. Ex vehementia in Laborioſam, ferinam, violentam, mitem & tuſſiculam. 3. Ex perſeveratione in Diuturnam, pertinacem, continuam, intermittentem, periodicam, vagam, raram, frequentem, ſubito ceſſantem, increſcentem, decreſcentem. 4. Ex periculo, in Benignam, malignam. 5. Ex adjuncto phænomeno, in Clangoſam. 6. Ex cauſa inferente in Idiopathicam, ſymptomaticam, catarrhalem, convulſivam, epidemicam, febrilem, habitualem, hypochondriacam, pectoralem, rheumaticam, ſtomachalem, quæ ultimæ ſpecies melius ex enarratis cauſis intelliguntur.

III. Quia Tuſſis data eſt, ut omne lædens internam laryngis membranam diſcutiat, multæ ſunt cauſæ tuſſim excitantes.

IV. Omnia Aliena, forma vaporis acris vel pulveris inſpirata, vel deglutiendo in laryngem illapſa, tuſſiendo eliduntur, & juvatur hauſto vapore molli. Sed prolongata Uvula irritans adſtringentibus adplicatis eſt adcurtanda. Materia autem catarrhoſa, purulenta, ichoroſa, in faucibus & pituitaria membrana genita, incidens, tuſſim inferens, præter eorum morborum curationem frequentem uſum mucilaginoſorum exigit, quæ nimium fluorem inhibent.

V. In Laryngis ventriculis, & tracheæ lacunis 1. Mucus concretus induratus, calculus, vermiculi, grumus, poſt eliſionem, vapore molli & pectoralibus calide potis ſunt evacuanda, dein ſicco antiſeptico fumo curanda. 2. Tubercula autem in his partibus nata & irritantia, vapore molli, decocto pectorali calido, atque anodynis ſunt curanda. 3. Harum partium nimia ſiccitas irritans, in acutis, ardentibus febribus, curanda vapore molli & potu multo calido pectorali. 4. Inflammatio & eryſipelas, in angina, peripneumonia & pleuritide has partes occupans, generalem eorum morborum curationem exigit, additis epithematibus, fomentis, cataplaſmatibus, collutionibus & vaporibus ad partes adfectas. 5. Mucus laryngis acrior factus, ut in catarrhis, gravedine, corryza, ſi ſimul tenuis ſit, mucilaginoſis, pectoralibus & anodynis eſt concoquendus, atque diaphoreticis vel diureticis ad cutim vel urinæ vias ducendus: ſed tenacior ſimul ſi ſit, quædam ſaponacea ſimul adhibenda. 6. Ætas puerilis frequentius mucum hunc acriorem reddit, ſed & facilius curatur; ſenibus etiam frequens, ſed curatu difficilis tuſſis.

VI. Subito ingruens poſt calorem aeris frigiditas, tempeſtas humida, ventus auſtra-

auſtralis, prohibens perſpirationem, ſæpe non tamen valde difficilem tuſſim inferunt, diaphoreticis curandam. Sed in Epidemica conſtitutione maligna pertinacior eſt, atque ex cognita natura hujus conſtitutionis curanda.

VII. Morbus generalis acutus, chronicus, febrilis, acrimonia, catarrhus, variolæ, morbilli, ſcarlatina, ſcorbutus, venerea lues, phthiſis, hydrops & ſimiles, quia materiem per tuſſim evacuare nequeunt, tuſſim inducentes, majus periculum inferunt, quod prævenitur, curatis iſtis morbis, aut facta derivatione ad aliam partem minus periculoſam. In morbis autem purulentis pus ſæpe cum levamine ejicitur.

VIII. Sæpe in peripneumonia, pleuritide, empyemate, vomica pulmonis, ſi confectum ſit pus, tuſſiendo cum bono effectu eliminatur, quæ evacuatio promovenda mollibus pectoralibus. Ex Tuberculo autem crudo, varice aut aneuryſmate, tuſſis inducta, aut quæ concitatur ante vel poſt hæmoptyſin, anodynis pectoralibus eſt compeſcenda. In pectoris vel pulmonis hydrope, atque aſthmate, tuſſis, quia non emittit morbi materiem, lenienda eſt balſamicis diureticis, quæ humorem per urinæ vias evacuant.

IX. Ex Ventriculo adfecto 1. Suppeditando chylum acrem ſtomachicis curatur tuſſis. 2. Laryngem in conſenſum trahens per infarctionem ventris amaris purgantibus abigitur. 3. Sed ſi fiat ob ſpaſmodicum conſenſum, ut ſæpe in hyſtericis, & hypochondriacis, anodynis nervinis curanda.

X. Omnis Tuſſis per conſenſum excitata in hepatitide, colica, cephalalgia, cardialgia, dentitione, adfectis inguinibus, teſtibus, pedibus refrigeratis, anodyno pectorali lenitur: ſed ab his partibus exterioribus ſi ad laryngem fiat metaſtaſis, revocandus eſt humor ad priorem locum.

XI. In Tuſſientibus varia fiunt 1. Si ſputum vel alienum hæret in larynge, id cum levamine emittitur. 2. Alias pulmonum & faucium agitatione vehementi non raro hæmoptyſin inducit. 3. Sanguis quoque majore impetu truſus ſurſum, multa capitis mala infert. 4. Valida agitatione abdominis non raro producitur hernia, & abortus. 5. Tuſſis frequens turbat ſomnum, exhaurit vires, minuit pepſin & pepaſmum.

XII. Curatio dirigenda ad cauſas varias. Venæ ſectio conducit ad præveniendam ſanguinis eruptionem. Purgantia & interdum vomitoria conveniunt ſi ex cacochylia naſcatur. Diuretica balſamica juvant ſua derivatione ſi acre hæret in ſucco laryngis, & in materia purulenta. Sudorifera vero & Diaphoretica adhibenda in tuſſi ex catarrho & prohibita perſpiratione. Mollia mucilaginoſa conveniunt in humore tenui acri ſtillante in laryngem. Anodyna vero adhibenda ſi humor crudus ſit concoquendus, aut quando convulſione vel conſenſu tuſſis generatur.

320. SPUTUM.

I. Humor viſcoſus narium, faucium, & pulmonum, cum tuſſi vel ſcreatu per os, ejectus, vocatur Sputum.

II. Ab ejectione hac ſeparantur Hæmoptyſis, & Salivatio, per materiem ejectam.

III. Multa præbet ſigna ſputum in morbis ex ſolo conſpecto Colore. Album enim in morbis pectoris mature prodeuns, exhibens indicia coctionis, criticum eſt. Pallidum vero denotans in morbis pulmonum tranſitum puris in phlegma, periculoſum. Flavum, Rufum, Bilioſum denotans materiæ commutationem in corruptelam ichoroſam, ſemper malum, etiamſi cum purulento emittatur. Rubeſcens in morbis acutis pectoris ſtatim emiſſum principium coctionis arguit, ſine tuſſi cum exſcreatu rejectum ex faucibus provenit ſine periculo: in hæmoptoicis autem ſæpe hæmoptyſin præſagit. Viride, Æruginoſum, Lividum, Nigrum, quia deteriorem corruptelam deſignat, peſſimum præſagium præbet.

IV. O-

IV. Omnia ſputa Inodora eſſe debent , ut demonſtrent omnem abeſſe corruptelam . Fœtentia autem cum ejiciantur , vel Granula eorum digitis detrita ſi fœtent, corruptionem internam denotant. Sed in prunas dejecta ſputa, fœtorem ſpergentia, exitum boni humoris, vel puris demonſtrant.

V. Sputa naturalia & ſana omni Sapore carent. Amara quia pinguedinis corruptelam arguunt , ſemper mala . Salſuginoſa acrimoniam ammoniacalem indicant. Dulcia autem ſi fiant , bonorum humorum exitum ex vaſculis apertis denotant, unde ſæpe hæmoptyſin & phthiſin præſagiunt.

VI. In ſputo omnis acrimonia abeſſe debet, ſi autem ſit Acre , interna roſio eſt verenda.

VII. Muci dictarum partium naturalis conſiſtentia comparari poteſt albo ovi conquaſſato. Tenuius confluxum Catarrhi, vel Colliquationem arguit . Craſſum autem modicum , ſive ſit mucoſum , ſive purulentem conducit . Compactum , rotundum, granuloſum, malam collectionem in lacunis, vel vomicam latentem indicat. Tenax autem & Glutinoſum , præter difficilem ejectionem , etiam imperfectam coctionem, aut nimiam exſiccationem demonſtrat. Conveniens eſt ut ſputum ſit æquale, leve, & modice craſſum.

VIII. Phlegmata Tenacia ex corporis nimio ardore nata mala . Viſcoſa , Pituitoſa, languidiorem & debiliorem actionem harum partium arguunt , & longitudinem præſagiunt. Sordida corruptionis ſunt indicia . Spumoſa motum inordinatum & ſaponacei humoris malam evacuationem declarant . Purulenta bona , ſi mature veniunt , & omne latens pus eliminare valent ; ſed copioſa perſeverantia notant latentem vomicam, & phthiſin . Sanguinea in principio pleuritidis & peripneumoniæ , levamen adferunt ; ex faucibus venientia non multum periculi portendunt ; ſed cum multa tuſſi nata ſæpe hæmoptyſin præſagiunt . Interdum etiam Vermes & Calculi cum his ejiciuntur.

IX. In ſanis non requiritur ut emittantur ſputa , cum mucus ſolutus inſenſibiliter abſorbeatur. Sputum autem natum comparative ad morbum evacuari debet. Satis Copioſum bonum , modo non arguat latentis abundantiam ; Parum aut minus pro ratione exeuns, retentionem malam arguit.

X. Quo facilius emittuntur ſputa eo melius; Difficilia autem ſputa , quia non liberant, & vires deterunt, damnantur, ut & illa, quæ in gutture multum ſtrepitum, plenitudinem laryngis demonſtrantia, pariunt.

XI. In morbis , qui ſputi excretione ſanantur , ſi nullum adpareat ſputum , vel primo adparens poſtea ſubprimatur aut retineatur , vel propter alvi fluxum , incrementum morbi, depoſitionem materiæ in cavum pectoris , valde periculoſum eſt. Sputa ex materia catarrhoſa nata , ſubpreſſa , bonam & malam ſæpe faciunt metaſtaſin.

XII. Sputa Bona & Cocta dicuntur , quæ proba indicia recenſita habent & morbum levant, ſatis mature venientia : Mala vero & Cruda, quæ alienas proprietates habent, morbum non levant , & alieno tempore veniunt.

LIBER III.

MORBI PARTICULARES.

PECTORIS MORBI.

Medius venter omnibus fere morbis generalibus adficitur, qui hic pro parte in thorace contenta, & actionibus, quas exercere debet, specialia signa proferunt, & specialem sæpe curationem exigunt. Multi ex morbis his in praxi medica quia proprium obtinuerunt nomen distinctis titulis sunt proponendi.

321. GENERALES MORBI PECTUS INFESTANTES.

I.
Orbi varias partes adficientes, si pectus adgrediuntur, sæpe prognosin aliam præbent & specialem exigunt curationem. Vulnera (Ch. 1234) non penetrantia sæpe saccum formant, qui intus rumpitur, ut & hujus partis Contusio (5); penetrantia autem periculosa ob effusum sanguinem & læsa interiora organa. Fistula (16) in pectore curatu difficilis, aeris introitus in ea arcendus. Deformitas (43) tam in costis quam vertebris & sterno, hic frequentior, aptis machinis prævenienda & curanda. Ossium Luxatio (Ch. 379) & fractura (Ch. 252) in Chirurgia traduntur.

II. Humoris cujusvis Collectio (53) in pectore difficilius quam alibi emittitur. Ejus externa Intumescentia (54) plerumque latentis hydrothoracis vel empyematis signum, non facile fert externam compressionem, sed exigit diuretica. Ejus Empneumatosis est frequens, suctione & artificiali respiratione abigenda, & dein externa apertura tegenda. Ecchymosis (116) & Abscessus (63) in partibus externis citius aperiendus quam alibi. Metastasis (119) ad exteriora periculo caret, sed ad interiora periculosissima. Sputum, Pus, Aqua intus contenta, propriis titulis traduntur.

III. Materia Arthritica, (135,) Catarrhosa (136,) Rheumatica, (138,) Podagrica (137,) omnesque Dolores in pectoris partibus exterioribus, difficiliorem præbent morbum, quam in extremis, sed tamen non admodum periculosum: verum ad interiora delata materia periculosissimus morbus producitur.

IV. Maximus inter Pectus & urinæ vias atque crura valet Consensus (142,) quare ejus morbosa materia eo ducenda. Pectoris Pulsatio (157) sæpe hæmoptysin præsagit; sed Palpitatio (172) convulsivis, & cordis morbis frequens. Inflammatio (159) & Erysipelas (160) externum, curationem generalem sequitur. Sudor in solo pectore erumpens, in phthisicis, empyematicis, & quibusdam morbis acutis, cum periculo observatur.

V. Morbi pectoris interni Acuti, contra consuetudinem pulsum debilem & mollem præbent: Chronici morbi magis quam alii reddunt urinam crassam & turbidam.

322. MAMMARUM MORBI.

I. Partes glandulosæ molles, supra carnem pectoris hærentes Mammæ dictæ, integumentis communibus tectæ, in viris & etiam in feminis ante pubertatem vix,

vix, sed in feminis maturis magis tumentes, in puerperis & dein lactantibus, lac in se conficientes, quod suctione facta, & interdum sponte per papillam emittunt, vario sanitatis statu diversos patiuntur morbos.

II. Maximum cum Utero consensum exercent: gracilescunt enim in gravidis instante abortu: lac fundentes debilem infantem præsagiunt: in puerperis lac fundunt: vietis flaccescunt: menstruationis tempore magis tument: uteri cancer sæpe etiam mammas occupat & vicissim: partum antecessisse vel suppositum fuisse infantem detegunt.

III. Mammarum Abscessus raro nisi in lactantibus, quando solito modo curantur. Earum Contusio sæpe in indurationem transit, quæ prævenitur fotu molli laxante. Scirrhus & Cancer raro lactantibus, sed sæpius mensium subpressione laborantibus, aut quando sponte menses subsistere incipiunt, generatur, qui si resolvi nequit, totius Mammæ amputationem exigit. Lactantibus frequens Obstructio, & Induratio, molli frictione cum resolventibus curanda: sed fissuræ papillarum ablutione cum vino præveniendæ, dein molli antiseptico linimento curandæ, atque abluendæ post omnem suctionem.

323. LACTIS MORBI.

I. Humor albicans, subpinguis, nutrititius, particulari actione mammarum a communi massa secretus, statim post partum Colostrum, postea Lac dictus, raro post morbosam subpressionem mensium, & rarissime in vietis vel viris confectus, sequentes patitur morbos.

II. Ejus major Excretio in femina debili, parce menstruante, vel gravida simul, aut deficiente alimentorum coctione aut penuria laborante, producit debilitatem, maciem, mobilitatem, febrem hecticam, cachexiam, phthisin, qui morbi ablactatione, cibo facilis digestionis, & medicamentis stomachicis antisepticis sensim curantur.

III. Lactis Defectus ratione Matris, si fiat defectu actionis particularis in mammis nihil mali producit; sed ex alimenti defectu, aut morbo proveniens, suppletur diæta lautiore & stomachicis; si autem minuatur superveniente graviditate, vel fluentibus menstruis, aut corporis debilitate, satius est concedere ablactationem. Sed ratione Infantis semper malus: nam ex deficiente Colostro meconium retineri solet; atque infans sine lacte materno nutritus, ut plurimum corripietur acrimonia acida, debilitate, & rhachitide.

IV. Lac spissius aut tenuius; pallidius aut alieni coloris; acre, acidum; fœtens, aut alieni odoris si non fiat ab adsumtis; cremorem in superficie non deponens; grumosum aut inæquale, malum est infanti, & emendari debet secundum dicta phænomena. Concretum autem in tubulis galactophoris, leni frictione, fotu resolvente & laxante, atque frequenti suctione, est solvendum.

V. Præmatura Ablactatio in Infante omnia mala in lactis defectu tradita producit. In matre generat abundantiam nisi simul menses fluere incipiunt; in mammis stagnans facile concrescit lac, quare sensim lactis eductio minuenda simul mammis adplicanda cum leni frictione, quæ statuuntur lactis generationem minuere.

324. PULMONUM MORBI.

I. Organum maximum, princeps, in pectore locatum, alterne aerem recipiens & emittens, transeuntem sanguinem præparans, Pulmo dictus, ob generalem & particularem actionem quam exercet, & quia aeri maxime expositus est, atque multa in viventibus præstare debet, variis corripitur morbis: quorum quidam referuntur ad Respirationem, Tussim, Sputum, Suffocationem, Peri-

 pneu-

pneumoniam, Phthisin, Hæmoptysin, Dyspnœam, & Asthma, qui morbi speciali titulo exponi solent.

II. Pulmo sæpe post peripneumoniam, hæmoptysin, vulnus vel tuberculum, pus in parte cellulosa, quando vocatur Vomica, aut bronchiis colligit, atque interdum ex pleuritide, aut alio morbo inflammatorio, pus per metastasin in se recipit, atque ita format abscessum, & dein ulcus. Istud pus sensim consumit pulmonem, quod sputo purulento in aqua subsidente emisso interdum tollitur: sanguini mistum phthisin generat: sanatum ulcus relinquit pulmonem pleuræ adcretum, cum difficiliore respiratione, & imperfecta humorum præparatione. Statim puris evacuatio est promovenda per sputum, expectorantibus, pectoralibus, antipueticis, aut per urinam per diuretica, pectoralia, balsamica.

III. Humor interne obliniens bronchia similis illi, qui oblinit pituitariam membranam, sæpe redditur tenuis & acer, vel acrimoniam in se recipit, quam ex catarrhis derivant, quando generatur tussis frequens cum sputi tenuioris excreatione sine levamine. Humor ille anodynis concoquendus, mucilaginosis, pectoralibus, obvolvendus, atque diaphoreticis ad cutim derivandus, dum interim adhibentur resinosa, balsamica, quæ spontaneam corruptionem minuunt.

IV. In fibris particularibus pulmonum si fiat Convulsio, asthmaticis frequens, interdum etiam hystericis, hypochondriacis, & mobilitate laborantibus, suffocationem inexspectatam inducens, sine sputi ejectione cessans, antispasmodicis pectoralibus est compescenda. Harum vero fibrarum Paralysis, post ineluctabilem anxietatem, quem morbum Catarrhum suffocativum quidam vocant, tandem mortem inducit, vix ullo auxilio evitandam.

V. Pulmonum glandulæ tumentes, strumosæ, scirrhosæ si sint, quod ex perseverante difficili respiratione sine sputo & similibus tumoribus in patentioribus glandulis conjiciendum, medicamentis resolventibus, pectoralibus, longo tempore adhibitis, curandæ.

VI. Pulmones post ulcera, vulnera, contusionem, pleuritidem, peripneumoniam, hæmoptysin, empyema, phthisin, sæpe pleuræ concrescunt & inducunt per totam vitam immedicabilem difficilem respirationem.

VII. Cujuscumque materiæ Metastasis ad pulmones periculosa est, nisi sub sputi forma ejiciatur, quæ tunc evacuatio est expectorantibus promovenda, vel materia deducenda ad loca priora, aut urinæ vias.

VIII. Si autem pulmones occupat Inflammatio, Erysipelas aut Rheumatismus, hos morbos ad Peripneumoniam spuriam referunt auctores, quia adest difficilis respiratio cum febre, sine reliquis signis vel exitu inflammationis.

325. CORDIS & PERICARDII MORBI.

I. Corpus carnosum, robustum, mobile actione vitali, in cavis recipiens & dein extrudens sanguinem, externe pericardio cinctum, cum interposito humore vel vapore, inter contractiles pulmonum lobos, in medio circiter pectoris, locatum, Cor dictum, varios non solum patitur morbos generales, sed & diversos producit ex partibus variis, quibus componitur.

II. Vulnera enim leviter tangentia cor, penetrant tamen pericardium, & liquorem effundunt, motu perpetuo non permittunt consolidationem; penetrantia brevi lethalia. Ulcera & Abscessus pus colligentia in cavo pericardii, cordis actionem extinguunt. Inflammatio, tam in corde quam pericardio, dilatationem intercipit. Acrimonia irritans vel Corruptio perturbatum pulsum & circulationem infert, quæ ex cognita acrimoniæ specie curanda. Callosum, Cartilagineum vel Osseum factum, ut plurimum circa ejus tendines, pulsum inæqualem, palpitationem, & anxietatem producit incurabilem. Qualia etiam observantur in ejus Concretione cum pericardio.

III. Cordis Motus validior, debilior, turbatus & Tremor ex pulsu & pulsatione

tione deducitur & curatur. Convulſio ejus ſubito infert ſyncopen, ſed Paralyſis mortem infert nomine Catarrhi ſuffocativi.

IV. In cordis Ventriculis vel Auriculis & interdum ejus vaſis majoribus formatur Grumus (81) quem Polypum vocant, cordis perfectam impletionem & depletionem impediens, iſtudque irritando in motum turbatum inducit. Hic in Dextro ventriculo vel auricula hærens ſanguinis reditum per venam cavam impedit: ſed in Siniſtro hærens, venam pulmonalem implet, & arterias carotides fere inanes relinquit. Hinc propulſus, vel in arteriam pulmonalem, vel aortam, inopinatam mortem inducit.

V. Interdum Vermes aut Calculus in pericardio inventi ſunt, qui irritando cordis actionem turbant. Lympha in pericardio, quando Hydrocardia vocatur, vel pus aut alius humor collectus, debitam cordis dilatationem impedit.

VI. Pericardii Inflammatio & Tumor, cordis quoque dilatationem impedit: deficiens autem vel cordi adcretum pericardium, cordis actionem multum turbat.

326. PLEURÆ MORBI.

I. Membrana ſatis tenſa, acutiſſimo ſenſu donata, totam internam thoracis cavitatem cingens, diaphragmati & mediaſtino continua, variis generalibus corripitur morbis, inter quos Pleuritis ſpecialem meretur titulum.

II. Vulnera pectoris ad pleuram penetrantia ſanguinem & aerem, vel dein pus in dilatato pleuræ ſacco colligunt, artificiali reſpiratione aut ſuctione educendum: pleuram autem tranſeuntia, eoſdem morbos in thoracis cavitate producunt, quorum curatio in pectoris morbis traditur.

III. In externa pleuræ celluloſa membrana ſæpe colligitur pus. 1. Poſt pectoris contuſionem, vel vulnus non penetrans. 2. Poſt pleuritidem ſatis validam ſine puris ſputo, permanente difficili reſpiratione, dolore ad adtactum, maxime ſi ſimul adpareat tumor & coloris mutatio in integumentis, citiuſque linteum madidum adplicatum parva in parte exſiccatur. Abſceſſus ſi rumpitur interne faciliorem exhibet reſpirationem, quæ poſtea iterum fit difficilior. Antequam ruptus eſt, mature aperiendus, ſed poſt ruptionem ut empyema curandus.

IV. Reliqui morbi, ut Inflammatio, Conſenſus, Catarrhus, Rheumatiſmus, Dolor, Hydrops, Concretio, ex morbis pectoris, hydrothorace, & pleuritide intelliguntur.

327. MEDIASTINI MORBI.

I. Membrana ſatis firma, pleuræ continua, thoracem in partes duas laterales diſtinguens, pericardium in ſe recipiens, inferius diaphragmati, ſuperius jugulo, anterius ſterno, poſterius vertebris dorſi, nexa Mediaſtinum dicta, iiſdem, quibus adficitur pleura, morbis adfecta, diſtincta tamen profert ſymptomata.

II. Nam in ejus morbis, magis conſentit cor, dolores antro & retro ſentiuntur, & ad jugulum protenduntur, pectus quaſi comprimi videtur; lympham, pituitam, aut pus continens, in parte anteriore vel poſteriore; ſolum decubitum pronum vel ſupinum concedit; humor collectus paracentheſi educi nequit, ſed in pectoris hydropem vel empyema degenerare ſolet. Convulſione adfectum, anxietatem inducit cum difficili reſpiratione & debili pulſu. Horum omnium curatio ex Pleuritide deduci poteſt.

328. DIAPHRAGMATIS MORBI.

I. Septum muſculoſum, in ambitu carnoſum, in medio tendineum, œſophagum tranſmittens & nervos, motu voluntario, vitali, & particulari donatum, ſuperius pleura tectum & pericardio nexum, inferius vero tectum peritonæo,

cavum pectoris a ventre distinguens, Diaphragma vocatum, ob variam actionem & adjacentes partes, varios patitur morbos, vix signis ab aliis distinguendos.

II. Ejus Inflammatio & Erysipelas frequentius quam aliarum partium, Paraphrenitidem & Singultum inducit, cum ardore ingenti & pulsu hypochondriorum, atque respiratione difficili. Ejus Abscessus fundens sursum vel deorsum pus producit empyema, hepatis abscessus aut tympanitidem, & interdum concedit viscerum ventris introitum in thoracem, quod etiam in Vulneribus factum fuit. Ejus Actio impeditur in convulsione vel paralysi, aut quando pectus pure vel aqua impletum, aut viscera ventris tument, vel infarcta sunt. Hi omnes morbi ex generalibus ad hanc partem adplicatis sunt cognoscendi & curandi.

329. RESPIRATIO MORBOSA.

I. Quoniam Respiratio est actio partim vitalis, partim voluntaria, multis modis potens mutari, constans variis aliis actionibus, & concurrunt multa organa, transmittunturque varii humores, hujus morbi sunt multi, qui commodissime digeruntur ad necessaria requisita respirationis.

II. Cum aeris naturalis debita quantitas & qualitas desideretur, hinc aer fermentatione vel putredine productus, nimis diu sub terra reconditus, alieno vapore vel materia inquinatus, non satis frequens renovatus, aut gravior leviorve quam requiritur ad æquilibrium, calidior vel frigidior quam tolerari potest, non solum difficilem respirationem, verum etiam suffocationem inducere valet, non nisi aeris emendatione præveniendam.

III. Non sufficit ut nos ambiat ille aer, nam si descendere impediatur clausis vel angustatis faucibus, larynge, trachea, bronchiis, in tumore colli vel œsophagi, angina, gravedine, mobilitate, convulsione, pro magnitudine illarum causarum, magis minusque difficilem respirationem inducit, ex detectis his causis curandam.

IV. Multæ sunt in ipsis pulmonibus causæ receptionem aeris impedientes, 1. Bronchia & vesiculæ plenæ pure, lympha, pituita, sanguine, muco, calculo. 2. Adcretio cum pleura, mediastino, pericardio. 3. Deficiens moles ex vulnere vel ulcere prægresso. 4. In eorum substantia tuberculum, vomica, varix, aneurysma, scirrhus, inflammatio, erysipelas, abscessus. 5. In eorum motu particulari debilitas, paralysis, convulsio. 6. In fibris laxitas, rigiditas, contractio aucta. Quos omnes morbos suis propriis signis discernere, & ad ista tradere curationem haud facile est.

V. Quum aucta pectoris cavitate unica concedatur via per tracheam in pulmones, pectus igitur apertum, præprimis in utroque latere, vel in diaphragmatis ruptione, vel cavitas prius impleta, pure, aqua, sanguine, aere, deglutitis effusis per ruptum œsophagum, difficilem respirationem inducunt, non sine dictis ablatis causis curabilem.

VI. Quando pectus ita vacuum & clausum non valet ex deformitate in gibbosis, vel ex inflammatione, erysipelate, dolore vehementi, convulsione, aut paralysi in musculis dilatantibus pectus, diaphragmate, mediastino, pericardio, pleura, satis dilatari, generatur respiratio difficilis, quæ ex inventis his morbis curanda est.

VII. Præter recensitos morbos Diaphragma infestantes, in ventre inferiore sæpe latitat causa Diaphragmatis descensum impediens, ut tumor, infarctio, vehemens dolor in ventre, intestinis, mesenterio, utero gravido, hepate, liene, ventriculo, omento, quæ omnes causæ melius alvi ductioni quam pectoralibus medicamentis auscultare solent.

VIII. Quum respiratio est synchrona quantitati sanguinis boni transfluenti per pulmones, quoties ac ad pulmones ducitur 1. major copia, sive motu musculari, sive motu febrili, sive adsumto stimulo, toties frequentior & major debet fieri respiratio seu anhelosa.

losa. 2. Nimis autem minuta quantitas, hæmorrhagia, evacuatione quacumque copiosiore, vel grumus implens dextrum cavum cordis vel arteriam pulmonalem, difficilem & suffocatam respirationem inducit. 3. Sanguinis intercepta via per venam pulmonalem, hærente in sinistro cordis ventriculo grumo vel in aorta, ita implet pulmones ut aerem non admittant. 4. Sanguis minus meabilis continens, lentorem, viscosum, crassum, crudum, molestam & difficilem respirationem parit. 5. Sed continens acrimoniam, scorbuticam, cacochymicam, melancholicam, podagricam, arthriticam, rheumaticam, scabiosam, materiem morborum acutorum, sive crudam, sive per criticam commotionem, sive per metastasin, variam morbosam respirationem producit.

IX. Denique Debilitas, paralysis, convulsio, mobilitas, animi pathemata, aliique morbi generales adficientes organum respiratorium, vel istud in consensum trahentes, miris modis immutant respirationem. Quorum omnium cognitio & curatio non ex læsa respiratione sed detecto morbo est deducenda.

X. Si adtendimus ad actionem respirationis. 1. Occurrunt morbi respirationem mutantes, qui tamen sub aliis titulis proponuntur, ut Tussis, Singultus. Suspirium, Stertor, Suctio, Loquela & Cantus. 2. Alii autem eodem hoc & alio titulo complecti possunt, ut Dispnœa, Asthma, Suffocatio, quia præbent speciem respirationis difficilis, & tamen separatim proponuntur. 3. Habentur respirationis variæ species, quæ speciale nomen non merentur.

XI. Ut omnis motus vitalis ita etiam Respiratio æquali temporis intervallo absolvitur in sanitate non mutata actione voluntaria, quod semper in omni morbo bonum: sed Inæqualis facta vel interrupta denotat motum vitalem vacillare vel inordinate moveri, non sine periculo. Quod etiam in magnitudine locum habet.

XII. Tempus respirationis pertinens ad singulas respirationes præbet Celerem respirationem, dum inspiratio & exspiratio minori tempore absolvitur, licet plures non fiant respirationes eodem temporis spatio, ut fieri solet in summa debilitate, ex spirituum influentium defectu. Tarda autem sæpe apoplecticis & soporosis segniorem spirituum influxum declarat. Dum vero refertur ad multas Respirationes, habetur Frequens, si generatur ex sanguinis defectu simul est debilis; ex abundantia autem simul magna; ex irritamento, vel simul vehemens vel debilis est pro natura causæ. Rara in acutis ex delirio vel convulsione nata est periculosa: neque ea in apoplecticis & soporosis caret periculo, perfectam stagnationem præsagiens.

XIII. Major ex necessitate fit respiratio in aucta circulatione ex motu musculari vel febrili, quando simul fit frequentior & plenior: in delirantibus soporosis & apoplecticis simul fit rarior: si vero semel aut bis talis fiat, Suspiriosa dicitur, declarans consuetam respirationem non sufficientem sanguinem transmittere, ut natura cogatur majorem facere respirationem. Sæpe tamen repetens & magna Anhelosa vocatur, quando magna copia sanguinis est trajicienda per pulmones, vel si circulationi sit ineptus. His obposita est Respiratio Parva, vix totos pulmones implens aere, conceditur in corporis perfecta quiete, sed alias si sit Sublimis notat vel pulmones obstructos esse, vel pectus non satis dilatari posse, quod semper malum.

XIV. Aer ex pulmonibus trusus si sit frigidus admodum debilem vel exstinctam pulmonis actionem notat. Sed Calidior vehementem febrem, vel pulmonis Inflammationem vel Erysipelas denotat: hi quoque in somno efflare solent: si acutus morbus transit in corruptelam, aerem turbidum & vaporosum efflant.

XV. In quocumque morbo facilis & libera respiratio bona dicenda, tam ex indicio multarum causarum absentiæ, quam ex respirationis liberæ auxilio in præparatione materiæ morbi.

XVI. Omnis autem Respiratio difficilis est mala, sive dicatur dispnœa, sive asthma,

asthma, sive suffocatio, in quibus omnibus sine nominis discrimine, causæ sunt perpendendæ.

330. DISPNŒA.

I. Quoties æger ad aerem hauriendum & emittendum uti debet motu animali, quia sola actio vitalis non sufficit, is Dispnœa laborat. Si inde erectus sedere cogitur ut respiret, talis morbus Orthopnœa vocatur.

II. Dum ad respirandum 1. multæ concurrunt partes, & 2. varii morbi respirationem molestam faciunt, ad cognitionem & curationem Dispnœa in varias species est distinguenda.

III. Quia multæ partes cooperantur, vel simul movendæ sunt in respiratione, uti pulmo, bronchia, trachea, pleura, mediastinum, diaphragma, hepar, lien, pancreas, mesenterium, intestina, venter, pectus, pericardium, cor, ventriculus, larynx, pharynx, œsophagus, palatum, tonsillæ, uvula, fauces, collum, multi morbi earum partium, qui ex loco læso & conjunctis phænonis sunt detegendi, Dispnœam inferunt.

IV. Aer levior, humidior & nimis calidus, vapore acido, spiritus fermentati, arsenici, sulphuris, metallorum, aut pulvere inquinatus, implens pulmones, vel exstinguens eorum actionem, aut spasmodice eos contrahens, facile cognoscitur, & cessat talis dyspnœa ablata causa.

V. Si vero morbi acuti, inflammatorii, erysipelatosi, putridi, maligni, febriles, variolosi, morbillosi, scarlatini, priusquam crisin fecerunt, difficilem respirationem faciunt, plerumque crisin præsagiunt; respiratio tunc est facilitanda multo potu antiphlogistico, & venæ sectione: postea vero veniens, periculum portendit instantis ad pulmones metastasis.

VI. Dum corpus crudo, crasso, viscido, pituitoso, cacochymia, scorbuto, acrimonia acida, aut leucophlegmatia, vel hydrope est plenum, non facile circumducendo, ex signis horum humorum cognoscitur, & curatur adpropriatis medicamentis pectoralibus junctis.

VII. Quæ fit per Metastasin in scabie, herpete, podagra, arthritide, rheumatismo, urina, sudore, perspirabili subpresso, omnique excrementitio, vel morboso humore retento, exigit derivationem ad solita loca, vel artificialia emunctoria sunt facienda.

VIII. Non raro ex Consensu remotarum partium, uti in nephritide, nervorum morbis, mobilitate, hysterica & hypochondriaca passione, pulmones spasmodice contrahuntur, quando anodynis, nervinis, pectoralibus, liberior conciliatur respiratio.

331. ASTHMA.

I. Illa difficilis & laboriosa respiratio, sine febre, nisi ex Asthmatis causa fiat symptomatica, non generata ex Empyemate vel Phthisi, sed quæ oritur ab interna morbosa causa chronica, quæ vel perseverat, vel per intervalla redit, vocatur Asthma.

II. Hoc si fiat sine sputi emissione dicitur Siccum; multum sputi vel spumæ emittens Humidum: per intervalla subito invadens Convulsivum; post cibum sumtum auctum Stomachale; & cum gravedine accedens Catarrhosum adpellatur. Recens, inveteratum, periodicum & constans ad prognosin & eruendam causam quoque valet.

III. Quod Asthma subito invadit & dimittit sine phlegmatis excretione, sæpeque redit, a Spasmodica fibrarum contractione in pulmonibus oritur, quod pectoralibus, nervinis, antispasmodicis est curandum in & extra paroxysmum. His ex animi pathemate & consensu novus concitatur sæpe paroxysmus.

IV. Per intervalla quoque redit, quod ex materia Catarrhofa internam cavitatem bronchiorum & veficularum occupante oritur, fed fenfim magis intenditur, & lente dimittit cum phlegmatis ejectione, & urina multa craffa & turbida fæpe cum dyfuria emiffa, hoc cum Dyfuria viciffim fæpe vexat: lenitur & curatur pectoralibus, diureticis, balfamicis.

V. Vifcidi abundantia fi bronchia & veficulas obplet, multam fimul muci evacuationem exhibet, fed retentum in cellulis & fubftantia pulmonis Afthma præbet fine phlegmatis excretione, quod conftans eft, noctu & in aere humido intenditur; atque conjunctam habet laxitatem fibrarum & motum languidiorem. Hoc calefacientibus, roborantibus, refolventibus, pectoralibus, & diureticis curandum.

VI. Quorum pulmonum glandulæ fenfim tumentes Strumofæ vel Scirrhofæ fiunt, hi ad finem vitæ fenfim increfcente Afthmate laborare folent, nifi refolventibus, pectoralibus, hi tumores folvantur.

VII. In quibus ventriculi & pulmonis actio debilior eft, illi ab adfumto cibo afthmate vexantur; curandi funt ftomachicis, pectoralibus cum victu temperato.

332. SUFFOCATIO.

I. Cui libera boni aeris receptio & expulfio per tracheam in pulmones intercipitur, is Suffocatione laborat, quæ a multis caufis generatur: nimis diu durans Apnœa vocatur.

II. A larynge, trachea, vel bronchiis contractis aut rigidis factis, vel externe a quacumque caufa compreffis, offificatis, anguftatis, obftructis, Suffocatio inducta periculofa eft, ex tempore curanda fecundum cognitas caufas, ut liber maneat aeris introitus & exitus.

III. Eodem modo 1. ex Intumefcentia, hydrope, œdemate, abfceffu circa laryngem & fauces, fi caufa fatis cito tolli nequit, inftituta laryngotomia vita fervanda eft, quod etiam in omni anginæ fpecie eft faciendum. 2. Pituita, phlegma, vifcidum, aphthofum, pulmones implens, promte folvendum refolventibus fomentis, cataplafmatibus & collutionibus. 3. Ex Metaftafi acutorum, continuarum & intermittentium febrium, aut materiæ arthriticæ, podagricæ, rheumaticæ, inflammatoriæ, vel eryfipelatofæ ad has partes nata, promta eft facienda derivatio. 4. Grumus autem implens vafa, aut fanguis effufus implens pulmones, immedicabilem Suffocationem inducit. 5. Sed fanguis, pus, lympha in cavo pectoris hærens comprimens pulmones, fi fieri poffit, educendum.

IV. Suffocatio autem ex Confenfu doloris, convulfione, mobilitate, hyfterica & hypochondriaca paffione, atque animi pathemate, fponte definit: compefcitur & prævenitur nervinis & anodynis, atque alcali volatili: fed ex Paralyfi inducta, ut plurimum, poft fummam anxietatem, mortem infert, quando æger Catarrho fuffocativo perire videtur. A fanguinis impetu majore levatur hæmorrhagia & phlebotomia.

V. Quæ generatur 1. Contufione, vulnere vel alia deftructione mechanica, ita eft difponenda pulmonis fiftula, ut liberum tranfitum aeri præbeat. 2. Interdum fubito fermentantis, arfenici, fulphuris vel aliorum vapore inducitur Suffocatio, cui ftatim aer purus eft concedendus.

VI. Polypus narium, bronchocele, angina, peripneumonia, pleuritis, empyema, hydrops pectoris, vomica pulmonum, phthifis, Suffocationem minantia, promtiorem quam alias fpecialem curationem exigunt.

333. SINGULTUS.

I. Subita momentanea & ſæpe redeuns diaphragmatis convulſio involuntaria, cum laryngis conſtrictione, aeris introitum in pulmones hoc tempore intercipiente, vocatur Singultus: tenduntur enim præcordia ſubito a diaphragmatis contractione deorſum, ut in ſubita voluntaria inſpiratione, verum non ingreditur aer laryngem, niſi parum admodum cum ſono.

II. Generatur ille ingeſtis alienis, acribus, venenatis, antimoniatis, quod ex ægri relatione patet: vel acribus in œſophagum & ventriculum confluentibus, bilioſis, catarrhoſis, corruptis, putridis, ichoroſis; vel ex bonis ſtagnantibus in cacochyliam mutatis, aut copioſius ingeſtis; denique a vermibus ventriculum aut œſophagum vellicantibus: curatur vero ille vomitu ſpontaneo, vel vomitorio diluente aut obvolvente dato.

III. Si deglutitione aſperioris vel detergentis, œſophagi mucus fuerit ablatus, naſcitur Singultus, qui deglutitione oleoſi, mucilaginoſi, blandi, compeſcitur.

IV. Ex humorum ſubito inducto defectu, ut in evacuatione copioſiore per vomitum, diarrhœam, dyſenteriam, cœliacam paſſionem, lienteriam, hæmorrhagiam, purgans vel vomitorium datum, malum præſagium præbet: ſiſtenda eſt illa evacuatio, abdomen ſuſtentandum, exhibendum ſtomachicum, antiſpaſmodicum, anodynum. Hoc in caſu cucurbitulas ventri impoſitas nihil præſtare poſſe ſponte patet.

V. Interdum acris cacochylia in inteſtinis hærens ſingultire facit, quando purgante anodyno miſto illa eſt educenda.

VI. Ab œſophagi, diaphragmatis, ventriculi aut inteſtinorum inflammatione aut eryſipelate; vel in febribus acutis, continuis, ardentibus vel putridis a metaſtaſi facta, quod ex anxietate, præcordiorum dolore, ardore & ſiti, cognoſcimus, periculoſiſſimus ſingultus naſcitur, qui ut morbus acutus curandus eſt.

VII. Febres intermittentes in paroxyſmo, quia has partes per conſenſum, vel metaſtaſin adficiunt, inferunt ſingultum, qui fugata febre evaneſcit.

VIII. Ab hepatis, & præcipue in ejus parte gibba, inflammatione aut eryſipelate, quod ex dextri hypochondrii dolore tumore & pulſatione, atque corporis colore flavo, ceteriſque hepatitidis ſignis dignoſcitur, ſingultus natus, ut vera hepatitis curari debet.

IX. A Coſtarum inferiorum vel cartilaginis enſiformis fractura, quæ lædit ſimul diaphragma vel ventriculum, ſingultus, reſtitutione chirurgica, vel adplicatione cucurbitulæ curatur.

X. Peſſimus generatur Singultus in omni cerebri plaga, contuſione, & fracturis cranii, qui poſt reſtitutionem cauſæ adlatæ remanens, antiſpaſmodicis eſt curandus.

334. HÆMOPTYSIS.

I. Sanguis multus floridus ſpumoſus, vel minori copia ſputo miſtus, cum multa tuſſi per os ejectus, vocatur Hæmoptyſis, quo differt a vomitu & ſputo cruento ex faucibus.

II. Ut ex pulmonibus ejiciatur ſanguis, præcedere debet ſanguinis effuſio ex vaſis pulmonum cruentis in bronchia, & ejus dein elevatio per aſperam arteriam. Quod producit 1. Labes hæreditaria. 2. Corporis figura, collum oblongum, pectus anguſtum planum, gibboſum, vox alta, facies florida, animi hilaritas, ætas juvenilis. 3. Ingeſta acria, aromatica, vinoſa, ſpirituoſa, calefacientia. 4. Nixus corporis vehementior, ſaltus, vomitus, ſternutatio, & præci-

præcipue pulmonum in clamore, cantu, tuſſi. 5. Interna pulmonum fragilitas, humorum acrimonia, tenuitas, plethora, ſubpreſſis menſtruis, hæmorrhagiis, ſpecialis febris, epidemica, variolæ, morbilli, catarrhi. 6. Externa aeris levitas, calor, frigus, contuſio, vulnus.

III. Omnia vel multa horum ſi anteceſſerint, & præcipue ſemel ſi hæmoptyſis adfuerit, atque tunc generatur levis febricula, calor & pulſatio in pectore, tuſſicula ſicca, anxietas, atque dulcis ſapor in ore, hæmoptyſis inſtare ſolet.

IV. Omnis hæmoptyſis periculoſa eſt, ſed majus & minus periculum deſumitur. 1. Ex ſanguine emiſſo pauco florido ſine multa tuſſi & febre, non redeunte, poſt ſubpreſſas alias hæmorrhagias, in ſexu ſequiore & adultiori ætate non multum periculi pronunciamus. 2. Sed ſanguis multus ſpumoſus floridus, aut niger poroſus, in ætate juvenili, vocem multum exercentibus, mortem præſagire ſolet. 3. Sanguis in pulmonibus relictus ut & rupta vaſa, inferre primo ſolent debilitatem, diſpnœam, pectoris gravitatem, anxietatem, tuſſim, ulcus vel vomicam pulmonis, ex quo febris hectica, empyema, ſputum purulentum, phthiſis & tandem mors. Ad hanc ſpeciem referri debet vaſorum in pulmonibus ruptio, fundens ſanguinem in celluloſam pulmonum ſubſtantiam, ſine ſanguinis ejectione, quæ priore periculoſior eſt.

V. Omnes cauſæ excitantes evitandæ ſi fieri poteſt; phlebotomia vel alia naturali hæmorrhagia minuenda copia & impetus: adhibenda pectoralia, balſamica, incraſſantia, anodyna, quæ vas apertum conſolidant. Si vero pulmo ulcus contraxerit, vel phthiſis nata inde fuerit, plerumque omnem medelam reſpuit, niſi in ſenioribus, & feminis.

335. PLEURITIS.

I. Dolor in partibus cavum pectoris formantibus, ſub integumentis generalibus, vocatur Pleuritis.

II. Varias auctores faciunt Pleuritidis ſpecies 1. Ex abſentia vel præſentia ſputi Siccam & Humidam. 2. Ex magnitudine, incremento vel decremento doloris, Increſcentem aut Decreſcentem; Mitem aut Vehementem. 3. Ex perſeveratione Fixam aut Vagam. 4. Ex periculo Benignam aut Malignam, noctu vel alio tantum tempore auctam. 5. Ex cauſa Idiopathicam vel Symptomaticam. Quæ ex pleuræ inflammatione venit Veram, reliquas autem ſpecies ſine ratione Spurias vocant.

III. Pectoris dolor vehemens, continuus, fixus, ardens, in quovis pectoris loco, cui pleura adhæret; cum Pulſu duro & frequenti; Febre continua acuta; Ardore & Siccitate totius corporis; Reſpiratione difficili, ſolo fere abdomine abſolvenda, & inſpiratione dolorem augente; Tuſſi doloroſa admodum & frequenti ſuffocante, qua ejiciuntur interdum ſputa, quando melior, & Humida dicta, vel nulla, quando pejor & Sicca vocata; qui invadit poſt frigus & horrorem corporis, vocatur Pleuritis Vera ſeu Inflammatoria.

IV. Adgreditur plerumque robuſtos, exercitatos, juvenes & adultos, ſi corpus exercitiis, ſpirituoſis, vel aere calidiore, excalefactum, maxime vernali vel æſtivo tempore, exponitur vento vel aeri frigido.

V. Primaria pars adfecta eſt pleura, inde tota interna pectoris ſuperficies: interdum ſimul adficiuntur diaphragma, mediaſtinum, pericardium, muſculi intercoſtales, & pulmo, ex quibus ſimul adfectis varia accedunt ſymptomata & a quibuſdam ſpecialibus nominibus diſtincta.

VI. Tranſit ut generalis inflammatio (159, IV.) ante quartum diem in benignam reſolutionem, ſi mitia ſint ſymptomata (111). Validior autem, cum ſputo copioſo, & urina ſedimentoſa ſolvitur critice, quæ naturæ conamina non ſunt turbanda ſed adjuvanda expectorantibus, diureticis. Sed ultra ſe-

ptem dies durans, fine criticis fignis in fuppurationem abire folet ante XIV. dies, quod ex fuperveniente horrore conjicimus: aut format metaftafin: vel tranfit denique in corruptelam & fphacelum. Confectum pus non raro generat Empyema.

VII. Validiora & perfiftentia fymptomata, fine critica evacuatione, generalem curationem (159, v.) exigunt: minus autem alvus ducenda, magis vero pectoralia & diuretica diluentia exhibenda.

VIII. Si ex caufis prægreffis & conjunctis fymptomatibus (160,) rubore fugaci in facie, frequenti metaftafi, fputo nullo, ardore fine multa ficcitate in ore, pulfu veloci non admodum duro, fanguine emiffo cruftam non formante, & urina flammea conftet; pectus ab Eryfipelate dolere, parcius vena fecanda, acefcentibus fubadftringentibus & anodynis exhibitis, cum externis abforbentibus adplicatis hic dolor leniendus. Epidemica pleuritis fæpius ab eryfipelate quam ab inflammatione oritur.

IX. Sæpe etiam pleura dolet ex Catarrho (136) materia flatulenta (238, XXII) quam fluxiones vocarunt veteres, fed hodierni lympham tenuem acrem; materia infenfibilis perfpirationis retenta, in vento, aere vel tempeftate frigida & humida: hæc pleuritis diaphoreticis, calefacientibus, & camphora exhibitis & adplicatis lenitur.

X. Acris humoris cujufvis, arthritici, podagrici, rheumatici, fcorbutici, biliofi, ulceris fubpreffi, ad pleuram metaftafis; vel materia febrilis, aut morbi acuti ad hanc partem collecta, periculofam pleuritidem inducit, ob partis functionem, & ut plurimum alienam adhibitam medendi methodum, quæ in derivantibus locanda erat.

XI. Humores in cavo pectoris collecti, ut in empyemate, phthifi, pectoris hydrope, pleuræ dolorem inferentes, confueta methodo evacuandi.

XII. Sed in paraphrenitide, angina & peripneumonia, dolor ad pleuram propagatus, ut plurimum morbum auget.

XIII. Confenfus (142) autem ex ventriculi, hepatis vel lienis morbis, pleuritidem inferens, in curatione a generali regula non recedit.

XIV. Non raro fpafmodica conftrictione in pleuræ fibris, fatis acutus dolor pleuræ producitur, hyftericis, hypochondriacis, & mobilitate laborantibus, qui anodyno nervino lenitur.

XV. Dolens pleura ex quacumque caufa, difficiliorem refpirationem, tuffim, atque peripneumoniam fæpe producit.

XVI. Nulla generalis admittitur curatio, ob multitudinem caufarum, etiamfi multi eam ftatuant: fed auxiliis femper funt quædam admifcenda pectoralia, diuretica, & expectorantia.

336. PERIPNEUMONIA.

I. Quum pulmonum inflammatio, tam in arteria pulmonali, quam bronchiali, non nifi phænomenis externis cognofci poffit, certior erit definitio ex recenfendis fymptomatibus, quam ex adfignata caufa. Qui fubito corripiuntur, plerumque poft horrorem & frigus morbofum, difficili admodum refpiratione, vix adducere potentes aerem, & emittentes aerem nimis calentem, cum ineluctabili anxietate pectoris, malarum rubedine, febre continua acuta, pulfu molliori, debiliori, & inæqualiori, quam pro ratione febris fieri confuevit, urina plerumque rubra & turbida, tales dicuntur Vera Peripneumonia laborare. Sæpe tuffis fuffocativa adeft, fine pectoris dolore.

II. Si vero habetur talis difficilis refpiratio fine febre, is morbus ad Afthma refertur: fed fi febris adeft, quæ metaftafin ad pulmones facit; aut fi alii morbi inflammatorii difficilem refpirationem faciunt; vel quando Rheumatifmus,

tismus, vel Catarrhus calidus vel Erysipelas pulmones invadentes difficilem Respirationem pariunt, hi morbi tunc ad Peripneumoniam notham referuntur.

III. Quum Pulmones omnem sanguinem transmittant & præparare debeant, habeantque humorem in bronchiis particularem; arteria pulmonali & bronchiali donati sint; atque motum generalem & particularem habeant, omne acre in tota massa, in humore particulari pulmonum & humore particulari arteriarum, quod irritando majorem motum concitat, aliquam speciem Peripneumoniæ concitare potest. Inflammatio autem vera in arteriis bronchialibus, quæ motu vitali donatæ sunt, solummodo veram peripneumoniam concitare potest: motus autem instigatus in arteria pulmonali peculiari motu donata, veram inflammationem non suscipit.

IV. Ramus aortæ bronchialis arteria dicta, ut alii rami aortæ, motum inflammatorium suscipiens, veram Peripneumoniam generat: sed motus concitatus in febre ardente generali, vel motus concitatus in pulmonali, peripneumoniam notham producit.

V. Ita turgentes & motæ arteriæ bronchiales inflammatione, pulmonum bronchia tumere faciunt & calere, quibus interna bronchiorum & vesicularum cavitates angustatæ, minorem aeris copiam recipientes, frequentem & parvam producunt respirationem, cum aere emisso æstuante: atque vasa pulmonica compressa sanguinis transitum morantur, unde anxietas cum pulsu molli & vacillante. Eodem irritamento inflammatorio, præprimis si aliquomodo adtingat laryngem, generatur Tussis frequens & suffocativa.

VI. Præter causas generales inflammationem inducentes, quædam sunt particulares, pulmonibus infestæ. 1. Aer manifesta qualitate peccans, præcipue frigus & calor excedens. 2. Aer inquinatus contagio, vapore. 3. Pulmonum vehementior actio in clamore, tussi, nixu, exercitiis. 4. Ætas juvenilis vel virilis. 5. Abusus spirituosorum & aromaticorum. 6. Morbi vicini inflammatorii, ut angina, pleuritis, paraphrenitis, propagati. 7. Morbi inflammatorii generales ad pulmones materiem colligentes, vel inflammatorii particulares ad pulmones metastasin facientes. 8. Denique venena venis injecta promte peripneumoniam intulerunt.

VII. Peripneumonia vera exitum ut reliqui morbi inflammatorii habet, 1. in solutionem invisibilem, 2. criticam, 3. suppurationem, 4. corruptionem, 5. sphacelum.

VIII. Si symptomata (1.) sint levissima, parva pars pulmonis inflammata, sponte vel superveniente hæmorrhagia, intra quatuor dies solvitur. Adjuvanda tunc solutio, si hæmorrhagia non fiat, sanguinis missione: degat æger in aere humido & tepido; sit corpus quietum, & abstineat ab omni pulmonis exercitio; hauriat vaporem aquæ ebullientis; utatur victu tenuissimo ex farinosis; bibat diluentia pectoralia calide.

IX. Symptomata autem validiora, non vero vehementissima, majorque pars pulmonum inflammata, quam ut ita abigi possit, liberatur tamen æger Sputo copioso, vel Urina multa crassa sedimentosa, nunquam vero Alvi fluxu. Tunc omittenda venæ sectio, sed adhibenda pectoralia diluentia expectorantia & diuretica.

X. Validiora adhuc symptomata ad quartum diem sensim aucta, sine evacuatione critica, transitum in suppurationem præsagiunt, nisi arte præveniatur: sic inchoata suppuratio promovenda pectoralibus mollibus & anodynis, atque puris post septimum diem exitus procreandus per sputum & urinam expectorantibus & diureticis pectoralibus, evitanda tunc venæ sectio. Si pus tunc maneat, vel format vomicam tectam, vel pulmonis ulcus, vel transit in empyema, & phthisin, vel suscepta corruptela interimit.

XI. Validissima autem symptomata pulmonis compagem destruentia, transeuntes humores intercipientia, & respirationem suffocantia, interdum ad quartum diem ægrum interimunt, dum pulmo sanguine plenus & gravis cum cor-

de in latus procidit. Si eo usque increvit malum, non amplius medelam capit.

XII. Si vero Peripneumonia maneat vel sensim intendatur, sine critica evacuatione (IX) ante quartum diem, larga est facienda venæ sectio & repetenda, si prima non sufficit. Hauriendus adsiduo vapor humidus & calidus ore; bibendus est potus copiosus calidus ex antiphlogisticis, diluentibus, pectoralibus, anodynis; utatur victu tenuissimo cum corporis & animi quiete.

337. EMPYEMA.

I. Pus collectum in cavo pectoris vocatur Empyema; huc etiam refertur dein puris collectio in sacco pleuræ, mediastini, imo in pericardio & pulmone: interdum abscessus in aliis partibus Empyemata vocantur.

II. His modis formatur 1. Ex metastasi morbi inflammatorii generalis. 2. Facto & dein rupto abscessu alicujus partis pectoris. 3. Nato abscessu in adjacentibus partibus rupto repagulo in pectoris cavum. 4. Ex abscessu vel ulcere in parte remota, pus huc deponente.

III. Prædicimus Empyema ex dictis causis & morbis sine subsequente puris evacuatione, & cum signis collecti vel corrupti puris in pectore.

IV. Dicta si perseverant cum malis signis circa pectus & respirationem, judicamus pus in pectore hærere.

V. Pus pulmonibus receptum & sputo redditum liberat, ut & per vias urinæ evacuatum vel per abscessum alium in crure, vel per factam aperturam in pectore: sed per diaphragma descendens in ventrem, vel circulantibus mistum & non evacuatum, aut in pectore manens corruptum, mortem inferre solet.

VI. Tentanda curatio expectorantibus, diureticis, & balsamicis; his non procedentibus pectus perforandum.

338. HYDROTHORAX.

I. Inter morbos cognitu & curatu difficiles est Pectoris hydrops, quia 1 Thorax costis firmatus nulla sæpe tumoris indicia præbet. 2. Expansione eadem pectoris humorem facillime in se colligit, & difficile emittere potest. 3. Ipse humor aquosus vel pituitosus varias partes implet. 4. Impedit actionem pulmonis & cordis. Frequentior est quam imprudens judicaret, & sæpe recidivat.

II. Intus collectus humor 1. In Cavo pectoris, si fluidus sit, & totam cavitatem non implet fluctuationem præbet, alias nullam, sed gravitatem, anxietatem, dyspnœam, & interdum tumorem externum. 2. In Pericardio collectus magis impedit cordis actionem, producit palpitationem, asphyxiam, & syncopen. 3. In Cavo Bronchiorum hærens difficilem cum sibilo, quasi ebullientis aquæ, inspirationem producit, & æger tussiendo multum muci exscreat cum levamine. 4. In Cellulis Pulmonum vel bronchiorum interna membrana mucosa, eorumve glandulis, aut vasis lymphaticis & hydatidibus collectus, dispnœam diuturnam sine phlegmatis exspuitione producit. 5 In Pleura hærens externa simul pectoris signa præbere solet. 6. Sed in Mediastino liquor contentus, ut plurimum pronum vel supinum decubitum tantum possibilem facit cum symptomatibus cordis. 7. Quoniam varias simul partes occupat, multa conjuncta symptomata fere semper observantur.

III. Interdum generatur sponte ex pulmonis actione debiliore, vel post asthma in quo frequens instituta fuit venæ sectio; in morbis pectoris urina parcior; valetudo diuturna; febris lenta; hydrops aliarum partium; frigida ingurgitatio; aliæque causæ pulmones debilitantes, vel absorptionem impedientes, hanc speciem hydropis generant.

IV. Multa symptomata ex partibus læsis citata sunt (II). Dispnœa semper

per præſens ; anxietas ; decubitus impoſſibilis ; ſomnus interruptus ; manuum, pedum , ſcroti tumor ; interdum brachium fit paralyticum & ungues incurvantur ; pulſus mollis & rarus ; urina parca ; facies tumet & pallet ; generatur tandem anorexia , cruditas , horror , febris lenta , ſitis & tuſſis moleſtiſſima , quæ malum augent .

V. Si Lympha in pectoris cavitate hæret , educi ſolet paracentheſi , ſed tunc ut plurimum recidivat . In reliquis partibus hærens ſolis balſamicis , diureticis, auſcultat . Evitanda phlebotomia, alvi ductio , & opiata .

LIBER

LIBER IV.

MORBI PARTICULARES.

VENTRIS MORBI.

Ob multitudinem morbi Ventris per Titulos diſtinguendi 1. *Qui ſpeciales ventris partes adgrediuntur , vel generalia viſcera occupant .* 2. *Qui referri poſſunt ad Chylificationem .* 3. *Qui Bilis confectionem , & actionem turbant .* 4. *Qui in Urinæ excretione & organis deteguntur . Qui vero ad Generationis organa & actiones in utroque ſexu & fœtu referuntur , ſpeciali Libro proponendi ſunt .*

TITULUS I.

PARTIUM EXTERNARUM & VISCERUM VENTRIS MORBI.

Partes externæ in Ventre diſtinguendæ ſunt in partes generales & viſcera . Abdomen , umbilicus , hypochondria , lumbi , coxa , inguina , anus , perinæum , in quibus ſimul ſpeciales nominati morbi exhibentur , conſtituunt partes ventris ſpeciales .

339. GENERALES VENTRIS & VISCERUM MORBI.

I. Uidam ex generalibus morbis in prima Syſtematis parte traditi , ſine ulla habita ſpecialis partis ratione , Ventrem , vel Viſcera abdominalia infeſtantes , nonnulla ſpecialia ſuggerunt . Multi ex his , quia traduntur in abdominis & particularium organorum morbis , hoc loco omitti poſſunt .

II. Maximus viget Conſenſus inter viſcera abdominalia , caput , lumbos , atque pedes : viſceribus adfectis pectus & caput ſæpe in conſenſum trahitur .

III. Metaſtaſis ab articulis , & integumentis ad viſcera ventris , periculoſa ; ſed a viſceribus ad cutim , alvum , vel extrema , bona ; verum a viſceribus his ad capitis interiora mala eſt .

IV. Ob varia in ventre viſcera motu particulari donata , frequens anxietas (148) generatur , quæ ſemper mala .

V. Omnium viſcerum inflammatio , abſceſſus , eryſipelas , corruptio , vulnera , contuſiones , obſtructiones , paralyſis , debilitas , majus periculum portendunt , quia impediunt functiones particulares , & morboſus humor difficile evacuari poteſt . Ventris & viſcerum calor , frigus & gravitas a generalibus non differunt . Horum Hydrops , Tympanites , & Dolor , Cardialgia dictus , ſpeciali titulo traduntur .

340. ABDOMINIS MORBI.

I. Pars anterior laxa ventris, cujus pars media Umbilicalis regio vocatur, multa signa suggerit latentium morborum in visceribus.

II. Abdominis enim Tumor 1. durus, mollis, dolens, elasticus, constans, abeuns & redeuns, æqualis, inæqualis, frigidus, calidus, pulsatorius, varia indicia præbet. 2. Is si veniat ex ventriculi & intestinorum infarctione, cruditate & cacochylia, vel alvo adstricta, quod sæpe fit in rhachitide puerorum & vermibus, amaro resolvente eccoprotico expellenda. 3. In Tympanitide ab aere in cavo hærente periculum portendit, sed a flatibus in intestinis, tumor increscens & decrescens aliquid convulsivi declarat, sæpe hystericis, hypochondriacis, & colicis accidit, & quibus nervus ad mesenterium tendens compressus fuit: si fiat a veneno adsumto periculum portendit. 4. In morbis Acutis, febre continua, remittente & intermittente, ex metastasi vel putredine, malum præsagium præbet. 5. In Ascitide, hydrope omenti, vel mesenterii, quo major tumor, eo pejor morbus. 6. In Diarrhœa, lienteria, dysenteria, cholera & volvulo, sive fiat ab aere distendente per inordinatum motum vel infarctis visceribus, semper malum præsagium. 7. In Menstruantibus anodyno antihysterico tumor subsidet, sed in mensium, & lochiorum subpressione, vel relicta placenta, subsequente evacuatione minuitur, ne tamen habeatur omentum concretum pro dictis morbis. 8. Gravidis naturaliter increscit tumor, in parturientibus sustentandus. 9. Ex uteri Mola aliove tumore intumescens, vel ab increscente omento, tumente ventriculo aut vesica fellea, ut illi morbi curandus tumor.

III. Post partum, paracenthesin, & nimiam evacuationem per alvum, tanta relinquitur sæpe in abdomine laxitas, ut contenta viscera functiones exercere nequeant, nisi abdomen epithemate roborante, & æquali sustentaculo adjuvetur.

IV. Quia vulnera (Ch. 1241.) exposita sunt; Contusiones ex adfecto viscere intelliguntur; atque tumentia viscera propriis titulis sunt exponenda, hic proponi non debent. Abscessus maturiorem sectionem exigit. Inflatio & Contractio ex Convulsione (161) intelligitur. Hernia raro accidit & solita sustentatione curatur. Gastroraphia Chirurgis committitur. Sanguinis, puris, ichoris, vel excrementorum collectio, raro sine facta apertura vel benignitate naturæ sanatur. Hydrops ad Ascitidem, (341.) & Dolor ad Colicam refertur.

341. ASCITES.

I. Ascites hydropis est species, quando lympha hydropica magna quantitate in cavo peritonæi colligitur: reliqui enim abdominis hydropici tumores in omento, utero, vel hydatidibus, perperam ad Ascitidem referuntur.

II. Quamvis auctores hujus Ascitidis multas causas adnumerant, eæ tamen in generali hydrope (59) traduntur: sæpe autem ex alio speciali hydrope omenti, hepatis, ovarii, mesenterii generatur.

III. Lympha cavum peritonæi implens, copia sua abdominis partem inferiorem primo tumere facit, sensim vero altius adscendit; pressione facta fluctuatio percipitur; tumor conversione corporis ad decliviorem locum convolvitur; comprimit abdominis viscera; sensim etiam pudenda & pedes implet; liberum diaphragmatis descensum impedit, unde difficilior respiratio & orthopnœa. Lympha tandem degenerata, præter generalia (59, XV), viscera abdominalia macerat, sordido muco obducit, & ad faciliorem ruptionem vasa disponit, atque tandem interficit.

IV. Curatio a generali Hydrope (59, XVI) non differt, nisi quod magis conveniant purgantia hydragoga, & instituta paracenthesi, aut rupto umbilico lympha evacuari possit, quando abdomen sedulo est sustentandum.

342. TYM-

342. TYMPANITES.

I. Abdominis intumefcentia æqualis diu perfiftens a pube ad pectus, quæ preffa demonftrat materiem elafticam contineri, pulfa fonum inftar tympani edit, inverfione corporis non defcendit in locum decliviorem vocatur Tympanites.

II. Quum Aqua contineatur in cavo ventris, tumor inverfione corporis defcendit, & gravis eft. Aer autem contentus in cavo uteri vel ventriculi totum abdomen non diftendit. Ab aere in inteftinis hærente abit & redit tumor, & ructu vel crepitu fubfidet venter. Empneumatofis in tunica cellulofa totum potius ventrem circumquaque tumere facit. Vifcerum tumores reliqui & Graviditas, inæqualem diftenfionem faciunt, & ceteris characteribus carent.

III. Tumorem hunc facit aer, quod patet ex ejus levitate & elafticitate, fi vapor fuiffet, accedente frigore condenfaretur & ita evanefceret.

IV. Hic aer continetur in cavo peritonæi, nam in quavis cavitate reliqua collectus, non produceret æqualem per totum abdomen tumorem.

V. Colligitur hic aer 1. Ex ruptis inteftinis, fed tunc magna fimul copia contentorum habetur. 2. Motu putredinis aut corruptionis. 3. Motu convulfivo, febrili, vel ex veneno adfumto.

VI. Inde ventris penetrantia vulnera, vehementia inteftinorum tormina, abfceffus mefenterii & vifcerum pus effundens in ventris cavitatem, vel materia melancholica rumpens fua vafa; vel paffio hyfterica, aut hypochondriaca convulfiva, geftatio ponderis gravioris, abdominis contufio, abufus acrium & fpirituoforum, debilitas præprimis vifcerum ventris, alvus ficca & diu adftricta, menfes & lochia fubpreffa produxerunt Tympanitem.

VII. Tympanites natus ab humore in cavo ventris effufo & putrefcente, inducente Tympanitem conftantem vix capit medelam, fenfim coinquinat reliquos, fola antifeptica adfumta, & quandoque evacuatio putrefacti fanitatem adtulerunt. Venter magis minufque tumens demonftrans fpafmodicam agitationem, nifi mature antifpafmodicis præveniatur, loco aeris humorem in cavitate ea colligit, feu degenerat in afciten. Plerumque his alvus eft conftipata compreffis inteftinis, dyfuria atque ftranguria laborant, & urinam coloratam emittunt, putrefacto hac via evacuato.

343. UMBILICI MORBI.

I. Cicatrix relicta poft nativitatem in media anteriore abdominis parte Umbilicus dicta, ex propria natura, & quia in hoc loco abdomen minus fuftentatum eft, varios patitur morbos.

II. Non fatis ligatus vel abruptus funiculus umbilicalis, Sanguinem fundens, facile fanatur adplicato oleo terebinthinæ vel fpiritu vini cum fuftentaculo. Rumpitur interdum in afcite, quando abdomini fuftentaculum eft injiciendum ne omnis lympha fimul effluat. Vermes in eo nidulantes eximendi & locus abftergente amaro depurandus. Ulcus & fœtor antifeptico adplicato fanatur. Vulnus aliis in partibus abdominis periculofius. Inflammatio, Abfceffus & Dolor confuetis modis curantur. Aliena tranfmittuntur per umbilicum, fola benignitate naturæ. Pulfatio inflammationem inteftini recti arguit. Tumores varii in Omphalocele (Ch. 1546,) traduntur.

344. HYPOCHONDRIORUM MORBI.

I. Partes fuperiores & laterales abdominis, ubi funt coftarum cartilagines, Hypochondria dictæ, in dextro latere locatum habent Hepar cum ejus veficula fellea, quod ultra medium ad finiftrum latus protenditur; in finiftro autem & paulo

lo poſterius Lienem ; Inteſtinum Colon ab uno ad alterum latus extenditur ; Multi morbi harum partium ſpecialia ſigna in hypochondriis producunt, hoc loco indicanda.

II. Hypochondriorum Contuſio & Vulnus periculum augent ob hepar vel lienem ſubjacentem. Eorum validior compreſſio aut conſtrictio, impediens liberum reditum per venam cavam ſurſum, producit ſanguinis nimiam collectionem in vena cava inferiore & vena portarum, unde multa mala: impedit etiam liberam hepatis, lienis, ventriculi, & inteſtini coli actionem, unde iterum nova genera morborum.

III. Mollia habere Hypochondria in morbis ſemper bonum ſignum; ſed Dura ſi ſint, ex hepatis aut lienis obſtructione, tumore, inflammatione, cum vel ſine ictero, malum portendunt, minus autem in ſiniſtro quam dextro latere. Horum curatio ex propriis titulis petenda, ſi autem Colon excrementis vel viſcoſo impletum dura facit Hypochondria, hujus curatio ex alvo adſtricta deducenda.

IV. Hypochondria Tepida, ſalutaria; Frigida vero, indicantia diminutam vel exſtinctam actionem, hepatis, lienis vel ventriculi, mala; Calentia ex inflammatione vel eryſipelate ſubjacentium viſcerum, aut ex bile acri, & in Typho, peſſima, niſi temperetur ſuperveniente larga hæmorrhagia. Horum curatio ex citatis morbis petenda.

V. Revulſa ſeu intro tracta Hypochondria in Hyſtericis & Hypochondriacis, non multum periculi portendunt & antiſpaſmodicis curanda. Sed in Melancholicis hæmorrhoidum fluxu dimittuntur contracta, atque purgantibus curantur. In Paraphrenitide periculum & phrenitidem portendunt, & ut in illo morbo curatio inſtituenda.

VI. Elevata hypochondria ex febre ſæpe alvi egeſtionem criticam portendunt; ſed ex hic depoſita Metaſtaſi, morbos ſubjacentium præſagiunt: quibuſdam parotides ſecutæ ſunt. Variantia autem ex bile acri, multa mala præſagiunt. Sine febre autem ex flatibus tumentia & obmurmurantia, flatuum & excrementorum depoſitione concidunt: in hyſtericis, mobilitate, menſtruantibus & animi pathematibus, anodyno nervino curantur.

VII. Tumores in hypochondriorum Integumentis a ceteris non differunt, ſed a tumente hepate, veſica fellea, ventriculo, liene, & inteſtino colo, ſequuntur præſagia & curationes illorum morborum.

VIII. Dolentia Hypochondria ex nimio ingeſto cibo vel potu, aut cacochylia in ventriculo vel colo, evacuatione per vomitum vel alvum leniuntur. Sed ex diaphragmatis, ventriculi, hepatis, lienis, vel coli inflammatione, eryſipelate, rheumatiſmo, ſcirrho, obſtructione, malum portendunt, ſpeciali illorum morborum curatione, hæmorrhagiis, vel alvi egeſtione præveniendum. Ex Conſenſu dolentia anodynis mitiganda. Metaſtaſes autem podagræ, arthritidis, rheumatiſmi, catarrhi, dolorem inferentes derivationem exigunt; ex febre intermittente facta dolentia, viſcerum morbos præſagiunt, niſi mature extinguatur febris.

IX. Frequens in hypochondriis generatur Anxietas ex impedita viſcerum ſubjacentium, & venæ portarum actione, in qua ex detecta cauſa deducenda prognoſis & curatio; ab eadem quoque cauſa hypochondria ſentiuntur Gravida.

X. Pulſatio hypochondriorum ex validiore arteriarum agitatione ſalubrem hæmorrhagiam promittit, interdum paraphrenitidem: illa ex viſcerum ſubjacentium inflammatione veniens, eadem & multa alia mala præſagit, quandoque abſceſſum producit, qui cito aperiendus; cavendum ne tumens veſicula fellea pro abſceſſu habeatur.

345. LUMBORUM MORBI.

I. Pars ventris posterior ab osse sacro ad costas Lumbi dicta, validis constat musculis, & vertebris spinalem medullam includentibus, quæ multos emittit nervos. Lumbis adnexum est mesenterium; renes his adcumbunt & vasa spermatica, atque in gravidis uterus. Horum omnium morbi, qui in lumbis percipiuntur, multa & varia inferunt symptomata. Dolor his partibus frequens ad Nephritiden vel Lumbaginem refertur, sed quædam tumoris species ad Spinam bifidam.

II. Horum Contusio & Vulnera nihil speciale habent, sed Luxatio seu potius Subluxatio frequens est, & corporis quietem cum adplicatione linimenti nervini exigit. Pulsatio sæpe menstruationis signum. Gravitas in hypochondriacis, melancholicis, cacochylia laborantibus ab aucto intestinorum vel mesenterii pondere, alvi copiosiore egestione vel ductione tollitur: verum in mensium subpressione levatur menstruis fluentibus: in gravidis debilem fœtum arguit. Frigus lumborum sæpe observatur in catarrho, & acrimonia nitrosa, cum miculis in urina, his interdum fit coxæ vel hæmorrhoidum dolor, & stranguria, quod ut illi morbi curandum: sed in gravidis interdum abortum præsagit. Ardor Lumborum ante variolarum eruptionem, in nephriticis, instante menstruatione, vel sanguinis egestione per alvum, sæpe observatur. Debilitas in gonorrhœa, fluore albo, mensium profluvio, post partum & abortum frequentem sæpe generatur. Maximum Consensum exercent cum ventriculo, mesenterio, utero, & urinæ organis. Metastasis ex lumbis ad pudenda, anum, vel coxam levat; sed ad hypochondria, & maxime ad caput periculosissima. Fistula a renibus vel spina proveniens curatu est difficilis. Omnia lumborum vitia facile hydropem producunt.

346. LUMBAGO.

I. Inter Lumborum dolores recensetur ille, qui subito invadit & diu persistere solet, in omni lumborum motu inferens dolorem, ac si æger per medium scinderetur, sine nephritidis signis reliquis, vocatur Lumbago.

II. Videtur spasmodica constrictio in musculis lumborum, quæ generatur a materia scorbutica, arthritica, vel rheumatica irritante, hic deposita ad nervos.

III. Lenitur & abigitur multo potu molli, adfrictione cum spiritu alcalino volatili & balsamo peruviano, & adplicatione fomenti calidi.

347. NEPHRITIS.

I. Latissima significatione, ut hic accipitur, notat Nephritis omnem lumborum dolorem, ubi renes sunt consiti. An Vera Nephritis ex renum calculo vel inflammatione sit vocanda, ambigunt Auctores. Reliquas species Notham seu Spuriam vocant.

II. Non solum Renes & Ureteres dolentes, verum etiam Lumbi, Spinalis Medulla, Mesenterium, atque Ventriculus, Pancreas, Lien, Hepar, Vesica fellea, Intestina, Uterus, & Vertebræ lumborum dolentes ad hunc titulum sæpe referuntur.

III. Unde multi morbi generales & qui specialem partem adgredi possunt Nephritidem inducunt, qui per proprios characteres sedulo sunt distinguendi.

IV. Ita acrimonia, febris, tam acuta quam intermittens, scorbutus, catarrhus, rheumatismus, arthritis, podagra, cacochymia, cruditas, convulsio, inflammatorius & erysipelatosus morbus, hysterica, hypochondriaca adfectio, mobilitas, purulentia, bilis morbosa, melancholia, nervorum succi acrimonia, ulcus

cus subpressum, si ad renes vel lumbos feratur materia vel metastasis fiat, varias species Nephritidis inducit.

V. Interdum etiam fit per Consensum, in cardialgia, colica, cacochylia, alvo adstricta, dysenteria, hæmorrhoidibus, hernia, fluore albo, gravidis parturientibus, puerperis, abortientibus, menstruantibus, mensium subpressione & profluvio, tympanitide, lumborum dolor, qui ex generali titulo consensus (142) curandus.

VI. Proprie autem fit a Renibus inflammatis suppuratis, Calculum continentibus, atque eorum muci Acrimonia, ut & urina acriore.

VII. Quæ post nephritidem sequi debent, non possunt exponi, quia causæ & partes tantum differunt.

VIII. Postquam inventa fuerit nephritidis causa, ex ea petenda est curatio.

348. SPINA BIFIDA.

I. Tumor exiguus, mollis, in infantibus, concolor, supra vertebras lumborum, sensim increscens, dehiscentibus processibus vertebrarum, Spina bifida vocatur.

II. Nimia mollitudo & laxior nexus processuum vertebrarum, cum decubitu in dorsum, quo humores in vagina medullæ spinalis descendentes sua gravitate, vaginam hanc dilatant, & vertebrarum processus removent, hunc morbum generant.

III. Facta dilatatio sacciformis sensim majorem generat tumorem, quo medulla spinalis reliquo suo succo privatur: humor hic stagnans corrumpi incipit, unde mutatur tandem cutis color & tumor perrumpit, cum subsequente morte, evacuato succo ex theca vertebrarum.

IV. Nimia compressio stuporem & paralysin inducit. Defectus sustentaculi permittit nimium incrementum & ruptionem. Resolventibus & calefacientibus citius rumpitur. Sed modica sustentatione sensim validiore, cum adplicatis roborantibus est abigendus tumor, dum simul interna dantur, quæ in rhachitide (124) exposita sunt.

349. COXÆ DOLOR.

I. Dolor vehemens in Coxæ articulo, vel in nervi ganglio adjacente, sine tumore & rubedine istius articuli, Coxa & Ischias vocatur ob frequentiam.

II. Causa dolorem inferens hærere potest in ligamentis, & glandulis hujus articuli, vel in ejus succo, vel interdum in adjacente nervi ganglio, in feminis etiam ab utero adfecto.

III. Frequentissima causa est Rheumatismus in corpore juvenili vel virili robusto exercitio calenti, frigori exposito; quando sævissima & pertinacissima est ischias, & ut Rheumatismus curanda.

IV. Interdum etiam materia arthritica, podagrica, scorbutica, venerea, inflammatoria, catarrhosa, aliave acrimonia, ligamenta hujus articuli, vel ganglion nervi adjacentis vellicans Coxæ dolorem infert.

V. Materia etiam febrilis, ardentium, acutorum purulenta, critica, vel symptomatica, ad coxam collecta, vel alibi antea sæviens in partibus superioribus, dolorem inferens, aut tussim.

VI. In menstruantibus, mensibus subpressis, gravidis, parturientibus, abortientibus, atque uteri dolente tumore, & in alvo adstricta, per Consensum fit dolor.

VII. Qui fit ex ossis carie, pædarthrocace, exostosi, glandulæ induratione & scirrho, curationem respuit, & ancylosin infert.

VIII. Coxæ dolor non eget signis, sed si velimus distinguere, an sit dolor

ex rheumatismo, vel alia dolente causa; an hæreat in articulo, vel ganglio nervi, quædam phænomena sunt conjungenda, quæ determinant: hæc ab auctoribus admodum confuse traduntur.

IX. Varia causa quædam tamen generalia producit: nam articulus motu privatur, membrum contrahitur, fit claudicatio, ancylosis, exostosis, rigiditas, luxatio. Causa in ganglio nervi hærens protendit dolorem ad genua, pedes, inguines, vesicam, uterum, intestinum rectum.

X. Quamvis firmam tradunt curationem, ea tamen varia est pro causa, nisi Coxæ dolor ex rheumatismo solus statuatur verus.

350. INGUINUM MORBI.

I. Flexura femoris ad utrumque latus pudendorum, Inguina dicta, ubi in viris decurrunt vasa spermatica, & in feminis nectuntur ligamenta uteri, si fortiter comprimatur, contundatur aut vulneretur, ob subjacentes partes majus periculum portendit.

II. Horum Excoriatio pueris & obesis frequens, ablutione, inunctione & interposito linteo facile sanatur. Ulcera ob humiditatem loci difficilius sanantur. Fistula interdum ruptum habet intestinum, quæ non claudenda, nisi interim alvus maneat aperta. Durities ab induratis vasis spermaticis in partibus genitalibus traditur. Tumor refertur ad Bubones, nisi fiat ex Hernia, quæ Bubonocele (Ch. 1514) vocatur, quæ statim in supino corpore refundenda, & locus cingulo sustentandus.

351. BUBO.

I. Inguinum persistens Tumor Bubo dictus, ex loco & specialibus causis atque signis a Bubonocele, Enterocele, Epiploocele & Crurali hernia distinguendus.

II. Post impurum Coitum statim natus facilius; post gonorrhœam subpressam difficilius; sed post vetustam veneream luem, non sine integra hujus morbi curatione cedit. Sufficit in his emplastro mercuriali tegere tumorem.

III. Ex Febribus & morbis Acutis per metastasin Bubones producti lente cedunt. In Peste materiem morbi in se recipiunt, & facta suppuratione emittunt.

IV. Specialia autem tubercula, phygethlon, struma, scirrhus, cancer, si modo non decipere valent, a generali eorum morborum curatione non recedunt.

352. ANI MORBI.

I. Anus variis corripitur morbis, quorum quidam, ut Hœmorrhoides & Tenesmus speciali titulo proponuntur; alii vero ex generalibus ad hanc specialem partem adplicati, aliquam in præsagio & curatione differentiam præbent.

II. Intestinum rectum relaxatum, cum alvi crassioribus excrementis, aut frequenti conamine in Dysenteria vel Tenesmo extrusum per anum, sæpe ita disponitur, ut minimo facto conamine, & interdum sponte Anus procidat. Statim est refundenda procidentia sine multo dolore, causa irritans si adsit emendanda indito globulo antiseptico. Remanens laxitas curanda globulo vel injectione roborantis, adhibito simul externo sustentaculo.

III. Non raro lumbrici parvi Ascarides dicti, (239) in Ani lacunis nati, intolerabilem pruritum, dein etiam exulcerationem inducunt. Hæ Ascarides amaro eccoprotico sæpe educendæ, locus defendendus, & stagnantis corruptela inhibenda turunda balsamica indita, quoties alvus exonerata fuit.

IV. Ani Tubercula ex natura & figura tumoris sarcomata, condylomata, verrucæ, mora, fraga, ficus, crista dicta, iisdem turundis inditis, atque lavamento

mento antiseptico injecto & adplicato, sanantur. Si nimis tumeant, ligando vel secando, ut alia sarcomata curanda.

V. Inter anni morbos difficiles est Fistula, (16) quæ sæpe nascitur post hæmorrhoides vel longam ani exulcerationem. Hæc interdum patet solummodo externe, sed multos quandoque cuniculos habet in cellulosa intestinum rectum cingente; quando injectione abstergentis & indita turunda sine sectione sæpe sanatur. Si autem intestinum rectum perforatum excrementa per fistulam dimittat, prudenti sectione fistula persecanda est, alii utuntur ligatione. Si vero in cavum intestinorum tantum pateat, ut ulcus sananda est.

VI. Ani Erysipelas, Excoriatio, Fissuræ, Herpes, Pustulæ, Pruritus, ablutione frequenti & inunctione cum adstringente antiseptico curantur. Vulnera & Ulcera, Laceratio, Eschara, frequentiorem deligationem exigunt, alias facile maligna fiunt. Clausura ex nativitate sectione referanda, concretio est prævenienda. Ani Paralysis aut Stupor incontinentiam excrementorum producens in chronicis, acutis & vulneratis periculosa; ejus Contractio, spasmodicis frequens.

353. HÆMORRHOIDES.

I. Ani Dolor, Tubercula, Varices, & Hæmorrhagia, quoniam Hæmorrhoides dicuntur, ad evitandos errores conducit varias species hæmorrhoidum proponere.

II. Venæ tumentes circa ani ambitum, ut varices referunt sacculos lividos compressiles, dolentes majore impletione facta: hæ sæpius in ramis venæ portarum quam venæ cavæ generari solent alvi excrementis durioribus comprimentibus venas sanguinem revehentes, aut languidiore venæ portarum vel hepatis motu particulari, aut hepatis aliqua obstructione liberum sanguinis transitum intercipiente. Hæ minuuntur eccoproticis diu adhibitis, & auxiliis quæ liberiorem circulationem per hepar faciunt.

III. Varices hæ sive extra anum pateant, sive intus lateant sensim magis tensæ rumpuntur & sanguinem fundunt, frequentius viris & regionibus calidis, quam feminis & frigidis, quando dicitur Hæmorrhoidum fluxus: qui acceleratur alvi egestione, qua descendunt excrementa crassiora compacta. Ruptione hac exoneratur ut plurimum sanguis venæ portarum & materia melancholica in ea hærens, in principio cum levamine, quod venæ sectione imitari nequit: sed perseverans fluxus sanguinis defectum inducit, & sæpe in fistulam ani degenerat, aut malam consuetudinem inducit. Melius igitur est in principio laxam servare alvum & consolidantibus adplicatis sanare; si morbus adolevit una vel altera hæmorrhois aperta servanda. Hic fluxus præcedens alvi excrementa, vel ea obliniens a dysenteria vel diarrhœa cruenta distinguendus.

IV. Consueta hæc evacuatio subpressa generare solet delirium melancholicum, in quibusdam hydropem, phthisin, hepatis obstructionem, cachexiam & multos alios morbos, qui non facile curantur, nisi iterum hæmorrhoides aperiantur: conducit in his melanagogis longo tempore servare alvum laxiorem, sed evitare venæ sectionem.

V. Ob similitudinem tumoris & doloris circa ani ambitum quædam Tubercula in genere Sarcomata, sed ex figura Verruca, Uva, Ficus, Mora, Condyloma, Crista dicta ad Hæmorrhoides referuntur, quæ irritatæ quoque sanguinem fundunt, sed compressione non evanescunt ut varicosæ: Harum fluxus nullum levamen adfert, sed sunt statim curandæ balsamicis, resinosis, antisepticis, ne carcinodes fiant, aut in ulcus, vel fistulam degenerent.

VI. Humores acres in cryptis intestini recti geniti, vel ibidem ex lumbis aut coxis depositi, nullum interdum tumorem inducentes, a quibusdam pro hæmorrhoidibus dolentibus cœcis habentur, quorum curatio ex propriis titulis petenda.

354. PERINÆI MORBI.

I. Locus inter anum & pudenda Perinæum dictus, in viris ob adjacens inteftinum rectum & uretram; fed in feminis, inter inteftinum rectum & vaginam fitum, quofdam fpeciales infert morbos.

II. In viris Contufio perinæi non raro fupprimit urinam. Laceratio in feminis partu difficiliori vel imprudenti obftetricis pertractione inducta, Efcharam contrahens, poft ejus feparationem, excrementorum incontinentiam immedicabilem relinquit. Hujus partis Abfceffus, Ulcera, Vulnera, Fiftulæ, Hæmorrhagiæ, difficilius quam alibi curantur. Calculus hic hærens fectione eximendus. Frigiditas in gravidis ad fœtus mortui figna refertur. Tumor in viris non raro urinam fupprimit.

TITULUS II.

CHYLIFICATIONIS MORBI.

Alimenta tribus in locis a corpore vivente & adfluentibus humoribus præparantur: fed quia Bilis confluens multa fpecialia continet, ejus morbi feorfim exponendi funt. Qui morbi in parte feu actione prima nafcuntur, in Oris (*Ch.* 905), *Dentium* (*Ch.* 914), *Linguæ* (298), *Pharyngis* (311), *Oefophagi* (312), *Salivæ* (303) *Sitis* (300), *Manducationis* (299), *Deglutitionis* (313) *Morbis*, *& Aphthis* (297) *defcripti funt. Morbi autem Secundæ actionis referuntur ad Ventriculum, Famem, Pepfin, & Morbos fpeciales. Denique morbi Tertiæ actionis diftinguuntur in morbos partium, humorum & alvi egeftionis, quibus accedunt quidam morbi fpeciales.*

355. VENTRICULI MORBI.

I. Saccus membranaceus, mufculofus, duobus orificiis patens; motu particulari fatis valido donatus; in parte media fuperiore ventris a diaphragmate pendulus hærens; ex fuis lateribus multum humoris falivofi, qui fuccus gaftricus dicitur, & multum muci fundens; ad fuperius orificium admodum fenfilis; recipiens deglutita alimenta, ea concoquens & per pylorum in duodenum dimittens; vocatur Ventriculus, qui ob fabricam & varias actiones multos patitur morbos, quorum multi fpeciali titulo proponuntur, ut Naufea, Vomitus, Ructus, Soda, Satietas, Faftidium, Cacochylia, Cardialgia, & Morbi qui referuntur ad Famem & Pepfin.

II. Ventriculus oneratus Abundantia ingeftorum, concitato vomitu mechanico, vel fenfim fponte eft exonerandus, cavenda fimul fequens copiofior ingeftio. Sed fi contineat Mucum, Pituitam, vel alium Tenacem humorem, adhibenda refolventia ftomachica, cum eccoprotico; his fi non cedit morbus ad vomitorium perveniendum. Putridum, Rancidum, Biliofum, in eo contentum, acefcentibus faponaceis eft emendandum, & per alvum aut vomitum educendum. Acor autem & crudum alcalicis eft exftinguendum. Aliena ut Calculus, Grumus, Vermes, vomitu educenda cum multo ingefto potu. Sanguis autem vel Pus contentum, commodius leni alvi ductione, quam vomitu redduntur, ne exafperetur ulcus, vel renovetur fanguinis effufio. Flatibus tumens generalibus flatuum (238) auxiliis detumefcit.

III. Ventriculi nimia Compreffio, fublata caufa tollitur, ejus Contufio, Punctura, & Vulnera, periculofa funt, nifi benignitate naturæ curentur; in his parciffima diæta contenti effe debent.

IV. Ni-

IV. Nimia ventriculi Dilatatio & Hernia vetat nimiam ingestionem, medicamentis roborantibus curatur vel minuitur. Angustia post nimis longam inediam impletione sensim majore cum molli cibo & potu, ad debitam capacitatem venit. Corrosio & Excoriatio, si corrodens ablatum sit, molli antiseptico sæpe ingesto sanatur. Hæmorrhagiæ curatio in vomitu cruento traditur. Inflammatio, Rheumatismus vel Erysipelas si ventriculum occupat, ex Asode & Cardialgia, cum ardore & anxietate circa ventriculi regionem, atque incremento ad omnia adsumta, quasi ventriculum urerent, cognoscitur; solito modo, ut dicti morbi, curatur, cum parva potionis & medicamenti antiphlogistici ingestione, & abstinentia a vomitoriis & purgantibus ingestis. Ulcera ventriculi alimentis omnibus liquidis & medicamentis balsamicis sæpe exhibitis curanda. Laxitas, Humiditas, & Hydrops, roborantibus, calefacientibus, stomachicis longo tempore adhibitis, emendanda.

V. Ventriculi Languor, Debilitas, Gravitas, Frigiditas, debiliorem motum vitalem & particularem indicantia, stomachicis, roborantibus, calefacientibus, curanda. Ejus autem Ardor, si non fiat ab acribus contentis, ut inflammatio vel erysipelas temperandus. Anxietas ex variis causis nata, variam quoque curationem exigit. Convulsione & ex Consensu valide agitatus ventriculus, antispasmodicis, anodynis, parva copia simul datis, compescendus.

356. ANOREXIA.

I. Qui sine alimento sumto non appetit, cum vel sine fastidio, Anorexia laborare dicitur, quæ differt a determinato alicujus alimenti fastidio.

II. Ventriculus impletus viscido, crudo, cacochylia, cum gravitate, obpletione, & satietate ad ventriculi locum, exstinguens appetitum, exigit ejectionem per vomitorium, & purgans, sed per roborantia, resolventia stomachica, nova adcumulatio prævenienda.

III. Salivæ, pancreatis, & ventriculi succi, atque bilis defectus vel amissa saponacitas, cum lingua sordida, vel muco obsessa, producens inappetentiam, curatur saponaceis stomachicis longo tempore datis.

IV. Nata ex hæmorrhagiis, mensibus, lactatione, omnibusque bonorum evacuationibus subpressis, in principio evacuatione artificiali restituitur: sed deinceps spontaneæ corruptionis curationem exigit.

V. Si autem retineantur mali humores, uti urina, alvi excrementa, perspirabile, pus in ulcere vel abscessu, ichor, plerumque deletur appetitus cum fastidio, qui curari debet renovata evacuatione.

VI. Cujuscumque humoris evacuatio copiosior boni & morbosi, destruens æquilibrium cum fastidio appetitum delet, ut in alvi fluxu, diabete, hæmorrhagia, abortu, lactatione nimia, gonorrhœa, fluore albo, dysenteria, lienteria, cholera, nimia venere, pollutione, qui tunc curandus moderando evacuationem, antisepticis, stomachicis, habito respectu morbi. Huc etiam pertinet diu tolerata inedia.

VII. Pinguia, rancida, putrefacta, nauseosa, oleosa, opiata, nicotiana, narcotica, spirituosa, deglutita, vel in fauces confluentia, ex naribus, palato, vel ore, in gravedine, ozæna, harumve partium ulcere, anorexiam producentia, sunt evitanda, ingesta vomitu vel alvi egestione ejicienda.

VIII. Ex metastasi materiæ erysipelatosæ, putridæ, podagricæ, purulentæ, ichorosæ, febrilis, malignæ, melancholicæ, catarrhosæ, corruptæ cujusvis, nata, diu vexat, & curari nequit, nisi reductione hujus materiæ ad debita loca.

IX. Omnes fere ventriculi morbi, præcipue laxitas, ulcera & corruptiones, inferunt anorexiam curatu difficilem, cujus curatio ad dictos morbos est dirigenda.

X. Solus ventriculi motus inordinatus, ut in navigantibus, hystericis, hipochon-

chondriacis, mobilibus, vertiginosis, menstruantibus, nephriticis, calculosis, gravidis, colica, convulsione, dolore, imo ab animi pathematibus, anorexiam inferens stomachicis gratis anodynis est curandus.

XI. Humor acris quivis in ventriculum confluens, maxime alcalinus, (acidus interdum nimiam appetentiam parit) morborum acutorum, febris tritæophyes, assodis, intermittentis, remittentis, leipyriæ, chronicorum, chlorosis, hydropis, leucophlegmatiæ, hecticæ, icteri, phthisis, valetudinariorum, acescentia stomachica exigit.

XII. Perseverans anorexia, defectu nutrimenti parit debilitatem, maciem, phthisim, rachitidem, morbi longitudinem & recidivam, valetudinem, corruptionem, abortum, lactis defectum. 2. Multa alia mala, quæ ex causis anorexiam inducentibus simul inferuntur.

XIII. Frustra prædicantur generalia medicamenta, quia ex variis causis nascitur, in genere autem conveniunt stomachica.

357. PSEUDOREXIA.

I. Qui ex morbosa causa ultra modum esurit, ut cum ventriculo pleno etiam sit famelicus, Bulimo dicitur laborare; alii intelligunt famem, quæ inducit sæpe syncopen, ut quandoque fit hyemali tempore si corpus exercetur. Si autem adsumtum cibum toties revomunt Cynorexia laborant: fastidium determinatum, aut appetentia erga quædam genera, ut sæpe gravidis, vocatur Malacia: sed quando petunt & comedunt, quæ non sunt esui, Pica laborare dicuntur.

II. Organum famis in ventriculo hærens ab alieno humore tactum, pseudorexiam inducit.

III. Generatur ille morbosus humor in morbis chronicis, cacochylia, cacochymia, ventriculi vermibus, bilis, succi pancreatici, salivæ vitiata indole, melancholia, mensium subpressione, chlorosi, valetudine a morbis relicta, gravidis & pueris.

IV. Quæ post pseudorexiam sequuntur, veniunt 1. Ex causa pseudorexiam producente. 2. Nimia ingesta alimentorum copia. 3. Alienis in ventriculo & intestinis manentibus.

V. Abstinendum ab alienis ingerendis, & copia nimia ingesta, fastidio determinato autem gravidis utcumque indulgendum: conducit leni vomitorio vel purgante primo educere cacochyliam si adsit. Sed in gravidis potius hæc omittenda. Verum stomachicis emendare & subigere alienos in ventriculo humores, omni tempore convenit.

358. SATIETAS.

I. Qui sine cibo vel potu sumto, vel ex ejus parva copia, post satis longum jejunium, talem percipit sensum, ac is, qui magna copia alimentorum repletus est, ille Satietate morbosa laborat.

II. Tali in corpore deficit causa famem concitans, & adest in ventriculo muci, pituitæ aut viscidi abundantia.

III. In hujusmodi homine nascitur Defectus chyli; Imperfecta præparatio seu cruditas & cacochylia; Humorum conversio in aliquam corruptelam, unde cachexia; In ventriculo & intestinis oppletio & anxietas.

IV. Concretus tenax humor solvendus, resolventibus, saponaceis, amaris in chronicis, sed acescentibus in acutis: solutus humor educendus purgantibus, aut leni vomitorio: dein stomachicis, resolventibus, roborantibus, nova generatio prævenienda.

359. FASTIDIUM.

I. Omnium alimentorum vel cujufdam averfio vocatur Faftidium, fymptoma eft veluti ex Anorexia & Naufea compofitum.

II. Si ingeruntur putrida, corrupta, rancida, nidorofa, aliena, vifcofa, pinguia, oleofa, faftidium inducentia, illa deinceps evitanda, vomitu vel alvi ductione eliminanda.

III. Oris, narium, dentium, faucium, corrupti humores, & materia catarrhofa, aphthofa, & falivofa deglutita, hunc morbum fi inferant, oris collutione frequenti cum antifepticis, & evitata deglutitione emendatur faftidium.

IV. Ventriculi & pancreatis fuccus morbofus, atque bilis aliena in ventriculum confluens, cruda cacochylia in ventriculo congefta, vomitu vel alvi ductione funt eliminanda, dein ftomachicis nova collectio prævenienda.

V. Faftidium ex navigatione, vectione adverfa, aliove motu infolito, & animi pathemate, fponte evanefcit; fed ex graviditate, mobilitate, lienteria, dyfenteria, cholera, malum eft, anodynis ftomachicis compefcendum.

VI. In febribus, acutis, ardentibus, intermittentibus, eryfipelatofis, putridis, purulentis, phthifi, malignis, hecticis, podagra, malum eft fignum, gratis acidis, diluentibus, anodynis compefci folet.

VII. Sed in alvo adftricta, ulcere aliave confueta vel morbofi humoris evacuatione fubpreffa, exigit reftitutam vel aliam fuccenturiatam evacuationem.

VIII. Ut variæ funt caufæ, ita funt præfagia, in genere exfpectamus parciorem ingeftionem, malam chyli confectionem, & corporis emaciationem & debilitatem.

360. NAUSEA.

I. Molefta anxia & faftidiofa percepta commotio circa præcordia, qua tamen nihil emittitur vomendo per os, dicitur Naufea.

II. Ille fenfus ingratus nobis nafci videtur quoties motus particularis ventriculi ita invertitur, ut contenta dirigat verfus orificium fuperius: & quoniam eft actio particularis turbata fimul anxietatem inducit.

III. Actio illa turbatur ingeftis copiofioribus, alienis, oleofis, pinguibus, rancidis, putridis: hæc naufea fi brevi tempore non ceffat, vomitu mechanico, vel medicamento tali, ventriculus deplendus.

IV. Deglutita corrupta ex ulcere vel catarrho narium, faucium, oris, naufeam generant, quæ curatione dictorum morborum fponte evanefcit.

V. Bona ingefta alimenta ftagnando in cacochyliam acidam vel putridam, vel alcalinam mutata, fanguis effufus, fuccus ftomachicus, pancreaticus, & bilis aliena in ventriculum redeuns fi naufeam creant, acidis gratis vinofis emendanda, vel vomitu aut alvi ductione eliminanda. Si autem ex inteftinis veniant, purgante egent. Vermes necandi & expellendi.

VI. Corrupti & alieni humores in aliis corporis partibus nati, five fint inutiles, five morbofi, ad ventriculum delati naufeam producentes, reducendi ad propria loca.

VII. Materia autem febrilis, catarrhofa, biliofa, melancholica, putrida, purulenta, ichorofa ad ventriculum collecta producit naufeam, quæ ufum medicamentornm intercipit, quæque pro morbi natura fpecialem curationem exigit, additis derivantibus & ftomachicis.

VIII. Si ex inflammatione, eryfipelate, abfceffu, vel ulcere ventriculi, vel acri humore in ejus lateribus hærente, nafcatur Naufea, omnia vomitoria augent naufeam & funt ægris periculofa: verum adplicatis & ingeftis admodum parva quantitate fimul, quæ dictis morbis funt adpropriata, fenfim curanda.

IX. Quod etiam eſt faciendum in partium adjacentium, hepatis, lienis, pancreatis morbis, ſi nauſeam creant.

X. Si autem per conſenſum capitis, cerebri, diaphragmatis, lumborum, inteſtinorum, meſenterii, uteri, renum vel aliarum partium, nauſea generetur, ſtomachicis narcoticis compeſcenda.

XI. Ab hac non multum differt illa, quæ naſcitur ex mobilitate, inſolita corporis agitatione, animi pathematibus, perturbatione febrili: nam eodem modo ac ex Conſenſu curatur.

361. DYSPEPSIA.

I. Actio ventriculi & inteſtinorum atque confluentium humorum non valens conſueta alimenta convertere in chylum Dyſpepſia vocatur. Quia Apepſia, Bradypepſia, & Diaphthora ab iiſdem cauſis dependent, & eodem modo curantur, unico hoc titulo complecti poſſunt.

II. Si ventriculus cacochylia, viſcoſo, putrido, pingui, rancido, nidoroſo, crudo impletus eſt, dum accipit nova alimenta digerenda, ea convertere nequit in chylum, niſi ventriculus prius ab ea ſarcina liberetur vomitorio, vel purgante, vel abſtinentia cum uſu ſaponaceorum.

III. Bilis, ſuccus pancreaticus, ſtomachi, ſaliva deficiens, vel in ſua natura mutata, retardant chyloſin, quæ curari nequit manente vitio in iſtis humoribus, quod ex propriis ſignis eſt detegendum & dein curandum.

IV. Actio ventriculi particularis debilior, nata ex frequentiori ingluvie, abuſu ſpirituoſorum, aquoſorum, pinguium, & oleoſorum, calore nimio, corporis quiete, ſomno longiore, ſtudio ſeveriore, animi pathematibus, & cura, tempeſtate calida & humida, in morbis chronicis, hyſteria, laxitate, ſcorbuto, non amplectitur ingeſta & ea minus agitata non convertuntur in bonum chylum, niſi evitatis cauſis ventriculus roboretur ſtomachicis longo tempore, quæ ſimul leniter alvum ducunt.

V. Omnis morbi materia ad ventriculum depoſita turbat chyloſin, quæ curari nequit niſi curato morbo priore, vel facta derivatione ad aliam partem.

VI. Dyſpepſia perſeverans parit cruditatem, corruptionem, cardialgiam, ructum, ſodam, colicam, alvi excrementa aliena & copioſa, ventris infarctionem, anorexiam, nauſeam, vomitum, cachexiam, colorem luridum, faciei pallorem, febrem, leucophlegmatiam, laxitatem, debilitatem, dyſpnœam, urinam craſſam crudam, maciem, rhachitidem, recidivam, hydropem, & multa alia.

VII. Quia ex variis naſcitur cauſis generalis non datur curatio, ſed reſpici debet ad cauſas.

362. CARDIALGIA.

I. Qui interne in parte ſuperiore ventris ſub cartilagine enſiformi, ubi hæret ſuperius ventriculi orificium, ſentit dolorem, is Cardialgia laborare dicitur.

II. Cauſæ hunc dolorem inferentes multæ ſunt, ſed poſſunt, 1. ingeri, 2. in cavo ventriculi naſci, 3. hærere in lateribus ventriculi; 4. vel in viſceribus ventriculo contiguis, 5. vel eſſe materia metaſtaſin faciens, 6. vel pars condolet ob conſenſum. Quæ diſtinctio magni momenti eſt.

III. Ventriculi orificium ſuperius multis nervis præditum, ſenſile admodum, ob omnibus ingeſtis acribus, purgantibus, vomitoriis, venenatis, maxime dolere poteſt, quando diluente & molli vomitorio alienum vomitu eſt eliminandum, dein ingerenda pinguia, & anodyna, quæ concitatum motum compeſcunt.

IV. Dum ex ſignis conſtat Cardialgiam naſci ex materia člioſa, viſcida acri, cruda, acida, corrupta, putrida, pingui rancida, conducit dicto vomitorio (111) hanc materiem eliminare: hoc ſi non procedat, fortiori vomitorio utendum: finito

finito vomitu iisdem anodynis (III) vomitus ulterior compescendus. In leviori causa conducit per solitum purgans eliminare. In delicatulis autem sufficit solis stomachicis emendare materiem. Post ablatam hanc causam sponte cessabit hæc cardialgia.

V. Ventriculus autem dolens ab inflammatione, erysipelate, scirrho, rheumatismo, catarrho, arthritica materia & similibus in ejus lateribus hærentibus, respuit omnia vomitoria, purgantia & acria, sed curari debet istis morbis adpropriatis medicamentis, & auxiliis, cum additis anodynis.

VI. Si causa dolorem inferens hæreat in liene, hepate, vesica fellea, pancreate, intestino colo, præter signa adfectionis illarum partium, præcipuum est, quod omnis ventriculi impletio intendat dolorem. Curatio ex dictis morbis est petenda.

VII. Si materia melancholica ad ventriculum delata dolorem infert, conducit eam eliminare purgantibus: sed materia insensibilis perspirationis retenta, catarrhosa, scorbutica, arthritica, podagrica, ad ventriculum delata postulat anodyna diaphoretica, vesicatoria, & fonticulos. Materia autem febrilis, variolosa, morbillosa, morborum reliquorum acutorum huc delata, exigit diluentia anodyna diaphoretica.

VIII. Non raro Ventriculus condolet cum adfectione uteri, in menstruantibus, chlorosi laborantibus, & gravidis feminis; vel cum adfectis renibus in nephriticis & calculosis; vel denique in mobilitate, hysterica passione & convulsione, intolerabilis & diu permanens cardialgia generatur, quæ omnia ingesta respuit: hoc in casu anodynum antispasmodicum, parva copia sæpe repetita est ingerendum, donec compescatur.

IX. Continuo ita vexans ventriculi dolor intercipit nutritionem, unde macies, parit agrypniam, inquietudinem, debilitatem, interdum etiam nauseam & vomitum, pulsus plerumque debilitatur: atque per consensum infert tussim, convulsionem, syncopen, & corporis frigiditatem.

363. SODA.

I. Dum in ceteroquin sanis hominibus, maxime post pinguia ingesta, sentitur stomachi Ardor, ac si liquor aliquis in ventriculo ebulliret, ex quo erumpunt sæpe ructus nidorosi, calidi, amari, ille morbus vocatur Soda.

II. Pinguia vel Oleosa in ventriculo corrupta, rancida vel nidorosa facta, præbent materiem, ut patet ex sapore & ejectione in ignem.

III. Causa prædisponens in corpore est ventriculi actio debilior, defectus quantitatis & saponacitatis salivæ, ventriculi & pancreatici succi & bilis.

IV. In tali corpore ingesta oleosa, pinguia, nidorosa, rancida, & copia major, aut ad ventriculum delata bilis aut melancholia nidorosa, sodæ præbent materiem.

V. Ventriculus tali materia turgens si moveatur aromaticis, cepa, allio; vel si ingeratur mel, saccharum, vinum dulce, aqua calida, solvens nidorosum a lateribus, statim Soda excitatur.

VI. Pinguis nidorosa materia in ventriculo hærens infert ardorem, anxietatem, cardialgiam, sitim, anorexiam, fastidium, ructum nidorosum amarum sæpe fauces adurentem, cacochymiam, materia eructata in ignem dejecta flammam concipit: in intestina descendens colicam producit.

VII. Prævenitur abstinentia pinguium & abundantiæ alimentorum, atque usu saponaceorum, stomachicorum, antisepticorum, & quæ simul alvum laxant.

VIII. Compescitur autem stomachicis, antacidis, antisepticis pulveribus cum pura aqua adsumtis.

IX. Quoniam consistit morbus in deficiente ventriculi actione, & exstincta saponacitate humorum confluentium, aliquamdiu continuandum in stomachicis,

 robo-

roborantibus, ſaponaceis, & ut præveniatur collectio, admiſcenda interdum his alvum laxantia.

364. RUCTUS.

I. Aeris elaſtici in ventriculo geniti, vi per œſophagum, & demum os, plerumque cum ſono, expulſio, vocatur Ructus.

II. Interdum purus expellitur aer, quod notat alienum humorem non eſſe in ventriculo, qui erumpenti aeri permiſcetur: vel invenitur acidus auſterus, rancidus, putridus, nidoroſus, bilioſus, ardens, amarus, fœtidus, cum vel ſine humore adſurgens, notans naturam contentorum in ventriculo.

III. Aer ille generatur in ventriculo 1. Ex fermentatione farinoſorum, fructuum horæorum, leguminoſorum, muſti, unde toties in aciditate, cruditate, & in infantibus. 2. Raro ex Effervelcentia. 3. Sæpius ex Corruptione aut putredine vel ingeſtorum vel ad ventriculum confluentium humorum, unde ructus varii pro natura humorum in ſcorbuticis, cachecticis, cacochylia. 4. Ex motu inordinato ventriculi & inteſtinorum, ut in hyſtericis, hypochondriacis, colicis, convulſione & mobilitate laborantibus, acribus venenatis adſumtis, febribus, multi ſæpe fiunt ructus ſine levamine.

IV. Acidus ructus, notans ſpontaneam adſumtorum aceſcentium corruptelam, evaneſcet omiſſo eorum uſu: exigit materiæ ejectionem, ſi ſponte non fiat, per lenia vomitoria aut purgantia, dein antacidis roborantibus ſtomachicis, nova generatio eſt prævenienda. Quibus etiam Ructus Auſterus ſuperatur.

V. Sed Rancidus Ructus exigit evitationem pinguedinis; ſi materia abundat, expellenda vomitorio & purgante, nova generatio prævenienda ſaponaceis aceſcentibus.

VI. Eadem pinguia ingeſta vel & bilis in nidorem acrem calidum commutata, iiſdem fere curantur, eligenda ex iis quæ ſimul refrigerant. Interim convenit per alvum laxantia materiem continuo eliminare.

VII. In Ructu autem Convulſivo, & ex mobilitate, ſufficit nervinis anodynis compeſcere inordinatum motum, ſimulque roboranda ventriculi actio.

365. VOMITUS.

I. Validus motus ventriculi inverſus cum muſculorum abdominalium conſtrictione, quibus ventriculi contenta liquida & paulo ſolidiora ejiciuntur per os, vocatur Vomitus.

II. Hæc omnia ſi fiunt ſine rejectione per os vocatur vomendi conatus.

III. Omnia ingeſta copioſiora, etiamſi bona ſunt, vomitum concitant, qui tamen poſt rejectionem ceſſat: ſi autem vomendi conamen remanet facile compeſcitur acidis gratis parva copia datis.

IV. Magis autem fit ab oleoſis, pinguibus, viſcidis, putridis, nauſeoſis, ſordidis, mucoſis, rancidis, acribus, vomitoriis, purgantibus, quorum tunc evacuatio eſt promovenda diluentibus, ſaponaceis, & in venenatis etiam oleoſis.

V. Dum pus, ichor, putrefactum, ſanguis, ſaliva, in gravedine, ozæna, narium, oris, faucium, ulcere, hæmorrhagia, & ſalivatione in ventriculum deſcendit, prævenitur curatione illorum morborum, & frequenti collutione.

VI. In anorexia, dyſpepſia, faſtidio, nauſea, cardialgia, ſoda, cruditate, eructatione, vermibus in ventriculo nidulantibus, ſpontanea corruptione ingeſtorum, aut qui a bile, ſucco pancreatico vel ſtomachico, putridis vel corruptis naſcitur cum levamine vomitus, is diluentibus abſtergentibus eſt promovendus, & poſt ablationem materiæ eſt compeſcendus.

VII. In retropulſa ſcabie, herpete, podagra, arthritide, variolis, ſcarlatina, puſtulis, morbillis, ſubpreſſis lochiis, menſtruis, hæmorrhoidibus, ulceribus, urina,

rina, perfpirabili, alvi excrementis, aut meconio, vel quavis alia evacuatione fubpreffa, vel in oberrante materia febrili, purulenta, acutorum, acrimonia, afode, ardentium, catarrho, chronica, materia continuarum, intermittentium, remittentium, melancholica, phthifica, fcorbutica, fi feratur materia ad ventriculum, conducit reducere & evacuare humores per debita loca, & compefcere vomitum anodynis ftomachicis.

VIII. Confentiens ventriculus cum partibus contiguis, uti cum œfophago, faucibus, diaphragmate, liene, hepate, cifte, mefenterio, inteftinis, ut in dyfenteria, alvi fluxu, cholera, colica, volvulo, vel cum pancreate, peritonæo, vomitum faciens, magis exigit curam illorum morborum, quam ipfius vomitus.

IX. Sed cum partibus remotioribus, uti in morbis encephali, cerebri, capitis, colli, nervorum, dentitione, cephalalgia, vertigine, fopore, animi pathemate, convulfione, delirio, hydrocephalo, hernia, procidentia, nephritide, calculo, menftruatione, partu, abortu, gravidis, anxietate, renum, & uteri morbis, hyfteria, mobilitate, motu inconfueto, navigatione, confentiens, fi in vomitum concitetur, conducit ftomachicis anodynis eum compefcere.

X. Denique ventriculus ipfe ab inflammatione, eryfipelate, ulcere vel alio morbo adfectus, difficilem vomitum parit, ut in afode febre, in qua omnia funt agenda, quæ in generalibus iftis morbis præcipiuntur: fed omnia parce ingerenda, quamvis morbus alias majorem copiam indicaret.

XI. Defumuntur futura ex vomitu 1. Ex iis, quæ vomitu redduntur. 2. Diminutione totius maffæ. 3. Quæ valido motu vomendi fiunt. 4. Prout fiat in vario morbo vel ftatu corporis.

XII. Nifi quædam materia aliena vel morbofa vomitu reddatur, expedit, quia eft motus inverfus, & non naturalis evacuatio, compefcere vomitum medicamentis ftomachicis anodynis, habita femper ratione caufæ excitantis.

366. VOMITU REJECTA.

I. Ut alvi excrementa diftinguuntur ab alvi fluxu, ita materia Vomitu rejecta ab ipfa vomendi actione diftinguenda.

II. Qui alimenta, potulenta, aut medicamenta, neque naufeofa, neque nimia copia adfumta, vomitu reddit, morbo ventriculi aut contenti humoris laborat, qui perfcrutandus antequam medela adhibetur.

III. In Volvulo, perfeverante motu inverfo inteftinorum, non folum bilis, fuccus pancreaticus, & contenta tenuium inteftinorum vomitu rejecta fuere, fed teftantur auctores, alvi excrementa, imo clyfmata injecta, & fuppofitoria indita, vomitu emiffa fuiffe, cujus curatio ex volvulo eft deducenda.

IV. Vermes fæpe, interdum ranæ, bufones, lacertæ, aliaque infecta, vel prius deglutita, vel in ventriculo nata, vomitu reddita, ulterius exoneranda ingefto potu multo aquofo pingui, cum leni emetico addito.

V. Bilis vomitus varia præfagia præbet 1. Bilis abundans aliquomodo aliena, aut pinguedo rancida, bilis nomine veniens, in ventriculo collecta cum levamine per vomitum redditur, cujus evacuatio promovenda potu faponaceo acefcente. 2. Eadem autem æruginofa, nigra, terram fermentans, fœtens, dentibus ftuporem inferens, fauces adurens, fpumans, meraca, periculum portendit. 3. Quod augetur fi figna hujus bilis corruptæ antecefferint per corpus & maxime in capite. 4. Bilis vomitus ex confenfu in capitis læfione vel morbo, incrementum morbi denuntiat, anodynis & gratis ftomachicis compefcendus.

VI. Pituitæ, muci, grumi, & ex variis miftis humoribus Vomitus, levare folet, atque ingefto potu diluente refolvente promovendus.

VII. Quicumque humor corruptus, fœtens, putridus, inftar vini fecundarii, vomi-

vomitu rejectus, malum præsagium portendit. Conducit magis in eo vomitum promovere multo potu, quam retinere corruptum in corpore.

367. VOMITUS CRUENTUS.

I. Qui cum conatu vomendi per os reddit sanguinem plerumque subnigrum, interdum grumosum, contentis ventriculi mistum, Vomitu cruento laborat, quo distinguitur ab hæmoptysi & sputo cruento.

II. Sanguis stillans ex naribus, sinubus frontalibus, maxillaribus, ore, palato, faucibus, pharynge & œsophago deglutitus, primo indicia, præsagia & curationem hæmorrhagiæ illarum partium præbet, sed in ventriculo stagnans, concretus, nauseam, fastidium & similia exhibet, donec vomitu fuerit sublatus.

III. Fundi potest in ventriculi cavitatem sanguis, etiamsi non reddatur vomitu, quando generat nauseam, anxietatem, fastidium, cardialgiam.

IV. Vulnera, contusiones, corrosio, vomitoria, quævis acria adsumta, hirudines deglutitæ, vermes in ventriculo nati corrodentes, vomitusque vehemens, si destruant vas cruentum, post effusum sanguinem tandem generant ut plurimum vomitum cruentum, qui diluentibus ingestis est adjuvandus, donec acria ingesta, & grumosus sanguis sit ejectus: dein anodynis leniter adstringentibus aquosis compescendus motus, abstinendum tunc ab omni ingestione, quantum fieri potest, ut modo sufficiat ad vitam sustentandam, quo contrahetur ventriculus.

V. Si nobis constat ex pulsatione, anxietate, caliditate hypochondriorum, febre, erysipelate, putredine, vertigine, cephalalgia, ætate juvenili acuto laborante, humore acri calido, destructas arterias gastricas evomuisse sanguinem, statim adstringentibus, refrigerantibus cohibendus impetus, cum tenuissima diæta: inflammatorium si adsit, simul vena secanda.

VI. Si vero sanguis abundat, uti in hæmorrhoidibus, hæmorrhagia, mensibus & lochiis subpressis, & quibusdam gravidis, sæpe cum levamine emittitur; conducit tamen leniter adstringentibus anodynis dictis, compescere & quantitatem minuere phlebotomia.

VII. In scorbuticis, melancholicis, lienosis, hepaticis, vel propter sanguinis crassitudinem, vel impeditum transitum per hepar, interdum reseratis osculis venæ gastricæ, funditur subniger vix concrescibilis sanguis in ventriculum, qui vomitu emittitur, ex quo plerumque moriuntur, nisi hæmorrhoidum fluxu liberentur.

VIII. Præter generalia ex hæmorrhagia & sanguinis defectu provenientia, generantur anxietas, anorexia, fastidium, inquietudo, ventriculi ulcus, alvi excrementa nigra, cruenta, & levantur hæmorrhoidum & mensium fluxu.

IX. In curatione adtendendum omnia aspera, acria, copiosa, dura, evitanda esse, ventriculum vacuum multum conferre.

368. ERUCTATIO.

I. Ruminatio quibusdam animalibus naturalis, in qua quædam contenta liquida, parva copia simul, ex ventriculo adscendunt per œsophagum in os, si fiat in hominibus Eructatio morbosa vocatur.

II. Videtur momentanea ventriculi contractio spasmodica, qua ejus contenta per orificium superius dilatatum extruduntur. Quæ generatur 1. Adsumtis alimentis, ut cepa, allio, raphano, putrefacto, rancido deglutito, quæ sponte cessat omisso eorum usu. 2. In debiliori pepsi, si ingesta diutius retenta corrumpi incipiunt, generatur Eructatio acida, nidorosa, biliosa, amara, fastidiosa, pro natura contentorum, cujus curatio petenda ex anorexia, ructu, & dyspepsia. 3. In Hystericis, Hypochondriacis, Melancholicis, Biliosis, si fiat ex spasmodica contractione, nervinis stomachicis est curanda: sed in materia melan-

melancholica, biliosa, & putrida, humores sunt emendandi & per alvum educendi.

III. Ex quacumque causa fiat, numquam bonum præsagium præbet, quia semper malam latentem causam significat.

369. INTESTINORUM MORBI.

I. Canalis membranaceus, longus, tortuose in ventre locatus, mesenterii fimbriis adnexus, fibris muscularibus mobilis, a ventriculo incipiens, recipiens inde alimenta, ductu choledocho & pancreatico perforatus, unde & ex propriis vasis multum humoris recipit, receptum chymum præparans, confectum dimittens per vasa lactea & meseraica, reliquum ad anum conducens, ut ejiciatur, variis corripitur morbis, quorum multi ad alvi egestionem referuntur, alii proprium obtinuere nomen. Denique quidam intestinorum nomen servant & hic traduntur.

II. Contenta in cavo intestinorum aliena, calculus, grumus, mucor, pituita, viscidum, pus, cacochylia, acidum, crudum, excrementa, per anum sunt exoneranda, quo commodius eo melius.

III. Vulnerata vel abscissa intestina sutura corrugata consuenda, vel peritonæo & musculis nectenda. Eorum nimia compressio, in gravidis, alvi excrementis, tumore adjacente, & herniis tollenda si expedit.

IV. Intestinorum nimia amplitudo inducta defectu sustentaculi post partum, hernia diu prolapsa, alvi excrementis compactis, transitum diu impedientibus, abdominis sustentatione & eccoproticis diu adhibitis curanda. Callosa, rigida, cartilaginea facta, vel intus rupta, omnem medelam respuunt. Sed contracta & angustata, una pars in alteram prolapsa, quando statuunt nodum esse factum, non dilatanda globulo plumbeo vel mercurio ingesto, sed injecto clysmate molli & eccoproticis diu adhibitis. Contracta autem ex convulsione, nervinis, alcali volatili & anodyno dimittuntur.

V. Eorum inflammatio, erysipelas, chordapsum inferens, omnia purgantia vetat, sed venæ sectione & cataplasmatibus ventri adplicatis curanda. Abscessus inde vel ulcus factum latenter pus & contenta intestinorum in cavum abdominis deponens, post dirissimum tympanitidem, mortem inferre solet.

VI. Motu turbato intestinorum varia producuntur. Deorsum tendens diarrhœam & dysenteriam. Sursum volvulum. Deficiens in præparatione & absorptione alvi excrementa cruda, lienteriam & cœliacam generat. Laxitas, paresis, & deficiens sustentaculum producit ventris infarctionem, interdum diarrhœam & lienteriam, cum sensu frigoris. Sed motus inordinatus in hystericis, hypochondriacis, mobilitate, animi pathematibus, producit borborygmos, flatus, colicam passionem, antispasmodicis curanda.

VII. Intestinorum hæmorrhagia infert diarrhœam cruentam, fluxum hepaticum, & si humor acris simul adest dysenteriam cruentam.

VIII. Materia febrilis, putrida, podagrica, arthritica, purulenta cum morbi incremento ad intestina metastasin facit: sed biliosa, cacochymica, melancholica, hac via simul cum levamine emitti solet.

370. MESENTERII MORBI.

I. Membrana satis firma, multis fibris motricibus instructa, in cujus interposita tela cellulosa, multæ arteriæ ex aorta provenientes, & venæ se in venam portarum exonerantes, multique nervi decurrunt, & glandulæ transmittentes lactea vasa, locatæ sunt, nexa lumbis, in abdomine pendula, cujus ambitui adhærent Intestina Tenuia, quando Mesenterium, sed Crassa, Mesocolon, vocatur.

II. Hujus inflammatio, eryſipelas, & rheumatiſmus, diriſſimam colicam & volvulum inducit, venæ ſectione & adplicatione cataplaſmatum curanda. Ejus impletio aqua, pituita, cacochylia, tumor, hydrops, præter abdominis tumorem multum adgravant lumbos. Convulſio in meſenterio ad Hyſtericam vel Hypochondriacam paſſionem referri ſolet. Abſceſſus ſæpe tympanitidem producit ſi rumpitur. Actio debilior & laxitas, retardat chyli abſorptionem, & ſanguinis circulationem per venam portarum. Glandularum ſtruma, ſcirrhus, obſtructio chyli tranſitum intercipit. Humores in ejus vaſis ſubſiſtentes, febrem meſentericam, lentam inferre ſolent.

371. PANCREATIS MORBI.

I. Corpus glanduloſum ſub ventriculo hærens, ſecernens humorem ſalivoſum, quem per ductum ſpecialem in duodenum deponit, Pancreas dictum, ſi obſtruitur, tumet, aut dolet, ſtruma, ſcirrho, vel abſceſſu, magnam moleſtiam ventriculo præcipue pleno infert. Ejus autem ſuccus, cui præpoſtere multi morbi adſcribuntur, ſi vitiatus ſit, ex ſalivæ morbis facile illi deduci poſſunt.

372. OMENTI MORBI.

I. Reticulum celluloſum, multa pinguedine in obeſis impletum, ſuperius ventriculo, colo &c. nexum, inferius ſub peritonæo propendens libere ad umbilicum vel & pubem, inteſtina obtegens, arteriis, venis ſe in venam portarum exonerantibus, ſed paucis nervis & tenuiſſima celluloſa tela inſtructum, Omentum ſeu Epiploon dictum, ſequentibus adfici ſolet morbis.

II. Interdum totum fere conſumtum eſt, alias ingenti mole excreſcit. Vulneratum non multum damni infert. Ligari & amputari patitur. Concreſcit interdum cum peritonæo vel utero. In faſciculum collectum præbet interdum abdominis tumorem. Prolongatum dicitur ſterilitatis & alvi adſtrictæ cauſa eſſe. Corruptum, fundens ichorem in ventris cavitatem tympanitidem inferre poteſt. Prolapſum facile ſphaceleſcit, & in prolapſa parte præ ceteris intumeſcit. Hydrope adfectum ſpeciali modo in parte ſuperiore abdominis primo generat tumorem, qui ſenſim ad inferiora increſcit: tandem verum aſcitidem curatu difficilem infert. Ejus Hernia tam in umbilico, quando dicitur Epiplomphalos, quam inguinibus, ubi vocatur Epiplocele, haud facile reponi poteſt, quia prolapſa pars ſenſim magis tumet & adjacentibus partibus adcreſcit: quo citius ergo eo melius reponenda & ſuſtentaculo intus retinenda.

373. CHYLIFERORUM MORBI.

I. Chylus in inteſtinis confectus, oſculis minimis abſorbentibus receptus, corrivatus per Lactea primi generis ad glandulas conglobatas meſenterii, inde per lactea ſecundi generis ad Ciſternam veniens, adlata lympha magis dilutus, fertur per Ductum chyliferum in venam ſubclaviam, in qua via varios patitur morbos.

II. Chyli introitus intercipitur obturatis oſculis a muco vel pituita, quando reſolventibus, moventibus, & purgantibus viſcoſum eſt ſolvendum & educendum. Retardata abſorptio debilitata inteſtinorum actione, vel ſi abdomen ſit apertum, aut motus particularis lacteorum & meſenterii ſit languidior, augenda roborantibus, calefacientibus, ſtomachicis exhibitis, & abdomini cum ſuſtentaculo adplicatis.

III. Glandulæ meſenterii aut ciſterna obſtructæ, non ſolum chyli, verum etiam lymphæ tranſitum intercipiunt, unde macies in partibus ſuperioribus; hydrops

drops in inferioribus & abdomine, cum lienteria: qui morbi curari nequeunt fine refolutione obftructionis.

IV. Chylifera vafa rupta, maxime thoracicus ductus ruptus vel vulneratus, chylum & lympham effundunt, quod nullam medelam admittit.

374. CHYLI MORBI.

I. Humor albicans ex adfumtis alimentis in ventriculo & inteftinis confectus, per Chyli vafa in fanguinem vehendus, Chylus vocatur, is fi exeat per anum Lienteriam præbet, quæ intercepto tranfitu in Chyli organis generatur. In primis viis corruptus Cacochyliam præbet.

II. Ejus Defectus, nam raro laborat abundantia, five defectu ingeftorum, elaborationis, vel frequentiori ejectione, five impedito tranfitu, producit humorum circulantium defectum, & corruptionem, parciorem fecretionem & excretionem, maciem, phthifin, debilitatem, quæ mala largiore fenfim facta ingeftione, aucta pepfi, & minuta evacuatione curantur.

III. Sufcepta fermentatione fæpe abit in acidum, aut fuperveniente corruptela producit rancorem, putrilaginem, ructum nidorofum, fodam, faporem deteftabilem, nutriendi ineptitudinem, acrimoniam variam. Minus præparatus fæpe grumefcit, & cruditatem relinquit. Qui morbi curantur ejecta materia vomitu vel feceffu, per ftomachica, antacida, fi acidum abundat, fed per faponacea, acefcentia, fi rancidum prædominat.

375. CACOCHYLIA.

I. Dum in primis viis, nempe ventriculo, inteftinis, vafis lacteis & mefenterio, alienus feu morbofus humor aut materia retinetur, ille morbus vocatur Cacochylia.

II. Producitur 1. ab ingeftis copiofioribus quam fubigi poffunt, alienis, crudis, dyfpeptis. 2. Retentione eorum quæ evacuanda erant, ut in alvo adftricta. 3. Defectu & aliena indole humorum falivæ, ftomachi, pancreatis fucci & bilis. 4. Minori actione ventriculi, & inteftinorum, deficiente manducatione, corporis quiete, ætate puerili & fenili, debilitate virium, quibus conceditur corruptio fpontanea, cruditas, aciditas, rancor. 5. Interdum febris morbique chronici per metaftafin huc deponunt materiem.

III. Collecta cacochylia varia inducit fymptomata, quæ fimul latentis figna fuggerunt 1. Circa Ventriculum anorexiam, dyfpepfiam, faftidium, naufeam, faporem in ore alienum, ructum, fingultum, cardialgiam, anxietatem, hypochondriorum intumefcentiam, gravitatem, tenfionem, vomitum. 2. Circa Inteftina & in Ventre, colicam, flatus, borborygmos, alvi excrementa copiofa, cruda, varia, choleram, lumborum dolorem, gravitatem, a quibufdam nephritidem dictam. 3. In reliquo corpore debilitatem, inquietudinem, infomnia, vertiginem, fyncopen, cephalalgiam, cachexiam, colorem morbofum, incalefcentiam, febrem ephemeram, intermittentem & remittentem, horrorem, cruditatem, exanthemata, genuum gravitatem, laffitudinem, fudorem, tuffim ftomachalem.

IV. Statim 1. omittenda ingefta hunc morbum inferentia, & ingerenda eupepta, minori quantitate. 2. Si abundantia collecta urget, illa expellenda vomitorio, aut purgante, fi natura fe fponte non exonerat. 3. Defectus adfluentium humorum faponaceis fupplendus. 4. Deficiens actio erigenda ftomachicis, & fi alvus fit tardior eligenda ex his, quæ fimul alvum laxant. Sed quando acrimonia fimul adeft, aut fpafmodica contractio, purgantia funt mifcenda anodynis. 5. Ex metaftafi nata eget reductione ad priora loca.

376. ALVI EXCREMENTA.

I. In ſanis hominibus conveniens eſt, ut reſiduum adſumtorum, & portio adfluentium humorum inutilis facta, ſemel de die per alvum reddatur, quantitate, conſiſtentia, colore, & odore naturali donata, quod emiſſum vocatur Alvi excrementum. Ab his ſi recedat, multi naſcuntur morbi.

II. Collecta enim in inteſtinis præbent Alvum adſtrictam. Effuſa ex ruptis inteſtinis in cavum ventris, mortem ſolent inferre; ſed per alienas vias extra corpus, ærumnoſam vitam producunt, quæ via aperta ſervanda donec natura naturalem commonſtret.

III. Homini ſano temperate viventi convenit quotidie reddere inter quatuor & ſex uncias, minus reddens refertur ad alvum adſtrictam, hanc copiam multum ſuperans in alvi fluxu traditur; patitur autem ſanitas ut paulo copioſiora & pauciora reddantur, & in morbis ſæpe cum levamine copioſiora egeruntur.

IV. Excrementa mollia, compacta, configurata, ſi 1. fiant liquidiora, tenuia, ſoluta ex defectu abſorptionis, vel ex colliquatione, malum, ſed ex prægreſſa humidi abundantia, bonum præſagiunt. 2. Tenacia, glutinoſa, limoſa, grumoſa, dura, ſicca, caprina, ſemper mala, quia magnum defectum, vel retentionem humidi ſignificant & difficulter exonerari poſſunt.

V. Color varius varias cauſas ſuggeret 1. Albus & pallidus ex materia chyloſa defectum abſorptionis arguit. Ex pituita & muco inteſtinorum, hujus abundantiam, defectum motus particularis, vel acrimoniam in ea latentem declarat. Ex Pure, latens in inteſtinis ulcus arguit, raro per metaſtaſin alvus reddit purulentiam. 2. Rufus, flavus, billioſus ab adſumtis tingentibus nihil indicat; ſed in bilis abundantia circa hypochondria, & ictero, vel bile ad encephalon delata, ſalutare, ſi levamen adfert, nihil levans malum. 3. Cineritius, fuſcus, griſeus, ferrugineus ſemper humorum corruptelam indicat. 4. Æruginoſus, herbaceus, viridis, porraceus, ut plurimum a bile corrupta cum acido prædominante oritur. 5. Niger color ex meconio, & adſumtis, nihil boni vel mali indicat: ex ſanguine hæmorrhoidum ut plurimum bonum; ſed ex altioribus inteſtinis veniens, malum: ex melancholia ſæpe levamen: ſed ex materia ſphacelata mortem inſtare notat. 6. Ruber a ſanguine tingente, petit indicium ex diarrhœa, vel dyſenteria cruenta, vel ex hæmorrhoidibus fluentibus.

VI. Inodora excrementa mala niſi in infantibus; alienus odor & fœtor ab adſumtis nihil indicat; a ſtagnantibus in inteſtinis facile ſuperatur ſervata alvo laxiore; ſed ex confluentibus humoribus proveniens fœtor, corruptelam & putredinem humorum periculoſam arguit; acidum ſpirans hujus acrimoniam demonſtrat.

VII. Emitti debent cocta & miſta ſine dolore; ſed acria, calida, frigida, cruda, corrupta, putrida, colliquata, ichoroſa, torminoſa, lævia, ſplendentia, ſpumoſa, varia, & mera, omnia mala ſunt.

VIII. Interdum cum vel ſine excrementis emittuntur 1. flatus, 2. inſecta, ſæpe vermes viventes vel mortui, quod melius; 3. calculus, carunculæ, filamentoſa, membranoſa, grumoſa, inteſtinorum morbos arguunt.

377. MECONII MORBI.

I. Specialia alvi excrementa nigra in fœtu & in infante brevi poſt partum, Meconium dicta, ſi ante nativitatem exeant, fœtus mortem præſagire ſolent. Retentum autem meconium defectu coloſtri, debilitate inteſtinorum vel abdominis, tenacitate aut craſſitudine ſua, leniſſimo eccoprotico parva copia ſimul dato, clyſmate injecto & abdominis ſuſtentatione educendum, ne inteſtina infarciat, & corruptela ſuſcepta, tormina, agrypniam, & convulſionem inferat.

578. AL-

378. ALVUS ADSTRICTA.

I. Longiori temporis intervallo, vel ſtercora parciora, duriora, craſſiora magiſque compacta, ejiciens, dicitur Alvo adſtricta laborare.

II. Duplex hujus parcioris evacuationis eſt pertractatio 1. In morbis & cauſis alvum adſtrictam facientibus. 2. In iis, quæ alvum non ita faciunt adſtrictam, ſed quæ ex alvo adſtricta ſuperveniente mutant prognoſin & curationem.

III. Inter cauſas alvum conſtipantes eſt parcior ingeſtio per os, ut in impedita deglutitione, inedia, maxime in potus abſtinentia & ſiti tolerata: hæc copioſiore ingeſtione facile emendatur.

IV. Hoc etiam fit parciore adfluxu ſalivæ, ſucci ſtomachici, pancreatis, inteſtinorum & bilis, quando ſaponacea diluentia copioſiora ſunt ingerenda.

V. Quæ fit in vomitu frequentiore, & poſt finitam purgantis operationem exigit ſtomachica, & continuatum uſum alvum laxantis: ſed in urinæ profluvio, aucta perſpiratione, & ſudoribus copioſioribus, videndum an expediat materiem derivare ad alvum; in ulceribus rheumaticis, ſimul ratio emendationis corrupti habenda.

VI. Retentione autem facta humidi in corpore, uti in hydrope, leucophlegmatia, aſcitide, magniſque tumoribus œdematoſis, alvus adſtricta purgantibus eſt aperta ſervanda.

VII. In febribus acutis, inflammatoriis, ardentibus, ob formatum lentorem, alvus adſtricta laxanda diluentibus, aceſcentibus, reſolventibus, refrigerantibus, leniter alvum ducentibus: ſed in morbillis, variolis, ſcarlatina, exanthematibus febrilibus, ob materiæ derivationem alienam ad inteſtina, non expedit alvum ducere.

VIII. Humores craſſi, crudi, mucoſi, viſcidi, difficilius egerendi, in multis morbis chronicis, cacochymia, cachexia, ſcorbuto, melancholia, egent moderata evacuatione per reſolventia aliquamdiu continuata.

IX. In iiſdem quoque morbis (VI, VIII) & motu inteſtinorum languidiore, laxitate, abſorptione minore, debilitate & frigiditate, ſive hoc fiat corporis quiete, ſtudiis ſeverioribus, ſomno longiore, coitu frequentiore, ſive in paralyſi, torpore, pareſi & ſoporoſis, contenta inteſtinorum non propulſa colliguntur, motu corporis, calefacientibus ſtomachicis, purgantibus alvus laxa ſervanda.

X. Si ſubito externum tollatur inteſtinorum Suſtentaculum, ut poſt partum, abortum, menſium profluvium, paracentheſin, colliguntur ſtercora in parte minus ſuſtentata, tunc per artificioſum ſuſtentaculum propulſio adjuvanda, addito leni ſtimulo purgante.

XI. Inteſtina Compreſſa externe a tumore, ſcirrho, procidentia, hernia, in gravidis, menſium vel lochiorum retentione, exigunt ablationem cauſæ prementis, dum purgantia malum augent.

XII. Quæ naſcitur poſt vulnera, abſceſſum, ulcus, validamque inteſtini diſtentionem, arguens inteſtinum fuiſſe ruptum & feces in cavum ventris effuſas, omnem medelam renuit: ſi vero per aperturam extra ventrem deponuntur feces, miſeram vitam diu protrahunt.

XIII. Inteſtina concreta, cartilaginea facta, anguſtata in ſuis lateribus; vix admittunt medelam, niſi per adſumta adſtringentia, auſtera, animi pathemata, frigus externum adplicatum, vel convulſionem in fibris, inteſtina contracta fuerint, quando reſolventibus, anodynis, calidis adplicatis vel antiſpaſmodicis laxatur alvus.

XIV. Pars inteſtini dilatata, ut in ſuſtentaculi ablatione, colico dolore diu vexatis, vel ſtercoribus diutius retentis, aut flatibus diſtentis, in ſe colligit ſtercora non potentia intrare reliquam partem anguſtiorem: in his ſervata medicamentis alvo laxiore, præveniendа eſt in parte dilatata collectio.

XV. Si craſſiora aliena fuere deglutita, ſtercus aut meconium induratum viam intercludunt, injectis clyſmatibus diluentibus, pinguibus, facilitandus eſt exitus: mucoſum, viſcoſum & aphthoſum, ſi ſimul occupat inteſtina tenuia, leni alvi ductione eſt eliminandum.

XVI. Tandem ſi ab ani tuberculis, hæmorrhoidibus, concretione, coalitu, aliiſque hujus partis morbis, viſu & tactu detegendis, denegatur exitus, curatio ad tollendos iſtos morbos eſt dirigenda.

XVII. Alvus adſtricta in variis anni temporibus, aeris tempeſtatibus, vento, frigore, calore, ætate varia, dentientibus, gravidis, puerperis, varia præſagia præbet.

XVIII. Partium morbi, partim quia alvum conſtipant, partim quia alvo laxiore egent, diverſam prognoſin præbent & curationem exigunt: uti morbi partium adjacentium, uteri, veſicæ, perinæi, omenti, lienis, meſenterii, & maxime inteſtinorum; partium conſentientium, capitis, colli, pectoris, pulmonum, ventriculi, hepatis, renum, lumborum, nervorum, vel augentur, vel generantur alvo adſtricta.

XIX. Tandem quia in alvo conſtipata ſiſtitur naturalis excretio, multi morbi cum alvo conſtipata intenduntur: nimis autem copioſum eſſet omnes recenſere.

XX. Ex alvo conſtipata generatur inteſtinorum impletio, ſtagnantis induratio, corruptio, ambientium compreſſio, irritatio, totius tandem corporis infectio.

XXI. Hujus curatio petenda ex variis cauſis allegatis.

379. DIARRHŒA.

I. Frequentior & copioſior excrementorum per anum depoſitio ſine dolore a cauſa interna morboſa, Diarrhœa vocatur.

II. Differt ergo ab Hypercatharſi medicamento purgante concitata; abſentia doloris a Dyſenteria; excrementis exeuntibus a Diarrhœa, & Dyſenteria cruenta; alimenta cruda exeunt in Lienteria; flatus emittuntur in Diarrhœa & Dyſenteria ſicca; chylus cum excrementis in Cœliaca deponitur; liquor inſtar loturæ carnis exoneratur in Fluxu hepatico.

III. Tres ſtatuuntur ſpecies. Prima ſi emittuntur ſine torminibus varia excrementa. 2. Si deponitur ſanguis quando vocatur Cruenta. 3. Si multi flatus loco excrementorum emittuntur quando Sicca dicitur. Faciunt quoque Criticam & Symptomaticam Diarrhœam auctores.

IV. Ut omnes copioſiores Evacuationes (168, 111) ex variis naſcuntur cauſis, ita etiam Diarrhœa, quæ ſpeciali methodo curandæ ſunt.

V. Collecti humores alieni in ventriculo & inteſtinis, poſt copioſiorem ingeſtionem, vel diuturniorem retentionem, in apepſia, dyſpepſia, nauſea, faſtidio, anorexia, cruditate, criticam Diarrhœam inferre ſolent brevi ceſſantem, & non ſiſtendam, niſi evacuato alieno: manens autem diutius, compeſcendus eſt motus inordinatus anodynis.

VI. Nimius Motus inteſtinorum, in animi pathematibus, hyſterica paſſione, convulſione, aut conſenſu in nephritide, dentitione, gravidis, puerperis, vulneratis perſeverantem Diarrhœam inferens, quia nihil morboſi evacuat, anodynis nervinis compeſcendus.

VII. Si autem bilis aliena, aut ſuccus pancreaticus, vel humor melancholicus in inteſtina confluens, alvi fluxum concitat, horum humorum evacuatio promovenda eccoproticis, ſed poſt evacuationem alvus ſiſtenda anodynis leniter adſtringentibus.

VIII. In morbis vero malignis, colliquativis, hectica, phthiſi, pure, putredine, corruptione, contagioſis, malum ſignum præbet, neque ſiſtenda, neque augenda, ſed curatis iſtis morbis minuenda.

IX. Ex

IX. Ex humorum Metaftafi bona eft in ophthalmia, fopore, delirio, apoplexia, cephalalgia, capitis & colli morbis: fed interdum bona interdum mala in febribus continuis, acutis, hydrope, podagra, arthritide & morbis cutaneis. In his bonam metaftafin faciens, eccoproticis promovenda; fed in reliquis perpendendum an promovenda vel fiftenda fit.

X. Perfeverans alvi fluxus 1. Solidorum inducit laxitatem, inanitionem inteftinorum & ani morbos varios. 2. Humores nimis minuuntur quantitate, unde macies, atrophia: fimulque corrumpuntur, ut fiat cachexia, corruptio, phthifis: interdum hydrops, leucophlegmatia, pedum œdema. 3. Vires multum minuuntur, frequentes fpafmodicæ adfectiones, palpitationes, anxietates, fingultus & multa alia mala fiunt.

XI. Ob diftinctum emiffum humorem, fpecialem curationem, & quia confunditur cum dyfenteria cruenta, cui femper adeft fimul dolor, cum hepatico fluxu, qui emittit humorem inftar loturæ carnis, & cum hæmorrhoidibus fluentibus, quæ fanguinem per anum præmittunt vel obvolventem excrementa, Diarrhœa cruenta, quæ quoque Inteftinorum Hæmorrhagia vocari poteft, fpeciali loco exponenda eft. Emittitur in hac merus fanguis vel excrementis intime miftus per anum, fine dolore, fed cum frequenti dejectione. Hæc evacuatio potius anodynis & abdominis fuftentatione minuenda, quam purgantibus expurgare, aut adftringentibus coagulare, quæ vas apertum non adtingunt. Hæc fi fiat a majore impetu ad inteftina venæ fectione compefcenda; fed ex fanguinis tenuitate aut colliquatione, potius antifeptica leniter adftringentia adhibenda.

XII. Si vero loco humorum fine dolore emittitur fere continuo aer, talis egeftio Diarrhœa ficca vocanda ex borborygmi & crepitus caufis intelligitur & curatur.

380. DYSENTERIA.

I. Copiofa & frequens alvi dejectio cum ventris torminibus Dyfenteria dicitur: fi fanguinem deponat tunc alvus, Cruentam; fed fi emittat loco excrementorum multos flatus, Siccam vocant. Quandoque mera Sanguinis dejectio fine multo dolore Dyfenteria vocatur, dum potius Diarrhœa cruenta fit vocanda.

II. Caufa ergo eft acre irritans in Inteftinis dolorem & motum majorem movens, quo ad inteftina cunfluunt humores, qui dein propelluntur ad anum & emittuntur: quod irritans relinquitur aut fcaturiginem habet. Manente caufa fanguis majore impetu ad inteftina fertur, dilatat vafa, vel ofcula corrodit & ita ftillat fanguis in cavum inteftinorum, qui dein deponitur.

III. Si in plethoricis, hæmorrhagiis, menfibus &, ut quidam dicunt, lochiis fubpreffis, fanguis fimul acrior factus cum impetu ad inteftina fertur, & ita cum dolore depofitus, propriam fuam medelam adfert: nifi quod leniter adftringentibus mucilaginofis anodynis nimius impetus & rofio funt temperanda.

IV. Si ex pinguium abufu, tempeftate & temperamento calido & ficco, naufea, faftidio, anorexia, cardialgia, colica, vomendi conatu, vomitu, & dejectione biliofa, flava viridive conftet Dyfenteriam nafci ex bile acri, hæc alte hærens vomitorio & diluente faponaceo acefcente eft ejicienda, fi autem in inteftina delata fuit materia, ftatim repetita alvi ductione cum intermifto anodyno evacuanda. Bibat interim æger potum acefcentem leniter adftringentem.

V. In lienofis, catarrhofis, prohibita perfpiratione, hydropicis, tempeftate frigida & humida, pituitofis, fcorbuticis, leucophlegmaticis, œdematofis, Dyfenteria notat lympham fufcepiffe corruptelam: fi præcefferit lymphæ abundantia, folummodo moderandus eft fluxus roborantibus antifepticis: fed fine abundantia prægreffa conducit cum iifdem humorem derivare ad cutim diaphoreticis.

VI. Materia melancholica in vena portarum, mefenterio, hepate, liene, diu deten-

detenta, corrupta, ad inteſtina depoſita, nigris ſplendentibus excrementis prodeuns, periculoſiſſimam dyſenteriam inducit, quando blanda alvi ductione per ſaponacea aceſcentia, materia eliminanda, cum interpoſito anodyno, ne nimis ruat.

VII. Poſt frequentem & copioſam ingeſtionem, ventris obpletionem, gravitatem, dyſpepſiam, anorexiam, crepitum & murmura atque flatus cacochylia nata ſenſim acrior facta ſi Dyſenteriam faciat, ſe ipſam curare ſolet, vel egeſtione promota per alvum laxans, cum anodyno inſuper dato facile curatur.

VIII. Mucus inteſtinorum naturalis acre recipiens pertinaciſſimam & periculoſiſſimam dyſenteriam inducit, cum ventris validiſſimis torminibus, os ſæpe aphthis obſeſſum eſt, & ægri deponunt membranoſa, mucoſa, tandem purulenta: niſi eliminetur purgantibus ille mucus, & dein compeſcatur tumultus anodynis, ſæpe repetitis, plerumque mortem adfert. Conducit his, purgantibus quoque admiſcere anodyna.

IX. Si Contagium volatile, ut interdum in principio conſtitutionis epidemicæ, ventris dolorem infert cum multorum flatuum emiſſione, quando vocatur Dyſenteria ſicca, diluentia aceſcentia copioſe ingerenda & iniicienda, dein anodyno diaphoretico ad cutim determinanda materia.

X. Quæ generatur ex colliquatione humorum, in phthiſicis, hecticis, purulentis, putridis, ſphacelatis, omnem medelam reſpuit.

XI. Materia bilioſa acris delirium, phrenitidem, cephalalgiam, anginam, colli pulſationem & febrem producens, ad inteſtina delata, cum levamine emittitur. Sed podagrica, arthritica, rheumatica & puſtuloſa materia, ſudor, ſalivatio aut ulcus ſubpreſſum, minus bonam metaſtaſin præbet, quia per alvum non ſatis commode hæc materia emittitur.

XII. Gravidis, puerperis, lactantibus, damnoſa, & ociſſime curanda, ne nimis detrahat materiem nutritioni & lactationi deſtinatam, aut fœtum extrudat.

XIII. Quo 1. copioſiora, magis nigra, fœtida, ſplendentia, cruenta, mucoſa redduntur excrementa, eo pejus. 2. Inducens agrypniam, debilitatem, febrem hecticam, faciei pallorem, maciem, oculos cavos, pulſum debilem, ſyncopen, ſitim intolerabilem, vertiginem, periculum auget. 3. Si ſimul fiat vomitus, ſingultus, reſpiratio difficilis, linguæ inflammatio, aphthæ, nauſea, anorexia, delirium, deglutitio difficilis, angina, dyſuria, cardialgia, ob conſenſum vel metaſtaſin interimit. 4. Inde anodynia, adipſia, frigus extremarum, horror ſine ſubſequente calore, flatuum pedendo exitus cum magno fœtore, quæ ſphacelum indicant, mortem inſtare ſignificat. 5. Diu durans exulcerat inteſtina, generat ani procidentiam, lienteriam, atrophiam & in teneſmum deſinit; ſæpe alios eodem contagio inficit.

XIV. Optima prophylaxis in epidemicis eſt evitare contagium, in aliis ſervare alvum laxam, modico ſemper uti cibo, cavere exhalationis excrementorum inſpirationem.

XV. Ut hic ab aliis diſtinguatur morbus, ſciendum eſt Diarrhœam non præbere ventris dolorem. Lienteriam deponere chyloſa excrementa. Choleram materiam bilioſam ſurſum & deorſum emittere. Hæmorrhoidum fluxum egerere ſanguinem ex ſolis ani vaſis ſine ventris dolore. Hypercatharſin ab adſumto medicamento inductam eſſe. Volvulum non reddere per anum ſed per os. Colicam non emittere excrementa.

381. HEPATICUS FLUXUS.

I. Hepaticum fluxum ſine dolore diſtinguunt ab aliis alvi profluviis Auctores, egeſtione copioſiore humoris ſeroſi inſtar loturæ carnis, qui magis nigricans ad Hepaticum fluxum ſpurium reducitur.

II. Hunc fluxum producere ſolent 1. Morbi acuti, ardentes, febriles, in colliqua-

liquationem tranſeuntes. 2. Morbi chronici ſuperveniente corruptela ſpontanea omnem fere cohærendi potentiam exſtinguente. 3. Actio hepatis debilior materiem bilioſam imperfecte præparatam copioſius per coledochum in duodenum deponens. 4. Sanguis venæ portarum liquatus per vaſa cruenta meſenterii relaxata in cavum inteſtinorum ſtillans.

III. Ratione copioſioris evacuationis omnia fiunt, quæ in humorum defectu tradita ſunt. Quæ quoque ex remanente humore colliquato oriuntur, facile ex generali cognitione Colliquationis intelliguntur. Actio hepatis particularis in ventre producit frigiditatem, & gravitatem. Corpus totum pallet, friget, emaciatur; generatur inappetentia, faſtidium, & apepſia.

IV. Morbus curatu eſt difficilis. Interne longo tempore adhibenda roborantia, antiſeptica, ſtomachica; ne effuſa retineantur aliquid rhabarbari his admiſcendum. Abdomini applicanda roborantia ſtomachica.

382. LIENTERIA.

I. Copioſa, frequens, alimentorum vix mutatorum per alvum egeſtio, vocatur Lienteria.

II. Adeſſe debet in hoc morbo adſumtio alimentorum, ſed deficiens tranſitus per lactea, cum valente actione propellente ad anum, ſed exſtincta pepſi.

III. Dum mucus inteſtinorum copioſior vel viſcidum, crudum, putrefactum tenax, bilis viſcoſa vel deficiens obturat oſcula lacteorum, confectus chylus devolvitur ad anum, quod in aphthis ſæpe obſervatur. Hoc ex linguæ & faucium inſpectione, ventris intumeſcentia, & excrementis viſcoſis, conjicimus. Quando purgante reſolvente ſaponaceo, amaro, oſcula ſunt aperienda.

IV. Sed via intercipitur per lactea vaſa ſi glandulæ meſenterii ſtrumoſæ aut ſcirrhoſæ ſint. Difficile cognoſcitur & curatur: grumoſa, reſinoſa reſolventia ingerenda & ventri adplicanda cum frictione ad curationem.

V. Ventris intumeſcentia cum frigoris ſenſu arguit actionem inteſtinorum abſorbentem exſtinctam eſſe, quando per roborantia ſtomachica vires inteſtinorum ſunt augendæ.

VI. Continuata illa evacuatione corpus privatur ſuo pabulo, unde debilitas, pallor, atrophia, macies, vertigo, ſyncope, reſpiratio difficilis, ſitis. Accedente corruptione ex defectu generantur dolores, cachexia, maculæ, puſtulæ, oris ulcera, dyſenteria, excrementa fœtentia, nigra. In inteſtinis ſæpe generantur vermes, multique flatus, & tormina. Flatus poſt dejectionem emiſſus juvat, ut & ructus acidus, qui antea non adfuit. Tandem conſumitur corpus phthiſi, vel extremæ partes & articuli tument.

383. CŒLIACA.

I. Frequentior & copioſior alvi egeſtio, in qua excrementa aliquomodo præparata cum chylo ſimul deponuntur, Cœliaca vocatur.

II. In ea ventriculi & inteſtinorum coctio aliquomodo valet, ſed interceptus eſt tranſitus præparati in vaſa lactea.

III. Eadem fiunt, quæ in Lienteria proponuntur.

IV. Tota curatio conſiſtit in aperiendis vaſis lacteis obſtructis, unde in principio eccoprotico reſolvente inteſtina expurganda, dein reſolventibus ingeſtis & ventri adplicatis, atque frequenti abdominis frictione obſtructa lactea reſeranda.

384. VOLVULUS.

I. Vehemens abdominis dolor circa locum inteſtini ilii, in quo generatur vomitus omnium contentorum, manente alvo conſtipata, vocatur Volvulus, Iliaca

ca passio, Tormentum, Chordapsus, & Miserere mei. Conjunctis his facile distinguitur a Vomitu, Alvo adstricta, & Colica.

II. Omnes causæ validum dolorem intestinis tenuibus vel mesenterio inferentes, quæ simul concitant intestinorum & ventriculi inversum motum, hunc morbum inferre possunt.

III. Alvi excrementa compacta subsistentia, aliena duriora deglutita, concreta, cacochylia, vermes, venena aut acrimonia quævis, transitum per intestina impedientia, clysmate molli sunt eluenda, & abdomen fovendum cataplasmate calido: post ejectionem anodyno compescendus motus inordinatus. Corruptus humor in intestinis genitus vel eo depositus, bilis acris, & melancholia Volvulum inferens potu copioso antiseptico prius eluendus, dein motus anodynis compescendus.

IV. Hernia quævis cum exitu intestini, nisi mature reponatur certissimam mortem infert.

V. Intestinorum vel & mesenterii inflammatio, erysipelas vel rheumatismus, transitum intercipiens excrementorum periculosissimum Chordapsum infert fotu & clysmate antiphlogistico, atque phlebotomia curandum. Eadem autem constrictio a convulsione, vel per consensum, in ischuria, stranguria, dysuria, gravidis, parturientibus, vomentibus, colicis, atque in diarrhoea & dysenteria, anodynis antispasmodicis est curanda.

VI. Morbi autem acuti, febriles, materiem ad intestina deponentes anodynis diaphoreticis ad cutim determinandi.

VII. Omnia ventriculi & intestinorum contenta, humoresque in has partes confluentes, atque quædam aliena vomitu reddi possunt; unde stercora, clysmata, suppositoria, vermes, bilis, melancholia, pus, ichor, vomitu ejecta fuere.

VIII. Vomitus & ventris dolor semper adsunt cum alvo adstricta. Flatus, borborygmi, ructus, sæpe generantur motu inordinato. Si crepitus fœtens pedendo exit moriuntur. Stipatur anxietate, inquietudine, ani contractione, abdominis intumescentia, fastidio, febre, debilitate. Doloris cessatio, syncope, frigus extremorum, convulsio, alvi excrementa fœtida exeuntia, & sudor frigidus, instantem mortem denuntiant. Singultum, stranguriam, ischuriam, dyspnœam, delirium per metastasin vel propagationem inferens, periculum auget: parotides autem sæpe juvant.

IX. Varietas causarum non admittit generalem curationem, quare globulus plumbeus, exhibitio mercurii, inflatio aeris vel fumi nicotianæ, vomitorium, acre clysma, summo cum periculo adhibentur.

385. CHOLERA.

I. Vehemens & copiosa materiæ acris, plerumque biliosæ rejectio per os & anum, quæ raro ultra 24. horas vel duos dies extenditur, dicitur Cholera. Interdum multi flatus cum violentia eodem modo emittuntur, quando dicitur Sicca.

II. Violens & perturbatus ventriculi & intestinorum motus, quo contenta harum partium, & quæ per ductum choledochum, pancreaticum, & vasa meseraica, influere possunt, ejiciuntur, Choleram causat.

III. Ingesta copiosiora, maxime pinguia, & dyspepta, in cavo ventriculi & intestinorum retenta, cacochyliam rancidam producentia, hunc morbum sæpe generant, qui post ejectam materiem & sedato tumultu, sine multo periculo cessat: conducit adjuvare potu tenui saponaceo acescente evacuationem, & dein narcotico stomachico acido sedare concitatum motum.

IV. Interdum vero sine prægressa illa causa, generatur materia Biliosa corrupta copiosior, producens leipyriam, cum multa anxietate & ardore, in organo bilioso & vena portarum, quæ erumpens in cavum ventriculi & intestinorum, dirissi-

dirissimum hunc morbum infert: hic in principio, ut præcedens species curandus, sed si diu vomuit; statim anodynis, sed parva dosi sæpe repetita in parvo vehiculo, curatio absolvenda.

V. Interdum vero sine materia visibili in dentitione, dolore, graviditate, concitatur in his partibus tumultus, quo loco ejectionis materiæ biliosæ, multi emittuntur flatus. Cavendum tunc a vomitorio & purgante, sed anodynis, nervinis, stomachicis sedandus est motus.

VI. Mense Augusto ut plurimum generatur in aere quædam malignitas, quæ periculosissimam & brevi necantem Choleram infert. Experientia constat frequentiore & majore dosi opii hunc morbum sedari posse.

VII. Quæ per vomitum & alvum ejiciuntur, sunt copiosa, plerumque biliosa, pinguia, rancida, acria, inferentia nauseam, tormina, anxietatem, dolorem lumborum, ventriculi & ventris intumescentiam aut convulsionem: dein in reliquo corpore, ardorem, inquietudinem, febrem, debilitatem. Si inde fiant extremorum convulsio, aut frigus, sudor frigidus, oculi excavati, facies cadaverosa, syncope, singultus, urinæ subpressio, vocis defectus, pulsus debilis vacillans, brevi tempore moriuntur ægri.

386. HYPERCATHARSIS.

I. Post datum medicamentum purgans major alvi egestio concitata, quam quæ sanitati aut morbo convenit, Hypercatharsis vocatur.

II. Generatur hoc malum a medicamento purgante fortiore, vel majore dosi, dato, vel adhærente plicis intestinorum: aut quando dosis prior ingesta non soluta, a sequente simul solvitur. In hoc casu danda potio largior & acidula, dein tumultus compescendus anodyno.

III. Ætas tenella, puerpera, gravida, convulsioni ex mobilitate obnoxii, ex minima interdum dosi in Hypercatharsin incidunt, & multa alia mala: his si purgans dandum est, istud anodyno permiscendum, & parva copia sæpe repetita exhibendum: ipsa hypercatharsis nata anodyno nervino compescenda.

IV. In cholera, melancholia, dysenteria, bile acri, purulentis, phthisicis, hecticis, putridis, colliquativis, aliave tenuitate laborantibus, dosis mediocris purgantis, facta derivatione ad alvum, tantam non raro concitat hypercatharsin, quæ nullis auxiliis auscultat. Hoc in casu statim danda iteratis vicibus anodyna, calefacientia, refrigerantia, roborantia, antiseptica pro natura humoris peccantis.

387. TENESMUS.

I. Frequens & irritus conatus egerendi alvum, non exonerans alvi excrementa, sed sæpe aliquid sanguinei vel mucosi, dicitur Tenesmus.

II. Multæ causæ ob diversam curationem ad sequentia genera referri possunt.

III. Omne irritans in ano relictum, ut aliena deglutita hic subsistentia, calculus hic natus asperior, vermes vellicantes, suppositoria acria indita, & purgantia acriora exhibita pariunt Tenesmum brevi post horum ablationem cessantem.

IV. Sed morbi ipsius ani, inflammatio, erysipelas, fissura, fistula, ulcus, hæmorrhoides, topicis adplicatis his morbis aptis curandi, si Tenesmum inferunt.

V. Curatu autem & cognitu est difficilior natus ex materia catarrhosa, pituitosa acri, biliosa, melancholica, erysipelatosa, febrili, putrida, cruda, acri, rheumatica, ad anum deposita, quia hujus materiæ variam emendationem, evacuationem & derivationem exigit.

VI. Si vero Mucus abrasus fuerit in alvi fluxu & maxime in dysenteria, aut transitu stercoris durioris, indita mollia sanant, quibus admiscenda antiseptica, si remanens mucus simul sit acrior.

VII. Denique Anus ex conſenſu teneſmum infert in morbis inteſtinorum reliquorum, hypochondriorum, veſicæ, urethræ, perinæi, proſtatarum, vaginæ, uteri, in iſchuria, ſtranguria, gravidis, abortientibus, parturientibus, fœtu mortuo, puerperis, menſtruantibus, lochiorum & menſium ſubpreſſione, qui curatur generali curatione conſenſus, & ſublatis morbis conſenſum facientibus.

VIII. Continuus ille egerendi conatus ſæpe generat abortum, procidentiam, hæmorrhagiam: & ex materia irritante exſpectamus ani ulcus, fiſtulam, condyloma, hæmorrhoides: atque ſtercora, bilioſa, purulenta, ichoroſa, mucoſa, varia reddit: ſæpeque infert ſtranguriam ex conſenſu.

388. COLICA.

I. Colica paſſio ex inteſtini coli dolore nomen habet, ſed his temporibus perperam omnem ventris dolorem exprimit, modo non ſit in partibus externis.

II. Proprie enim a dolente inteſtino colo nomen habere debet, quia a meſenterio & tenuibus inteſtinis dolentibus, Paſſio Iliaca vocatur. Dolores ventriculi, hepatis, lienis, renum, veſicæ, & uteri, ad dictarum partium morbos referuntur: & qui occupant integumenta & partes ambientes, a colica diſtinguuntur.

III. Ad eruendas cauſas & formandam prognoſin obſervant an ſit fixa, vaga, locum mutans, conſtans, periodica, intermittens, pertinax, palpitans, elevata, propagans, metaſtaſin faciens: huc pertinet Chordapſus & Colica pictonienſis.

IV. Cauſæ multæ reduci poſſunt 1. Ad materiem in cavo inteſtinorum hærentem. 2. Aliunde natam ad inteſtina delatam. 3. Ad conſenſum ex nervis adfectis. 4. Ad morbos inteſtinis & meſenterio proprios qui dolores inferunt.

V. Ingeſta aliena, acria, ſpirituoſa, aromatica, ſtimulantia, vomitoria, purgantia, ut & venena, ſi tenuia ſunt ſtatim vomitu reddenda, alias per alvum eliminanda, aut actione corporis ſubigenda. Duriora & inſolubiliora, ingeſtis oleoſis, pinguibus, promovenda. Acria in inteſtinis nata purgantibus eliminanda, & nova generatio prævenienda.

VI. Senſim vero introducta cacochylia, bilioſa, pinguis, rancida, putrefacta, non ſolum eductione eget, ſed & temperanda acidis, ſaponaceis, cum abſtinentia a pinguibus & abundantia.

VII. Aer copioſior in inteſtinis motu turbato, putredine, vel fermentatione natus, & ſenſim auctus, diſtendendo dolorem infert, qui anodynis, antiſpaſmodicis, carminantibus, compeſcitur.

VIII. Humores acres vel in toto corpore, vel quadam parte geniti, ad inteſtina delati, pro natura materiæ & morbi varia præbent ſigna & curationes. Ubi in podagra, arthritide, catarrho, cachexia, cacochymia, cruditate, ſcorbuto, materia melancholica, evacuatione ſubpreſſa, ſudoris, perſpirationis, urinæ, ſalivationis, alvi, ulceris, hæmorrhoidum; In acutis febribus, ardentibus, epidemicis, contagioſis.

IX. Condolent ſæpe inteſtina ab aliis adfectis partibus. Ut cum utero, in gravidis, abortientibus, parturientibus, puerperis, menſtruantibus, catameniis vel lochiis ſubpreſſis, aliiſque uteri morbis. Vel cum renibus in calculo, diaphragmate, hepate, pedibus. Denique morbi nervorum & eorum ſucci, frequentiſſime colicam inferunt, quæ ut morbi conſenſus & nervorum eſt curanda.

X. Omnes denique morbi dolorem inferentes occupantes Inteſtina vel Meſenterium, ut hernia, paralyſis, inflammatio, eryſipelas, convulſio, mobilitas, hyſteria, animi pathemata, rheumatiſmus, pro natura cauſæ variam curationem exigunt.

XI. Ægri hoc dolore preſſi fiunt inquieti, anxii, vigilantes, ſæpe decumbunt in ventrem, audiuntur murmura, flatus; hi, ſi per ructum vel maxime per crepitum

pitum exeunt, levant. Ventriculum in consensum trahens, ut fiat vomitus, nausea, fastidium, cardialgia valde malum. Ut & convulsio, cephalalgia, epilepsia, delirium, syncope. Aut alvus constipata, vel stercora caprina emittens, urinam subprimens, auget malum. Periculosum est si generetur extremarum paralysis, aut frigus. Sæpe producit tympanitidem, ascitidem, hydropem; interdum suppurationem, icterum, & multa alia mala, ex diversa causa colicam inducente.

XII. Quoniam curatio sequi debet causam, ea varia est, ut plurimum tamen ex incerta causa nata compescitur, anodynis, carminantibus, actu calidis ad ventrem adplicatis, clysmatibus, purgantibus, & emollientibus, interdum antacidis absorbentibus.

389. BORBORYGMOS.

I. Sonus in intestinis concitatus ab aeris involuntaria commotione, vocatur Borborygmos, quibusdam Murmur & Rugitus.

II. Materia est aer vel naturalis, vel productus fermentatione, putredine, corruptione, effervescentia, aut motu intestinorum inordinato.

III. Inde 1. Farinosa, olera, leguminosa, fructus, dulcia, mellita, saccharata, cerevisia recens, mustum, aliaque facile fermentantia, Borborygmum concitant: quæ ergo in his evitanda, & fermentatio compescenda spirituosis, aromaticis, carminantibus. 2. Dyspepta, pinguia, cruda, ipsaque cacochylia & bilis aliique humores, si corrumpendo vel putrescendo Borborygmos faciunt, condienda acidis saponaceis, & leni alvi ductione evacuanda. 3. Ventriculi, & intestinorum actio debilior, aut impletio muco vel pituita, impediens adsumtorum pepsin, sed permittens spontaneam corruptionem, stomachicis, amaris, saponaceis, & roborantibus curanda.

IV. Intestina 1. Aere impleta agitata, mobilitate, hysterica & hypochondriaca passione, animi pathematibus aut convulsione, si borborygmos faciant, anodynis nervinis compescenda. 2. Quod etiam faciendum in ictericis, nephriticis, menstruantibus, gravidis, puerperis, arthriticis, podagricis, melancholicis, lumborum vel coxæ dolore laborantibus, aut a pedibus refrigeratis, si intestina per consensum inordinate moveantur. 3. Sed intestina irritata, purgante, vomitorio, veneno, ablatione eorum, & dein adhibito anodyno sunt compescenda. Hernia reponenda, alvus adstricta referanda, dysenteria, volvulus, colica, cardialgia, borborygmos producentia, solito auxilio eorum morborum curanda. 4. Si humores acres, in scorbuto, catarrho, prohibita perspiratione, vel sudore subpresso, podagra, arthritide, febre, rheumatismo, ad intestina per metastasin fecerunt Borborygmos, acre istud ad solita loca derivandum, & præcipue ad cutim.

V. Borborygmi nihil boni præstant, sed in cacochylia, bile aliena, & melancholia, sæpe alvi egestionem præsagiunt.

VI. Quia tot variis nascuntur causis borborygmi, nulla generalia esse possunt Carminantia, nisi sint Anodyna, quæ minuendo motum & sensum ex quacumque causa concitatum, inordinatum motum intestinorum compescunt.

390. CREPITUS.

I. Aer seu Flatus in colo vel recto intestino collectus, cum sono, vel pedendo, emissus per anum, Crepitus a medicis vocatur.

II. Colligitur & generatur hic ut reliqui flatus. In diarrhœa & lienteria cum strepitu emitti bonum. Colicis summum levamen adfert. In Dysenteria frequens emissio, quando vocatur dysenteria sicca, epidemicis, hystericis, & mobilitate laborantibus plerumque nullum levamen adfert.

III. Cum ſono exire vires pellentes arguunt: pedendo emiſſi debilitatem: fœtidi corruptionem aut ſphacelum indicant: retenti malum augent.

IV. Curatio ex generali flatuum curatione petenda.

391. VERMES INTESTINORUM.

I. Tres ſpecies vermium in inteſtinis deteguntur. 1. Minutiſſimi, quos Aſcarides vocant, in inteſtino recto præcipue hærentes, pruritum ani inducentes, & cum excrementis ſatis copioſe exeuntes. 2. Teretes, totum tractum inteſtini & interdum ventriculum occupantes, craſſitudinem ſtraminis & longitudinem pedis interdum ſuperantes. 3. Tæniæ ſeu Lati & Plani, quaſi ex multis inter ſe nexis, incredibilis interdum longitudinis, minus autem quam præcedentes, frequentes.

II. Alimenta adſumta, vel humores in cavo inteſtinorum ſubſiſtentes, donec ova vermium excludantur, præbent vermibus nidum & pabulum: unde cacochylia, infarctio ventris, ventriculi & inteſtinorum debilior actio, atque deficiens ſaponacitas & efficacia confluentium humorum in inteſtina, toties in pueris & debilibus hominibus, Lumbricos inteſtinorum producunt.

III. A vermibus hic hærentibus duo genera ſymptomatum, uti videtur, concitantur. 1. Morbi inteſtinorum concedentes vermium generationem ſua propria producunt inſuper ſymptomata, quæ vermibus adſcribuntur. 2. Vermes ipſi ſuo motu inferunt tormina, nauſeam, faſtidium, inſolitum inteſtinorum motum, convulſionem, pavores, conſumtione chyli, & pepſis perturbatione multa alia mala inferunt, ut detectu ſit difficile an adſint ſi non ſimul exeant: ſed Aſcarides exeuntes pruritum & teneſmum inducentes facilius deteguntur.

IV. Nidus vermium eſt deſtruendus amaris, ſaponaceis, ſalibus lixivioſis, quæ pituitæ vel muci tenacitatem ſolvunt. Solutum eccoproticis eſt ejiciendum. Actio ventriculi & inteſtinorum eſt adaugenda ſtomachicis, roborantibus, ut impediatur novorum generatio. Si Aſcarides adſint, indito parvo ſuppoſitorio ex terebinthina cocta ad duritiem, in ano, quoties exonerata eſt alvus, prævenitur eorum generatio. Quæ dicuntur de Mercurio & Antimonio, aliiſque vermes necantibus, infida ſunt & periculo non carent.

TITULUS III.

CHOLEPOIESIS MORBOSA.

Organa remota bilis confectioni inſervientia, ſunt Omentum (372) Lien & Portarum vaſa; proxima vero Hepar & Cyſtis fellea, quæ partes variis morbis corripiuntur, inter quos Hepatitis ſpeciale nomen obtinuit. In his confecta Bilis morboſa ejuſque Calculus hoc titulo exponitur, ſed Icterus (117) & Melancholia (132) deſcripta ſunt.

392. LIENIS MORBI.

I. Viſcus in hypochondrio ſiniſtro hærens, pendulum a diaphragmate, ſanguine multo minus concreſcibili in cellulis ſuis turgens, emunctorio ſpeciali carens, motu particulari donatum, Lien ſeu Splen dictum, varios patitur morbos.

II. Ejus Ablatio, & Defectus, quando hepatis moles ut plurimum invenitur major, demonſtrat ejus actionem ad vitam non admodum requiri. Locus alienus incurabilis alios mentitur tumores.

III. Vulnera magna Lienis, mortem inferre ſolent; ejus Contuſio & Compreſſio ſæpe indurationem parit non facile ſolvendam.

IV. Qui

IV. Qui Lienis Tumore laborant Lienosi dicuntur ; qui morbus sæpe cum scorbuto, melancholia, colo, vel parte hepatis sinistra tumente confunditur: sæpe autem tumet ex hydrope, hydatidibus, vel laborat laxitate & frigiditate ; hi liberari solent alvi fluxu superveniente , nisi ille producatur compressione cisternæ lumbaris. Hujusmodi tumores ob varias causas non facile admittunt curationem , nisi quæ ex causa tumorem producente deducta sit . Lienis tumor durus , scirrhosus , strumosus , interna & externa topica resolventia cum leni frictione exigit.

V. Eodem quoque modo curatur Lienis Obstructio : sed ejus Inflammatio, quibusdam Splenitis dicta , Dolor , Abscessus , Ulcus , & Corruptio a generalibus non recedit , nisi quod sedulo lapsus humoris in cavum ventris sit præveniendus. Dolor Coli , qui alvi ductione curatur facile , non raro Lieni adscribitur . Dolor autem ex valido cursu curatur sponte subsequente quiete.

393. PORTARUM MORBI.

I. Vas circulatorium in ventre hærens, partim venosum, partim arteriosum, cum intermedio trunco , sanguinem recipiens ex organis chylopoieticis, conducens per hepar in venam cavam , humorem bilis secretioni subpeditans , Portarum vena dictum , æque quam alia organa corripitur morbis , licet raro describuntur.

II. Quia actione cordis & arteriarum sanguis venis portarum receptus duci nequit in venam cavam per hepar , sed juvatur speciali actione hujus vasis & capsulæ glissonii, illa actio debilitata vel ob ablatum sustentaculum minus juvata, aut per rigiditatem aut laxitatem impedita, sanguinem in toto hoc vase colligit , istud tumere facit , anxietatem , gravitatem , & contenti corruptionem , inducit ; qui tunc sanguis corruptus Melancholia (132) vocatur . In hujus principio artificiali frictione, concussione, corporis exercitio , & ingestione atque adplicatione roborantium , actio illa est adjuvanda : diutius si duravit ut melancholia curandus morbus.

III. Nisi accedente sanguine Lienis minueretur cohærendi potentia sanguinis contenti in sinu portarum , frequentissima fieret Obstructio ; ea autem si facta fuit , sanguine grumoso , externa compressione , vel hepatis aliquo morbo , generat sanguinis quoque nimiam adcumulationem , & bilis defectum , quæ mala curanda resolventibus longo tempore adhibitis . Sanguis ille materia biliosa dives, minus motus & diutius stagnans in atram bilem convertitur.

IV. Sanguis in his vasis sensim majore copia collectus , post intumescentiam & anxietatem hypochondriorum & multa alia mala , sibi sæpe pandit viam motu retrogrado per vasa brevia in ventriculum , mesenterica in intestina, hæmorrhoidalia ex ano vel hæmorrhoidibus , cum vel sine levamine pro natura sanguinis melancholici evacuati , & relictis partibus adfectis. Horum curatio in melancholia (132) tradita est.

394. HEPATIS MORBI.

I. Viscus in ventre maximum , a diaphragmate pendulum , præcipue in dextro hypochondrio locatum, intus solidum , cujus vasa non collabuntur inanita , arteria parva generali , sed majore ex vena portarum veniente , nervis & ductu choledocho, donatum, bilem ex adlato sanguine conficiens & secernens , Hepar dictum , ob duplicem receptum sanguinem , specialem actionem & humorem , multos patitur morbos.

II. Ejus Contusio , Vulnus , Compressio , ob intricatam friabilem ejus fabricam, ingentem copiam vasorum , effusionem sanguinis in cavum ventris , usum præstantissimum in bilis secretione , & facile supprimendam circulationem, pejo-

pejora inferunt, quam in partibus reliquis, sed tamen solito modo curanda.

III. Hepar præ aliis partibus facile obstruitur a sanguine ferendo per arteriam portarum, vel concreta bile in ductu choledocho, unde toties nascitur Durities, Tumor, Scirrhus, qui morbi intercipiendo liberam circulationem colligunt sanguinem in vena portarum, & bilis exitum intercludunt, medicamentis resolventibus hepaticis curandi.

IV. Hepatis Dolor præcipue in ejus parte ligamentosa, diaphragma, & pleuram non raro in Consensum trahit, unde sæpe tussis, difficilis respiratio, pleuritis, quæ superveniente alvi fluxu curantur. Ille dolor cum ardore & pulsatione ad Hepatitidem refertur. Actio ejus debilior inducit hypochondriorum frigiditatem, gravitatem, intumescentiam & non raro hydropem.

V. Ejus Corruptio, Colliquatio, Abscessus & Ulcus, mortem inferunt, nisi per aperturam in abdomine factam, natura corpus ab alieno illo humore liberet. Calculus & Vermes, non nisi post mortem in cadaveribus deteguntur.

395. HEPATITIS.

I. Si invenitur in dextro præcipue hypochondrio tumor ad adtactum dolens, sine rubedine externa, sed cum magna anxietate, febre continua, colore ictericio per totum corpus, & calore urente, ille morbus vocatur Hepatitis seu Icterus ex hepatis inflammatione.

II. Præter generales inflammationis causas producitur Hepatitis. 1. Contusione vel cucurbitulis ad hepar adplicatis. 2. Validiore Circulatione, per motum corporis, febrilem, vel acria, aromatica, calefacientia, spirituosa aut vomitoria ingesta. 3. Frigore coagulante, præcipue si corpus prius incalescat, uti in frigidæ ingurgitatione, natatione, expositione aeri frigidiori. 4. Abstinentia a potu, aut siti diutius tolerata. 5. Materia biliosa, melancholica, purulenta, ichorosa, in hepate collecta, vel per metastasin ad id delata. 6. Denique aliis hepatis morbis inflammationem concitantibus, ut a scirrho, atheromate, struma, vermibus, obstructione.

III. Ita Hepar inflammatione obsessum producit varia symptomata. Nam 1. intumescens & dolens obtuse, producit hypochondriorum dolorem, qui sæpe ad jugulum extenditur, pulsationem, tumorem. 2. Intercipiens bilis transitum generat icterum, stercora albicantia, alvum constipatam, urinam ictericiam. 3. Ex impedito sanguinis transitu per hepar generatur ventris gravitas, anxietas, decubitus impossibilis, alvi fluxus, hydrops. 4. Ex Consentiente vel magis adfecto Ventriculo, producitur cardialgia, cibus torquet ventrem, anorexia, vomitus, nausea, syncope. 5. Sed magis adficiens Diaphragma, parit difficilem respirationem, tussim, singultum, sputum copiosius, suffocationem, pectorisque symptomata. 6. In toto Corpore, colorem ictericium, horrorem, febrim, pulsum debilem, rigorem, pustulas, vocis raucedinem.

IV. Ita nata in hepate Inflammatio varium exitum habet. 1. In Sanitatem si sensim cum inflammatione reliqua minuuntur symptomata, alvi excrementa magis tincta prodire incipiunt, & urina minus colorata. 2. In Indurationem diu permanentem. 3. In Abscessum, suppurationem vel ulcus. 4. Corruptelam, phthisin, hecticam, dysenteriam. 5. Mortem. In quibus omnibus varia accedunt hepatitidi symptomata.

V. Nata inflammatio antequam in alium morbum abierit, statim resolvenda sanguinis missione, exhibitis diluentibus resolventibus, saponaceis, antiphlogisticis, antisepticis; adplicatis iisdem ad hepatis regionem; injectis clysmatibus mollibus antiphlogisticis, quæ alvum laxant; biliosæ materiæ eliminatio promovenda per blanda & refrigerantia alvum ducentia.

396. CYSTIS MORBI.

I. Receptaculum bilis hepati adhærens, confectam bilem in se recipiens, conservans in opportunum tempus, amaritudinem & flavedinem ei concilians, dein emittens per ductum cysticum in communem & ita in duodenum, præter morbos Bilis, quosdam speciales morbos patitur.

II. Ejus Compressio a tumefacto hepate vel ventriculo, non permittit bilis collectionem. Vulnerata vel rupta Cystis fundit bilem in ventris cavitatem. Obstructa a calculo aut bile nimis tenaci, ultra modum tumet cum anxietate præcordiorum & colore icteritio; cavendum ne pertundatur. Inflammata contrahitur, bilem neque admittit, neque emittit. Convulsa, icterum abeuntem & redeuntem producit antispasmodicis curandum.

397. BILIS MORBOSA.

I. Vera bilis hepatica & vesicaria quantitate peccans, degenerata, alieno loco detenta, Bilis dicitur morbosa. Ob similitudinem humor quivis morbosus tenuis acer, calorem inferens, maxime si flavescat, dicitur etiam Bilis morbosa, quamvis sit Pinguedo liquata, acris, rancida.

II. Bona bilis raro abundat, nisi post longum jejunium, vel quando ejus exitus est denegatus, uti in ictero: sed morbosa infert multa mala, ut infra constabit. Abundans sponte reddi solet vomitu vel alvi fluxu, & adjuvatur vomitoriis & purgantibus.

III. Hepar scirrhosum, obstructum, intercipiens bilis secretionem & depositionem, cum tumore hypochondrii; aut ductus choledochus obstructus, intercipiens bilis exitum, parit icterum, cum albis alvi excrementis, non curandum nisi concessa via bili.

IV. Flavus color bili naturalis, in vesica fellea hærenti præcipue communicatus, forsan ab adlato sanguine per arteriam hepaticam productus, ab acidis mineralibus in viridem; ab alcalicis in intensiorem flavedinem convertitur; corruptione & inspissatione ad nigredinem vergit: multa in morbis suggerit indicia, dum ejicitur bilis per os vel alvum, vel miscetur sanguini in ictericis. Nam Pallidior fit bilis in chlorosi, debilitate, cruditate, & alia imperfecta præparatione: quæ curanda amaris calefacientibus, roborantibus. Flavum nimis colorem & vitelli consistentiam adquirit in infantibus post ejectum meconium, quam bilem colostro, vel leni eccoprotico, commode ejicimus; hæc autem retenta, accedente aciditate adsumtorum, facile viridem colorem induit. Sed Liquescens circulantibus mista, corpus colore icteritio tingit. Cum prædominante acido in primis viis convertitur in colorem Cœruleum, seu Viridem, quem Æruginosum, Porraceum, Glasteum, vel Isatodem vocant: qualis bilis per alvum præcipue est exoneranda, ejusque aciditas alcalicis & alcalescentibus est extinguenda. Nigra autem bilis ex corruptione vel admistu sanguinis venæ portarum in Melancholia (132) exponitur. Iidem colores inducti ex mutata pinguedine, adsumtis pinguibus, abstinentiam, & usum saponaceorum, cum stomachicis exigunt.

V. Bilis cohærendi potentia oleo tenui comparanda si major fiat, in Tenacitate, Viscididate, & Vitellina, vel concreta Grumosa, aut Amurcosa, resolventibus amaris, alcalicis est minuenda & educenda. Calculos autem formans speciali titulo exponi solet.

VI. Bilis ut alii humores Corrupta, varios induit colores & consistentiam cum vehementi acrimonia, quæ exstingui vix potest, sola leni alvi ductione eliminanda, acidisque saponaceis infringenda.

VII. Ejus Fluxus & depositio impedita, & ita sanguini mista, Icterum (117) pro-

producit: ſed ex rupto organo fuſa bilis in cavum ventris incurabilem Tympanitidem (342) generat.

VIII. Morboſa bilis multa & varia inducit ſymptomata. 1. Ex abundantia, defectu, colore, conſiſtentia & corruptione. 2. In primis ſolis viis hærens vel per totum corpus diſperſa, aut ruptis repagulis effuſa. 3. Retenta vel ſimul excreta. 4. Ceſſante ejus naturali functione in chyli præparatione. 5. Parte varia quam ſanguini miſta præcipue adgreditur. Hæc omnia inter ſe compoſita infinita fere ſymptomata producunt.

398. CALCULUS IN BILIS ORGANIS.

I. Corpus alienum, concretum, raro lapideum in organis bilis natum, vocatur tamen Calculus (237.)

II. Numerus, figura, & magnitudo calculorum ſunt incerta, & ad cognitionem & curationem vix quidquam præſtant.

III. Quidam flammam alunt, alii non ardent; ſupernatant vel ſubſident; flavum, lividum, viridem, nigrumve colorem habent; alii facile in lixivio ſolvuntur, alii difficilius, quod nimis ſero detegitur.

IV. Frequentiſſima materia eſt pars Bilis oleoſa, lenteſcens, concreta, quæ ſanguini venæ portarum miſta varium præbet colorem, & odorem ſi comburitur: interdum Mucus lacunarum ductus choledochi vel cyſtis, non inflammabilis, magnum numerum calculorum præbet.

V. Frequentiſſimus locus eſt in cyſte exitum bilis intercipiens cum anxietate, cardialgia, & ictero; eodem etiam modo in ductu communi hærens reddere facit alvi excrementa albicantia cum cyſte turgida, & interdum rupta. In radicibus felleis hærens cyſtem fere vacuam relinquit. Depoſiti calculi in inteſtina non raro liberant, & cum excrementis emittuntur.

VI. Optima curatio conſiſtit in ſalibus alcalinis cum leni alvi ductione, quibus materia pinguedinoſa & mucoſa concreta ſolvitur & expellitur. Pertuſio veſicæ fellis ut quidam præcipiunt, non caret periculo, & fiſtulam relinqueret.

TITULUS IV.

DIURESIS MORBOSA.

Diureſis tria genera morborum complectitur, quorum primum refertur ad Urinam ipſam in morbis humorum generalibus (189) deſcriptam. Alterum pertinet ad Organum, Renibus, Ureteribus, Veſica & Urethra conſtans. Tertium continet varios morbos Secretioni & Excretioni urinæ adſcriptos. Nephritidem (347) ad lumborum morbos retulimus.

399. URINÆ ORGANI MORBI

I. Partes omnes ſimul ſumtæ, quæ urinam ſecernunt, deferunt, retinent per aliquod tempus & dein emittunt, Urinæ Organum conſtituunt, quibus præter motum vitalem quædam actio particularis conceſſa eſt, qua hunc ſpecialem motum efficiunt.

II. Morbi renibus, ureteribus, veſicæ & urethræ proprii, & qui pertinent ad ſpecialem ſecretionem, fluxum & evacuationem urinæ pertinent, propriis in titulis proponuntur. Conſenſus autem & metaſtaſis huc referuntur.

III. Inter urinæ vias, pulmones, pleuram & pectus maximus viget Conſenſus. Inter has vias, vaginam & uterum in feminis, atque cum inteſtino recto & te-

& teſtibus in viris, nexu vel adtactu exercetur Conſenſus. Interdum quoque obſervatur inter has & inteſtina. Hic Conſenſus in praxi obſervandus eſt.

IV. A Pectore, Lumbis & Coxa commode fieri ſolet Metaſtaſis ad vias urinæ: inde vero ad Pectus vel Caput, mala producitur metaſtaſis.

400. RENUM MORBI.

I. Corpora duo fabæ romanæ figuræ; intus lumbis incumbentia; arteria & vena majore, pluribuſque nervis ditata, quam eorum magnitudo requireret; actione particulari donata; ſecernentia ab adlato humore urinam, quam in ejus pelvim colligunt, & ureteres deponunt, Renes vocata, varios generales & ſpeciales patiuntur morbos.

II. Inter frequentiſſimos morbos eſt Calculus (237) qui a quibuſdam vera Nephritis (347) vocatur. Ille in renum pelvi hærens ſua Mole implens introitum ureteris parit obſtructionem, gravitatem, iſchuriam. Ejus Duritie infert dolorem lumborum, anxietatem, hæmorrhagiam ſeu mictum cruentum, renum exulcerationem, abraſionem muci, urinam multo muco, arenulis, aut ſabulone refertam; eadem duritie & frequenti generatione morbi longitudinem præſagit. Alias partes in Conſenſum trahens generat crurum ſtuporem, teſtis retractionem, colicam paſſionem, alvum conſtipatam, cardialgiam, nauſeam, vomitum, anorexiam, icterum, dyſpnœam, abortum, convulſionem. Ex urina ſimul retenta & perturbatis actionibus ſupervenire ſolent agrypnia, debilitas, cachexia, atrophia, febris, tremor, ſyncope, delirium, ſopor. Quæ ſymptomata ſimul latentis calculi præbent ſigna. Curatio a generali non differt: ſed mala ex conſenſu nata anodynis ſunt ſimul cohibenda, alvuſque laxa ſervanda.

III. Reliqua in renibus Aliena, grumus, vermes, viſcidum, pus, obſtructionem producentia, generant iſchuriam, cum ſignis circa lumbos, veſica vacua, atque aliis malis ex retenta urina per totum corpus diſperſis: quæ abigi nequeunt niſi cognitæ tollantur cauſæ.

IV. Renum Dolor ſpeciem Nephritidis præbet, in ejus ſola pelvi perceptus, ex acrimonia, inflammatione, eryſipelate, catarrho, rheumatiſmo, metaſtaſi, calculo, natus, ſemper aliquam moleſtam diureſin inferens, ex conjunctis ſignis diſtinguendus, & ex inventa cauſa curatio inſtituenda.

V. Vaſcula cruenta in renibus relaxata cum tranſeunte urina ſanguinem tranſmittentia, præbent urinam ſanguineam ſedimentum cruentum deponentem, ſine lumborum dolore aut pulſatione, ſed potius frigiditate, roborantibus curandam. Vaſcula autem ex impetu majore rupta, poſt lumborum ardorem & pulſationem, producunt mictum cruentum phlebotomia & refrigerantibus curandum. Vaſcula vero corroſa aut calculo deſtructa, mictum cruentum producentia, oleoſis, mucilaginoſis, & mollibus ingeſtis, conſolidanda.

VI. Ut aliis in partibus ex Convulſione cohibetur actio, ſic in mobilitate, hyſterica paſſione, conſenſu, & animi pathemate, renes contracti, non raro urinæ ſubpreſſionem inferunt, antiſpaſmodicis curandam.

VII. Debilitata renum Actio, vel non ſecernit, vel utiles ſimul humores tranſmittit, qui morbi roborantibus ingeſtis & adplicatis ad lumbos ſunt curandi.

VIII. Renes Suppurati vel Exulcerati ex urina purulenta cum ſignis circa lumbos cognoſcuntur, & exigunt balſamica conſolidantia.

401. URETERUM MORBI.

I. Canalis membranaceus ex utroque rene unus, a pelvi incipiens, ſenſilis, ubique non æque capax, intus muco lubricus, facta flexura veſicam intrans, ibidemque receptam urinam deponens, vocatur Ureter.

II. Hic vel ille a calculo, pure, muco, ad introitum veſicæ obſtructus, ad

 magnam

magnam capacitatem extenditur, & urinæ tranſitum intercipit; ad finem hærens calculus, cathetere tangi nequit, ſed facta apertura in perinæo evacuatus fuit. Si mucus acrior vel calculus, qui ſæpe in medio remoratur per ureteres tranſit, doloris ſentitur deſcenſus a lumbis ad inguina ad pubem. Ruptus vel vulneratus Ureter fundit urinam adlatam in cavum abdominis, vel telam celluloſam. Urinam ſubprimens relinquit veſicam vacuam.

402. VESICÆ MORBI.

I. Saccus membranaceus, admodum dilatabilis & contractilis, in inferiore & anteriore parte ventris hærens, in viris inteſtino recto, in feminis vaginæ vel utero incumbens, ſecretam urinam ex ureteribus recipiens, per urethram emittens, ſenſu acuto præditus, intus muco obductus, vaſis cruentis & nervis inſtructus, Veſica vocatus, ex loco, fabrica, & contenta urina, varios patitur morbos.

II. Veſica ex ſua ſede prolapſa in ſcrotum, urinæ ſubpreſſionem inferens, manu reponenda, & ſuſtentaculo conſervanda; ſi autem ex latere ſaccum formavit, ut fiat quaſi gemina, raro cognoſcitur, niſi poſt mortem.

III. Craſſa aut Calloſa facta, vel Indurata, poſt longe geſtatum calculum, micturitionem inferens, medelam reſpuit. Sed extenſa, relaxata, poſt nimiam urinæ retentionem, reddere non poteſt urinam, quando immiſſo cathetere vacua aliquamdiu ſervanda. Ejus inflammatio urinam ſubprimens horrenda, ſolitis antiphlogiſticis adplicatis ſananda. Rupta, vulnerata, vel in lithotomia perfecta, fundens urinam in cavum ventris, vel per fiſtulam extra corpus, non conſolidatur, niſi adjacentibus partibus adcreſcat. Intus Exaſperata explorationem calculi ſæpe fallit. Scabioſa vel Herpetica, emittere ſolet urinam furfuraceam cum micturitione, injectione balſamici, antiſeptici, curanda. Sed Excoriata doloroſam urinæ retentionem inferens, potu molli, & injectione mucilaginoſi curanda.

IV. Veſicæ Dolor ſi fiat a calculo, muco acriore, vel deficiente, metaſtaſi, inflammatione, ulcere, quod puris evacuatione detegitur, ſemper malum præſagium præbet, ex detecta cauſa curatio dirigenda. Hæmorrhagia interdum producit mictum cruentum, ſed ſanguis in grumum concretus urinæ exitum intercipit, diluente ſaponaceo ſolvendus, & cathetere emittendus.

V. Sphincteris ſphacelus vel paralyſis urinæ incontinentiam inferens, periculoſiſſimus eſt morbus: ſed ejus convulſio urinam ſupprimens, antiſpaſmodicis curanda.

VI. Mucus internam veſicæ ſuperficiem tegens tenacior, filamenta, ſedimentum mucoſum in urina præbet; vel obſtipat urinæ exitum. Ejus acrimonia & defectus, doloroſam urinæ retentionem parit, atque micturitionem. Materiem quoque præbet in qua calculus formari poteſt.

VII. Frequentiſſime in veſica generatur Calculus, cujus principium ſæpe habetur in renibus, dein per ureteres in veſicam delatus, accedente incruſtatione mole fit major, interdum etiam in veſica incipit. Ejus generatio communi curatione calculi (237) eſt prævenienda; parvus natus diureticis mucilaginoſis & pinguibus educendus; major ſi lithontriptico ſolvi non poteſt, lithotomia eſt auferendus. Remanens enim continuum infert dolorem; ſæpe ſupprimit urinam; & ærumnoſam vitam relinquit.

VIII. Veſica in gravidis, alvo adſtricta vel tumore adjacente, compreſſa curatur ſublatione illorum morborum & ſubſequente partu.

403. URETHRÆ MORBI.

I. Canalis membranaceus admodum ſenſilis, a collo veſicæ incipiens, in utro-

que

que sexu urinam transmittens, atque in viris etiam semen, intus muco lubricatus, Urethra dictus, variis corripitur morbis.

II. Hæc enim Obstructa vel Angustata a muco vel grumo, injecto abstergente est aperienda, cathetere immisso aperta servanda, ne supprimatur urinæ exitus. Sed Calculus (Ch. 1559.) artificiose educendus non reprimendus. Caruncula, Tuberculum, aut Ulcus, sistens, vel difficilem faciens, urinæ evacuationem, immissa turunda balsamica est minuenda & curanda. Mucus deficiens vel acrior, injectione balsamici & mucilaginosi curandus. Paralysis impediens ejectionem, aut urinæ stillicidium faciens, adplicatis roborantibus ad perinæum sananda: quibus etiam nimia dilatatio in feminis incontinentiam urinæ faciens post calculi eductionem, est minuenda. Sed Hæmorrhagia adplicationem adstringentium exigit.

III. Urethra adfecta in viris Intestinum rectum, sed in feminis Vaginam in consensum trahere solet. Pro differenti morbo infert mictum cruentum, stranguriam, dysuriam, ischuriam, & incontinentiam, multosque morbos in generatione tradendos.

404. INCONTINENTIA URINÆ.

I. Qui homines ad solitam vesicæ impletionem urinam retinere nequeunt, vel involuntarie urinam emittunt, ejus Incontinentia laborant.

II. Hujus involuntariæ evacuationis causæ distinguendæ sunt ad formandam prognosin & curationem. 1. Quæ fit ex animi pathemate, insomniis, risu, tussi, vomitu, potu copiosiore, periculo caret: in gravidis, parturientibus, alvi egestione, ex vesicæ compressione nata, sponte cessat. 2. Sed ex consensu in tenesmo, ani, intestini recti, vaginæ vel uteri morbis, prognosin & curationem eorum morborum præbet. 3. In sopore, syncope, apoplexia, delirio, convulsione, epilepsia, hysteria, relaxationem spincteris, vel spasmodicam contractionem arguit, & ut tales morbi curanda. 4. In senibus, paralyticis, post lithotomiam, transitum vel eductionem calculi majoris per urethram, arguit atoniam sphincteris, quæ roborantibus adplicatis est curanda. 5. In acutis febribus, remittentibus, & intermittentibus, & debilibus, nunquam bonum præsagium præbet. 6. Ex vesicæ interna excoriatione, herpete, ulcere, acrimonia vel defectu muci, aut urina acriore, & ex abusu diureticorum, nata, injectione emollientium, & consolidantium, atque potu largiore hydrogalactis curari debet.

III. Ipsum Stillicidium perpetuum in toto corpore nihil mali inducit, sed mala quæ sequuntur ex adsignatis causis sunt deducenda.

405. DIABETES.

I. Dum sine abundantiori ingestione, vel prægressa humidi collectione in corpore, homo multo majorem copiam urinæ reddit, quam in sanis fieri solet, is Urinæ profluvio seu Diabete laborare statuitur.

II. Istud profluvium si fiat propter morbosam humorum solutionem, in putridis, colliquativis, corruptis humoribus, chronicis, hecticis, hystericis, hypochondriacis, contagiosis, non est sistendum adstringentibus, sed antisepticis corruptio est cohibenda.

III. Si nascatur abusu Diureticorum, Cantharidum, Terebinthinæ & similium, sponte cessat omisso abusu eorum, vel diluentibus, emollientibus, mucilaginosis, obvolventibus, oleosis, cum narcoticis, compescitur, lac dulce in hac causa excellit.

IV. Si motus particularis renum auctus, nimis magnam urinæ copiam emittit, ille est compescendus adplicatis epithematibus ad lumbos, ingestione adstringentium, anodynorum: vel facta derivatione ad cutim per sudorifera. Hoc etiam in casu institui potuisset phlebotomia, aut alvi ductio per Rhabarbarum.

 406 MI-

406. MICTUS CRUENTUS.

I. Sanguinis evacuatio ex urethra, cum vel fine admifta urina, vocatur Mictus cruentus.

II. Profluere poteft fanguis ex vafis nimis dilatatis, quando intime urinæ eft miftus, vix ab urina cruenta diftinguendus: fed vafis ruptis, fanguis urinæ minus miftus eft: ita etiam ex ureteribus & vefica: fed ex urethra vel corporibus fpongiofis veniens, interdum ftillat fine emiffa urina.

III. Si fanguinis abundantia, uti in juvenibus, mutilato membro, hæmorrhagia, hæmorrhoidibus, lochiis vel menfibus fubpreffis, mictum cruentum producit, plerumque falubris eft, & ad coercendum fufficit phlebotomia.

IV. Sed natus ex inftigato motu renum particulari, abufu diureticorum, emmenagagorum, damnofus eft, & exigit diluentia, mucilaginofa, oleofa, largiori copia ingefta.

V. Major autem generalis circulatio per exercitia, equitationem, elevationem ponderis, febrem acutam, ardentem, calefacientium, fpirituoforum, aromatum abufum, aliaque acria ingefta, iram, aliudve animi pathema, nata producens mictum fanguineum, exigit refrigerantia anodyna.

VI. Sanguis autem tenuior vix coarcibilis in chronicis, catarrho, fcorbuto, acrimonia, aliifque colliquationibus humorum cum folidorum laxitate, incraffandus roborantibus fpeciali acrimoniæ dicatis.

VII. Sed in malignis, putridis, petechiis, vel pefte, aut dum variolæ, morbilli, pleuritis, eryfipelas, aut inflammatio, abierint in corruptelam, veniens, periculofiffimus eft, antifepticis incraffantibus temperandus.

VIII. Calculus in renibus vel vefica hærens, afperitate lædens vas, vetat omnia diuretica, fed potu molli oleofo, mucilaginofo, anodyno adjuvandus calculi exitus, quo exclufo fponte ceffare folet, vel his adjectis quibufdam confolidantibus, compefcitur.

IX. Denique qui fequitur vulnera, contufiones, & corrofiones harum partium, ejus curatio ex dictis morbis petenda.

X. Præter generalia ex omni hæmorrhagia, concretus fanguis interdum fiftit urinæ exitum, relinquit fæpe ulcus dictarum partium, & præbet dein urinam purulentam.

407. DYSURIA.

I. Cum difficultate, ardore, aut dolore, reddens urinam, laborat Dyfuria.

II. Quæ producitur, renum, ureterum, veficæ, urethræ, pudendorum, proftatarum, perinæi, ani, inteftini recti, penis, veficularum feminalium, vaginæ aut uteri inflammatione, abfceffu, ulcere, tumore, fcirrho, contufione, calculo, earumque partium fucci defectu & acrimonia: fæpe poft gonorrhœam, fluorem album, hæmorrhoides, tenefmum, in quibus omnibus curatio eft dirigenda ad morbi naturam has partes adficientis.

III. Aut humores morbofi aliunde, vel toto corpore nati, ad urinæ organa delati, dyfuriam inferunt; uti in acutis febribus, arthritide, podagra, rheumatifmo, catarrho, cachexia, fcorbuto, putredine, corruptela, pure, ichore, abfceffu, fuppuratione, empyemate, bile acri, lympha hydropicorum corrupta, & perfpirabili retento, femper periculum auget, quia morbofi fiftit evacuationem, & fpeciali curationi non obtemperat. Sed poft tuffim aut difpnœam, levare folet, poft cephalalgiam, dyfenteriam, volvulum, & tympanitidem, malum auget.

IV. Si vero ab acribus adfumtis, cerevifia varia, cantharidibus, acidis, rancidis, producatur, potu copiofiore, lactis, atque mucilaginofis & refinofis con-

ftante

ſtante lenitur: ſed ab aere, vento, & tempeſtate varia proveniens, melius lenitur diaphoreticis & ſudoriferis.

V. Quæ oritur ex nephritide, calculo, aut muci defectu vel acrimonia, vel & urina acriori, emulſionibus, oleoſis, evolventibus, anodynis, ovi albumine, ſpermate ceti, amygdalis, & balſamicis eſt curanda.

VI. In gravidis, parturientibus, menſtruantibus, puerperis, mobilitate, hyſtericis & morbis convulſivis, antiſpaſmodicis curatur: ſed in ſenibus difficillime tollitur.

VII. Quia talis æger non reddit debitam urinæ quantitatem, inde fiunt deinceps morbi ex cauſa dyſuriam inducente, vel ex retenta urina, maxime cachexia, anxietas, febris, aſthma ſeu dyſpnœa.

408. STRANGURIA.

I. Frequens reddendæ urinæ conamen, quæ urina exeuns ſtatim in evacuatione ſubprimitur, ut guttatim emittatur, cum vel ſine dolore aut ardore vocatur Stranguria.

II. Hujus cauſa eſt irritamentum veſicæ vel urethræ, quo inſtigatur ad reddendam urinam, quæ urethram tangens, eam ſtatim contrahere facit.

III. Cauſæ irritantes variæ ſunt. 1. Muſtum, cereviſia recens, fermentans, liquores varii miſti adſumti, huc tandem delati, mucum urethræ ſolventes, abſtergentes, ſi ſtranguriam inferant, abſtinentia ab iis, potu hydrogalactis, mucilaginoſorum & blandis pinguibus curatur. 2. Defectus etiam muci in his partibus poſt calculi vel humoris acris tranſitum, iiſdem lenitur. 3. Sed muci acrimonia, adfluxus humoris acris ex proſtatis, aut veſiculis ſeminalibus in gonorrhœa & fluore albo, vel ſarcoma in hac parte, præter generalem horum morborum curationem, exigit immiſſionem per urethram ad locum adfectum turundæ balſamicæ, quoties urina emiſſa fuit. 4. Materia cruda, catarrhoſa, acris, in ſenibus, autumnali tempore, ſtranguriam inferens, aromaticis & diaphoreticis curatur: in hydropicis malum eſt ſignum. 5. A morbis veſicæ, urethræ, proſtatarum, & calculo hic hærente proveniens, eorum morborum curationem exigit. 6. Sed ex conſenſu inteſtini recti, ani, perinæi, vaginæ, uteri, in dyſenteria, teneſmo, volvulo, gravidis, parturientibus, puerperis, abortientibus & menſtruantibus, præter generalem eorum morborum curationem, ingerenda, & adplicanda anodyna, balſamica, nervina.

IV. Mala ex ſtranguria deducenda vel intelliguntur ex urinæ paucitate (189. x.) vel ex cauſis ſtranguriam inducentibus.

V. Multitudo cauſarum unicam generalem curationem non admittit.

409. ISCHURIA.

I. Poſtquam urina a ſanguine per renes fuerit ſeparata, ducitur per varia organa extra corpus: ſi non ſecernitur vel ſecreta impeditur evacuari, homo Iſchuria laborare dicitur.

II. Cauſæ referri poſſunt ad organa vel ad morbos.

III. Renes, ureteres, veſica, urethra, perinæum, proſtata, penis, variis morbis poſſunt adfici urinam ſubprimentibus, qui ſi veſica altiores ſunt, & ita veſicam relinquunt vacuam, Pſeudo-Iſchuriam vocant.

IV. Inter morboſas cauſas quædam ſunt ſecretionem impedientes, aliæ tranſitum denegantes.

V. Secretio interdum cum magno periculo impeditur in febribus, acutis, inflammatoriis, paroxyſmo intermittentium, phrenitide, pleuritide, peripneumonia, ardentibus, rheumatiſmo, quando lentor, vel motus major renes obruit: pro-

protinus vena fecanda, alvus ducenda, adplicanda ad lumbos laxantia refrigerantia, fimiliaque ingerenda.

VI. Si ex Confenfu, convulfione, hyfterica & hypochondriaca paffione, dolore vehementi ventris, capitis, lumborum, inteftinorum, coxæ, uteri, mobilitate, menftruatione, dentitione, fiftitur urinæ fecretio antifpafmodicis anodynis referabitur.

VII. Materia podagrica, arthritica, rheumatica, catarrhofa, fcorbutica, variolofa, acrimonia fucci nervofi, & fimiles humores ad renes delati, fi fiftant fecretionem, revocandi ad confueta loca.

VIII. Secretæ urinæ exitum impediunt omnes caufæ, quæ in renibus, ureteribus, vefica, & urethra, 1. Faciunt obftructionem, 2. Intumefcentiam laterum, 3. Compreffionem.

IX. Calculus hærens in pelvi renum, uretere, collo veficæ, & meatu urinario, ejus adjuvanda eft evacuatio, antinephriticis dictis, aut major in vefica per lithotomiam, fed in urethra per artificiofam olei injectionem.

X. Sanguis effufus, concretus, glutinofum, vifcofum, purulentum, mucofum in viis fubfiftens, refolventibus diureticis eft auferendum. In vefica hærens injectio facienda. His non procedentibus per catheterem immiffum urina emittenda.

XI. Viarum urinæ intumefcentiæ, œdemata, inflammationes, farcomata, Ifchuriam producentes, contractio vel contufio Ifchuriam induentia, illa ex dictarum partium morbis eft cognofcenda & curanda.

XII. Ita in gravidis, hydrope & fcirrho uteri, vaginæ, perinæi, proftatarum, inteftinorum aliorumque partium adjacentium tumoribus, vias urinæ comprimentibus, nata, cognitio & curatio ex dictarum partium morbis eft petenda.

XIII. Interdum non fecernitur deficiente actione fecretoria, in apoplexia, fopore, paralyfi, debilitate, parefi, catoche, frigore, laxitate.

XIV. Humores craffiores in cruditate, pituita, chronicis, leucophlegmatia, hydrope, cachexia, urinam fubprimentes funt refolvendi.

XV. Evacuatione alia, potus vel tenuis defectu, perfpiratione aucta, fudore, alvi fluxu, copiofiore ingeftione, vel minuta evacuatione curatur.

XVI. Ruptio vel vulnus collectam urinam ex vefica in ventrem, vel cellulofam telam, effundens medelam vix admittit.

LIBER

LIBER V.

MORBI GENERATIONIS.

Generationis morbi ad tres titulos commode referri possunt. 1. Qui pertinent ad Genitalia virorum. 2. Ad Genitalia feminarum. 3. Ad Embryologiam.

TITULUS I.

GENITALIUM VIRORUM MORBI.

Morbi genitalium in viris referuntur, 1. ad Partes, 2. Liquorem, 3. Speciales actiones.

410. PENIS MORBI.

I. Uo corpora cavernosa, oblonga, septo medio lateraliter juncta, in quorum sulco inferiore conjunctionis locata est urethra, quæ ad finem format glandem magis tumentem, incipientia a pube, motu suo speciali sanguine arterioso, turgentia & rigentia, Penem constituunt, qui communibus externis integumentis, ad finem prolongatis in Præputium, tegitur.

II. Variis morbis huic parti propriis corripitur. 1. Minuta vel exstincta Actio huic parti specialis ex senectute naturalis est: sed ex debilitate totius corporis veniens sensim restauratur. At vero hæc actio in matura ætate exstincta speciem Impotentiæ præbet, nervinis perinæo & lumbis adplicatis, sananda. 2. Actio hæc nimis implens spongiosa corpora in genere Tentigo vocatur: hæc ex seminis nimio irritamento Satyriasin producit, medicamentis antaphrodisiacis curandam; sed ex calculo aliave morbosa causa irritante producens Priapismum, secundum inventam causam curari debet. 3. Male formatus, intortus, curvatus; in Chorda, Hipospadiæo, si fiat ex hydrope, discutientibus restituitur; ex gonorrhoea plerumque remanet; sed ex nativitate incurabilem impotentiam relinquit. 4. Glans ipsa vel ejus corona sarcomate obsessa, præbet condylomata, cristas, phymata, verrucas; ulcera & pustulas in hac parte Chancres vocant; hydatides obsidentes Bullas crystallinas vocant; qui omnes morbi ut plurimum ex gonorrhoea maligna vel lue venerea nascuntur, & ejus curationem exigunt.

III. Præputium circumcisione, ut quibusdam gentibus, ablatum, Apellam facit. Tumens autem, & simul glandem tegens, generat Phimosin, quod ex nativitate concretum, sectione est aperiendum; sed ex inflammatione contractum, laxantibus est dilatandum; a pustulis autem venereis obsessum, quædam simul mercurialia mitia sunt adplicanda. Tumens retro coronam tractum, Paraphimosin producens, in curatione vix differt.

IV. Reliqui morbi generales hanc partem infestantes, in signis & curationibus ab iis vix differunt. Sæpe pariunt autem dysuriam, & impotentiam: vulnera periculosiorem hæmorrhagiam inferunt.

V. Pollutio, gonorrhoea, dysuria, & impotentia ex hac parte nata propriis titulis traduntur.

411. PRO-

411. PROSTATARUM MORBI.

I. Corpus glandulofum, urethræ circa veficæ collum adhærens; confectum humorem compreffione mufculi comprefforis in cavum urethræ emittens per varios ductus, vocatur Proftatæ.

II. Hujus tumor, contufio & induratio, in perinæo præbet tumorem & dolorem, qui fæpe dyfuriam & ftranguriam infert, ut in aliis locis curandum. Hujus laxitas producens liquoris ftillicidium, quod gonorrhœam benignam vocant, longo tempore fine multa debilitate ferendam, potius externis roborantibus & balfamicis curatur, quam internis diureticis. Sed ex venerea lue infectum, gonorrhœam virulentam producit, iifdem atque folitis fimul antivenereis curandam.

412. SCROTI MORBI.

I. Burfa laxa ex communibus integumentis facta, a perinæo inguinibus & pene pendula, fepto in duos loculos diftincta, teftes tegens, Scrotum dicta, variis corripitur morbis, ad onerandam fcientiam nominibus ut plurimum diftinctis.

II. Ejus Contufio, vulnus, nifi quod minus hiat, eryfipelas, inflammatio, ulcus, excoriatio, pruritus, facile cognofcuntur, & ut ifti morbi curantur: ejus laxitas fuftentaculo eget.

III. Humor autem aquofus aut pituitofus occupans integumenta; vel collectus in uno vel altero aut utroque cavo; vel etiam in peritonæi facco prolongato, quando in ventrem refundi poteft, & locus fubligaculo fuftentandus, Hydrocele vocatur, quæ fuftentatione totius fcroti fine preffione ad funiculum fpermaticum, & adplicatione difcutientium eft curanda: vel apertura facta collectus humor educendus, dum fimul iifdem auxiliis prævenitur recidiva.

IV. Reliquas herniarum fpecies, quæ ad Ofcheocelen referuntur, fi aerem contineant, vel in facco formato peritonæi vel in prolapfo inteftino, Pneumatocelen vocant, hæ in ventrem refundendæ & fubligaculo retinendæ.

V. Tumores autem in tefte, aut corpore pyramidali, varicofi & carnofi, quos Varicocelen, Cirfocelen, & Sarcocelen vocant, cognofci & curari debent fecundum iftos morbos generales, quorum amplior defcriptio in fequente titulo.

413. TESTIUM MORBI.

I. Corpora duo olivaris figuræ, inftar glandularum multis vafis congregatis conftantia, tunica vaginali & albuginea tecta, mufculo cremaftere fuftentata, extra abdomen in viris pendula, fcroto infuper tecta, fpeciali actione femen conficientia, quod per epididymides & vafa deferentia in veficulas feminales deferunt, Teftes vocantur, qui numero abundantes promittunt falacitatem; unicus autem non infert fterilitatem: fed deficientes, nifi latitent in corpore, certam fterilitatem inferunt, nam in alieno hærentes loco funguntur tamen fuo munere. Obfervandum in his ne tumor Epididymidis, aut corporis pyramidalis, aut hernia, vel bubo, pro Tefte habeatur.

II. In matura ætate & falacioribus incrementum magnitudinis non pertinet ad morbos; neque decrementum aut exarefcentia in fenibus & longa abftinentia, morbofa cenfetur.

III. Variis morbis, qui etiam fpeciales curationes exigunt, tument teftes, qui tactu facile dignofcuntur.

IV. In falacioribus, juvenili ætate, & tempore vernali, teftes nimis tumen-

mentes, qualis morbus Spermatocele vocatur, curandi refrigerantibus.

V. Humor autem viſcoſus vel & aquoſus, frigidus, indolens, in vaginali tunica, vel ſubſtantia teſtis hærens, Hydrocelen producens, diſcutiendus, cum ſuſtentatione externa.

VI. Venæ corporis pyramidalis varicoſæ, vel vermium inſtar tumentes Varicocelen generant: ſi ita fiant ſine compreſſione ſupra funiculum ſpermaticum, diſcutientibus adſtringentibus cum ſuſtentatione minuendæ.

VII. Tumor autem ſolidior in Teſte, vel & corpore pyramidali, carnis ſubſtantiam exhibens, Sarcocele dictus, ſine infectione venerea, reſolventibus abigendus.

VIII. Tumor durus, aſper, indolens, ſcirrhoſus non irritandus, ſed promte reſolvendus: nam Cancroſus magis dolens & tumens, per funiculum ſpermaticum propagans, promte amputandus, ſi enim in abdomine mala intulerit ſymptomata, incurabilis eſt.

IX. Tumor autem ſtrumoſus, frigidus, durus, in ſola teſtis ſubſtantia, calefacientibus reſolventibus abigendus.

X. Sed ex recenti prægreſſa Contuſione, ut ſæpe fit in equitatione, natus tumor, laxantibus, reſolventibus eſt curandus.

XI. Tumor autem dolens, pulſans, ſcrotum ſæpe rubedine ſimul ſuffundens, & febrem excitans, antiphlogiſticis adplicatis curandus.

XII. Dum poſt diu toleratam veneream luem, & maxime ſubpreſſam gonorrhœam virulentam, teſtis tumet, mercurialibus prudenter adplicatis curandus.

XIII. Dolor Teſtium ſine tumore & ſine manifeſta cauſa anodynis adplicatis eſt mitigandus.

XIV. Teſtes Relaxati & nimis penduli, ut ſæpe in infantibus, corporis debilitatem indicantes, ſuſtentandi & adplicatis roborantibus adcurtandi.

XV. Humores morboſos aliunde, ſæpe in morbis pectoris, recipientes, ut plurimum malam Metaſtaſin præbent, qui ad propria loca & minus periculoſa ſunt reducendi.

414. VESICULARUM SEMINALIUM MORBI.

I. Veſiculæ duæ, cervici veſicæ urinariæ poſterius adhærentes, ex vaſis deferentibus confectum ſemen recipientes, & preſſione facta emittentes in uretram, ubi orificium tegitur quadam caruncula, quam Caput gallinaceum vocant, Veſiculæ ſeminales dicuntur.

II. Hæ frequentiſſimam Luis venereæ ſedem præbent, quando generant gonorrhœam virulentam. Harum autem caruncula tumens iſchuriam, dyſuriam, & ſtranguriam infert, immiſſa turunda balſamica ope candelæ ceraceæ, quoties reddita fuit urina, curandam. Orificium emunctorii relaxatum, vel caruncula corroſa, aut conſumta, generat gonorrhœam valde debilitantem, injectione conſolidantis & immiſſione turundæ balſamicæ curandam, externe ſimul adplicatis roborantibus.

415. SEMINIS MORBI.

I. Liquor præſtantiſſimus, ſpeciali actione Teſtium ex adlatis humoribus confectus, in epididymidibus, vaſiſque deferentibus magis elaboratus, in Veſiculis collectus, opportuno tempore in uretram effundendus, & dein emittendus, Semen dictus, variis corripitur morbis.

II. Ejus Abundantia generatur in flore ætatis, vita lauta, abuſu ſpermatopoieticorum: inde nata nimia ſalacitas, & ſatyriaſis, curatur refrigerantibus, nitroſis, & acidis; alii camphoram laudant.

III. Ante maturam ætatem & in ſumma ſenectute deficiens, utpote natura-

 le,

le, non eget curatione. In caftratis vel abfciffo organo in lithotomia aut celetomia omnem medelam refpuit. Sed obftructione teftium aut reliquorum organorum deficiens, eorum morborum exigit curationem. Proveniens ex parciore diæta, laboribus durioribus, corporis debilitate; vel nimia feminis profufione, fponte fanatur, omiffis vel curatis caufis. Sed ex debilitata particulari actione fi deficiat, adplicatis & ingeftis iftis, quæ fpermatopoietica dicuntur, curari folet.

IV. Redditur fpiffius & maturius in longa abftinentia; Tenuius in frequentiore evacuatione & debilitate; Corruptum, fœtens, virulentum, ichorofum, præcipue in gonorrhœa & lue venerea.

V. Ejus evacuatio copiofior, in venere frequentiore, mutatis moribus obtemperat. Sed in Pollutione, & Gonorrhœa benigna, adplicatis roborantibus temperanda eft evacuatio. In gonorrhœa venerea fimul morbi ratio eft habenda.

VI. Nam illa nimia excretio generabit in ventriculo cardialgiam, anxietatem, inappetentiam; lumborum laffitudinem, furditatem, amaurofin, vertiginem, tabem dorfalem: in toto corpore frigiditatem, laxitatem, cruditatem, maciem, pallorem, debilitatem, convulfionem, mobilitatem, & pulfum languidiorem, atque tandem impotentiam.

VII. Ejus autem parcior, fed non morbofa evacuatio, raro morbum infert: quando a morbo impeditur debito modo evacuari, hoc in Impotentia traditur.

416. GONORRHÆA.

I. Muci vel Seminis boni aut corrupti morbofa frequens & copiofa evacuatio, plerumque fine tentigine, & fine voluptate per uretram, vocatur Gonorrhœa.

II. Vera, 1. Eft quando funditur liquor feminalis in teftibus elaboratus. 2. Spuria autem dum exftillat quivis alius humor ex proftatis, glandulis Covvperi, Littrii vel cryptis uretræ: aut liquor ftillans ex glandulis olidis pone coronam glandis. 3. Virulenta, quæ provenit ex infectione venerea, a reliquis caufis vocatur benigna. 4. Habitualis, quæ non ex parte læfa, fed ex toto corpore ducit originem. 5. Chordata, dum fimul tenditur & incurvatur membrum. 6. Sicca, ex omnibus fymptomatibus perceptis poft impurum coitum, ut in gonorrhœa, fine liquoris ftillicidio.

III. Quintuplex humor feorfim vel conjunctim effluere poteft. 1. Ex veficulis feminalibus, 2. Proftatis, 3. Glandulis Covvperi, 4. Glandulis Littrii, 5. Lacunis uretræ.

IV. Quæ oritur abufu cantharidum, diureticorum, equitatione, venere frequentiore, laxitate orificiorum, dicitur Benigna.

V. Sed virus venereum ftatim ab his humoribus receptum, vel denique ex corpore ad hos humores depofitum, producit malignam.

VI. Malignam expectamus fi paucos poft dies ab impuro coitu exftillat ferum acre cum aliqua voluptate, ftranguria, rubedineque ad exitum uretræ, qui liquor fenfim glutinofior huic parti adhæret.

VII. Stillant dein quædam guttulæ liquoris vifcofi feminalis, frequentior fit tentigo cum dolore, dyfuria, ftranguria cum morfionis & caloris fenfu in uretra: increfcente malo exftillat liquor varii coloris, magifque fœtens, tumet, calet, & dolet perinæum, incurvatur fæpe membrum. Tandem mitefcit rofio, fed effluit feminalis liquor copiofius, donec emiffis quibufdam filamentis, fenfim fponte fubfiftat, nifi fuerit habitualis.

VIII. Si liquor feminalis fimul evacuetur, generatur debilitas, phthifis, atrophia, febris hectica, cachexia, anorexia, pallor, hypochondriorum obpreffio, frigus & imbecillitas lumborum, vifus debilitas, animi deliquium. Adprediens uretram inducit ftranguriam, dyfuriam, ifchuriam. Pergens ad alias partes, parit

rit perinæi tumorem, proſtatarum & veſicularum ſeminalium exulcerationem. Ad glandem & præputium phimoſin, paraphimoſin, puſtulas, ulcera, ſarcomata. In corporibus ſpongioſis deformitatem. In glandulis inguinalibus Bubones. Ad teſtes & funiculum ſpermaticum prorepens, illa in tumorem durum elevat. Denique circulantibus communicatum virus, perfectam luem veneream generat. In feminis coinquinat vulvam, vaginam, uterum & ovaria.

IX. Prævenitur abſtinentia: ſed ſi virulentum adplicatum fuit, pars tacta ſedulo & ſæpe abluenda.

X. Gonorrhœa venerea recens facile curatur purgante mercuriali cum exhibitis balſamicis, dein leniter adſtringentibus, quæque recipiunt ſaccharum ſaturni.

XI. Si autem ita recepta Gonorrhœa diu duraverit, vel habitualis fuerit facta, non facile cedet ſine mercurialibus adſumtis vel adplicatis, donec præludia ſalivationis conſpiciantur, quando purgantibus & diminutione ſalivantium, impetus determinandus ad alvum: interim in uſu ſalivantium continuandum, ut levis maneat ptyaliſmus per tres ſeptimanas, ſimulque adhibenda balſamica, dein leniter adſtringentia ut in præcedente.

XII. Si benigna oritur ex abuſu diureticorum, poſt omiſſionem eorum adhibenda diluentia mollia.

XIII. Si autem orificia emunctoriorum fuere relaxata, adhibenda roborantia externa adplicata & per uretram indita.

417. IMPOTENTIA.

I. Qui vir maturæ ætatis rem veneream exercere non poteſt cum effectu Impotens dicitur.

II. Vitium hoc quærendum 1. In organis, 2. Liquore, 3. Actione, 4. Partibus adjacentibus, 5. Toto corpore.

III. Organa ad hoc opus concurrentia in viris ſunt teſtes, funiculus ſpermaticus, veſiculæ ſeminales, uretra, proſtatæ, penis.

IV. Teſtes deficientes, ablati, contuſi, indurati, ſtrumoſi, ſcirrhoſi, tumentes, hydropici, obſtructi, exareſcentes, exulcerati, vulnerati, eorumque actio exſtincta, ſemen non ſuppeditant: idem in funiculo ſpermatico & corpore pyramidali. Quo refertur hydrocele, ſarcocele, ſpermatocele.

V. Veſiculæ ſeminales ruptæ aliunde fundentes ſemen: obſtructæ vel compreſſæ: non potentes fundere paralyſi in muſculo compreſſore ſemen in uretram.

VI. Uretra contracta, obſtructa, in media via, vel non ad finem penis aperta.

VII. Proſtatæ tumentes, ſcirrhoſæ, ſtrumoſæ, corroſæ, vel obſtructæ, non ſolum impediunt exitum ſui ſucci, ſed etiam interdum intercipiunt exitum ſeminis.

VIII. Penis eſt maniſeſtiſſima & frequens impotentiæ cauſa, dum retrotractus, incurvatus, contortus, deformis, in glande clauſus, phimoſi obtectus, aut deficiens, invenitur; paralyſi aut deficiente erectione laborans.

IX. Quia ſolum ſemen maſculinum eſt prolificum, hoc ergo deficiens, corruptum, crudum, in tranſitu infectum, nimis evacuatum, perpetuo ſtillans, alieno loco emiſſum, parit impotentiam.

X. Ad elaborandum & ejaculandum ſemen requiritur actio, quæ ante ætatem & in ſenibus ſine medela deficit: ſed in maturis minuitur aut exſtinguitur, cura, mœrore, timore, triſtitia, mercurialibus, nitroſis, frequenti ebrietate: quibus etiam cauſis penis erectio adimitur, maxime ex odio, & pudore, vel paralyſi; & ſeminis ejectio ſiſtitur, deficiente actione muſculi, qui veſiculas comprimit. Deficiens hæc actio vocatur Frigiditas. Multi addunt per magiam & veneficia hanc actionem quoque exſtingui.

XI. Interdum perinæi, inteſtinorum, aliarumque partium organis genitalibus adjacentium tumores, ulcera, indurationes, vulnera, calculus, contuſio, equitatio, confectionem aut ejaculationem intercipiunt, qui morbi conſueto modo ſunt curandi.

XII. Tandem in debilitate, longa valetudine, cachexia, hydrope, evacuatione copioſiore, hæmorrhagia, &, ut ferunt, phlebotomia pone aures, cum reliquo corpore debilitato exſtinguitur ſeminis generandi & ejaculandi potentia, qualis Impotentia recuperatis viribus evaneſcit.

TITULUS II.

GENITALIUM FEMINARUM MORBI.

Morbi genitalium in feminis referuntur 1. *ad Partes*, 2. *Actiones*, 3. *Morbos ſpeciales in his.*

418. MULIEBRIA.

I. Partes genitales feminarum externæ Muliebria dictæ, conſtantes Pube, Labiis, Hymene, Monticulo, Frenulo, Nymphis, & Clitoride, variis corripiuntur morbis.

II. Horum Clauſura vel Concretio ſola ſectione aperiri poteſt. Contuſio & laceratio, facilius in putrilaginem convertitur: Eſchara inde facta perpetuam valetudinem relinquit. Intumeſcentia nimia, œdemata, hydatides, diſcutientibus adplicatis abigenda. Ulcera curatu ſunt difficillima ob humiditatem partis, & confluxum excrementitiorum. Sarcomata adplicatis reſinoſis & antiſepticis curanda, ne cancroſa maligna fiant. Varii morbi ex lue venerea generalem curationem iſtius morbi exigunt.

III. Sæpe morbi fiunt ex abortu, partu, lochiis atque menſtruis ſubpreſſis. In Gravidis ante parturiendi tempus ſunt curandi ne partui obſint: ſed in Puerperis tumentia fotu molli ſunt minuenda.

419. VAGINÆ MORBI.

I. Canalis membranaceus, utcumque ſpongioſus, intus rugoſus, multis lacunis liquorem fundentibus inſtructus, anguſtiore principio a pudendis mulierum incipiens, & in uteri ſubſtantiam deſinens, Vagina vocatur, omnino ab uteri cervice diſtinguenda. Tria genera morborum patitur. 1. Qui morbi referuntur ad ſubſtantiam ſeu fabricam, 2. Ad Humores, 3. Ad Actionem.

II. Morbi ſubſtantiæ complectuntur Amplitudinem majorem, ut poſt partum & in venere abutentibus; Anguſtiam ante maturitatem & vietis, qui morbi vix egent medela; ſed Clauſura, ut in atretis, ſectione aperienda; Coaleſcentia ex nativitate aut poſt excoriationem, exulcerationem vel ſimilia, vix capit medelam; Plicarum vel totius procidentia, poſt ablutionem cum antiſeptico, refundenda eſt, atque pudenda externe potius ſuſtentanda, quam immiſſo globulo vel annulo intus retinenda pars prolapſa.

III. Vagina a cauſa mechanica vulnerata, contuſa, vel rupta, difficiliorem curationem promittit, quia pars corporis inferior, multam humiditatem recipit, & inteſtinum rectum atque veſicam adjectam habet.

IV. Fiſſura, inflammatio, ulcus, fiſtula, hydrops, puſtulæ, excoriatio, varices, ſarcomata, verrucæ, tubercula, carunculæ, ſcirrhus, cancer, ſphacelus, hæmorrhagia, generali methodo curantur, niſi quod adpropriata ſunt adhibenda te-

topica, quæ magis ſiccantia eſſe debent & mitiora ob humiditatem, adfluxum humoris & ſenſum exquiſitiorem partis.

V. Frequentiſſimi vaginæ morbi fiunt in gravidis, abortu, partu, puerperis, ſecundinis vel lochiis ſubpreſſis, menſium lochiorumve profluvio, gonorrhœa & lue venerea laborantibus, quando dictorum ſimul ratio habenda eſt.

420. UTERI MORBI.

I. Pars organica, ſoli ſexui femineo conceſſa, in pelvi oſſea hærens, inter veſicam & inteſtinum rectum, Uterus dicta, in recens natis vix drachmam pendens; circa pubertatem & in vietis unciam circiter; in maturis & ſalacioribus ultra duas uncias; hujus latitudo in his ad fundum duorum pollicum, ad cervicem unius fere pollicis; craſſitudo perpendicularis ad corpus fere ſeſquipollicis; longitudo ab orificio ad fundum trium pollicum; laterum craſſitudo fere digiti tranſverſi. Cavitas autem in meditullio vix fructum amygdalæ ſuperat: hujus orificium vix ſtylum admittit, quod in conceptu & menſtruatione aliquantulum, ſed in partu & abortu multum dilatatur.

II. Uterus mole in Gravidis non ſolum ita augetur ut fœtum cum ſecundinis contineat, ſed & ejus latera ſimul craſſiora fiunt: vaſa cruenta elongantur & ampliantur; ſpongioſa ſubſtantia ſanguine turget; cui parti placenta adhæret, in ea deteguntur oſcula ampliſſima; fibræ antea pellucidæ, nunc rubræ & carnei coloris inveniuntur; fundus præ partibus reliquis extenſus eſt; os toto geſtationis tempore naturaliter clauſum; ſed inſtante partu & abortu ſenſim fit mollius & latius. Intra ſexdecim dies a partu in puerperis ad naturalem magnitudinem redit.

III. Uteri morbi referuntur 1. Ad ejus varias Partes, Vaginam, Tubas, Ovaria; & Uteri corpus ipſum, qui ſoli hic traduntur. 2. Ad morbos functionis, Menſtruationis, Conceptus, Graviditatis, Abortus, Partus, Lochiorum & Puerperii, qui ſpecialibus nominibus exponi ſolent.

IV. Morbi autem utero proprii referuntur 1. Ad contenta in ejus cavitate, 2. ejus orificium, 3. locum, 4. figuram, 5. morbos a cauſis externis inductos, 6. totius ſubſtantiæ, 7. in mole aucta, 8. minuta, 9. actionis, 10. evacuationis.

V. In uteri cavo. 1. Humor laterum uteri & cervicis, confluens ex ovariis & tubis: atque 2. ſanguis menſtruus vel lochiorum, hic ſubſiſtens, orificio clauſo, languidiore motu fibrarum uteri, ſtagnando, mole auctus, & dein corruptus: aut 3. natura aliena hic depoſitus humor, multa infert primo in utero ſymptomata, dein abſorptus in corpore toto, quæ curari nequeunt, niſi orificium contractum aperiatur, & pars interna depuretur. 4. Aliena in uterum truſa plerumque cruſta calculoſa obducuntur: vel in eo genita, vermes, aer, grumus, placenta, dilatando orificium, & interdum datis emmenagogis ſunt educenda. 5. Sarcoma uteri cavum implens, per ejus orificium menſtruationis tempore maxime tumens, extrahi nequit, neque corrodi, ſed ſuſtentatione externa, & adplicato antiſeptico ejus incrementum debet impediri.

I. Uteri Orificium tempore menſtruationis, partus, & lochiorum evacuationis, clauſum vel nimis contractum ab inflammatione, tumore, aut tetano, exitum impediens, pro ratione cauſarum per topica & interna medicamenta aperiendum: ſi autem coaluit, vel membrana obductum, incurabilem ſterilitatem, & menſium ſubpreſſionem inducit. Sed hians perpetuo, quod immiſſo digito explorari poteſt, inferre ſolet leucorrhœam, menſium profluvium, abortum frequentem, quando fumo reſinoſo, balſamico adplicato, & lavamento adſtringente curari debet.

VII. Uterus in non gravidis in pelvi hærens, vagina & ligamentis nexus furſum adſcendere nequit: ſed in gravidis tumens removet meſenterium & inteſtina,

na, furfum procedit directe, vel ad hoc vel illud latus magis inclinat, aut fupra os pubis nimis propendet, qui fitus mutatus Dyftociam producit, nifi fitu corporis, fuftentatione, aut prudente manu obftetricis, præveniatur. Defcendens autem comprimendo nervos, arterias vel venas iliacas, non raro infert torporem, varices aut tumorem pedum; comprimendo autem inteftinum rectum vel veficam difficilem alvi egeftionem & diurefin infert; qui morbi mutato fitu, & poft partum evanefcunt; in pedibus præveniuntur fuftentaculo artificiali. Os uteri inftante partu ad muliebria nimis defcendens, dyftociam parit, quæ levari nequit nifi manu retrudente & fitu puerperæ decliviore. Prolabitur interdum in non gravidis, poft leucorrhœam, profluvium menfium, frequentem partum vel abortum, a faltu, tuffi, vomitu, tenefmo, elevatione ponderis, quando in medio tumoris detegitur os uteri, fubito magnus generatur tumor, qui ftatim refundendus, fed fi diu prolapfus fuit uterus, prius fovendus & abluendus, repofitus retinendus fuftentaculo & decubitu, pars tunc interna eluenda & confolidantibus inditis curanda. Invertitur quandoque uterus in partu difficiliore imprudenti eductione placentæ, quando tumor annulo duro cinctus invenitur: ftatim tunc refundendus eft, fi autem diu duravit, ut procidentia tractandus, ne fphacelum contrahat, & femina moriatur.

VIII. Quandoque uteri figura deformis invenitur, per herniam in latere ejus, vel caufam externam prementem, aut cicatricem relictam, qui morbi ablatione prementis & apto fuftentaculo funt curandi.

IX. Uterus Vulneratus in non gravidis nihil fpeciale habet, fed in gravidis mortis & abortus periculum infert. Idem fere fentiendum de Contufione, quæ quoque in folis gravidis fieri poteft. In obefis compreffus fterilitatis eft caufa; fed a tumore externo interdum obliquum fitum, vel deformem figuram adquirit: quæ fublatione caufarum prementium funt emendanda. Ejus Extenfio a congeftis morbofis humoribus vel tumoribus (v) fuperius tradita eft. In non gravidis non exftant exempla uterum fuiffe ruptum, fed in gravidis fi fœtus validiore motu rumpat uterum, effundaturque in cavum ventris, fola fectio abdominis, matris & fœtus vitam fervare poteft; prævenitur autem artificiali fuftentatione. Ejus Laceratio frequentior fit imprudenti pertractione obftetricis, vel avulfione placentæ, quando injectione mollis balfamici curatio eft tentanda, adplicato fimul cataplafmate fuftentante ad abdomen.

X. Uteri nimia Laxitas inducta, frequentiore partu vel abortu, extenfione a morbofis contentis humoribus, menfium lochiorumve profluvio & leucorrhœa, fi habetur in ejus orificio parit abortum vel fterilitatem, conceditque in partu uteri inverfionem: illa autem in uteri fibris promittit dyftociam & placentæ retentionem; exhibet gravitatis fenfum; frequentius infert uteri hæmorrhagiam: qui morbi præveniuntur & curantur adplicatione roborantis ad abdomen cum modica fuftentatione. Ejus orificii rigiditas in primiparis & fenioribus feminis difficilem partum præfagit, qui fit facilior inunctione linimenti mollis & fotu: illa autem fi fiat a convulfione antifpafmodica funt adhibenda. Orificii nimia durities tactu detegenda, callofa & cartilaginea curationem refpuit; fed contracta aut inflammata ut rigiditas curatur. Uterus humidior ad adtactum eft mollior & frigidior; multumque humoris per pudenda emittit, menfefque funt albicantes, & fæpe fterilitatem infert: curari debet calefacientibus roborantibus cum modica fuftentatione ad abdomen adplicatis, non facile acria, ut veteres, pudendis indenda funt. Siccior autem in corpore manens ex inflammatione vel eryfipelate, ut ifti morbi curandus: fed prolapfus & ita exficcatus, ante repofitionem fotu molli humido & fubpingui, humectandus. Calidior ex morbis inflammatoriis aut eryfipelatofis, vel humore acri biliofo, fpecialem non exigit curationem: fed modica adfectio curatur refrigerantibus adplicatis & ingeftis. Frigidior autem ex languidiore motu vitali & particulari, menfes parciores & minus coloratos emittit, fæpe patiuntur feminæ leucorrhœam, facile abortiunt,

adpli-

adplicatione calefacientium & roborantium hic morbus curandus. Uteri Debilior actio ex contractilitate, motu vitali generali vel particulari, consueto modo cognoscitur & curatur, nisi quod addenda sit simul uterina medicamenta. Dolor in utero ex quacumque causa anxietatem infert, vesicam & alvum saepe in consensum trahit, secundum inventam causam curandus, si tolli non potest exhibenda anodyna uterina. Uteri Gravitas ex retentis humoribus, vel foetu mortuo, quando circa locum uteri simul observatur tumor, curari debet contentorum evacuatione: sed si fiat sine tumore ex debiliori actione, ut debilitas curatur.

XI. Uterus 1. Tumens ex contentis in ejus cavitate, si fiat ex graviditate naturalis est, a retentis humoribus superius exposuimus (v), ex mola, vel relicta placenta, sanguine menstruo vel lochiorum subpresso speciali titulo traditur. Sed ejus Intumescentia ab Aere corruptione contentorum nato fieri nequit sine valida orificii constrictione, quod dilatatum aerem emittit, locus dein depurandus, & nova generatio antisepticis praevenienda. Lympha autem in cavo collecta, vel hydatidibus recepta, simili modo emittitur, sustentato simul abdomine. 2. Sed tumens a Sanguine in vasis contento, post mensium lochiorumve subpressionem, difficilius curatur sine subsequente febre putrida, cujus curatio tunc adhibenda, cum fotu & sustentatione abdominis. Tumens ex Hydrope vel oedemate praeter sustentationem & adplicationem discutientium interna diuretica, uterina exigit. Uterus ex Inflammatione tumens inducit ardorem, siccitatem, dolorem vehementem & anxietatem in infimo ventre & ad perinaeum, saepe fiunt stranguriae, tenesmus, coxae & inguinum dolor, vomitus, caligo, suffocatio, sincipitis dolor, colica & multa alia ex consensu: curari debet ut aliae inflammationes. Ejus Erysipelas ab inflammatione signis vix distingui potest, nisi quod calor sit magis mordax, urina flavescens flammea, pulsus velox minus durus. Hi autem morbi vel & alii si in Abscessum vel Suppurationem transeunt, pus dilatato uteri orificio educendum, & ut sinus purulentus relictum ulcus curandum. Uteri Sphacelus ex dictis aliisque causis natus, conjicitur, ex doloris cessatione sine ratione, pulsu debili vacillante, sudore copioso frigido, facie cadaverosa, effluxu foetentis ichorosi humoris: si intus fiat raro emergunt; sed in utero prolapso, interdum post amputationem servatae sunt mulieres. Ejus Scirrhus & Cancer sensim & lente increscit praecipue in vietis, generat primo pondus in infimo ventre, quod corporis inversione de loco in locum devolvitur, cum mammis flaccidis & saepe scirrhosis; tandem sua mole in adjacentibus multa symptomata infert, & suscepta acrimonia, & concitato consensu varia anomala symptomata producit: statim in principio resinosis, resolventibus & uterinis tentanda curatio, quae postea impossibilis fit. Tubercula, sarcomata, verrucae, condylomata uteri orificio adhaerentia, ut iidem morbi vaginae, cognoscenda & curanda.

XII. Uterus ex morbo consumtus, sectione sublatus, vel ex nativitate deficiens incurabilem sterilitatem infert. Minor autem moles in vietis & ante pubertatem, naturalis est. Exulceratus ex quacumque causa ad contactum dolet, febris putrida vexat, fundit pus, ichorem, sanguinem, urinam crassam foetidam; hoc ulcus ut fistula vel sinus purulentus curandum. Corrumpens in ventre generat circa pudenda morsus horribiles, pecten, inguines, & lumbi dolent, dolet caput ac sinciput, oculi caligant, & saepe sopor profundus, sensus reliqui stupidi, extremae partes refrigerantur, tremunt, fastidiunt, nauseant, & vomunt, vociferant, exiliunt, & anxii sunt, sudant circa frontem, atque cito moriuntur; localia antiseptica sunt adplicanda & injicienda, & talia danda interna, quae in corruptione traduntur. Ex dictis morbis saepe relinquitur Cicatrix nulla arte delenda, inhibens debitam in gravidis extensionem, unde parit abortum vel sterilitatem.

XIII. Uteri actio debilior saepe sanguinem menstruum & lochiorum in suis vasis adcumulat; in partu & abortu non satis foetum extrudit; qui defe-

defectus fupplendus ftimulantibus uterinis. Verum ofcula vaforum & uteri orificium minus contracta generant menfium & lochiorum profluvium, & leucorrhœam, adplicatis & exhibitis roborantibus uterinis cum modica fuftentatione fanandum. Convulfio tonica vel clonica, variam directionem faciens, fundum aut orificium adficiens in uteri fibris, producit menfium, lochiorumve fubpreffionem vel profluvium, dyftociam vel abortum, qui morbi fibi quafi invicem oppofiti medicamentis anodynis antifpafmodicis uterinis curantur. Uterus adfectus nexu & fitu partium adjacentium, communi origine arteriarum venarum & nervorum, fimilitudine fecreti humoris, confpirante actione, cum mammis mirabilem Confenfum exercet: unde ex eo adfecto nafcitur alvus conftipata, tenefmus; Ifchuria, ftranguria; anorexia, faftidium, pica, malacia, vomitus; lumborum gravitas & dolor; refpiratio fuffocata; epilepfia hyfterica; fincipitis & cervicis dolor; maxime mammarum intumefcentia, detumefcentia, dolor & multa alia mala, quæ fponte ceffant fanato morbo confenfum faciente, aut fi fieri non poffit fublatio, compefcuntur anodynis nervinis, & uterinis.

XIV. Menfium & lochiorum nimia evacuatio vel fubpreffio, leucorrhœa, vel gonorrhœa propriis locis exponuntur: fed Hæmorrhagia in gravidis fæpe abortum præfagit, qui tunc præveniri nequit fine abdominis fuftentatione, qua modice clauduntur vafa.

421. TUBARUM MORBI.

I. Ex utroque latere fundi uteri nafcitur canalis Tuba dictus exiguo orificio, qui fenfim fit amplior, ad finem dein arctior, fubftantiæ fpongiofæ, cavernofæ, figuram tubæ habens, in ea extremitate in fimbriam definens, quarum ope utraque tuba nectitur fuo adjacenti ovario, ex quo recipit ovula, quæ per internam rugofam fuperficiem ad uterum deducit.

II. Inveniuntur non raro hydropicæ, hydatidibus obfeffæ, vel calculum, fanguinem, concretum humorem, pus continent, aut in cavum abdominis deponunt, in menftruis vel lochiis fubpreffis; interdum quoque claufæ fimbriifque deftitutæ. Hi omnes morbi poft mortem inventi ad cognitionem & curationem in viventibus nihil boni præbuere, nifi quod inter fterilitatis caufas recenferi poffint: fœtus in tuba natus fine fectione cæfarea in lucem vivens venire nequit.

422. OVARIORUM MORBI.

I. Corpufcula olivaria organica interveniente tuba lateribus uteri nexa, majora in matura ætate, quando etiam ovula generant, quam aliis temporibus, eodem genere vaforum fpermaticorum, ut teftes in viris, inftructa, dicuntur Ovaria, quorum fubftantiam Lutea corpora vocant, & corpufcula in iis nata Ovula feminarum.

II. Horum defectus, fcirrhus, abfceffus, tumores folliculofi, obftructio, induratio, hydatides, hydrops, aut a calculo vel aliis rebus alienis impletio, inventa funt in cadaveribus feminarum, quæ antea fteriles fuere, quorum morborum vix ulla antea erat cognitio, & forfan fruftra fufcepta fuiffet curatio.

423. MENSTRUA PURGATIO.

I. Sanguinis ex pudendis mulieris fanæ, maturæ ætatis, neque lactantis, neque gravidæ, fingulis menfibus ut plurimum recurrens fluxus, Menfes & Menftrua purgatio dicitur.

II. Circa decimum quartum ætatis annum in his regionibus incipere folent; fed in calidioribus, præmatura venere, & in cafibus rarioribus prius vifuntur: defi-

desinunt ut plurimum 49 ætatis anno, vel & prius in calidioribus regionibus: raro post 50 annum perseverant sine labe morbosa.

III. Paroxysmus generalis ex minoribus compositus triduum durare solet, genio indulgentibus, otiosis, & plethoricis protrahitur; strigosis, macilentis, duriter viventibus breviori tempore absolvitur.

IV. Omni die 28 vel 30 redire solet paroxysmus: minori autem intervallo in eadem femina per victum copiosiorem, corporis quietem, veneris abusum: sed protrahitur post partum, evacuationes copiosiores & morbum validum. In plethoricis & mollioribus citius redeunt periodi; sed in strigosis & viraginibus rarius redeunt. In variis feminis, variis temporibus observatur periodus.

V. In eadem femina circa principium periodi, increscente adhuc corpore, & circa finem, minor copia funditur quam in constante ætate. Lautiore diæta & vita otiosa augetur quantitas; sed victus parcior & vita laboriosa detrahit copiam. Corpora molliora & succulenta plusquam sexdecim uncias interdum fundunt; strigosa autem interdum ne quinque uncias fundunt. Sanguis linteis receptus certæ quantitatis pondus non exhibet. Illa quantitas est proportionata, quæ vires relevat, & facit corpus levius ad sensum & alacrius, nullamque debilitatem infert.

VI. Femina sana sanguinem jamjam ex aorta venientem emittit, neque in gravidis vel lactantibus retentus corrumpitur. Alias vero in matura ætate retentus stagnando corrumpitur; aut corruptus exit in chlorosi, cachecticis, melancholicis & scorbuticis; vel inquinatur admistis humoribus morbosis ex partibus genitalibus vel urinæ profluentibus.

VII. Abundantia tradita incremento fœtus in Gravidis, vel detracta in Lactantibus per mammas, salubriter cessare facit catamenia; interdum vero in magna abundantia continuantur sed minori copia. In vietis autem ob vires præparantes debiliores sensim cessare incipiunt. Si citius subsistunt, venæ sectione tollenda abundantia, nisi femina pinguescat: sed continuata evacuatio ultra solitum terminum ad mensium profluvium refertur.

VIII. Signa 1. Abundantiæ generalis sunt languor, lassitudo, palpitationes per totum corpus, corporis oppletio & gravitas, caloris frigorisque vicissitudo, anhelitus ad minimum motum. 2. Collectionis circa uterum, dolor, pulsatio, gravitas, æstus, circa lumbos & coxas, pudendorum gravitas, ventris inflatio. 3. Motus instigati in utero, micturitio, tenesmus, frequens conatus egerendi, insolita in infimo ventre agitatio. 4. Consensus cum mammis, earum major intumescentia; cum ventriculo, nausea, fastidium, adfectiones hystericæ, suffocationes, animi deliquium, vertigo, cephalalgia, aurium tinnitus. Multa horum in femina matura non gravida fluxum instare monent, vel fluxum concomitantur; at in gravidis abortum sæpe promittunt.

IX. Qui perpendit 1. corpora feminarum delicatiora, molliora, laxiora, succulentiora, minus perspirare, incipere menses cessante corporis incremento, desinere cum ætate provectiore, minui post evacuationes copiosiores, augeri cum lautiore vita, cessare in gravidis & lactantibus: 2. pelvim ossium multo ampliorem esse solum uterum continentem, uterum hærere in parte corporis infima, ejus structuram cavernosam esse, venas valvulis carere, vasa admodum intorta, nudissima, multis anastomosibus unita, desinere in cryptas mucum fundentes admodum dilatabiles, is concludet feminarum corpora proniora esse ad generandam plethoram, eamque circa uterum colligendam, quam corpora virorum.

X. Illa abundantia sanguinis nata, in uteri vasis præcipue collecta, uteri particularem actionem instigat ad exonerandum. Catamenia fluentia sine prægressa abundantia, vel subsistentia cum abundantia ad morbos referuntur.

424. MENSIUM PROFLUVIUM.

I. Major ſanguinis menſtrui copia evacuata in femina matura non gravida, ſive quia periodus diutius duret, ſive frequentius redeat, ſive non demittat, ſive ſtato tempore nimis ejiciat, quam tali feminæ conveniat, Menſium profluvium dicitur: ſic etiam fluxus continuatus in vietis. Sed ante ætatem fluentia catamenia dicuntur præmatura. In gravidis autem vel uteri læſione, hæc ſanguinis morboſa evacuatio ad Hæmorrhagiam uteri refertur.

II. Quæ menſtruatio fit ex plethora aut circulatione majore, uti in acutis, febribus ardentibus, phrenitide aliiſque morbis inflammatoriis, & in eorum principio, quoniam ſanguinem ad naturalem quantitatem redigit, & motum nimium temperat, ſalutaris eſt, niſi nimis diu continuetur.

III. Sed in multis epidemicis, eryſipelatoſis, putridis, colliquativis, circa finem variolarum, morbillorum, in ſcarlatina, petechiis, aphthis, morbis bilioſis, tenuitate, calore majore, ſcorbuto & ſimilibus morbum auget, quando refrigerantibus leniter adſtringentibus fluxus compeſcendus.

IV. Si vero ab acribus diureticis, emmenagogis, ecbolicis, calefacientibus, aromaticis, ſtimulantibus, ſpirituoſis, veneris abuſu, vel immiſſis peſſariis menſes profluant, dictæ cauſæ ſunt omittendæ, pudenda abluenda ſi adplicatio fuerit facta; ſi fluant ab acribus ingeſtis, id acre temperandum refrigerantibus, & adſtringentibus. Sed ex animi pathemate vel paſſione hyſterica veniens fluxus ſponte iterum ceſſat, vel anodynis compeſcitur.

V. Femina ſæpe & laborioſe parturiens vel abortiens, laxiores has adquirit partes, ut ſanguis in vaſis circa uterum collectus, ſuo pondere & mole facile oſcula in cavum uteri hiantia continuo ſervet aperta, quod promovetur arctiore conſtrictione facta ad hypochondria, qua ex inferioribus partibus difficilior fit ſanguinis reditus. In quibus caſibus abſtinendum ab adſtringentibus refrigerantibus; ſed ingerenda & adplicanda roborantia, cum artificioſa abdominis a pube ad umbilicum ſuſtentatione, ſoluto vinculo ad hypochondria.

VI. Quæcumque in cavo uteri remanent, ut portio placentæ, mola, grumus, ut & alia integram uteri contractionem impedientia, ſanguinis ſtillicidium perſeverare faciunt, donec illa fuerint ſublata, quod ex uteri morbis peti debet.

VII. Reliqui morbi, ut laceratio, contuſio, vulnus, ulcus, ruptio, omniſque uteri læſio ſanguinem fundentes ad uteri hæmorrhagiam referuntur.

VIII. Ut in omni hæmorrhagia, ita in menſium profluvio, ex minuta ſanguinis quantitate naſcuntur debilitas, frigiditas, horror, convulſio, pallor, cachexia, cruditas, atrophia, macies, ſuffocatio, ſyncope, hydrops, œdema, tumor extremorum, corruptio ſpontanea, aciditas, anxietas, mobilitas, leucophlegmatia, phthiſis, vertigo, hectica, faciei pallor, animi pathemata & interdum delirium, ſæpe reſpiratio difficilis.

IX. Magis autem ſpeciales effectus ſunt morbi uteri, vaginæ, ſterilitas, fluor albus; atque per conſenſum fiunt morbi mammarum, & ventriculi, ut nauſea, anorexia, faſtidium, dyſpepſia, lumborum & dorſi dolor, hyſterica paſſio, & alvus adſtricta.

X. Ex quacumque cauſa nimis fluunt menſes, ſtatim ſecundum inventam cauſam non omnis ſiſtendus fluxus; ſed ſenſim temperandus; neque effluens ſanguis cohibendus clauſis pudendis. Poſt peractam diminutionem, ſuis periodis permittendus fluxus, in feminis maturis non gravidis vel lactantibus: ſed in aliena ætate & gravidis nata abundantia educenda phlebotomia.

425. MENSTRUA SUBPRESSA.

I. Sanguinis naturalis evacuatio ex pudendis feminæ maturæ ætatis, neque gravidæ, neque lactantis, si subsistat, parcior fiat, vel longiori intervallo redeat, ad hunc titulum pertinet.

II. Non conspiciuntur regulariter ante XIV, & post XXXXIX ætatis annum, atque in gravidis & lactantibus. Si autem fluunt in his, ad morbos refertur hæc alias naturalis evacuatio.

III. Ex Ætate & Lactantibus subsistere facile innotescit: sed in Gravidis detegere majoris est momenti. His non solent accedere symptomata infra recensenda, aut si accesserint sensim iterum evanescunt, manente subpressione, mammæ & venter intumescunt, & tandem fœtus in utero agitationem sentiunt gravidæ.

IV. Ut omnes evacuationes naturales, ita etiam catamenia variis generibus causarum subsistunt, quæ ad prognosin & curationem sunt rimandæ.

V. In feminis maturæ ætatis post partum, magnas hæmorrhagias, venæ sectionem, magnos morbos, una alterave vice intercalantur menses sine damno: hoc tempore quando ab incautis exhibentur emmenagoga, præposteræ curationis luet pœnam ægra, expellitur enim sanguis, qui conservandus erat.

VI. Aliorum quoque humorum abundantiore evacuatione, per alvum, vesicam, cutim, os, ulcus, abscessum, fistulam, & collectionem in hydropicis, defectus humorum natus, subprimit, vel minuit, vel retardat menstruationem: ut & convalescentibus aut morbo chronico diu pressis, subsistunt menses sine multo damno.

VII. Frequentissima subprimens & retardans causa est humorum Crassitudo & Viscositas; victu humido, glutinoso, incrassante, motu animali languidiore, vita otiosa adquisita: pulsu languido, raro, debili, somnolentia, pigritia, pituitosorum excretione, colore pallido, corporis frigiditate, similibusque signis cognoscenda. Hæc subpressio resolventibus, stimulantibus, frictionibus, corporis exercitatione curanda: dein emmenagogis menses provocandi. Purgantia resolventia in hoc genere multi sunt usus. Sanguinis autem missio nihil boni, nisi ad ingressum medicamentorum, præstat.

VIII. Ingesta alimenta in primis viis & organo circulatorio non satis præparata, vel accedente spontanea corruptela in corruptum crudum commutata, ut in cachecticis, cacochymicis, scorbuticis, retardant hunc lunarem fluxum, qui redit sponte his curatis morbis. In hoc genere alvus laxa servanda, & si tunc sponte non prodeunt, emmenagogis provocanda catamenia.

IX. Partes firmæ laxiores, languidioreque motu vitali, propellentes sanguinem ad uteri vasa, quam ad eorum dilatationem requiritur, simulque generantes viscositatem in humoribus, ut & in uteri vasis deficiens actio particularis propellens, sive hæc animi pathematibus, & cura, sive abusu refrigerantium, & laxantium, malaque diæta, sive morbis acutis vel chronicis, nata sint, generant subpressionem, roborantibus, stimulantibus & uterinis curandam.

X. Viragines, siccæ, robustæ, multis laboribus vitaque duriore exercitatæ, carnem duram habentes, non solum parciora catamenia habent, sed & facilius ferunt mensium subpressionem: his mensium emansione laborantibus non sunt danda emmenagoga calefacientia, sed nitrosa laxantia & humectantia adhibenda & adplicanda.

XI. Juvenculæ tenellæ, quæque nunquam pepererunt, parce admodum vel omnino non fundunt menses, ferunt diu hanc subpressionem sine multo incommodo, nisi quod valetudinariæ vivant, & chlorosi laborent. In his expectandum donec in majorem molem increverit corpus, nam præmature proritati menses, spem eludunt.

XII. Feminæ hystericæ, mobilitate laborantes, quæ sine prophasi spasmodicis contractionibus, murmuribus, flatibus, lumborumque dolore corripiuntur, quæque menstruationis tempore variis & vagis symptomatibus vexantur, ex animi pathemate vel & sponte in mensium subpressionem incidunt, aut quibus subsistunt menses in principio vel medio cursus, his ex convulsione supprimuntur menstrua, quibus provocantur per talia auxilia, quæ in paroxysmo mobilitatis traduntur cum anodynis & lenioribus emmenagogis; nam fortioribus emmenagogis non auscultant.

XIII. Inter caussas externas frequentissima est sanguis in uteri vasis coagulatus, per frigus subito adplicatum, vel vehemens animi pathema, exstinguens sanguinis fluxum per uteri vasa. Venæ sectio, fomenta, suffumigia, semicupia, humectantia, emollientia in his adhibenda. Patiuntur hæ, ob sanguinem ad uteri vasa collectum, lumborum dolorem, gravitatem, calorem, ventris inflationem, caloris frigorisque vicissitudinem, pulsationes in lumbis & per totum corpus, hæmorrhagias per insueta loca. Qualia etiam symptomata conspiciuntur in iis, quarum uterus cicatrice obductus est, tumore obsessus, & in atretis.

XIV. Infinitis fere symptomatibus vexantur feminæ mensium subpressione laborantes. 1. Quæ proveniunt ex caussis variis subpressionem inferentibus. 2. Ex mera abundantia in toto corpore vel circa uterum. 3. Ex mutata natura humorum superinducta. 4. Ex utero ipso adfecto. Quia ex his solitariis, vel & conjunctis multa fiunt, sequemur in enumeratione horum, corporis humani divisionem.

XV. Caput dolet ad sinciput præprimis & occiput, qui vesperi intenditur cum quadam gravitate & distentione. Si sinciput occupat, oculi simul solent tumere: verum in occipite sæviens protendi solet ad cervicem, dorsum, scapulas & lumbos cum pedum tumore.

XVI. In interioribus capitis partibus apoplexiam, syncopen, delirium, soporem, convulsionem, somnolentiam, vertiginem, vigilias; in oculis gravitatem, tumorem, visus obnubilationem; inter dormiendum dentium stridorem producunt menstrua aliquamdiu subpressa.

XVII. In Collo frequentissime angina, dolor, suffocatio; in Pectore asthma, anxietas, dolor, palpitatio, dispnœa, & tussis fiunt.

XVIII. Ventris inflationes, dolores colici, flatus, murmura, præcordiorum tumor; stomachi appetitus dejectus, vitiata coctio, fastidium permanens, quod in gravidis tertio vel quarto mense cessare solet, nausea, vomitus & interdum cruentus, pseudorexia; lumborum & spinæ gravitas, dolor & multa alia demum accedunt.

XIX. Alvus plerumque est adstricta: Urina ut plurimum crassa, cruda, stranguriosa, vel & subpressa; quandoque nigra & crassa, vel cruenta cum levamine fuit emissa; sana autem invenitur in mensibus subpressis gravidarum.

XX. Ad pubem & inguines sæpe dolor, tumor, gravitas, tensio; uterus interdum scirrhum, indurationem, & cancrum contrahit; patiuntur fluorem album humoris pituitosi, ichorosi.

XXI. Crura & pedes sæpe tument, ulceribus mali moris, varicibusque tentantur; & articuli doloribus vexantur.

XXII. Corpore tument cachectico & œdematoso tumore; vel emaciantur; pallent ut in chlorosi; phlogosi tentantur; horrent; hysterica passione vexantur; imbecillitas, & pigrities; anhelitus ad motum minimum; corpus grave, frigidum, iners; febris lenta, hectica: corruptio humorum spontanea, cruditas, acrimonia acida, qua coralia rubra gestata interdum exalbescunt; alvi excrementa viscidiora, aliena, corrupta; pulsationes & palpitationes in variis corporis partibus, maxime circa cor & collum; hydrops, leucophlegmatia; quandoque hirsutæ fiunt, imo barbatæ, vocemque raucam virilem adquirunt.

XXIII. Sanguis emittendus retentus ex abundantia, interdum sibi parit viam per

per insolita loca: Hæmoptysis hinc nata aliis minus periculosa: Ulcera hoc tempore cruorem & alienum humorem fundunt: aut fit fluor albus. Omnes autem hæ succenturiatæ evacuationes imperfectam sanitatem relinquunt. Sed si in vietis subsistunt, & inde pinguescunt, raro aliquid mali proferunt.

XXIV. Antequam suscipitur curatio perpendendum; 1. An menses sint provocandi; 2. Ex qua causa subsistunt, ut ad eam dirigatur curatio; 3. Quid valeant generalia auxilia, quæ in mensibus subpressis adhiberi solent.

XXV. Phlebotomia minuendo sanguinis copiam in principio subpressionis ab externa causa, in pede instituta conducit; iterata autem damnatur, aut quando aliquamdiu fuere subpressa; in ætate provectioribus in brachio est instituenda ut menstrua subpressa maneant sine damno.

XXVI. Cathartica autem præstantiora, quia cacochyliam primarum viarum simul educunt, & magis determinant motum ad uterum: sed in gravidis & quando ex humorum defectu subsistunt, abstinendum ab iis.

XXVII. Anodynis egregie referantur menstrua subpressa, si ex convulsione, hysterica passione aut mobilitate subsistant.

XXVIII. Laxantia, mollia, humectantia, malagmatis, fotus, vaporis forma adplicata, provocant cum bono effectu, ex causa externa, vel nimia constrictione subsistentia.

XXIX. Medicamenta menses subsistentes provocantia varia sunt. 1. Quæ tollendo causas agunt omni tempore, conveniunt nisi in vietis & gravidis. 2. Generalia moventia & evacuantia, cum prudentia adhibenda,

XXX. Quæ 3. specifice augent uteri actionem ad exonerandum sanguinem, ut faciunt purgantia in intestinis, nunquam in gravidis adhibenda, aut quando ex defectu sanguinis subsistunt: alias danda & adplicanda, eo tempore, quando menstrua fluere solebant, vel signa menstruationis observantur, præmissis resolventibus, stomachicis, uterinis: atque incipiendum a lenissimis, qualia ex catalogo emmenagogorum possunt peti.

XXXI. Dum internis medicamentis major fit determinatio fluxus ad uterum, in iis, quibus menstrua sunt ducenda, & non subsequuntur, conducit suffumigiis, fomentis, pessariis has partes irritare, cavendum ne fiat nimis acribus, ne partes inflammentur: his nuptiæ legitimæ sunt suadendæ.

426. LEUCORRHŒA.

I. Liquoris serosi, glutinosi, mitis, qui postea sæpe fit acris, fœtens, virulentus, & varii coloris, stillicidium, vel perpetuum, vel interpolatis vicibus, sine voluptatis perceptione, ex pudendis mulierum cujusvis ætatis, etiam in gravidis & lactantibus, vocatur Fluor Albus, & Leucorrhœa.

II. Differt a congeneribus morbis. 1. A gonorrhœa benigna, quæ etiam fluentibus mensibus distinctum præbet liquorem ex solo meatu urinario destillantem. 2. Pollutione, quæ facit stillicidium breve tempus durans, cum voluptatis perceptione, & cum cogitationibus venereis. 3. Menstruis discoloratis, quæ periodum aliquam servare solent. 4. Puris evacuatione, quæ semper conjunctum dolorem, vel exulcerationem pudendorum habet, vel pus cum urina exit.

III. Potest hic humor stillare, 1. Ex ipsa Vagina, quando etiam in gravidis, orificio uteri clauso, perseverat. 2. Vel ex Meatu urinario, quando potius vocatur gonorrhœa. 3. Ex Uteri cavitate transpluens venit ex cervice uteri, seu ovario novo, ex uteri lateribus, Tubis fallopianis & forsan ex ovario per tubas in cavum uteri. Ex omnibus his partibus stillans, subsistit in gravidis, cum os uteri sit clausum.

IV. Tria genera vasorum hunc humorem suppeditare possunt. 1. Lacunæ & glandulæ naturalem mucum copiosius fundentes. 2. Extremitates arteriarum lympha-

pha-

phaticarum dilatatæ. 3. Extremitates nervorum fuccum exonerantes. Forfan ex Ovario quoque liquor ad formationem ovulorum deftinatus vitiofe exoneratur. Simili quoque modo ex utero & tubis, atque ovariis per vafa fpermatica redditur fuccus nutrititius bonus cum corporis detrimento.

V. Omnes naturales in his partibus fecreti humores funt blandi, albi & aliquomodo glutinofi: qui ex Lacunis ftillat eft inftar muci: ex extremitatibus Arteriarum lymphaticarum & nervorum eft tenuior & magis ferofus. Poteft etiam mucus copiofius fecretus in lympham acrem converfus, ut experimur in coryza, ftillare.

VI. Hi liquores, vel quia vitiofi fiunt ftagnando, vel aliunde huc feruntur, vel quod organa fint corrupta, alienam induunt interdum indolem, ut fiant fœtidi, ichorofi, virulenti, fubpurulenti, flavefcentes, livefcentes, nigricantes, & acres.

VII. Caufæ hunc fluxum concitantes in hunc ordinem poffunt redigi. 1. Naturalis, connata, hæreditaria vaginæ vel uteri difpofitio ad plorandum hunc humorem. 2. Inducta laxitas, atonia, humiditas harum partium, in fcorbuto, menfium obftructione & profluvio, abortu, partu difficili, frequentiore coitu, adplicatione frigidi vel refrigerantis, abufu thermarum, potione nimia aquæ tepidæ. 3. Determinatio fluxus per purgantia diuretica, emmenagoga. 4. Materia catarrhofa huc depluens, vel ex alio loco metaftafin faciens. Huc forfan pertinet virulentum venereum, quod, uti in membranam pituitariam, hic in lacunas vaginæ & uteri deponitur.

VIII. Ex perfeverante fluore hæc fiunt. 1. Quia non eft naturalis excretio, detrahitur nutrititius & bonus humor, unde debilitas, languor, macies, atrophia, atque rhachitis in infante ex tali matre nato. 2. Continuato hoc fluxu, quo minus debito præparantur humores, fit cachexia, cacochymia, pallor, fœdus color, circulus lividus fub oculis, hyfterica paffio. 3. Aut liquefcunt humores in corpore, folidaque enervantur, unde œdema partium pendentium, leucophlegmatia, intumefcentia fub oculis, frequens uteri & ovarii hydrops. 4. Uterus & vagina, continuato profluvio relaxata fæpe prolabuntur. 5. Qualis fluxus præprimis a nervis fuppeditatur, ille dolorem & frigiditatem lumborum inferre folet, cum nervi ex hoc loco oriantur. 6. Qui autem ex ovario, cavo uteri & tubis venit, fterilitatem infert & abortum, cum in his uteri os eft apertum, & humor nutriens fœtum corruptus. 7. Continuato fluxu, fi effluens humor fiat acris, generatur excoriatio, ulcus & fœtor pudendorum: atque ab ea materia abforpta febris hectica.

IX. Curatio ad caufas dirigenda & ad partem adfectam. 1. Qui fit ex hæreditate vix recipit medelam, quando impuberes etiam adgredi folet. 2. Ex Atonia natus roborantibus, gummofis, refinofis, ficcantibus, & calefacientibus curandus internis & externis topicis. 3. Ex determinatione natus, fiftitur compefcito motu anodynis & derivatione ad cutim. 4. Ex catarrho natus, requirit materiæ derivationem ad cutim per diaphoretica, fudorifera, ex lignis, vel evacuationem per fonticulos concitatos. 5. Ex lue venerea veniens neque poteft, neque debet fine generali luis venereæ curatione curari. 6. Palliativa autem curatio excoriationis, pruritus, fœtoris, & doloris peti debet ex propriis iftis morbis.

427. HYSTEROMANIA.

I. Ut fames & fitis major ex morbofa caufa refertur ad morbos, ita veneris nimia appetentia in feminis ex non naturali caufa Hyfteromania vocatur.

II. Caufa hujus irritans plerumque eft humor acris ad eas partes confluens, interdum vermiculi latitantes, quæ caufa optime tollitur lavamenti refrigerantis & antifeptici frequenti ablutione. Quæ generatur ex tumente ovario non

facile

facile curationem admittit, tentanda tamen refrigerantibus ingeftis & adplicatis.

428. STERILITAS.

I. Quæ femina maturæ ætatis, cum viro potenti coire nequit, vel ex coitu non concipit, Sterilis habetur.

II. Ante maturam ætatem & vieta femina non concipit: menfium fubpreffione laborans aut lactans raro concipit, & tamen non cenfetur fterilis.

III. Verum morbis pudendorum, vulvæ, vaginæ, perinæi virum non admittentibus; vel uteri, tubarum, ovarii, & ovulorum, fœtum ab accepto femine non formantibus, generatur morbofa fterilitas.

IV. Inde deformitas, claufura, concretio, anguftia, tumor, ulcus, procidentia, fcirrhus, obftructio, compreffio, hians perpetuo orificium, poft vulnera, contufiones, abortum, partum difficilem, fluorem album, luem veneream, menfium & lochiorum profluvium, cachexiam, chlorofin, cicatricem relictam, fterilitatem pariunt: nonnulli addunt philtra & magiam: veteres adferunt intemperiem harum partium. Quæ feminæ femper abortiunt ex convulfione, hyfterica paffione, mobilitate vel alia caufa, non cenfentur fteriles.

V. Ipfa fterilitas nihil producit nifi irritam prolis propagationem, fed ex caufis fterilitatem inducentibus multa mala fiunt, quæ huc non debent referri.

VI. Curatio confiftit in caufarum ablatione, quæ ergo ex propriis titulis petenda.

TITULUS III.

EMBRYOLOGIA.

Embryologia ad tria referri poteft, 1. Quæ matri & fœtui accidunt ante nativitatem. 2. In partu ipfo. 3. Quæ poft partum fiunt.

429. GRAVIDARUM MORBI.

I. Si in femina matura ovum unum vel alterum in cavo uteri delatum, a femine virili imprægnetur, ibidemque maneat & increfcat ad perfectionem ufque, diebus ut plurimum 280, talis femina legitime gravida eft, five unum, five geminos, five trigeminos fœtus contineat: fi autem hæc imprægnatio fiat in tubis, ovario, vel cavo abdominis, illegitime & cum periculo gravida eft.

II. Gravida num fit, fcitu eft neceffarium. 1. Ut medici rogati oftendant fe peritiffimos effe in fua fcientia. 2. Ne decepti dent ecbolica, vel aliena imperent. 3. Ut detegant feminarum fraudem. 4. Ut a magiftratu rogati, num gravida fit, veritatem deponere poffint. 5. Si hæreditas fit exfpectanda, ut graviditatem declarare valeant. 6. An infanticidium fecerit. 7. An fuppofitus fit infans. 8. Ut veram a falfa graviditate decernant.

III. Quum in Gravida fenfim increfcat & roboretur fœtus, a principio, tam in matre, quam fœtu non manent eædem actiones & fymptomata, quæ propterea diftingui poffunt in ea, quæ fiunt tribus prioribus, mediis & ultimis menfibus.

IV. In gravida femina fi manet fana, naturale eft, ut toto tempore geftationis menfes non fluant, fed fubfiftant fine labe morbofa; venter in principio non increfcat, verum fenfim augeatur; os uteri continuo claufum fit, in principio manens folito loco, circa finem geftationis ad pudenda defcendat, & tandem in-

ftante

ftante partu aperiatur: & ut circa quartum vel quintum menfem fentiat motionem fœtus levem; fenfim validiorem: ut eo circiter tempore mammæ turgere, dolere, indurefcere incipiant, & primo ferum, poftea lac fundere incipiant, cum intumefcentia & elevatione papillarum.

V. Statim ac concepit femina neceffe eft, ut uteri os claudatur, & cervix fenfim fuo muco impleatur, ne excidat, aut expellatur Embryon; hic fenfim increfcens, & uterus fe magis movens, quædam vifibilia producunt phænomena, quæ Graviditatis funt figna. Nam propter orificii claufuram, neque fanguis, neque mucus ex utero effluit; fi autem hujufmodi humoris effluxus obfervetur, judicandum eft ex vagina fluere, vel abortum inftare. Ex hac fubpreffione non generantur fymptomata, quæ ex menfium fubpreffione venire folent, fed manet urina fana poft menfium fubpreffionem, qui fubftitere fine alia manifefta caufa. Uterus motum fuum proprium faciens feminæ infolitum, alias partes in confenfum trahit, unde fæpe naufea, faftidium, fames aliena, vomitus, lumborum commotio, vertigo, levis dolor inter pudenda & umbilicum, exhorrefcentia, laffitudo infolita, urinæ & alvi difficultas, faciei pallor & interdum maculæ, nullus autem motus Embryonis fentitur propter parvitatem ejus, & copiam majorem liquoris in quo natat. Hoc tempore ob Embryonis vires debiliores, fanguinis abundantiam, & concitatum uteri motum, fæpe fit abortus.

VI. Poft tertium menfem fenfim viribus & mole increfcens Embryon, abdomen in tumorem adtollit, ejufque motus fenfim magis a matre fentiri incipit; valet tunc fanguinem menftruum in incrementum fui convertere, atque femina fenfim huic motui uteri magis adfueta, magis fana & vegeta fieri videtur, minus vexatur fymptomatibus ex confenfu, & retento fanguine menftruo: fed loco horum mammæ cum ventre turgere incipiunt; hæc fi fiant manentibus menfibus fubpreffis, fine fenfu oneris in abdomine, certum fignum tunc eft feminam effe gravidam.

VII. Senfim magis magifque increfcit abdominis tumor, manentibus menftruis fubpreffis, & orificio uteri claufo; turgent quoque magis mammæ & ftillare incipiunt ferum & poftea verum lac. Circa finem autem geftationis uteri cervix quoque dilatari incipit, ut fœtus folo uteri orificio claufo retineatur, & ita magis ad pudenda defcendat, quando putant fœtum fe invertere, quod fieri nequit. Pudenda tumere incipiunt tumore molli. Quæ durant ad legitimum parturiendi tempus, quando uteri os laxatur, fibræ mufculares uteri contrahuntur, & mufculi abdominales convelluntur, quibus excluditur tandem fœtus vivens.

VIII. Nihil magis vexat & periculofius in gravidis quam Vomitus; ejicit enim naturale nutrimentum, quod remanet non recte præparatur, & violenta actione non raro eliditur fœtus: folet vexare præcipue tribus primis menfibus, quia tunc ille fanguis menftruus, qui retinetur, a fœtu non confumitur, & quia novus uteri motus ventriculum tunc magis in confenfum trahit, quam reliquis temporibus. Interdum autem durat ad finem geftationis, quod pejus eft. Si tantum incipit inftante partu, difficilem partum promittit. Compefcendus ergo omni tempore Stomachicis & Anodynis, & quando plethora in principio geftationis adeft, vena fecanda eft. Qui autem toto tempore geftationis infeftat, vel circa partum inftantem incipit, refpuit venæ fectionem maxime inftante partu, quia fœtus tunc grandior valet confumere abundantiam, & lochia fequentia fatis minuunt copiam fanguinis.

IX. Etiamfi naufea & faftidium confuetum fit Gravidis fymptoma ex confenfu cum utero jam moto natum, non inferens vim uti Vomitus, tamen, quia pervertit præparationem alimentorum, & facit parcius ingeri quam requiritur ad nutritionem & incrementum fœtus, iifdem medicamentis compefcenda, quæ in vomitu tradita funt.

X. Primis etiam tribus menfibus Gravidæ vexari folent infolita adpetentia; fi petant ea, quæ funt efui, quæ antea tamen faftidiebant, ea funt concedenda,

folum-

solummodo curandum, ne nimis ingeratur: si autem esui aliena petant, iisdem, quæ vomitum compescunt & stomachicis, hic alienus adpetitus prævenitur. Melius est in his gravidis aliquomodo concedere, ob vehemens tunc animi pathema, quod plus nocet, quam rigidissime resistere. Post tertium quartumve mensem sponte evanescere solet.

XI. Ex motu uteri insueto, præprimis in feminis mobilitate laborantibus, vel quando copiosiorem patiuntur evacuationem, vel simul terrore percelluntur, interdum fit Animi deliquium aut Syncope, quæ si semel fiat, & non admodum gravis, periculo caret: sed gravior, & sæpe recurrens, prævenienda antihystericis; præsens volatilibus adplicatis & naribus admotis abigenda.

XII. Mirabile, sed tamen frequens est gravidarum symptoma, Odontalgia, quæ primis mensibus ita infestare solet, ut multi ex hac sola indicium graviditatis petant: naturalem quietem gravidis quidem intercipit, sed raro periculosus est morbus, neque dentis evulsioni auscultat; optime tamen compesci solet fomento genis adposito, quod sæpe repetendum, donec grandiore facto fœtu sponte cessat.

XIII. Quum gravida femina omnibus causis Tussim concitantibus æque obnoxia sit, quam quævis alia, hinc Tussis generalem curationem quoque exigeret: sed quia concutiendo periculum Abortus inferat, & duntaxat ex uteri gravidi consensu concitetur, promte curanda est anodynis nervinis, seu potius compescenda tam diu, donec uteri consensus non amplius Tussim faciat.

XIV. Ab utero seu fœtu comprimente intestinum rectum, præprimis circa gestationis finem, gravida patitur Alvum adstrictam: quæ tunc gravidæ molesta, raro autem periculosa. Sed quia superior intestini pars ita impleta diu, interdum amittit deinceps suum tonum, conveniens est servare Alvum laxiorem leni eccoprotico, quia validius purgans gravidis obest.

XV. Omnis alvi fluxus, ut Diarrhœa, Dysenteria, Lienteria, Cholera, damnosus gravidis, ratione ablationis naturalis nutrimenti pro fœtu, & quia uterum in consensum trahit, & simul motum ad inferiora determinat, unde abortus periculum. Protinus igitur adstringentibus anodynis illle fluxus cohibendus.

XVI. Ab uteri incremento, præprimis in prima vice gravidis, detrudente mesenterium lumbis adnexum, & utero premente hanc partem, vel quia retinetur sanguis menstruus, non raro generatur Lumborum dolor, qui modicus si sit nihil præterea mali infert, sed vehementior factus intercipit somnum, & partes reliquas in consensum trahens, varia damna infert. Si fiat primis mensibus in femina, quæ copiosa catamenia habere solet, venæ sectio summum levamen adfert: sed ab increscente utero natus exigit nervina anodyna. Juvat quoque multum, abdomen totum sustentare cingulo, quod pondus sustentat abdominis, circa finem gestationis.

XVII. Fœtus grandior factus, (nam primis gestationis mensibus sequens morbus non observatur) comprimens venas iliacas vel truncum inferiorem venæ cavæ, producit non raro pedum tumorem œdematosum vel & varices, qui morbi non cedunt ante partum, sed sibi permissi tantam dilationem pariunt; quæ postea non disparet: quare toto eo tempore pedes in horizontali situ locati, sustentandi sunt ligatura expulsiva, vel ocreis ex aluta factis: juvat interim simul adhibere fomentum roborans, quo imbuitur ligatura.

XVIII. Tandem nimia facta distensione venarum, fit spontanea interdum ruptio, vel ex minima adlisione diffringitur varix, unde curatu difficile nascitur Ulcus, quum vena talis aperta consolidationem respuat, nisi corrodente prius tollatur venæ tunica, & pars consolidanda paulo magis comprimatur.

XIX. Hæmorrhoides circa anum & pudenda, ex eadem causa, ut varices pedum generantur & curantur: sed si simul alvo adstricta laborant, ea est laxanda eccoprotico. Tempore catameniorum præcipue tumentes, venæ sectione minuuntur.

XX. Quæ feminæ non gravidæ copiosa catamenia fundere solent, non raro

gravidæ factæ sanguinem etiam fundunt, sed, nisi simul ejus minuatur quantitas, vel abortum vel infantem debilem præsagit: ferunt hanc hæmorrhagiam si sanguis ex vagina sola profluat, quod cognoscimus ex sanguine fluido stillante debito menstruationis tempore. Quia naturalis ex his feminis & loco venæ sectionis venit, non eget curatione. Si autem copia satis magna, vel grumosus sanguis effunditur, in feminis non valde copiose menstruantibus, raro sine abortu ad finem graviditatis veniunt, quia semper tunc ex uteri cavitate venit. Si autem sanguis fluat ex parte uteri, cui placenta non adhæret, fœtus servari potest sed debilis; si fiat propter placentæ separationem, necesse est ut abortiat, & tunc quo citius eo melius, quum vasa aperta non claudentur manente fœtu in utero, obstetricis manu adjuvanda est fœtus exclusio: Ecbolica vero hoc tempore nimis magnam hæmorrhagiam facerent.

XXI. Non conveniens est ut gravida in aliqua parte doleat, si tamen adsit aliena agnoscit causam, & suo effectu debilitat, atque ad abortum disponit, inde promte curandus vel sopiendus.

XXII. Reliqui morbi ex dictis vel generali cognitione morborum deducuntur.

430. FŒTUS MORBI.

I. Fœtus in utero hærens variis etiam corripitur morbis, quorum multi difficilem partum inferentes in Dystocia traduntur.

II. Membranæ secundinarum portio capiti adhærens in masculis Galea, in femellis Vitta dicta, ad vaticinandum inepta est. Maculis, variolis, morbillis, febre, excoriatione, hydrope, hydatidibus, ictero, hernia, exostosi, venerea lue laborans ante exclusionem vix detegi potest. Corruptus autem vel putrefactus ex mortis signis & effluente ichore judicatur.

III. Fœtum autem debilem esse conjicimus, lactis stillicidio ex mammis in gravidis; menstruis perseverantibus; motu fœtus languidiore; in funiculo propendente ex pulsu exiguo; parentibus valetudinariis; gravida ex gravi morbo decumbente. Hæc sæpe abortum præsagiunt, nisi dicti morbi sed mature in gravida curentur.

IV. Sed quando in grandiore fœtu 1. Nullus percipitur longo tempore motus. 2. Descensus tumoris gravidi ad pudenda. 3. Effluxus copiosus humorum ex ruptis membranis longe ante partum. 4. Depositio meconii. 5. Umbilicalis funiculus propendens, frigidus, non pulsans, corruptus, sphacelatus, ruptus. 6. Sanguinis præcipue grumosi evacuatio ante partum. 7. Devolutio molis cum corporis inversione. 8. Effluxus humoris fœtidi per pudenda. 9. Cutis fœtus facilis separatio ad adtactum. 10. Frigiditas perinæi. 11. Tenesmus frequens. 12. Oris uteri laxa apertura. 13. Mammarum detumescentia & flacciditas. 14. Faciei color luridus & frequens phlogosis. 15. Oculi tristiores. 16. Insolita appetentia, nausea, fastidium. 17. Febricula cum horrore. 18. His si accedant causæ abortum facientes judicamus Embryon vel fœtum esse mortuum, & præsagiunt abortum atque partum difficilem, qui morbi suis locis traduntur.

431. PLACENTÆ MORBI.

I. Massa quasi carnea, figuræ orbiculatæ planæ, arteriis venisque umbilicalibus hic ramosis, constans, unica, nisi in gemellis, uteri plerumque fundo adhærens, interposito tenui epithelio, funiculum emittens, ubi æquali & tenaciore tegitur membrana, tota vasculosa, tela cellulosa & fibris inter se nexa, actione particulari donata, quæ instante partu extinguitur, post partum ab utero separanda & educenda, vocatur Placenta.

II. Hæc si præmature ab utero separetur, inevitabilem abortum parit, sæpeque hæmorrhagiam matri & fœtui lethalem, quando ejus eductio, si sponte non fiat,

fiat, manu eſt promovenda. Primo in partu ſi veniat, ſi fœtus prius educi nequit, ſtatim quoque educenda. Illa ſeparatio fit interdum vi externa, abundantia vel impetu ſanguinis, motu inordinato uteri, calcitratione fœtus, brevitate funiculi, aut quia præmature ejus actio extinguitur, vel imprudenti avulſione abſtrahitur.

III. Poſt fœtus excluſionem Placenta remanens utero adhærens, motu fibrarum uteri, & vi circulationis in utero remanente, detruditur, quod adjuvatur leni frictione ſupra abdomen & tractione modica per funiculum umbilicalem: ſi facile non ſequitur ſuadent immiſſa manu ſecundum funiculi ductum, placentam eſſe ſeparandam, fortior enim tractio facile uterum inverteret: ſed ſi lochia non ſequuntur potius relinquenda, donec ſponte veniat, ſuſtentato ſimul abdomine.

IV. Ex futili hypotheſi ſanguinis corrupti, ſtatim conantur manu educere placentam. Sed ſi adhęreat & adhuc vitalis ſit, exſpectandum potius, donec exſtincta placentæ actione ſponte ſeparetur. Verum portione ſeparata vel integre, aut rupta placenta, quod ex copioſioribus lochiis cognoſcitur, conducit ut manu juvetur ejus eductio. In retenta placenta ob os uteri conſtrictum, melius eſt exſpectare ceſſationem conſtrictionis, ab irritamento inductæ, & partem molli fotu fovere, atque abdomen ſuſtentare, quam vi tentare ablationem: contractis enim muſculis abdominalibus & utero excludentur placenta libera & grumi ex collecto ſanguine concreti.

432. UMBILICALIS FUNICULI MORBI.

I. Funiculus ſpiralis, ſubcartilagineus, intus celluloſus, liquore glutinoſo plenus, quatuor ut plurimum ſpithamas longus, in fœtu perfecto; ſæpe quibuſdam nodis vel tuberculis inæqualis, conſtans duabus arteriis, & una vena ampliore & forſan nervo, atque in animalibus uracho, pulſans & motu particulari donatus, in fœtu vivente; a placenta incipiens & in umbilicum fœtus deſinens, communem circulationem inter placentam & fœtum concedens, liberumque in utero motum, poſt partum exareſcens funiculus umbilicalis dictus, ſtatim poſt partum duobus in locis ligandus, ad diſtantiam trium digitorum ab umbilico abſcindendus.

II. Hic longior ſæpe ſtringit collum fœtus, quando inde ante partum removendus. Brevior plerumque abortum inducit præmatura avulſione placentæ. In partu primo veniens dyſtociam præſagit. Propendens frigidus, non pulſans, corruptus, inter ſigna fœtus mortui habetur. Rigeſcens, induratus, motu particulari privatus, niſi ſequente partu præveniatur, mortem infert, abortum generat. Ruptus circa placentam periculoſam hæmorrhagiam infert, & difficiliorem placentæ eductionem. Circa umbilicum abruptus ſæpe læſionem viſcerum ventris in fœtu periculoſam inducit.

433. PARTUS NATURALIS.

I. Si femina maturæ ætatis a conceptu circa diem 280, excludat fœtum ſanum capite primo, facie ad dorſum matris converſa, ruptis non longe antea membranis, cum omnibus ſuis ſecundinis, ſubſequente modico lochiorum fluxu, hæc actio vocatur Partus naturalis.

II. Huic proxime accedit ſi facie aliunde converſa capite primo venit, vel pedibus utriſque, & denique natibus. Qualis ſitus in partu non eſt mutandus.

III. Multa ſequentium ſi obſervantur in femina gravida, breve exſpectamus partum. 1. Effluxus multi muci ex orificio uteri ſæpe cum ſtriis ſanguinis. 2. Os uteri tenſum planum, laxum, molle, hiare incipiens, præprimis in conatu, deſcendens, & ſe aperiens. 3. Conatus ad mingendum & teneſmus frequens. 4.

Dolor lumborum levis, ſæpe redeuns, ad pubem tendens, ſenſim auctus. 5. Facies floridior, tumidior in conatu. 6. Tremor inſolitus membrorum. 7. Pulſus acceleratus. 8. Caleſcentia corporis inſolita. 9. Tumor abdominis deſcendens ad pubem. 10. Pudendorum laxa impotentia. 11. Validior fœtus in utero commotio. 12. In dilatato uteri orificio membrana liquore tumens ſenſim major, quæ rupta fundit liquorem.

IV. Ex ſenſim minuta actione in funiculo umbilicali & placenta, atque his rigidioribus factis, minuitur & tandem intercipitur communis inter matrem & fœtus circulatio, quæ in fœtu ſolo ſine reſpiratione fieri nequit, quare fœtus anxius, ob impeditam per pulmones circulationem, ſe magis movet & ita uterum in conſenſum concitat.

V. Uteri orificium ſenſim laxius ad retinendum impotentius, fundus irritatus, non potens exonerare ſanguinem in placentæ mortuæ vaſa, contenta urget, ut excludantur, reliquas partes, ut etiam fit in alvi egeſtione & vomitu, in conſenſum trahit. Ex quibus conjunctis generantur partus inſtantis ſigna.

VI. Uteri fibræ ſenſim magis contractæ, retenta anima, qua deprimitur diaphragma, & convulſive contractis muſculis abdominalibus, ad pudenda dirigentibus actionem, uteri contenta magis urgent in laxatum uteri os, quod increſcente quantitate liquoris in membrana coarcita ſenſim dilatatur, tandem rupta membrana effunditur liquor, & ſubſequitur fœtus, deinceps placenta utero laxe cohærens, vel ſimul ſeparata, brevi poſt ſequitur, aut una excluditur: raro fętus membranis integris in lucem venit.

VII. Ut parturiens facile excludat fœtum locanda in dorſum, capite elevatiore, femoribus aliquomodo divaricatis elevatis, cruribus modice flexis, pedibus ſuſtentatis, oſſe ſacro non compreſſo, & teneat manibus aliquid, quod molle eſt & tractione non multum removetur.

VIII. Dum femina per menſes ſolares novem, ſed lunares decem, fuit gravida, debito tempore parit Infantem: ſed ante ſextum menſem Abortus: ab hoc ad debitum tempus Partus præmaturus, ſed ſerius veniens Serotinus dicitur.

IX. In Partu naturali fœtus per uteri os, vaginam, & pudenda dilatata, excludi debet: ſi autem ex utero rupto fœtus fundatur in ventris cavum, aut abdomine etiam rupto in lucem venit, mater & fœtus ut plurimum moriuntur.

X. Dum per partui naturales vias femina gravida habita excludat aquam, ſanguinis grumum, aerem, veſiculas, ovum, molam, aut monſtra, alienus habetur partus.

XI. Regulariter unicum fętum parit gravida femina interdum geminos, rariſſime trigeminos vel plures ſimul, aut unum longo tempore poſt alterum. Ad hunc partum referri poſſunt concreti, bicipites, vel abundantia aut defectu membrorum laborantes.

XII. Inter pariendum, vel paulo ante fœtus excluſionem, emittitur mucus tanto tempore circa uteri os collectus, ad obliniendas vias; effunditur liquor amnii ruptis membranis, ad vias lubricandas & humectandas; dein ſequitur funiculus, placenta cum ſuis membranis; effunditur tunc ſanguis nomine lochiorum veniens. Quibus omnibus evacuatis uterus ſenſim contractus redit poſt paucos dies in naturalem parvitatem, quod tempus in puerperio abſolvitur.

XIII. Obſtetricis munus tunc eſt obſervare ſigna inſtantis partus, non nimis feſtinare, aut perrumpere, aut pertundere prominentem membranam, ſed ſuſtentare digitis inguinem parturientis, egredientem fœtum recipere linteo, ne cadat. Si vero fœtus motu nimio abdomen parturientis tendat & elevet, partem prominentem altera manu modice ſuſtentare debet, ſupra abdomen, vel curare aliqua ex adſtantibus hoc faciat. Poſt excluſionem ſtatim ligare ad diſtantiam circiter trium digitorum ab umbilico, funiculum, & iterum aliam injicere ligaturam magis verſus placentam, atque dein inter has ligaturas funiculum abſcindere.

dere. Dato infante alicui ex adſtantibus ſecundinæ educendę molli tractione ad funiculum & frictione ſupra abdomen, quibus tunc facile ſequi ſolent facto conamine parturientis. Puerperæ ita liberatæ abdomen ſtatim lato ſuſtentaculo cingendum, & horizontali fere ſitu puerpera geſtata in lecto componenda, adplicato molli & pingui fomento ad pudenda. Dein Infans abſterſus molliter vinciendus, atque in loco tepido ſervandus. Secundinæ inſpiciendæ an integræ ſint & dein alicubi ſepeliendæ vel comburendæ, pro moribus in iſtis locis ſuſceptis.

434. PUERPERIUM.

I. Poſt fœtus excluſionem cum ſuis ſecundinis. 1. Uteri vaſa placenta privata fundunt ſanguinem Lochiorum nomine. 2. Uterus extenſus ſuſtentaculo privatus ſenſim, ut plurimum intra duodecim dies, contrahitur ad tam parvam molem, ut erat ante conceptum. 3. Uteri vaſa ampliſſima ſanguine turgentia, minus ſuſtentata magnam ſanguinis copiam in ſe recipiunt. 4. Inteſtina ſurſum truſa in priorem locum redeunt, colon minus preſſum quam antea. 5. Muſculi abdominales laxi, & cutis rugoſa. 6. Os uteri laxum & patulum. 7. Muliebria tumida, laxa, mollia, irritata. 8. In principio uterus merum fundit ſanguinem, ſenſim pallidiorem, tandem liquorem albicantem, denique omnis ſiſtitur evacuatio in puerpera.

II. Hoc tempore varii fiunt morbi: nam lochia copioſiora, parciora ſi evacuantur, aut omnino ſubprimuntur, multos morbos inferunt iſtis locis deſcribendos.

III. Vaſa uteri ſuſtentaculo privata, ultra modum turgentia, maxime ſi cincta ſint hypochondria, multos ſæpe dolores inferunt, qui ſuſtentatione ventris præveniuntur. Sanguis in vaſis collectus grumoſus, uterum irritans, dolorem infert, qui evacuatione ſanguinis corrupti per lochia leniri ſolet. Ex contuſione, laceratione & difficili partu, aut avulſione placentæ inductus dolor leniri debet fotu molli adplicato. Sed ex Conſenſu aut ſpaſmodica conſtrictione dolor natus anodynis nervinis obtemperat.

IV. Alvo adſtricta ſæpe laborant puerperæ propter colon minus ſuſtentatum, quæ purgantibus aut clyſmate non eſt movenda, ſed ſuſtentatione abdominis.

V. Mammarum dolor, tumor, durities, dum coloſtrum conficere incipiunt, curari debet leni frictione, ſuctione frequenti, aut fotu molli adplicato.

VI. Sæpe poſt partum animi deliquio corripiuntur. 1. Si nimis magnam copiam ſanguinis fundunt aut in uteri cavo colligunt. 2. Diutius erectum tenent corpus. 3. Hypochondria arctius conſtringunt. Quæ omnia præveniuntur decubitu fere horizontali & abdominis ſuſtentatione.

435. LOCHIA.

I. Sanguinis naturalis evacuatio ex pudendis feminarum, ſtatim poſt partum, vel abortum, ſeparata placenta ab utero, Lochia dicitur. Sanguinis qualitas, a reliquo ſanguine non differt; ejus copia major & minor ſana reſpondet ut plurimum quantitati menſtruationis, & abundantiæ in corpore.

II. Hæc parciora & copioſiora quam requiritur in lochiorum ſuppreſſione & profluvio traduntur. Rariſſima ſunt exempla non profluxiſſe ſine detrimento ſanitatis. Per quæcumque alia loca emittuntur ſemper malum ſignum. Colore alieno, nigra, albicantia, ſi eum colorem ſtagnando non acquiſiverint, malum ſanguinis ſtatum indicant. Fœtentia, corrupta, grumoſa emiſſa, notant anteceſſiſſe ſanguinis ſtagnationem in utero, vel ejus vaſis, aut adeſt morbus in utero, vel vagina talem humorem deponens ad quos morbos magis curatio dirigenda, quam ex his lochiis deſumenda.

436. LOCHIORUM PROFLUVIUM.

I. Copiosior sanguinis evacuatio ex pudendis mulierum, post partum vel abortum, vocatur Lochiorum profluvium.

II. Variæ sunt hujus causæ, quæ etiam specialem curationem exigunt.

III. Vasa uteri post partum & abortum hiantia claudi nequeunt quamdiu grumus sanguinis major, vel portio placentæ, vel mola, in utero remanet: quando tentanda est artificialis eductio sustentando simul abdomen externe.

IV. Si autem ex utero lacerato per digitos obstetricis vel ob avulsionem placentæ, sanguis fluit, etiam adducendum est abdomen, atque fovendum laxantibus ne stillans sanguis in utero concrescat.

V. Dum vero per auctam circulationem ex quacumque causa interna, vel adsumtis calefacientibus, aromaticis, spirituosis, vinosis, abusu diureticorum, emmenagogorum, nimis fluant, dicta sunt omittenda, & exhibenda antiphlogistica anodyna.

VI. Si autem ex ceteris signis tenuitatis sanguinis & laxitatis solidorum constat profluere sanguinem, adhibenda roborantia.

VII. Ob deficientem sustentationem abdominis, vel fortiorem constrictionem hypochondriorum si sanguis per venas redire nequit, statim solvendum vinculum atque abdomen inferius sustentandum, adplicatis simul roborantibus ad abdomen.

VIII. Lochia profluentia pariunt sanguinis defectum, debilitatem, pallorem, frigiditatem, syncopen, vertiginem, pulsum parvum debilem frequentem, convulsionem, hystericam passionem, mobilitatem: tandem accedente spontanea corruptione nascitur cachexia, hydrops, leucophlegmatia, horror, hectica febris, phthisis, delirium, & varia animi pathemata.

IX. Sponte cessare debet hoc profluvium sublata causa per uterum contractum: perperam claudunt pudenda ad cohibendum effluxum.

437. LOCHIORUM SUPPRESSIO.

I. Si femina post partum non reddat per pudenda debitam sanguinis copiam, vel omnino nihil, Lochiorum suppressione laborat.

II. Hoc si fiat 1. per spasmodicam constrictionem, ut in hystericis, mobilitate laborantibus, & dolore post partum, vel ex terrore aut alio animi pathemate, statim antispasmodica anodyna sunt exhibenda. 2. Si autem a frigore suscepto aut grumo in utero vel ejus vasis concreto, subsistant, abdomen & pudenda fotu laxante actu calido fovenda. 3. Si ex virium debilitate, laxitate, vel sustentaculi abdominis defectu non fluant, statim artificiali cingulo venter sustentandus, & epithemata roborantia ventri adplicanda: interne danda Emmenagoga, nisi antecesserit hæmorrhagia major. 4. A partu autem laborioso, dum uteri os, vagina, pudenda valide fuere contusa, lacerata, inflammata, impedientia sanguinis exitum, partes inungendæ, & fovendæ laxantibus. 5. Si vero propter hæmorrhagiam vel alvi fluxum, vel aliam copiosiorem evacuationem, lochia non fluant, illa copiosior evacuatio est cohibenda, & abdomen artificiali sustentaculo muniendum.

III. Post suppressa lochia sanguis in uteri cavo vel vasis contentus concrescit, accumulatur, tumet inde & dolet uterus atque venter, nascitur anxietas, & sistitur alvus & urina, ventriculus & hypochondria in consensum trahuntur. Stagnans sanguis corruptus interdum præbet lochia fœtentia, exulcerantia uterum, vaginam, pudenda, vel exit per alvum aut hæmorrhoides, raro per aliam hæmorrhagiam: ita receptus a massa circulatoria, multa anomala inducit, febrem hecticam, putridam, tremorem, horrorem, debilitatem, delirium, cephalalgiam, nauseam, fastidium, anginam, cachexiam, calorem, convulsionem, hy-

ſteriam, ſyncopen, ſudorem colliquativum, lumborum dolorem, reſpirationem difficilem, urinam fœtentem, vertiginem.

VIII. Si præcedenti methodo ſecundum citatas cauſas ſanguis evacuari nequit, ſed abiit in corruptelam toti maſſæ traditam, inſiſtendum evacuationi per naturalia loca, & mala ſupervenientia ut morbus putridus pertractanda.

438. DYSTOCIA.

I. Partus difficilis, laborioſus aut omnino impoſſibilis Dyſtocia dictus ex variis naſcitur cauſis, quæ referuntur ad Parturientem, Fœtum, & Secundinas, aut quædam horum ſimul.

II. Femina primipara, junior vel ſenior, hyſterica, delicata, mobilitate laborans, debilis, animi pathemate agitata, laborans cephalalgia, convulſione, lumborum dolore, macie, obeſitate, plethora, frequenti ſyncope, anxietate, febre, Dyſtociam præſagit, niſi dicti morbi curentur, aut mitigentur. Veſica ab urina tumens, aut Inteſtinum colon vel rectum excrementis impletum, prius exonerandum. Pelvis oſſium anguſtia & deformitas emendari nequit: ſed Coxendicis os nimis intus vergens manu obſtetricis in parturiendi conamine deorſum premendum. Atque nimiæ feſtinationi parturientis non obtemperandum.

III. Pudenda tumentia nimis, hydropica, inflammata, excoriata, exulcerata, ſicca, difficilem partum præſagiunt, & mature curanda. Hernia, Procidentia, aut prominens Tuberculum intromittendum priuſquam fœtus hunc locum occupat. Quod etiam in Vaginæ morbis eſt obſervandum.

IV. Uterus in ventre oblique locatus, quod tactu detegi poteſt, Dyſtociam præſagit, niſi præveniatur obpoſito ſitu parturientis, ſuſtentatione ad partem prominentem, & directione orificii uteri per manum obſtetricis. Valido tetano contractus, dato nervino anodyno relaxari debet. Deformitas, atque uteri ruptio, fundens fœtum in cavum ventris, vix emendari poteſt, niſi ſectione cæſarea matura.

V. Uteri orificium clauſum vel non ſatis apertum, cum capite fœtus ad pudenda deſcendens, quem partum Paragomphoſin vocant, difficilem vel impoſſibilem partum promittit, niſi in parturiente, capite decliviore locata, obſtetricis digitis ſurſum trudatur uteri orificium, & ibidem retineatur, donec caput fœtus per orificium dilatatum deſcenderit. Orificium in conamine parturiendi ſe contrahens Dyſtociam promittit, niſi minuatur anodyno nervino dato. Nimis diu autem contractum manens, ſenſim digitis immiſſis dilatandum, & pinguedine molli malaxandum. Oblique hærens poſitione parturientis, & directione digiti immiſſi, dirigendum, ut vaginæ reſpondeat. Nimis tumens poſt partum non eſt loco placentæ prehendendum & educendum.

VI. Fœtus major, deformis, hydrocephalo laborans, debilis aut mortuus, aut gemelli ſi adſint, Dyſtociam prænunciant: ſed in ventre effuſus vel tuba natus non ſine Hyſterotomia matura fœtus & mater ſervari poſſunt.

VII. Fœtus vertice capitis primo in lucem non veniens, ſed parte quavis alia, difficilior cenſetur partus. 1. Sic venientem capite primo, obtecto orificio uteri ſuperius notavimus. Sed in naturali ſitu veniens, ſi ad collum ſubſiſtat, obſtetrix ſub fœtu immiſſis digitis, ne collum ſtringatur, curvatis ſub alis fœtus, excluſionem juvare tenetur. 2. Pedibus primo veniens, qui partus Agrippa vocatur, proxime naturali accedit. Ita veniens ad umbilicum eductus, vertendus tunc ut facies ad lumbos parturientis reſpiciat. Si ſatis amplum pro eductione ſit ſpatium, educendus ita fœtus brachiis ſurſum elevatis: ſed ſpatium anguſtius exigit prius brachiorum eductionem, immiſſa manu obſtetricis ſub pectore fœtus; ſed ſimul tunc digitus detinendus in ore fœtus, ne os uteri ſtringat collum fœtus. 3. Natibus primo veniens a præcedente vix differt. 4. Tranſverſe locatus, Facie, Humero, Dorſo, Ventre, Pectore primo veniens, directione manus obſtetri-

ſtetricis ita invertendus fœtus, ut naturali partui reſpondeat: ſi hoc ſatis commode fieri non poſſit, fœtus per pedes eſt educendus. 5. Manu una vel altera vel utraque primo veniens, difficillimum partum promittit, niſi ſtatim pars imminens intus ab obſtetrice retineatur, donec caput eum locum occupat, vel potius per pedes eductio fieri debet.

VIII. Rara ſunt exempla 1. Fœtum ſuis Membranis cinctum excluſum fuiſſe, hoc autem factum ſi ſit, membrana eſt aperienda & fœtus eximendus, ne ſuffocetur, ligandus tamen & abſcindendus eſt funiculus ut in naturali partu. Membrana autem prominens & tumens nimis diu impediens fœtus exitum, aut quando quædam alia pars fœtus in ſacco membraceo extra muliebria ſentitur, ſaccus aperiendus ſine læſione fœtus aut matris; præmatura enim pertuſa membrana effundit liquorem, retrotrahitur, & laborioſum partum generat. 2. Umbilicalis funiculus primo veniens intromittendus, ſi collum ſtringat ab eo removendus. 3. Placenta primo veniens notans ejus ab utero ſeparationem, & ſanguinis effuſi collectionem in utero, quo citius eo melius, placenta primo & dein fętus educendus, ne mater & fętus hæmorrhagia pereat. 4. Muci & Liquoris effuſio partui præcedere ſolet, ut viæ reddantur lubricæ & humidæ, ejus præmatura ergo evacuatio non eſt facienda; ſi autem facta ſit, partes molli oleo ſedulo ſunt inungendæ. 5. Si ante fętus excluſionem multum ſanguinis fluat, ſignificans placentæ ſeparationem perfectam aut imperfectam, citiorem excluſionem poſtulat, quam alias fieret.

IX. Poſt talem difficiliorem partum major cura puerperæ eſt habenda, quam in partu facili, qualia in puerperio ſunt tradita.

X. Ut obſtetrix ſciat & præſagire poſſit Dyſtociam, quædam prægredientia phænomena ſunt annumeranda. 1. Omnia viſibilia ſigna annumerata Dyſtociam producentia. 2. Acuminatus & oblongus tumor membranæ ex orificio uteri. 3. Sanguinis effluxus ante partum. 4. Præmatura liquoris effuſio. 5. Conatus parturiendi ſurſum tendens. 6. Orificii contractio tempore conatus. 7. Uteri orificium vaginæ non reſpondens.

439. ABORTUS.

I. Fętus imperfecte formati ante debitum Partus tempus ex utero matris excluſio proprie dicitur Abortus. Illa autem ante formationem fœtus evacuatio dicitur Effuſio: atque fœtus perfecti excluſio circa partus tempus Partus præmaturus cenſetur.

II. Abortum inſtare in femina gravida conjicimus. 1. Ex ſignis Fœtus mortui, vel debilis. 2. Cauſis abortum inducentibus.

III. Multæ ſunt veluti conſpirantes cauſæ abortum facientes, quæ 1. pertinent ad fœtum ipſum, 2. ejus funiculum, placentam, liquorem & membranas, 3. ad unionem placentæ cum utero, 4. ad uterum ipſum, 5. ad matrem gravidam.

IV. Fętus debilior, aliquo morbo correptus, ſæpe ante debitum tempus excluditur, quod roborantibus datis prævenitur: ſed mortuus, aut grandior quam ut a tenella matre contineri aut nutriri poſſit, vel gemelli ſi adſint, nulla arte Abortus præveniri poteſt.

V. Quum Funiculus ſit conductor & Placenta communicatrix inter matrem & fętum, quæ partes motu particulari uſque ad partus tempus donatæ ſunt, harum debilior actio intercipit interdum communem circulationem, & producit ita mortem fętus cum ſequente abortu: in quo caſu laudantur quædam Uterina roborantia. Membrana coarcens rupta permittens contenti liquoris effluxum, eſt cauſa, ut fętus defectu humidi, in quo natare debet, moriatur, & ita ſine ulla medela abortire cogatur.

VI. Omne quod accipit fętus incrementum, a matre per placentam præcipue acci-

accipit, atque nutritur interim communi circulatione cum matre interveniente placenta & umbilicali funiculo: facta itaque separatione inter placentam & uterum, tam ex arteriis umbilicalibus, quam ex arteriis uterinis funditur sanguis in cavum uteri, unde perit necessario fętus & periclitatur mater. Quæ feminæ gravidæ non adsuetæ menstruari patiuntur post tertium quartumve mensem sanguinis stillicidium, & præprimis si grumosum sanguinem evacuant, talis evacuatio arguit separationem placentæ, quam semper sequitur Abortus, nulla arte præveniendus.

VII. Sed præveniendo causas separationem inducentes, prævenitur etiam Abortus. Quæ feminæ igitur copiose menstruari solent, succulentæ sunt & opipare viventes, tantam interdum in uteri vasis colligunt sanguinis copiam, quæ placentam detrudit: qualis abortus repetita venæ sectione a mense secundo ad quintum vel sextum prævenitur.

VIII. Sanguinis autem copia deficiens in gravida, ex naturali dispositione in parce menstruantibus, inedia, dyspepsia, vel alio morbo, laborante, hæmorrhagia, vel evacuatione alia quavis aucta, ut alvi fluxu, dysenteria, hæmoptysi; aut venæ sectione aliisque auxiliis evacuantibus vexata, facile abortum parit, quia hæ causæ non præbent debitum pabulum fętui, & faciunt ut placenta sponte veluti delabatur, & ita ab utero secedens mortem fętus creet, cum sequente Abortu, quod præveniendum erat analepticis & stomachicis roborantibus, evitata nimia simul evacuatione.

IX. Hoc magis efficiunt, quæ humores evacuant & simul depulsionem facilitant; uti artemisia, cantharides, clysmata, veneris frequens usus, aconitum, sabina, diuretica, purgantia, emmenagoga, atque vomitoria, quæ etiam concutiendo vim inferunt. Hæc ergo omnia evitanda, & si natura fecerit alvi fluxum vel vomitum, horum morborum curatio confirmat fętum: si autem facta inde sit separatio placentæ, frustra suscipitur curatio.

X. Moventes etiam causæ, utero vel placentæ adplicatæ, separationem facere possunt. Uti Contusio, Ligatio ventris, Equitatio, Saltus, Elevatio & gestatio oneris, Vociferatio, Sternutatio, Tussis, Vectio, Convulsio, Singultus, Tenesmus, Febris, vehemens Animi pathema, Ira, Terror. Quæ ergo in gravidis omnino evitanda: nam post factam separationem placentæ, nulla medela valet prævenire Abortum.

XI. Uterus etiam ipse frequens est Abortus causa: nam 1. Copia muci interna uteri latera tegens debiliorem placentæ unionem præbens. 2. Uterus gracilior, qui fętum capere potest. 3. Uteri orificium laxius, uti in fluore albo laborantibus, quam ut onus fętus sustentare possit. 4. Frequentior coitus, præprimis in gravida. 5. Uteri convulsio in hystericis. 6. Abortus vel partus sæpe prægressus. 7. Uteri inflammatio, erysipelas, hydrops, & alii particulares morbi, uti anxietas, dolor, molam continens, pudendorum vitia, vulnus, mobilitas, abortum præsagiunt in gravidis.

XII. Ad recensitas causas, nisi prius suis signis detectas, frustra instituitur curatio. Muci copia detecta ex pudendorum frigiditate, effluxu copiosiore e pudendis, atque menstruis pallidis, exigit roborationem generalem & topicam, per epithemata, inunctiones, & fumigationem ad abdomen, lumbos & pudenda. Gracilior uterus ex ætate, lapsu temporis sponte emendatur. Uteri orificium laxius optime exploratione digiti obstetricis dignoscitur, aut conjicitur ex fluore albo & frigiditatis sensu: præcedente etiam methodo curatur. Convulsionem uteri ex mobilitatis & hystericæ passionis phænomenis conjicimus, vel quando solet gravida ex animi pathemate abortire; evitando igitur animum instigantes causas & medicamentis antispasmodicis uterinis talis prævenitur abortus. Morbi autem uteri particulares licet defecti vix curari possunt sine abortu sequente.

XIII. Denique corpus matris malum suppeditans nutrimentum fœtui abortum parit: nam laborans cachexia, ictero, phthisi, scorbuto, lue venerea, morbo

acuto, vel febre vehemente, hydrope, dolore, anxietate, aphthis, asthmate, cephalalgia, nephritide, debilitate, diæta mala, ebrietate, erysipelate, epidemica, fętore, horrore, ictero, lassitudine, morbillis, variolis, petechiis, rigore, syncope, tremore, coxæ dolore, lumborum affectione, renum vel respirationis morbis, vel quovis alio gravi morbo, sæpe abortit: qui abortus præveniri nequit, nisi curatis his morbis; qui ex suis propriis signis sunt cognoscendi, & sua adaptata methodo curandi.

XIV. Frequens Abortus ad abortiendum disponit uterum; exhaurit feminarum vires; grandioris fętus difficilior, quam junioris, imo quam partus legitimi, ob firmiorem placentæ adhæsionem; ex fętu mortuo in utero retento & corrupto morbi nascuntur putridi, qui etiam diu post abortum fatigant.

XV. Si causæ abortum facientes præveniri aut tolli non possunt, & signa adsint fętum esse mortuum, ejus exclusio est promovenda manu obstetricis, vel ecbolicis datis, modo non adsit uteri hæmorrhagia; quum illa iisdem intenderetur: promovetur etiam exclusio cingulo sustentante abdomen, quod etiam post exclusionem est retinendum, ut post partum legitimum.

440. MOLA.

I. Massa carnea, membris & ossibus carens, post conceptum in utero nata, eique instar placentæ, utero adhærens, atque ab eo nutrimentum accipiens, plerumque quarto mense a conceptu, interdum post multos menses, ut abortus, exclusa, quando vita privata est, Mola vocatur.

II. His characteribus distinguitur a grumo, uteri hydrope, sarcomate, ovo, embryo, & fętu in abortu excluso, & placenta relicta a partu.

III. Videtur placenta vivens relicta post conceptum, mortuo & dein liquato embryo.

IV. In principio omnia signa graviditatis adsunt, in progressu vero nulla percipitur fętus commotio, tandem tempus excludendi ut plurimum ultra novem menses protrahitur: si gemini adfuere, post partum viventis sæpe brevi postea quoque excluditur.

V. Quamdiu vivens est ob tenacissimam adhæsionem & os uteri clausum, manu extrahi nequit; sed post mortem ejus, instar placentæ adhærentis educenda, si sponte non extruditur.

441. INFANTICIDIUM.

I. Medici consilium quia sæpe exigit magistratus, si Infans breve post partum invenitur mortuus, an manu violenta sit interfectus, vel sponte periit, quædam sunt congerenda signa quibus conjunctis judicium ferri potest.

II. Indicia violentiæ desumuntur 1. Ex maculis lividis & tumentibus; quæ etiam in difficili partu generantur. 2. Membris perfectis; sed potuit etiam paulo ante partum perire. 3. Spuma circa os; quæ etiam compresso pectore generari potest in partu. 4. Livore faciei; qui etiam fieri potuit constrictione funiculi umbilicalis. 5. Facie membrana tecta ut respirare non potuit post exclusionem; quod ad ignorantiam referri potest. 6. Diaphragmate magis compresso, quam in fętu inveniri solet: quod etiam inspiratione fieri potuit in utero & dein ante exclusionem suffocatus. 7. Pulmone inflato supernatante non leve præbetur indicium: sed inspirare potuit in utero, in partu & post partum, & tamen mori sine violentia, inflari potuit pulmo & putredine adtolli. 8. Umbilicalis funiculi abruptione, cum infante omni fere sanguine privato, quod casu etiam fieri potest & in partu difficili. 9. Maxime ex inventa læsione, quæ etiam in adultis mortem intulisset, ferri potest judicium; reliqua admodum ambigua habenda.

III. Li-

III. Liberatur vero puerpera ab infanticidio, maculis non tumentibus, & læsione sine tumore. Membris imperfectis. Pulmone autem subsidente non perfecte liberatur, sed si putrefactus sit. Cutis facili separatione a subjecta carne.

IV. An partus præcesserit his signis conjicimus. 1. Ventris rugositate & laxitate. 2. Pudendorum intumescentia molli & laxa. 3. Cruoris per pudenda effluxu. 4. Dilatatione vaginæ majore. 5. Lactis in mammis præsentia & mammarum insolita intumescentia.

V. Liberatur autem puerpera ab infanticidio si ante partum signa fœtus mortui habuit.

FINIS SECUNDÆ PARTIS.

INDEX.

Characteres numerorum Titulos morborum, numeri autem Romani Paragraphos in Procœmio, significant.

Be-

B

C

Q

R

S

Saltus,

T

Tortu-

V

FINIS.